

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00005

ALE SHRIFTEN

Jacob Gordin

Permanent preservation of this book was made possible by

Dr. Benjamin Berdann

in honor of

Florence Berdann

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע
שריפזען
— פון —

יעקב גארדין

צווייטער באנד

היברו פאפלישינג קאמפאני

52-50 עלדרידזש סט., ניו-יארק.

1910.

Copyright 1910, by The Hebrew Publishing Company.

ALL WRITINGS
of
JACOB GORDIN

Copyright 1910
by the Hebrew Publishing Company.

אינהאלמ־פערציכנים:

פאמיליען בילדער

3.....	זעקס מעג
58.....	אויפ'ן ים
62.....	דער ערשטער וואַלקען
65.....	צוויי טויטע
69.....	צוויי וועראַנדעס
71.....	אַ שווערע וואך
76.....	דער מלך איז ברוגז
82.....	פיק־ניק
85.....	ארויסגעשמויסען
88.....	די שטומע ליעבע
91.....	אַ תקיעת כף

אונגליקליכע און עלענדע

99.....	קעגן איהר דאָס בעשרייבען?
102.....	אַ בלעטעל פון א שאַפ־מיידעל'ס מאַגע־בוך
105.....	אַ בלום אויף זיין קבר
109.....	וואָס זאָגט די דאלל?
112.....	אַ פאַקט
116.....	פארשטערט
121.....	די מערדערין
125.....	איון אונגליק
130.....	אַהן אַ הוים
133.....	מיין אויבער־ראַק
138.....	איון מעגש און ארום זיינען שטיינער
142.....	אסטאַר'ס מערעמפ
148.....	זי איז געשטאַרבען אין פלעטבוש
158.....	מיט מאָרד אַמזוירען זיי זיך

161.	קענדי און טרערען
164.	א שלעכטע מוטער
167.	א גוטע דרשה
169.	נאך איינע
173.	נאך איין אפפער
177.	אהן א מיקעט
180.	איך בין הונגעריג

סאטירע און הומאָר

185.	דער הימעל עפענט זיך
188.	היים יענקיל דער וויסענשאַפּטליכער
193.	יעזוס קריסטוס און קארל מאַרקס צו גאַסט אין ניו יאָרק
206.	מוסף של ראש השנה
209.	די גרויסע, משוגע'נע וועלט
212.	ליעבע, פּאָעזיע און ביזנעס
216.	ווארום ער האָט זיך גע'שמד'ט
221.	ניין! איך קען ניט שרױבען!
224.	דער ערמאָרדעטער טויטער אַהן אַ קאַפּ
228.	גראַף קנישויק
232.	אַהער גיב דעם פּטום
237.	אַ שמחה אין שטעטל
241.	אַמעריקאַנער שדוכים
245.	די מלחמה
249.	די נסיונות פון יוקיל קאזיראַק
257.	ניו יאָרקער חברה־קנאַקער
262.	פאר וואָס היים יענקיל ציקאָוועס איז משוגע געוואָרען
265.	אַ משאַריטי קנעפעל
271.	די אַבלאַווע
280.	די העלדען פון עללום איילענד
287.	אַ פּערקעהרמע וועלט
295.	קען דאָס זיין?

פאמיליען-פילדער

זעקס טעג.

איינלייטונג.

איך האָב אַ יונגען פריינד. זיין נאָמען איז אַלבערט דאָריס. קיינער פון אייך האָט ביז איצט פון איהם ניט געהערט, ווייל ער איז אַ שטילער, שעמעוודיגער מענש. ער יאָגט זיך ניט נאָך כבוד און רוהם און האַלט זיך פון דער ווייטענס. דערצו נאָך — זעהר אַ געזונטער איז ער אויך ניט. ער איז אַ איד, אָבער ער פּערגע-טערט די נאַטור, ווי אַן אמת'ער גוי. די שעהנקייט פון דער נאַטור, איהרע וואונדערליכע פארבען און קאָלירען, איהרע טענער און קלענגע, איהר מאַיעסטעטישע רוה און ברויזענדער שטורעם, איהר שרעקליכע מאַכט און ריהרענדע מילדקייט, איהר שטראַהלענדע, ליכטיגע, שאַ-פענדע, ענערגיע און לעבען געבענדע זונן, און איהר פּערטראַכטע, פּער'לום'טע, אין ווייסען מאַנטעל פון געהיימנים פּערוויקעלטע לבנה — אַלעס מאַכט אַ טיעפע ווירקונג אויף זיין פּאָעטישע זעעלע. ער איז אַביסעל דעקאָדענטיש, ווי כמעט אַלע פּאָעטען פון אונזער קראַנקער צייט, אָבער ער איז זעהר אויפריכטיג און עהרליך אין זיין דענקען און פיהלען.... ער האָט די שטילע מעלאַנכאָלישע בערג מעהר לייעב, ווי דעם שטורמישען טהעטיגען אָסעאַן, ער האָט מעהר נייגונג צו דער ליריק פון דער נאַטור, ווי צו איהר דראַמע... אָבער ער איז זעהר אַ סימפּאָטישער קערל און איך האָב איהם לייעב. און איך ווייס, אַלבערט דאָריס האָט מיך אויך לייעב.

אין יוני 190... קריג איך פון מיין יונגען פריינד פאָלגענדען בריעף: „איך בין איצט אין די בערג. די דאָקטוירים האָבען מיך אַהער געשיקט צו פּערבעסערען אַ ביסעל מיין געזונד. גרויסע געמליכע

בערג, וועלכע שווייגען ווי די געהיימניסע פון דעם מענשענ'ס שיק-זאץ, וועלכע קוקען אויף אייך, ווי די ספינסקען פון עגיפטען, וועלכע פעהיהפנאטיזירען אייך מיט זייער אייביגע רוהיגקייט, ווי די מאָנאָ-טאָנע, שלעפעריגע וויעגעל-ליעדעלע פון אַ ליבענדער מוטער. איך בין שוין פיער מאָנאט דאָ, און אין מיין געגענווארט האָט דער גרוי-סער ביהנען רעזשיסער — די נאטור — עטליכע מאָל שוין געביטען די סצענעריס, די דעקאָראַציאָנען פון די בערג... פריהער איז דאָ אַלעס געווען בעדעקט מיט אַ ווייסען שנעענעם מאַנטעל. די שוואַר-צע נאַקעטע בויער אויף די ווייסע, פרייליכע בערג, האָבען אויס-געווויען ווי אַ צוגעקלעפטע שטעכיגע באָרד אויף אַ יונגען פרייליכען פנים. אַ מונטערער ווינד האָט געבלאָזען פון דער הויך און דאָס בלוט אין די אָדערען איז אומגעלאָפען שנעלער און שטאַרקער. דאן האָט די זונן אַראַבגעשטויסען דעם ווייסען מאַנטעל פון די בערג אַראַב אין די טהאַלען אַריין... און די ווייסע, זיידענע טוך פּונ'ם מאַנטעל האָט זיך צונויפגעוויקעלט און אויסגעשפּרייט אין ווייסע טייכען וואָס לויפען און רעדען... די שווייגענדע שוואַרצע בערג האָבען גערעדט מיט אַ גיסענדע און רוישענדע וואַסער שפּראַך... איך פלעג שטונדען לאַנג זיצען און צוהערען זיך צו די עזע רייד... זיסע קינדערשע שפּראַך, וועלכע ווערט פערשטאַנען נור פון די, וואָס האָבען דאָס קינד לייעב... נאָכדעם האָט פון די טהאַלען אָנגעהויבען צו קריכען לאַנגזאַם און שטיל ארויף צו די בערג אַ גרוי-נער צודעק... אזוי ווי אַ גרויסע מחנה פון שוואַרצע וואָראָנעס אויף אַ פעלד, וואָס האָט זיך ערשט בעדעקט מיט גרינס, האָבען אויסגעוווי-זען די נאַקעטע שוואַרצע בויער אויף די בערג... טויטע דערנער אויף אַ לעבעדיגען באָדען! דער ווינד האָט גרויזאַם די עזע דערנער געריסען און געבויען און האָט יאָמערליך געקלאָנט אין זייער טרויער-פּערוואַמלונג... נאָכדעם האָט די וואַרעמע זונן בעשאַטען אַלע נאַקעטע בויער מיט קלייניקע, גריניקע פינטעלעך... נאָכ-דעם האָט די צויערשע זונן פון יעדע גרינע פינטעלע אַרויסגעצויגען אַ גרינע, סאַמעטענע בלעטעלע... און אַלע בויער האָבען בעדעקט זייערע קעפּ מיט גרויסע גרינע שטריימלעך... פון אַ טויטע מאַסע איז געוואָרען אַ פּערוואַמלונג פון לעבעדיגע אינדיווידיאַומס... אַך, ווי שעהן און הערליך עס איז איצט דאָ אויף די בערג! איך בעט

אייד, קומט איצט צו מיר אויף אַ וואָך, אָדער צוויי. איהר וועט בע-
 זוכען אַ קראַנקען פריינד, איהר וועט זיך אויף אַ צייט ארויסרייסען
 פון דער ערשטיקענדער, שמוציגער אַטמאָספערע, אין וועלכער איהר
 לעבט דאָרט אין שטאָט, איהר וועט זיך אַ ביסעל אָברוהען און איהר
 וועט צוזאַמען מיט מיר בעוואונדערען די גרויסע געטליכע נאַטור...
 „איך בעט אייד, קומט... די נאַטור איצט דאָ אַרום מיר, איז
 ווי אַ הייליגער טעמפּעל... זי ווערט דאָ פון קיינעם ניט פּראָפּאָ-
 נירט, ניט ערנידעריגט. די צייט, ווען דיעזער שטיִלער געגענד ווערט
 פּערוואַנדעלט אין אַ ליאַרעמדיגען חזיר־מאַרק, דער סעזאָן, ווען די
 גרויסע בערג און די שעהנע טהאַלען ווערען דאָ פּערוואַנדעלט אין אַ
 עס־ציימער און שלאַף־ציימער, — דער סעזאָן, ווען אַהער קומען
 מאַחנות מענשען צו מאַכען אַן אויסשטעלונג פון זייערע גראַבע בייכער
 און הויכע ביוסטען, פון זייערע טייערע בריליאַנטען און אַרעמע
 נשמות, — די צייט איז נאָך ניט געקומען. עס איז שטיִל דאָ און
 רוהיג. אין דעם האַטעל וואו איך שטעה איצט בין איך נאָך דער־
 וויילע דער איינציגער גאַסט... דער האַטעל געפינט זיך אין דער
 שעהנסטער געגענד דאָ, און פון דער טעראַסע פון'ס האַטעל זעה
 איך לאַנדשאַפטען און בילדער, וואָלקענס און פּעלזען, וועלדער און
 בערג, ליכט און שאַטענס, בלויע הימלען און גרינע טהאַלען, וועלכע
 קיין מאַהלער אין דער וועלט קען ניט איבערגעבען אויף אַ בילד.
 איך בעט אייד, קומט. אייער טרייער פריינד, אַלבערט דאָריס”.

איך האָב געענטפּערט באַלד מיט אַ טעלעגראַמע: „מיין ליע-
 בער אַלבערט דאָריס, איך פּאָהר צו דיר”. און אויף'ן צווייטען טאָג,
 דריי נאָך מיטאַג בין איך שוין געזעסען מיט מיין פריינד אויף דער
 טעראַסע פון זיין האַטעל און האָב געקוקט מיט נייגעריגע, פּער-
 וואונדערטע אויגען אויף די שעהנע הערליכע בערג.

מיר האָבען פּערבראַכט עטליכע שטונדען צוזאַמען. מיר האָבען
 בעוואונדערט אַלעס, וואָס איז געווען צו בעוואונדערען און בעשפּראַך
 כען אַלע פּאָעטישע געגענשטענדער, וועלכע האָבען פּערדיענט בע-
 שפּראַכען צו ווערען און מיר זיינען פּלוצלונג ביידע אנשוויגען גע-
 וואָרען. „דו ווייסט, דאָריס, איך האָב מורא, איך וועל דאָ מעהר
 ווי איין טאָג ניט קענען זיין... ביי'ם אַקעאַן קען איך פּערבלייבען
 מאַנאַטען, זאָגאר יאָהרען; ער ציהט מיר, ער רעדט צו מיר מיט אַ

קרעפטיגע, ליידענשאפטליכע ענערגישע שפראך. די בערג אָבער זיין-
נען אונמוטהיג, מאַנאַטאָן, מעלאַנכאָליש"....

דאָרים האָט מיך ניט געלאָזט ענדיגען: „ניין! ניין! איך וועל
איך ניט לאָזען! מיר וועלען וואַנדערען ביידע איבער די בערג,
איך וועל איך ווייזען דעם פעלז, וועלכער רופט זיך דעם טייוועל'ס
טהראָן. איך וועל איך פיהרען צו די רוישענדע וואַסער-פאלען...
איך וויל איך פיהרען אויף'ן העכסטען פונקט, וועלכער רופט זיך דעם
וואַלקענס בריק. אָה! עס איז דאָ פיעל וואָס צו זעהן..."

— יא, איך ווייס, דו וועסט מיר ווייזען אייניגע איינצעלהייטען
פונ'ם בילד, אָבער דאָס וועט דעם איינדרוק, וואָס דאָס גאַנצע בילד
מאַכט, ניט ענדערען... דער איינדרוק איז אזא דריקענדר, ווארום
דער טאָן פון בילד איז זעהר איינקלאַנגיג, איינפאַרביג...

— ניין, הערט אויס, איך וועל איך דערצעהלען פון זיך, פון
מיין אַרבייט... איהר ווייסט, איך שעם זיך איך צו דערצעהלען,
איהר זאָלט ניט מיינען, עס איז אַ בעריהמעריי. אָבער... איך...
איך האָב די לעצטע צייט פיעל געשריבען און געדיכטעט... איך
האָב אויפגעשריבען פיעל ערצעהלונגען...

— ערצעהלונגען? האָב איך געפרעגט. אויב דו וועסט מיר
לעזען דייע ערצעהלונגען און אויב זיי וועלען זיין אינטערעסאַנט,
וועל איך בלייבען. דו וועסט זיין אין דער זעלבער לאַגע ווי די מיי-
דעל־פרינצעסין שעכערעזאדא איז געווען... זאָ לאַנג זי האָט גע-
האַט פיר איהר הערשער דעם סולטאַן, אַ מערכען צו דערצעהלען,
האָט זי דעם טויט פון זיך ערווייטערט... מיט יעדע סקאַזקאַ האָט
זי זיך געקויפט אַ טאָג לעבען. אַלבער דאָרים! פאַר יעדע דייע
ערצעהלונג צאָהל איך דיר מיט אַ טאָג לעבען אויף די בערג.

מיר האָבען זיך לאַנג געדונגען און דיסקוטירט. פריהער האָט ער
געזאָגט, אז עס איז אַ פראָפאַנאַציאָן, אַ לעסטערונג, צו לעזען פאַר
פרעמדע די ריינע, ציכטיגע, אינטימע געדאַנקען, וועלכע זיינען אין
דער הייליגער שטיקלייט געשאפען געוואָרען פון אַ מענשענס זעלע.
נאָכדעם האָט ער זיך זעהר שאַרף אויסגעדריקט געגען די מבינות
פון אונזער קריטיק... ווען אָבער ער האָט געזעהן, אז איך הער ניט
אויף צו סטראַשען מיט אוועק־פאַהרען, האָט ער זיך ענדליך אונ-
טערגעגעבען.

יא, האָט ער געזאָגט, איך וועל אייך לעזען מיינע ערצעהלונגען. אָבער איהר דארפט וויסען, אז איך בעשרייב די ערגעבניסע פון לייעבע ניט ווי איהר... איהר שילדערט שטענדיג די לייעבע ווי א טריאומפירענדען זיעגער. אייערע פערליעבטע זיינען שטאַרק גענוג ארויסצורייסען ביים שיקזאל אַם וועניגסטען עטליכע אויגענבליקען פון גליק און זעליגקייט. מיין לייעבע איז ניט קיין טריאומפירענדע... עס איז דאָ אויף דער וועלט אַ הייסע, אַ רעדענדע, אַ ווירקענדע, אַ בעטויבענדע, אַ בעצויבערענדע, אַ שטאַרק לעבענדע לייעבע, און עס איז דאָ אַ קאַלטע, אַ טויבע, אַ שטומע, אַן אויסגעטראַכטע, אַ טויטע זאַך, וועלכע רופט זיך פליכט, אָדער געבאָט... לייעבע און פליכט זיינען אַקוראַט ווי לעבען און טויט... דער טויט איז שטאַרקער!... דאָס, וואָס די מענשען רופען „פליכט“ איז אַ שרעקליכער, אונבאַרמער הערציגער, אונפיהלענדער, אינדיפירענטער מלאַך המות פון יעדען נאַטירליכען, הייסען, אויפריכטיגען, אמת'ן געפיהל. עס איז אַ טויט טער שטיינערנער אָבגאָט מאַלאַך, אויף דעם בלוטיגען אַלטאַר פון וועלכען מענשען זיינען מקריב זייער לייעבע, זייער גליק, זייער יוגענד, זייער לעבען — אָט דיעזע שרעקליכע טראַגעדיע פונ'ם מענשענ'ס לעבען, וויל איך אויסדריקען, אויף וויפיעל איך קען, אין מינע ער-צעהלונגען...

ער איז אויפגעשטאַנען, האָט געוואָרפען אַ פערטראַכטען בליק אויף די בערג און האָט געזאָגט: גרויזאַמער עגאָאיסט, איך וועל ביי אייך קויפען יעדען טאָג מיט אַן ערצעהלונג... איצט אָבער ענט-שולדיגט... די זונן ועצט זיך און עס איז צו קאַלט פאַר מיר צו בלייבען לענגער אויף דער טעראַסע...

איך בין געבליבען אליין. איבער די בערג האָבען זיך נאָך געזעהן פורפור רויטע הימעל חוואַליעס, „אַרומגעטרימטע“ מיט גאָלדענע שטראַהלען, און פון די טהאַלען ארויף צו די בערג האָט זיך געצויגען לאַנגזאַם אַ גרויע פינסטערניס... ווייט ערגיץ האָט ערשאַלט אַ הויכע שטימע, און דאָס עכאָ האָט דעם אויסגעשריי הילכיג געטראַגען איבער די בערג און איבער די וועלדער. ערגיץ גאַנץ הויך איבער מיר האָט אַ בלישצע געטאָן אַ זילבערנער שטערענדיל...

ערשטער טאג.

די גרושה.

די זונן איז ערשט אויפגעגאנגען און מיר זיינען שוין ביידע געזעסען אויף דער טערעסע... וואָס פאַר אַ הערליכעם בילד! ... די, וואָס זיינען אונטען אין די טהאַלען קענען נאָך ניט דאָס ליכט און אין דער הויך איז שוין אַלעס בעגאַסען מיט שטראַהלען... און ווען דער שעהנער זומער טאָג איז פערביי און די זונן פערשווינדעט ווייט אין דעם שעהנעם, פער'חלום'טען מעריב, זיינען די בערג נאָך לאַנג בעלויכטען מיט ליכט. וועהרענד די טהאַלען זיינען שוין ווידער פערוויקעלט אין פינסטערנים... אין דער הויך איז דאָ מעהר ליכט און מעהר זונענשיין. צו די הויכע בערג קומט די זונן פריהער און פער-בלייבט אויף זיי לענגער... די בערג זיינען די רוהיגע, קאַנסערוואַ-טיווע, שטאַלצע אַריסטאָקראַטען פון דער זונן...

אַזוי ווי א געדיכטער טומאַן ציהען זיך די וואַלקענס פון צוויי-שען די בערג. פריהער איז דער טומאַן גרוילאך ווייס. און דאן, ווען דער בארג קריגט פון דער זונן א רויטלעך אראנזשעווע פארב, ווערט דער וואַלקען בלוי... און דאן ווערען די שוואַרצע בערג בלוי... און דאן גיסען זיך צונויף די הימלען מיט די בערג און אַלעס ווערט בלוי... די שווערע בערג ווייזען אויס אַזוי לייכט, געדאדע ווי זיי וואַלטען זיין געמאַכט פון בלויען רויך... זיי הויבען זיך הויך צו די הימלען און בלייבען הענגען אין דער לופטען... א פאַנטאַסטי-שע וועלט! די זונן אָבער הויבט זיך אויף העכער און די בערג מוזען זיך אומקעהרען פון דער פאַנטאַסטישער וועלט צו דער ווירקליכקייט, פון די הימלען צוריק צו דער ערד... ביסלעכווייז ווערען זיי שווער-דער, ניעדריגער און דונקעלער... די זונן הערשט איבער די בערג און די בערג דרעמלען מיט אַ זיסען מאַרגען-דרעמעל... א פרישער אַ מונטערער ווינטעלע קומט צולויפען מיט אַ פריינדליכען גרום פון די בערג און דער מענש פיהלט זיך מונטערער און שטאַרקער... אַלבערט דאָרים איז געווען זעהר נערוועז, זיין שטימע איז

געווען זעהר שוואך און זיינע הענד האָבען געציטערט, ווען ער האָט ענדליך אָנגעפאנגען צו לעזען זיין ערשטע ערצעהלונג :

„ער איז געווען זעהר אַ הויכער יונגער מאַן מיט אַ קליינע שפיציגע געלע בערדעלע, מיט צוויי קלייניקע געגרייזעלטע פאה'קאָ-לעך, מיט צוויי גרויסע ליכטיגע בלויע אויגען, אין וועלכע די הימל לען האָבען אָבגעשיינט. זיינע שעהנע גוטע אויגען זיינען געווען אזוי טיעף אָפען, אַז איהר האָט געקענט אין זיי אַרײַנקוקען ביז אין דער נשמה אַרײַן. אַ גוטמוטיגער, אַ לעבעדיגער, אַ פּרײַליכער, מיט פּלינקע בעוועגונגען, ראַשע טריט און אַ הויכען, הילכיגען געלעכטער. צו יעדער צײַט האָט ער געהאַט אין רעזערוו אַ שעהנעם און אונבעדינגט אַ רײנעם ווייץ, אַ גוטען משל, אַן אינטערעסאַנטען גלייכווערטלעך, אַ בעדייטענדען אַנעקדאָט פון עפעס אַ גרויסען גאָון אָדער אַ בעוואוסטען רב. און דערצו נאָך איז ער געווען אַ גרויסער קינסטלער צו שניצען. מיט זײַן ביליגען פּעדערמעסער האָט ער אויס-געשניצט אַ הרס פאַר זײַן שווער, דעם רב פּונ'ם קליינעם שטעטלע אַרעכבאָוע, אַז אַלע בעל־הבתים זײנען עס געגאַנגען בעוואונדערען... בײַ איהם אין דער היים שטעהט אױר'ן טיש אַ געשניצטע זאַלץ-פּאַס, — אַ מערקווירדיג שעהנער קאַפּ פון אַ לײב... אַלע זײנע אינטימע פּרײַנד האָבען געהאַט פון איהם געשניצטע מתנות... צו די דאָזיגע אַלע מעלות איז ער נאָך געווען זעהר אַ גוטער מננן מיט אַ זיסע ווייכע טענאַר־שטימע. ער איז שטענדיג געווען טהעטיג. קײן אײַן מינוט ניט געזעסען רוהיג — אָדער ער האָט געלערנט אַ בלאָט גמרא פּלײסיג און מיט חשק, אָדער ער האָט וואָס געשניצט מיט דעם ענטוויאַזם פון אַ קינסטלער, אָדער ער האָט געזונגען מיט'ן פּײַער פון אַן אמת'ן אַרטיסט. געווען איז ער אַ שוחט וברק אין אַ קלײַן דערפּעל וואַסיליעווקע, 40 ווערסט פּונ'ם שטעטלע אַרעכבאָוע... דערצו נאָך איז ער געווען דער חזן פון דער קלײַנער וואַסיליעווקער קהילה. און ימים נוראים האָט ער געדאווענט די מוספים זאָגאַר מיט צוויי משוררים, — אַ באַס, אַ פּועל בײַ אַ שניידער און אַ סאָפּראַנאָ, אַ אינגעל פון תּלמוד תּורה. און ווייל אין וואַסיליעווקי איז ניט גע'ווען קײן מורה הוראה, האָט ער אָפּט אויך געמוזט פּסק'ענען שאלות... נור בײַ זעהר וויכטיגע צופּעלע, פּלעגט ער זיך ווענדען צו זײַן שווער, דעם רב פון דער אַרעכבאָוער קהילה קדישא. פון דעם אַלעמען האָט ער

פערדיענט זעהר וועניג און איז געווען א גרויסער קבצן. גערופען האָט מען איהם ר' שלום אלי.

זיין פאָטער איז א שניידער טאַקע אין וואַסילעווקי גופא. אן אלטער איד מיט א באָרד ביז'ן גארטעל, מיט לעבעדיגע אויגען... א וויצלינג, א זינגער, דער גרעסטער „הוליאַקע" אויף אלע שמחות. ער האָט ניט געוואָלט, זיין איינציגער זוהן, שלום אלי זאָל זיין ניט מעהר ווי א בעל מלאכה. ער האָט פאר איהם געדונגען די בעסטע מלמדים, האָט געזאָהלט דעם טייערסטען שכר לימוד אזו מיט גע-וואלד, מיט צרות, מיט גוטען און מיט בייזען האָט מען שלום אלי'ן געמאַכט פאר א למדן. קיין גוטען קאַפּ צו גמרא און קיין גרויסען חשק צום לערנען האָט שלום אלי ניט געהאַט. ער האָט בעסער געוואָלט זיצען ביים טיך אונטער'ן בריק ביים וואַסער מיהל, זינגען ליעדעלך צוואַמען מיט די פייגעלעך, מאַהלען „קארטינקעס" מיט א בלייפערער אויף שטיקלעך פאַפיר און קוקען אויף די וואַלקענס, אין וועלכע ער האָט געזעהען אנשי חיל מיט שפּיזען, רייטענדיג אויף פּערד, גאַנצע מחנות מיט מענשען און קאַמעלען, גרויסע עלעפאַנטען און אַנדערע אונגעווענהליכע חיות, דעם באַרג סני מיט'ן הר הכרמל... מען האָט איהם אָבגעריסען פון דער פּאַעטישער וועלט און געמאַכט פאַר זעהר א פּרומען אידען און א לערנער א מתמיד. אַלס א הייסער ענטוויאַסט, האָט ער זיך אָבגעגעבען צו דער הייליגער תורה און צו דעם אַלמעכטיגען גאָט מיט זיין גאַנצער זעלע און מיט'ן גאַנצען האַרצען. ווען ער האָט ביים גרעסטען מלמד אין וואַסילעווקי געענדיגט קורס, האָט איהם דער פּאָטער געשיקט לערנען צום אַרעכטאווער רב. דאָרט האָט ער אויסגעשטודירט אויף שוחט ובודק און מיט זיין סימל פּאַטישען כאַראַקטער אזוי נושא חן געווען, אז ער האָט פּערדיענט אזא כבוד התונה צו האָבען מיט'ן רב'ס עלטערע טאָכטער... קענט איהר זיך פאַרשטעלען די שמחה, דאָס גליק, די פרייד פונ'ם אַלטען שניידער? זיין זוהן א שוחט ובודק און א שליח צבור און ער אליין א מחותן פון א רב! ר' שלום אלי אליין איז אויך געווען צופריעדען. אמת, דעם רב'ס עלטערע טאָכטער איז שוין געווען א בתולה פון א יאָהר עטליכע און צוואַנציג און ער איז געווען אַלט אַכטצעהן... אמת, דעם רב'ס צווייטע טאָכטער אסתר'קע, א מיידעל פון א יאָהר זעכצעהן, איז געווען שעהן ווי א ראָזע, וואָס פאַנגט ערשט אָן צו בליעהן. פאר

דער חתונה פלעגט זי איהם זעהר אָפּט קומען צו חלום, און דאָס פלעגט איהם זעהר שרעקען און פלאַגען... אמת, זיין ווייב איז געווען אַ קרענקליכע און איהר פנים איז געווען צוגראָבען און פערקריפעלט פון פּאָקען... אָבער ווי האָט ער געקענט זיין אונצופריעדען, ווען ער איז אַן אמת'ער פרומער איד? ווי האָט ער געקענט דענקען פון עטוואָס אַנדערש, ווען ער האָט געדארפט דענקען פון מצוות, פון צדקה, פון תורה, פון עולם הבא? און דערצו טאַקע דאגות פרנסה. און דאגות האָט ער געהאַט גענוג. זיין ווייב איז כאַלד נאָכ'ן ערשטען קימפעט קראַנק געוואָרען און איז זעלטען אויפגעשטאַנען פון בעט. דאָקטוירים, רופאים, צרות און דערצו שטענדיג אריינקוקען אין די הלכות שחיטה, וויסען צו פסק'ענען א דין, זיין פערטיג צו קריאת התורה, פאַרבערייטען זיך צו מוסף, האָבען אַ נייעם „יעלה“, קאַמפּאָ-נירען פון קאָפּ אַן אייגענעם „המאיר לארץ ולדרים"... אָבער די אַרבייט, די דאגות, די צרות, די נויטה האָבען זיין לוסטיגען גייסט ניט געקענט אונטערדריקען... ער איז געווען טהעטיג, לעבעדיג, פריי-לעך... האָט זיך ניט בעקלאָגט, האָט ניט געזינדיגט גענען זיין בורא יתברך, האָט געזונגען, געלערענט און אויפריכטיג און היים געדאַנקט און געלויבט דעם גרויסען פאָטער אין הימעל פאַר אַלע זיינע חסדים. אַ גאַנץ ווינטער איז ר' שלום אלי'ס ווייב געלעגען קראַנק אין בעט און אַ גאַנץ ווינטער כמעט, דאָס הייסט, ביז ראש חודש אדר איז ביי זיי אין שטוב געווען זיין ווייב'ס יונגערע שוועסטער אסתר'קע... זי איז געווען אַ כלה פאַר אַ גרויסען נגידי'ס אַ זוהן פון יעקאַטערינאַסלאָוו און שבת נאָך שבועות האָט געדארפט זיין ביי איהר די חתונה... אסתר'קע האָט אַכטונג געגעבען אויפ'ן קינד, אַ מיידעלע פון עטליכע יאָהר, האָט געראמט, געקאָכט און געבאַקט. אָבער וואָס זי האָט ניט געטאָן, פלעגט זי ניט אראָפלאָזען איהרע אוי-גען פון דעם זעלטענעם מענשען, — איהר שוואַגער. דאָס פלעגט זי ריהרען ביז טרעהרען זיין צערטליכקייט צו דער קראַנקער שוועס-טער, דאָס פלעגט זי און זאָגאַר די קראַנקע שוועסטער לאַכען פון זיין נעם אַ מערקווירדיגען וויץ, דאָס פלעגט זי ענטציקט ווערען פון זיין קינסטלערישע שניצעריי, דאָס פלעגט זי בעצויבערט ווערען פון זיין זיסען געזאַנג... יעדע וואָך, וואָס נעהענטער עס פלעגט קומען צו שבת, דאָס עפּטער האָט ער געזונגען... ער האָט אימפּראָוויזירט,

אויסגעטראכט נייע, „שטיקלעך“ פאר יעדען שבת... נייע קאמפאָזיציאָנען... יעדען שבת האָט ער געזאָגט גאַנץ „המאיר לאַרץ ולדרים“ מיט אַ נייע וואַריאַציע, אויף אַ נאָך ניט געהערטען „שטיי-גער“... אָפּט ביי די דאָזיגע רעפּעטיציעס, אין מיטען זינגען, פּלעגט איהם קומען עפּיס אַ אונבעקאַנטער אונטערקלעהרליכער געדאַנק און ער פּלעגט דעם געדאַנק טרייבען, ווי ער האָט שוין פּון לאַנג געהאַט די געוואָהנהייט צו טרייבען פּון זיך זינדיגע געדאַנקען. מיט די ווערטער „ענני כי עני ואביון אני... שמרה נפשי כי חסיד אני“ (ענטפּערט מיר גאָט, וואַרום איד בין און ארעמער מענטש. היט אָב מיין זעלע ווייל איד וויל בלייבען ריין...) מיט זעהר אַ מעלאַנכאָלי-שען ניגון, מיט זעהר אומעטיגע טענער, מיט זעהר אַ צובראָכען האַרץ, פּלעגט ער זינגען, אומגעהענדיג איבער'ן שטוב, דעם דאָזיגען געבעט זיינעם צו גאָט. אין זיין שטימע האָט זיך געהערט אַ פּער-שטיקטער געוויין, אין זיין געזאַנג האָבען געקלונגען טרערען. ווע-גען וואָס האָט ער געבעטען גאָט? וועלכע געדאַנקען האָט ער פּון זיך געטריבען? דאָס האָט קיינער ניט געקענט ערקלערען. זיין קראַנט-קע פּרוי פּלעגט צו מאַכען איהרע אויגען און פּלעגט מיט פּריד-הערען דעם פּרומען געבעט פּון איהר מאַן, מיט וועלכע זי וועט זוכה זיין צו זיין צוואַמען אין גן ערן. אַסתר'קע אָבער פּלעגט אַרויפּלעגען איהר קאָפּ אויפ'ן רוקען פּון שטוהל, אויף וועלכען זי איז געזעסען און פּלעגט קוקען אויף איהם ניט ריהרענדיג זיך פּון אַרם... זיין טרויעריגער געזאַנג האָט גענאָסען אַ זיסען וועהטאָג אין איהר האַרץ, אין איהר נשמה. אין איהרע אויגען האָט געשיינט אַ געפּיהל פּון פּער-געטערונג, און אַ טיעפע שמערצליכע בענקעניש.

ער פּלעגט אַנשוויגען ווערען און פּלעגט אומגעהן שטיל איבער'ן שטוב. און אַסתר'קע פּלעגט פּערדעקען מיט איהרע ווייסע הענד איהר יונגען, שעהנעם פנים. און אויף די פּליגלען פּון איהר קינדער-שער פּאַנטאַזיע פּלעגט זי זיך אַוועקטראָגען ווייט אין אַ וועלט פּון ריינע אונשולדיגע חלומות... אין שטוב פּלעגט ווערען שטייל... עס האָט זיך נור געהערט דאָס שווערע אַטהעמען פּון דער קראַנקער און דער הייזעריגער גאַנג פּון דעם אַלטען וואַנד זייגער. די דריי מענטשען אין שטוב זיינען געבליבען שטיל, אָבער זייערע נשמות האָבען גערעדט. די נשמה פּון דער קראַנקער האָט געשטרעבט אין די הימלען און האָט

גערערט צו די מלאכים. די נשמות פון די צוויי געזונדע מענשען האָר
בען גערערט איינע צו דער אנדערער מיט אַ געהיימניספּאָלער נשמה-
שפּראַך. ביידע נשמות האָבען געשטרעבט אין אַ ווייטע, אונבעקאַנטע
וועלט פון פּרייד און פון גליק... אין שטוב איז געווען שטיל."

מיין שוואכער פריינד איז געוואָרען מיער פון אויפּרעגונג. ער
האָט ניט געקענט לעזען מעהר און איך בין פּערבליבען ביז מאָרגען
צו הערען די ענדע פון זיין ערצעהלונג. די זונן האָט זיך אויפּגעהויבן
בען הויך, און גרויסע שוואַרצע שאַטענס זיינען געפאלען פון די
בערג אויף די טהאַלען... די בערג אליין זיינען געלעגען פּערטראַכט-
טע...

צווייטער טאָג.

די גרושה

מיר זיצען ביידע ביי'ם טייפּעל'ס טהראָן.
אַלבערט דאָרים איז אויפּגעשטאַנען היינט אַ נערוועזער. ער
וועט ניט לעזען מעהר אויף דער טעראַסע. די ווירטהין פון האָטעל
האָט זיך נעכטען אונטערגעהערט, וואָס ער לעזט. די קעכין איז
עטליכע מאָל ווי אונמיסטען ארויס אויף דער טעראַסע און האָט
געקלאַפט פּרעך מיט איהרע פּאַנטאַפּעל. דאָס איז אַ בעלידיגונג
און אַן ערנידעריגונג פאַר אַ דיכטער... מיר מוזען אַוועקגעהן אין
וואַלד ווייט... דאָרט אויף דעם שוים פון דער נאַטור, אַרומגערינגעלט
מיט בוימער, וועלכע שעפּטשען צווישען זיך שטיל, מיט דרך ארץ,
פּערשירעמט מיט בערג, וועלכע הערען זיך צו, שווייגענדיג און אונט-
בעוועגליך, — דאָרט וועט ער מיר לעזען די פּאַרטזעצונג פון זיין
ערצעהלונג. אַרעמער און נאַאיווער אַלבערט דאָרים, ער ווייסט ניט,
אַז גרעסערע דיכטער פון איהם געבען אָב זייערע דיכטונגען פאַר

ווירטהען פון שענק-הייזער און פערלאָזען זיך אויף די מבינות פון קעכינס... גרויסע פּאָעטישע ליערער ווערען זעהר אָפט איבערגעריסען מיט דער קלאַפּעריי פון פּאַנטאַפּעל... .

מיר זיצען ביידע ביי'ם טייוועל'ס טהראָן. דאָרט ערגיץ אין דער הויך באַקט די ליכטיגע זונן, און דאָ אונטען איז דונקעל און קיהל. מיט אַ קליינע שמאָלע שטעגעלע האַבען מיר זיך אויף נאַטירליכע שטיינערנע טרעפּ אַראָבגעלאָזט טיעף, טיעף אין אַ טיעפען, ענגען, שטיינערנעם זאַק, אזוי ווי אַ קאזעמאַט, געמאַכט פון גרויסע פעלזען און איבערגעפלאַכטען פון אַלטע צווייגעדיגע בוימער... אַ הויכער, מעכטיגער פעלז, וועלכער שטייגט ארויף ביו די וואַלקענס, רופט זיך „טייוועלס טהראָן“... קיין פרעכע מענשליכע פּוס האָט נאָך דעם טראָהן ניט בעטראַטען... פּראָמעטעאוס איז אפשר געווען צור-געשמידט צו אַזאַ מעכטיגען פעלז; די היינטיגע מענשעלעך קענען נור פון אונטען בעוואונדערען דעם גרוי-דונקעלען טהראָן, אויף וועל-כען דער דונקעלער גייסט זיצט אפשר אַמאָל פּערזונקען אין זיינע גרויסע דונקעלע געדאַנקען... און אפשר איז נור דער טהראָן געבלי-בען און „ער“ אליין איז שוין פּערטריבען פון דאַנען אויף אייביג? עטליכע מינוטען זיינען מיר געזעסען שטיל... אלעס האָט געשוויגען. דער גרויסער פעלז האָט געשוויגען, די אַלטע צוקרומטע בוימער מיט צווייגען, וועלכע צייגען זיך ווי שוואַרצע, צוקאַרבעט און צודרעהטע הענד פון „ניט דאָ געדאַכטען“, האַבען געשוויגען. דער פּרייער ווינט האָט ניט געוואַגט צו קומען אַהער און צושטערען די שטילקייט. זאָגאר קיין פּויגעל געזאַנג האָט זיך דאָ ניט געהערט. און ווען, ענדליך, דאָרים האָט שטיל געפּרעגט: זאָל איך לעזען? האָט פּלוצלונג עפּעס צווישען די בוימער אַ שטאַרקען פּאַטש געטאַן און איז ערגיץ אַראָב-געפאַלען מיט אַזאַ גערויש, גלייך ווי עטוואָס וואָלט זיך צושאַטען.... איז דאָס אַ נאַכט פּויגעל? אָדער אַ דערשראָקענער בערג-גייסט?

„ראש חודש אדר איז געשטאַרקען ר' שלום אלי'ם פרוי און שבת נאָך שבועות האָט אסתר'קע חתונה געהאַט מיט'ן גביר'ס וזהו פון יעקאַטערינאַסלאוו, — האָט אָנגעפאַנגען דאָרים צו לעזען, אויס-ציהענדיג זיך אויפ'ן ווייכען גראָו און אוועקלעגענדיג לעבען זיך זיין בעשריעבענע העפט מיט ערצעהלונגען.

אַ שעהנער, וואַרעמער פּריהלינג איז געשטאַנען אין דרויסען און

אסתר'קע איז געזעסען אין שטוב און האָט זיך געגרייט צו דער חתונה. די בליהענדע בוימער, די פרויליכע בלומען, די זינגענדע פייר געלעך, — אלעס אין דער נאַטור האָט גערעדט צו איהר יונגער נשמה פון ליעבע און פרייד, און זי איז געזעסען און האָט זיך גענעהט „פאָר-וואָלע“ צו דער חתונה... זי האָט געוואָלט טראַכטען וועגען חתן מיט זיין קרענקליכען, ווייסען געזיכט, מיט די גרויסע בלויע פאַסען אונד מער די אויגען, מיט זיין פרעכען, ניט אנשטענדיגען בליק און געגען איהר איז געשטאַנען די געשטאַלט פון שלום אלי מיט זיין שלאַנקע, קרעפטיגע פיגור, מיט זיינע פלינקע בעוועגונגען, מיט זיין ליעבליכען שמייכלעך, מיט זיין קלינגענדע שטימע, מיט זיין גוטען, שטראַהל לענדען, ריינעם, אונשוואַרדיגען בליק... אָבער תנאים איז קיין קלייניג קייט ניט.. און דערצו איז דער חתן נאָך אַ יתום אָהן מאַמע. אָבלאָזען מיט איהם דעם שידוך איז אַ גרויסע עבירה... געוויס, ווען דער טאַטע זאָל פערשטעוהן וואָס זי פיהלט, ווען ער זאָל מיט איהר רעדען דערפון, ווען ער זאָל איהר זאָגען, אז זי מעג... ווארום איז דען אַ קלייניגקייט, וואָס איהר שוועסטער'ס קליינע טעכטער'ל וועט אריינפאלען ווען עס איז אין די הענד פון אַ פרעמדער שטיף-מאַמע? ... אויך אַ יתומה'ל-לע נעבעך... און אויסער אַלעמען, איז דען אויף שלום אלי קיין רחמנות ניט? זיצט אליין נעבעך מיט'ן קינד אין אַ לעער הויז... האָט ניט צו וועמען אַ וואָרט אויסצורעדען. אָבער דער טאַטע, דער אַרעכטאווער רב האָט זעהר וועניג גערענקט פון די אַלע נאַרישקייטען... ער איז געווען גליקליך זיך מתחתן צו זיין מיט אַזאַ גרויסען גביר פון אַזאַ כרף ווי יעקאַטערינאַסלאַוו. און דער טאָג פון דער חתונה איז אַלץ געמומען געהענטער און געהענטער...

„שלום אלי האָט זיך אויך געגרייט צו אסתר'קעס חתונה... קיין געלך צו קויפען איהר אַ שעהנעם דרשה געשאַנק האָט ער ניט געהאַט, האָט ער פון איהר'ט וועגען געשניצט אַ „מזרח“ אַ וואונדער: צוויי שרעקליכע לייבען האַלטען אַ מגן דוד. ער האָט געטראַכט וועגען דעם, ווי דער „מזרח“ זיינער וועט הענגען ביי אסתר'קען אין הויז און האָט, שניצענדיג, שטיף און טרויעריג געזונגען: ענגי, ענטפער מיר גאָט, ווארום איך בין אַן אַרעמער און אַן עלענדער מענש... היט אָב מיין זעלעלע, ווארום איך וויל בלייבען ריין. „אַלע אידישע כלות וויינען פאר דער חופה, אָבער זעלמען ווען

א כלה וויינט אזוי פיעל, ווי אסתר'קע האָט געוויינט, און אַלע ווייבער האָבען געזאָגט, עס איז אַ סמן מזל... שלום אלי איז דעם ערשטען מאָל אין זיין לעבען געווען שיכור... און ווען ער האָט שיכור'ערהייד זיך פֿלוצלונג צוויינט, האָבען אַלע מאַנזבילען געלאַכט. און זיין פֿאָטער, דער אַלטער שניידער האָט מיט פּעראַכטונג בעמערקט: אויך מיר אַ מאַנזביל, האָט אויסגעטרונקען פינף קעלישקעלעך בראַנפֿען און וויינט שוין!... ביי'ם טיש האָבען אַלע אָנגעהויבען בעטען ר' שלום אלי ער זאָל „זאָגען“ עפּים אַ שטיקעל. ער האָט זיך זעהר לאַנג געלאָזט בעטען און ענדליך האָט ער אָנגעהויבען זינגען אַ שטיקעלע פּיוט, פּריהער זעהר שטיל און נאָכדעם מיט אַ געשריי פון פּערצווייפֿ-לונג, מיט אַ ביטערען קלאַנג, מיט אַ האַרצרייסענדען געוויין... עס איז געווען אַן עלעגיע, אַ יאָמער געזאָנג, אַ טרויער מאַרש פון איינעם וואָס האָט פּערלירען און איז מקבר זיין גליק אויף אייביג. אַלע זיי נען געווען ענטזיקט: אַי גוט! גוט! אמת איריש! עס צופּט! עס צוברעכט דאָס האַרץ! אַ מחיה נפּשות! און די כלה האָט זיך אזוי צוויינט, אַז מע האָט זי געמוזט צונעהמען פון דער לייווענטענער פּאַלאַטקע, וואו אַלע זיינען געזעסען ביים טיש. אויף מאַרגען אין דער פּריה, ווען מע האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן, וואו איז ר' שלום אלי, האָט מען איהם ניט געקענט געפינען... עס האָט שוין אָנגעהויבען טאָגען, ווען דער עולם איז זיך צוגאַנגען פון דער חתונה. ר' שלום אלי האָט אַ קוק געטאָן אויפֿ'ן ווייסען הימעל, אויפֿ'ן רב'ס שטוב, וועלכע האָט גערעמעלט, פּערוויקעלט אין שאַטענס, האָט גענומען אַ שטעקען אין האַנד און איז צופּוס אַוועק אַהיים... פּערציג ווערסט איז ער געגאַנגען און שטיל געזונגען: ענני, כי עני ואביון אני...

„עס איז אַוועק נאָך דער חתונה אַ יאָהר מיט עטליכע מאַנאַטען, און שלום אלי איז נאָך ניט געווען אין אַרעכאַווע. אפילו אז ער האָט געדאַרפט זיין נויטיג דאָרטען, פֿלעגט ער אויך בעסער זעהן אויספיהרען דורך אַן אַנדערען. געוויס, ער האָט געוואוסט גאַנץ גוט אז אסתר'קע איז ווידער אין דער היים בייט טאַטען אין שטוב, אַ יונגע גרושה, האָט נור אַ האַלב יאָהר געלעבט מיט'ן יונגען גביר און איז געקומען צוריק. מע האָט דערזעהלט פּערשיעדענע געשיכטען וועגען אסתר'קעס גט, ר' שלום אלי האָט נאָר נישט ניט געפּרעגט, ניט געזאָגט קיין מיינונגען. אכט חדשים איז שוין די יונגע גרושה אין אַרעכאַווע

און קיינער האָט ניט געוואוסט, דענקט נאָך אַמאָל ר' שלום אַלי פון איהר? וויל ער זי זעהן? אין די ערשטע טעג פון חודש אלול איז פלוצלונג צו ר' שלום אַלי'ס אָרעמע שטוב צוגעפּאָהרען אַ וואָגען, און די יונגע, שעהנע, בליהענדע אסת'ר'קע איז אריין אין שטוב מיט אַ קליינעם סאקוואיאזש אין האנד. זי האָט שטיל און פערשעמט גע- זאָגט: גאָט העלף, שלום אַלי! זי האָט הייס אומארעמט די קלייניג- קע רבקה'לע, האָט זי בעדעקט מיט הייסע קושען און ווארעמע טרע- רען... לאַנג האָט זי געוויינט, האַלטענדיג דאָס קינד אין איהרע ארעמס. ווען זי האָט זיך אַביסעל בערוהיגט, האָט זי ערקלערט, ווייל עס איז אלול איז זיאַ געקומען בעזוכען דעם כּכר פון איהר שוועסטער און אויסער דעם טאַקע זעהן, וואָס מאַכט, נעבעך, דאָס קינד. זי דענקט דאָ, אין וואַסיליעווקי, ביים מחותן, דאָס הייסט ביי ר' שלום אַלי'ס פאָטער צו פערבלייבען איבער שבת און דערפאַר האָט זי מיט זיך געבראַכט אַ שבת'דיגע קלייד. זי האָט אָנגעצייגט אויף'ן סאקוואיאזש. און שבת וויל זי דאָ זיין פשוט דערפאַר, ווייל זי וויל הערען ווי ר' שלום אַלי וועט מתפלל זיין פאַר'ן עמוד... ביי די ווערטער זיינען זיי ביידע פערשעמט געוואָרען. אין סאקוואיאזש, האָט זי געוויזען, איז דאָ אַ שעהנע מתנה פאַר רבקה'לען, אַ נייע קליידעלע, פאַר ר' שלום אַלי אַ גוטער טלית קטן... און זי האָט אין סאקוואיאזש פערוויקעלט אין פאַפיר עפעס אַ טייערע זאַך, נור דאָס וועט זי וויזען שפעטער... עס איז געוואָרען לעבעדיג ביי ר' שלום אַלי אין שטוב... דער אלטער מחותן איז געקומען מיט דער מחותנת'טע... ר' שלום אַלי האָט אַליין געשטעלט דעם סאַמאָוואַר און מע האָט געטרונקען טהעע, פון אַ סאַמאָוואַר, וואָס מען פלעגט געוועהנליך טאָן נור שבת צו נאַכט... שבת האָט ר' שלום אַלי „געזאָגט" אַ גאַנץ נייען „המאיר לאַרץ ולדרים", פון וועלכען אַלע מנגנים און מבינים פון וואַסיליעוור- קי האָבען פשוט געלעקט די פינגער. זונטאָג ביי נאַכט איז לכּבוד אסת'ר'קען, ביי'ס אַלטען מחותן געווען אַ גאַנצער באַל, מע האָט געגעסען קאַלטען באַרשיץ מיט גרינע אונערקעס און מע האָט ווידער געטרונקען טהעע פון אַ סאַמאָוואַר. מאַנטאָג האָט ר' שלום אַלי אָב- געפיהרט אסת'ר'קען קיין אָרעכאָווע. דער קצב האָט געגעבען זיין פערד און וואָגען, די קליינע רבקה'לע, וועלכע אַלע האָבען אַנערקענט אַלס, קיין עין הרע, אַ מענש שוין, אַ בר דעת איז מיטגעפּאָהרען

אלס א שומר. זי האָט נאָך דעם זיידען, דעם רב ניט געקענט...
 א זייגער עלף אין דער פריה זיינען זיי ארויסגעפאָהרען. הויך
 אויסגעבעט אויף פרישע היי זיינען געזעסען שלום אלי און אסתר'קע,
 און צווישען זיי אלס א שומר, אלס א מחיצה איז געזעסען רבקה'לע.
 עס איז געווען א שעהנער טאָג. די ווייטע ברייטע סטעפען אַרום זיינען
 געווען פּערגאָסען מיט ליכט, און די ביידע עלטערע פּאַסאַזשירען זיי-
 נען געזעסען שטיל אונטער דעם דרוק פון שווערע דונקלע געדאַנקען.
 קיין איין וואָרט האָבען זיי איינעם צום אַנדערן ניט אויסגערערט.
 נור דאָס קינד, וועלעכס האָט צום ערשטען מאָל אין לעבען געמאַכט
 אַזאַ ווייטע נסיעה, נור דאָס קינד האָט געברומט ווי אַ טייבעלע...
 דאָס האָט זי דערזעהן ווייט אַ מיהל, דאָס איז זי ענטציקט געוואָרען
 פון גראַף קאַנגרינס שלאָס — אַ גרויסע שטוב מיט אַזוי פּעל פּענס-
 טער, געדעקט מיט גרינעם אייזען. ענדליך, ווען זי האָט דערזעהן אַ
 גאַנצע הערדע ווייסנקע, לעבעדיגע שעפּעלעך איז איהר שמחה
 און התלהבות געוואָרען אַזוי גרויס, אז זאָגאַר ר' שלום אלי מיט
 אסתר'קען האָבען אויך אָנגעהויבען לאַכען...

„ערשט ארום צוויי א זייגער האָט אסתר'קע צום ערשטען מאָל
 אויסגעערדט אַ וואָרט צו ר' שלום אלי'ן. ער האָט פּלוצלונג אַראָב-
 געקעהרט דעם פּערד פּונ'ם גרויסען וועג. אסתר'קע האָט שטיל גע-
 פרעגט: וואָהין, ר' שלום אלי? מיר דאַכט איהר ווייסט ניט דעם
 וועג... ער האָט געענטפּערט ניט קוקענדיג אויף איהר: איך ווייס
 דעם וועג צו גוט... איך האָב אַמאָל בעגאַסען דעם גאַנצען וועג פון
 אַרעכאַווע ביז וואַסיליעווקי מיט מיינע טרערען... זי האָט פּער-
 שטאַנען וואָס ער מיינט און זיי זיינען ביידע אַנשוויגען געוואָרען.
 ר' שלום אלי האָט זיך באַלד געכאַפּט, אז ער האָט געזאָגט, וואָס מען
 דאַרף ניט, און האָט אָנגעהויבען צו רעדען מיט אַן אַנדער טאָג. „מיר
 פּאָהרען יעצט אַראָב פון וועג... דאָ באַלד אין דער באַלקע איז דאָ אַ
 קרענצע... מיר זיינען שוין אָבגעפּאָהרען האַלב וועג און דער
 קצב האָט מיך געבעטען, איך זאָל דאָ אָנפּוטערען דאָס פּערד, לאָזען
 איהם אויסרוהען זיך און אָנטרינקען איהם... מיר וועלען קומען
 קיין אַרעכאַווע שפּעט נאָך מעריב. זיי האָבען זיך אַראָבגעלאָזט אין
 אַ טהאַל, וואו דריי אלטע הויכע ווערבעס האָבען זיך געטוילעט איינע
 צו די אַנדערע אום צו בעשיצען אַ לעבעדיגען קוואַל, וועלעכער איז

געווען ארומגעכויט מיט שטיינער. שלום אלי האָט אויסגעשפּאַנט דאָס פּערד און האָט זיך אַוועקגעזעצט פּון דער ווייטען אויף אַ טרור קענעם שטיק האָלץ. די קליינע רבקה'לע איז אַנשלאָפּען געוואָרען ביי אַסתר'ן אויפ'ן שוים, און זי איז געזעסען שטיל, ניט ריהרענדיג זיך פּון אָרט. לאַנג האָבען זיי ביידע געשוויגען. ענדליך האָט אַסתר'קע געמאַכט אַן ענערגישע בעוועגונג מיט איהר האַנד און האָט מיט בעשלאָסענהייט אָנגעפּאַנגען צו רעדען. מען האָט געזעהן, אַז זי וויל איין מאָל פאַר אַלע מאָל אויסזאָגען, דאָס, וואָס האָט געמוזט ווען עס איז אַרויסגעזאָגט ווערען.

— שלום אלי, האָט זי געזאָגט, מיט אַ שטילער ריהרענדער שטיי מע, פאַר וואָס זיצסט דו אַזוי ווייט פּון מיר? איהר האַרץ איז פּער- קיהלט געוואָרען, ווען זי האָט געזאָגט דאָס וואָרט „רו". אַז זי איז געווען אַ מיידעל האָט זי איהם געזאָגט דו, ווי צו אַ ברודער. אָבער איצט? ...

שלום אלי איז געבליבען זיצען אויף זיין פּלאַץ. ער האָט אַראָב געלאָזט דעם קאָפּ און האָט געזאָגט: דאָס קינד שלאָפּט און מיר זיינען כמעט ווי אַהן אַ שומר דאָ ...

— מיר זיינען ניט קיין פּרעמדע, שלום אלי ... און ... איך דאַרף מיט דיר ... מיט איך רעדען ... ער איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צום וואָגען. זי האָט מיט ציטערענדע הענד געפּענט דעם סאַקוואַיאַזש, האָט פּון דאָרטען אַרויסגענומען עפּעס אַ זאַך, פּערוויקעלט אין פּאַפּיר און האָט שטיל געזאָגט: איהר זעהט? דאָס איז אייער דרשה גע- שאַנק ... דאָס איז אייער „מזרח", ניט איין מאָל האָב איך איהם בע- גאַסען מיט טרערען נאָך דאָרט ... אין יעקאַטערינאַסלאַוו און ניט איין מאָל האָב איך איהם געדריקט צו מיין האַרץ און געקושט ... און איהר זייט ניט געקומען צו מיר ... איך האָב אַכט חדשים גע- וואַרט און דו ביסט ניט געקומען.

— איך האָב ניט געקענט קומען, אַסתר'קע ...

— ווייל דו האָסט ניט געטראַכט וועגען מיר ...

— איך האָב ניט געטראַכט? נאָט ווייס דעם אמת און נאָך וואָס זאָל איך לייקענען? איך האָב געטראַכט פּון דיר נאָך איידער איך בין געוואָרען אַ חתן פאַר דיין שוועסטער, עליה השלום ... איך

האָב געטראכט פון דיר, ווען איך האָב ניט געטאָרט טראַכטען, גאָט זאָל מיך ניט שטראַפּען דערפאר ...

איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט אַ פייער פון גליק און פרייד און זי האָט לוסטיג אויסגעשריען: פאר וואָס-זשע ביסט דו ניט געקומען צו מיר, נאררעלע?

— ווייל דו ביסט אַ גרושה!

זי האָט זיך צולאכט מיט אַן אונשולדיגען קינדערשען געלעכ-טער. „נו, און אז איך בין אַ גרושה, איז דאָס אזא גרויסער אונ-גליק?“

— יא, עס איז אַ גרויסער אונגליק ... אסתר'קע, איך בין אַ כהן, און אַ כהן טאָר ניט חתונה האָבען מיט אַ גרושה.

— אזוי? אי, גאָטעניו פאָטער! האָט זי אויסגעשריען אַ טויט דערשראָקענע, אָבער זי האָט זיך באַלד בערוהיגט. אָבער, שלום אלי, מיר וועלען זאָגען דעם טאָטען ... אפשר איז דאָ עפעס אַ דין? .. פאר וואָס זאָלען מיר ביידע זיין אונגליקליך אונזער לעבען לאַנג? און דאָס קינד נעבעך, די אַרעמע יתומה'לע? זי האָט אָנגעהויבען שטיל צו וויינען ... נאָכדעם האָט זי זיך צוגעבויגען צו איהם ניעדריגער און האָט געזאָגט: מיין טאָטען האָב איך זיך געשעמט דאָס צו זאָגען, דער רביצין, מיין שטיעפמוטער איז מיר געווען מיאום צו זאָגען, אָבער דו ביסט ווי איך אליין און איך וועל דיר זאָגען ... איך בין אַ גרושה ... דאָס הייסט, יא אַ גרושה, אָבער ניט ווי אַנדערע ... ער איז געווען אַ קראַנקער ... דו וועסט זעהן, דער טאָטע וועט געפינען אַ דין אז מען מעג ... דו וועסט זעהן, טייערער ... כשר'ער, ליעבער מענש!

„די צווייטע העלפט פון זייער ריזע איז געגאנגען גאָר אַנדערש. אַלע האָבען גערעדט פרייליך, געמאכט אַ סעודה פון קיכלעך מיט גע-באַקטע אייער, געלאַכט הויך ... שלום אלי האָט דערצעהלט אַ פאָר שעהע גלייכווערטלעך ... און ווען עס איז ניט געווען פון וואָס צו רעדען, האָט ער פלוצלונג אָנגעהויבען צו זינגען אַ גאַנץ נייעם „המאיר לאַרץ ולדריים“. אזא „המאיר לאַרץ“ זינגט אַ מענש איין מאָל אין זיין לעבען. ער האָט געזונגען מיט אַ ליידענשאַפטליכען פייער און מיט טיפע געפיהלע, אין זיין געזאנג האָט זיך געהערט דאָס טרויעריגע פערטראַכטע ליעד פון אַ ווילדען בערואין, וואָס רייטיגט

ווייט אין דעם מדבר, עס האָט זיך געהערט דאָס הייסע געבעט פון אַ פאנאטיקער צו גאָט, עס איז אין דער זעלבער צייט אויך געווען אַ ליי-דענשאפטליכער ראָמאַנס פון אַ פערליעבטען, אַ הערליכע הימנע צו דער מעכטיגער נאַטור ...

„ווען עס איז געוואָרען פינסטער און דאָס קינד איז ווידער אנשלאָפֿען געוואָרען ביי אַסתר'קען אויף די הענד זיינען זיי געבליבען אָהן אַ מחיצה, זעהר נאָהענט איינער צום אנדערען ... ער האָט גע-פיהלט איהר וואָרעמען אָטהעם, זי האָט געהערט דאָס צירקולירען פון זיין בלוט. פֿלוצלונג איז אַסתר'קע צוגעפאלען מיט איהר הייסען קאָפּ צו זיין אַרעם און האָט שטיי און ליידענשאפטליך עטליכע מאָל וויר דערהאָלט: „איך האָב דיך ליעב, שלום אלי! איך האָב דיך ליעב!“ ... ער איז פֿערקיהלט געוואָרען אויף זיין אָרט. ער האָט מורא געהאַט, זיין האַרץ וועט צוריסען ווערען פון צופיעל גליק.

„שפעט האָט די נאַכט געברענט פייער ביי'ם רב אין שטוב. דער רב האָט געזוכט, געטראכט, פֿערגלייכט פיעלע פלעצער פון פֿערשיע-דענע אווטאָריטעטען און האָט ענדליך געגעבען זיין אורטהייל: ביי אַן אנדערען וואָלט ער אפשר ניט געווען אַזא מחמיר ... ער וואָלט אפשר אָנגעפרעגט ביי אַ גרויסען רב, מיט געווען זיך ... אָבער ביי זיך אליין פאסט ניט ... ניין! אַ כהן דארף ניט חתונה האָבען מיט אַ גרושה ...

„אַסתר'קע האָט אַ גאַנצע נאַכט ניט געשלאָפֿען. די קישען אונטער איהר אַרעמען קאָפּ איז געווען אויסגעווייקט אין טרערען. קוים וואָס עס האָט אָנגעהויבען צו טאָגען, האָט זי דערהערט אַ גערויש אין הויף ... זי איז צוגעלאָפֿען צום פענסטער. שלום אלי, אַ בלאַסער ווי דער טויט, האָט לאַנגזאַם געשפּאַנט דעם פֿערד, נאכדעם האָט זי געזעהן, ווי ער האָט אַרויסגעטראָגען אויף די הענד די שלאָפֿענדיגע רבקה'לע, נאָכדעם האָט ער, ניט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, גענומען דעם פֿערד פֿאַר'ן צוים און אַרויסגעפיהרט שטיי פונ'ם טויער. זי האָט געהערט, ווי די רעדער פון וואָגען האָבען אָנגעהויבען צו קלאַ-פען ... זי האָט געהערט די טריט פונ'ם פֿערד. אלץ ווייטער און ווייטער, ביז עס איז געוואָרען שטיי. דאן ערשט איז אַסתר'קע צור-געפאלען מיט איהר קאָפּ צום פענסטער און פון איהר פֿערדריקטער ברוסט האָט זיך אַרויסגעריסען אַ שטייכער פֿערשטיקטער יאָמער....

„היינט אין דער פריה האָט זי איהם געזעהן צום לעצטען מאָל
אין איהר לעבען“....

דריטער טאָג.

מע ט א ר נ י ט.

עס האָט גערעגענט אין די בערג.
פריהער האָט גערעגענט ווייט ערגיץ אונטען. אין דער צושפאל-
טונג פון צוויי הויכע בערג, וואו מיר פלעגען אין א ליכטיגען טאָג
זעהן טיעף אין דער נידער שטעטעלעך, דערפער, הייזלעך איינגעווי-
קעלטע אין גרינע מאַנטלען, — זיינען געלעגען איצט אונטער אונז
געדריכטע וואַלקענס און עס האָט גערעגענט דאָרט. מיר, קליינע מענ-
שעלעך זיינען געשטאנען איבער די וואַלקענס. אויף די בערג איז גע-
ווען ליכטיג און רוהיג. די שטאַלצע בערגגיגאנטען האָבען גלייכגיל-
טיג געקוקט אַראָפּ, וואו עס האָט געדונערט און געבליצט, און דער
רעגען האָט מיט לאַנגע וואַסערנע פאַסען געשמיסען די ערד. דאן איז
געקומען א ווינד, וועלכער האָט אָנגעהויבען צו שטורעמען און צו
רוישען אין וואַלד. די בערג זיינען געוואָרען אונמוטהיג און פער-
טרויערט. א דונער האָט זיך צוקייקעלט ווייט איבער די בערג; און
דער שטורם איז אויך געקומען צו די, וואָס זיינען אין דער הויך...
ווען עס איז געווען ליכטיג זיינען די בערג געווען אזוי הויך און אזוי
ווייט פון אונז. אָבער וואָס דונקעלער עס איז געוואָרען, זיינען די
בערג אַלץ קלענער און נידריגער געוואָרען און אַלץ נעהענטער און
נעהענטער האָבען זיי זיך גערוקט צו די פענסטער פון אונזער האַטעל...
ענדליך האָבען זיך די וואַלקענס מיט די בערג צונויפגעגאַסען אין איין
דונקעלע פינסטערע מאַסע און דער רעגען האָט אָנגעהויבען צו
רוישען, ווי די וועללען פון אַקעאן.

מיר זיינען געזעסען אין פראַנט-צימער פון האַטעל אויף צוויי

גרויסע שטרויענע שאַקעל־שטוהלען און מיר האָבען לאַנג בעוואונדערט דיעזע וואונדערליכע ערשיינונג פון דער נאַטור. די בליצען, וועלכע פלעגען מיט לאַנגע, געבראַכענע, בלויליך־ווייסע ליניען אויף איין אויגענבליך בעלייכטען די וועלדער און די בערג, — די דונערן, וועלכע די שויבען פון די פענסטער האָבען פּאָנאַגראַפֿירט און פון וועלכע די גאַנצע געביידע פונ'ם האַטעל האָט געציטערט, — דאָס אַלעס האָט געווירקט אויף די שוואַכע נערווען פון מיין פריינד דאָר רים אקוראט ווי שאַמפּאניער. ער איז געוואָרען ווי בעטרונקען, לעב־האַפט און פרייליך. אויף אַ קליין טישעלע לעבען זיך האָט ער אַני־דערגעלעגט דעם העפט מיט ערצעהלונגען און האָט מיט אַ הילטיגע שטימע אויסגעשריען: „איך, שוואַכער מענשעלע, וועל איך לעזען מיין צווייטע ערצעהלונג, און די מעכטיגע נאַטור וועט מיר אַקאָמ־פּאַנירען!

זעלבסטפּערשטענדליך, אין אַ לייענע־ערצעהלונג מוז זיין אַן „ער“ מיט אַ „זי“. ער איז זעהר אַ געבילדעטער, זאָגאַר אַ געלעהרטער מענש, אַ כעמיקער. ער וואָוינט אַליין שטענדיג אין דער גרויסער שטאָרט אדעס און געקומען איז ער אַהער אין קליין שטעטעל קרי־וואָי ראָג וועגען געשעפט. מע האָט דאַמאָלס אין קריוואָי ראָג און אין דער גאַנצער געגענד־ארום ערשט געפונען פיעל אייזען־עריץ (רודא) און פּערשיעדענע אַנדערע מעטאַלען, מינעראַלען, און מינעראַלע פּאַר־בען. און ווייל ער, אַלס איד האָט זיך ניט געקענט געפינען קיין שטעלע, איז ער געקומען זעהן, אויב עס איז ניט מעגליך אין קריוואָי ראָג צו עפענען אַ געשעפט פון מינעראַלע פּאַרבען. דער רייכער שווער זינער האָט פּערשפּראַכען צו געבען געלד וויפיעל מען וועט דאַרפֿען. אין גאַנצען שטעטיץ איז דאן געווען איין אכסניה ביי לייזער זלאַטעס און ער האָט זיך געמוזט אין דער אכסניה אָבשטעלען. אַ שענהער יונגער מאַן, אַן אדעסיט, רייך און עלעגאַנט געקליידעט, מיט אַ מאָד־נעם שטרויענעם הוט, וועלכער האָט אויסגעוויזען ווי אַ קיווער מיט אַ קאזיראַק פון לינטען און אַ קאזיראַק פון פּאַרענט, מיט אַ שוואַרצען זיידענעם מאַנטעל אָהן אַרבעל, מיט צוויי גרויסע לעדערנע טשעמאַדאַ־נען, — אַזאַ גאַסט האָט, זעלבסטפּערשטענדליך, מיט זיין ערשיי־נונג געמאַכט אַ גרויסען איינדרוק. ר' לייזער זלאַטעס, אַ געלער, ניערריגער, קיענקליכער, דאַרער אידעל מיט ווייסע אויגען, זיין ווייב,

א מעוברת'ע הויכע אידענע מיט א לאנגען בלייכען פנים, עפּים א יונג מיידעל, וועלכע ער האָט קיין צייט ניט געהאַט גוט צו בעמערקען, א יונגע גוילקע, א דיענסט מיט'ן נאָמען האָרפּינע, מיט צוקארבטע, באַרויעסע פּיס, עפּים אַן אַלטער גוי, א ראַבאָטניק מיט צוויי אויסגע-קרימטע פּיס און פּערשלאָפּענע אויגען, — מיט איין וואָרט די גאַנצע בעפּעלקערונג פּון דער אכסניה האָט אָנגעהויבען לויפּען אין א ווילדען אימפּעט, שטופּען זיך, שרייען, שלעפּען די זאַכען. פּון דער גרויסער אַלטער שטוב האָט איהם אַליין דער בעל-הבית אריינגעפּיהרט אין א פּליגעל, וואָס איז געשטאַנען אין הויף. „אין דער אַלטער שטוב, האָט געזאָגט ר' לייזער זלאַטעס, איז אונרוהיג. ערשטענס דער שענק מיט די שיכורים, און דאן די קינדערלעך, קיין עין הרע, מיר האָבען זעקס, וואקסען זאָלען זיי. דאָרטען שטעהען ביי אונז ניט קיין וואַזשנע געסט. דער פּליגעל איז פאַר אזעלכע געסט ווי איהר". שפּעטער האָט האָר-פינע געבראַכט א סאַמאָוואַר און האָט געקוקט אויף איהם מיט פּערוואַונדעטע שאַפּענע אויגען. „אין הויז" אָדער פּאַרדער-צימער האָט ער געהערט, ווי זי האָט א געשריי געטאָן אויף מאַלאַראַסיש: „לויבא, וואו בעהאַלסט דו זיך? געה, די מאַמע רופּט דיך!" נאכ-דעם איז געקומען מאַראם זלאַטעס מיט קעז, סמעטענע און אייער, און האָט געפּרעגט: זאָל זי איהם אויף גיך מאַכען א „קאווערמא", אָדער ער וועט וואַרטען ביז זי וועט שיקען צום שוחט קוילען א הון? ווען זי איז ארויס פּון זיין צימער, האָט זי א קלאַפּ געטאָן מיט דער טהיר און האָט אָנגעהויבען בייז צו שרייען: „ליעבע! ליעבע! וואו ביזט דו דאָרט? פּער'שרה'עט זאָלסט דו ווערען! דער שענק איז פּול מיט גוים. דער טאַטע צורייסט זיך דאָרט!...". ענדליך איז ער גע-בליבען אַליין. ער האָט אָנגעהויבען פּערקאַכען טהעע, און האָט אונ-ווילינדיג א טראכט געטאָן: ווער קען דאָס זיין די פּערוואַן, וועלכע רופּט זיך מיט אזא שעהנעם, אמת ליעבליכען נאָמען — לויבא אין גויש, און ליעבע אין אידיש? פּלוצלונג האָט אזוי ווי אַליין פּון זיך, אזוי ווי פּון א געהיימע צויבערמאַכט אויפגעפּענט זיך די טהיר פּון זיין צימער, לאַנגזאַם און שטיל. ער האָט אויפגעהויבען דעם קאַפּ — קינער ניטאָ אין „הויז". געגען דער טהיר פּון זיין צימער איז געווען אַפּען די טהיר „זאָל". ער האָט געזעהן א גרויסען צימער, מיט נייע ווענער שטוהלען, מיט אַן אַלטען גרויסען שפּיעגעל פּונקט געגען איהם

ביי'ם וואנד. ער האָט לאַנג געוואַרט. קיינער איז ניט ערשיענען. דאן איז ער אַ בייזער אויפגעשטאַנען אַ קוק צו טאָן, ווער איז דאָרט. הינטער דער ווייטגעפענטער טהיר אין אַ ווינקעלע האָט ער דערזעהן אַ יונג מיידעל פון אַ יאָהר זיעבצעהן. זי האָט זיך צוגעטוליעט נאָך הענט צום וואַנד אַביסעלע דערשראָקען און פערשעמט, אָבער שטאַרק פערזאָרגט איז זי ניט געווען. איהרע שוואַרצע סאַמעטענע אויגען, איהרע רויטע פולע ליפלעך האָבען געלאַכט... מיט איהר קליינע פּוּקע הענטיל האָט זי געפלאַכטען איהרע לאַנגע שוואַרצע צעפּ, וועל-כע האָבען אַזוי ווי צוויי שלענג אַרומגעוויקעלט איהר האַלז און איה-בער דער פלייצע-אַראָב איבער איהר יונגען ביוסט געפאלען כמעט צו דער ערד. איהרע אויגען און איהרע ליפען האָבען געלאַכט, און ער האָט ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן... זאָל ער אויך לאַכען? זאָל ער זי אַ כאַפּ טאָן און צוציהען צו זיך? אָדער זאָל ער איהר עטוואָס גוטעס זאָגען? זאָל ער זי אַנרופען, „ליעבע שטיפערין?“ אין דעם אויגענבליק האָט זיך דערהערט מאַדאַם זלאַטעס שניידערע שטימע: ליעבע, אַהער געה! ... און די שטיפערין, ניט קענענדיג איהם, ניט זייענדיג פאָרגעשטעלט, האָט גאַנץ פאַמעלאַך איהם אַ כאַפּ געמאַן מיט ביידע הענד און, מען קען זאָגען, פשוט אריינגעוואַרפען אין זיין צימער אריין, און פלינק צוגעמאַכט די טהיר...

ער איז געווען אַ פּערהייראַטהער מאַן, זיין ווייב, אַ רייכען ווייך-הענדלערס אַ טאָכטער, איז ניט געווען שעהן, ניט געווען קלוג, ניט געווען געבילדעט, האָט ניט געהאַט קיין אַנדערע מעלות, אויסער אַ רייכען טאַטען. ער איז ניט געווען פּערליעבט אין איהר פאַר דער חתונה, ער האָט ניט געפיהלט קיין ליעבע צו איהר נאָך דער חתונה. און זיי האָבען זיך גערעכענט פאַר זעהר אַ גליקליך פּאַאָר פּאַל. ער האָט זיך גערעכענט פאַר אַן אַנשטענדיגען, עהרליכען מענשען און האָט זעהר מורא געהאַט פאַר די זאַכען, וואָס פאַסען ניט, אָדער וואָס מען טאָר ניט. ער איז אַ פּערהייראַטהער, דאַרף ער זיך פיהרען סאָליד, מעשה מענש. ראָמאַנען מיט ליעבעס זיינען געשאפּען פאַר ניט סאָלידע מענשען. און ווירקליך, נאָך וואָס דאַרף מען ליעבע, ליידענשאפטען, ווען מען האָט אַן אייגענע פרוי? ער איז געווען גוט, פריינדליך, אויפמערקזאַם, העפליך צו זיין ווייב, איז געווען ווי אַ בעל-חבית'ישער מענש אין דער היים, ווען ער איז ניט געווען

בעשעפטיגט, און איז געווען שטאַלץ צו הערען, ווי די שוויגער און אלע בעקאנטע אירינעס שטעלען איהם אלס א מוסטער פון פאמיליען-לעבען. . . אנשטאט א בענעהר פון ליעבע, האָט זיך ביי איהם ענט-וויקעלט א שוואכקייט צו זיין א מוסטער פון א פאמיליען מאן. איהם איז ניט געווען באַנג צו שיידען זיך פון זיין פרוי, פון דעסטוועגען האָט ער זיך מיט איהר זעהר ערנסט געזעגענט און האָט זי זעהר פליי-סיג געקושט און האָט עטליכע מאָל צוגעזאָגט אונבעדינגט יעדען טאָג צו שרייבען ניט וועניגער ווי איין מאָל. פון וועג האָט ער געשיקט א פאָסט-קארט מיט הונדערט קושען, וועלכע ער האָט פון איהר'ט וועגען נאָר ניט געהאט, ווארום ווען ער האָט זי זאָגאר געקושט, איז דאָס געווען ניט מעהר ווי א קאלטער אַקט פון פאמיליען-עטיקעט. דעם ערשטען טאָג פון קרוואַי ראָג האָט ער געשריבען, אז ער בענקט שוין א היים זעהר שטאַרק, אַבוואָהל ווען ער האָט עס געשריבען, איז פאר זיינע אויגען געשטאַנען די אונבעקאַנטע שטיפערין, א צוגע-טוליעטע צום וואַנד הינטער'ן טהיר אין א ווינקעלע. . . היינט, אויפ'ן צווייטען טאָג האָט ער זיך געזעצט שרייבען א לאַנגען, ערנסטען בריעף צו זיין ווייב און צו זיין שווער וועגען די היגע מינעראַלע פאַרבען. צו'ם ערשטען מאָל, זינד ער איז פּערהייראַטעט איז איהם געווען אזוי שווער אָנצופאַנגען דעם בריעף צו זיין ווייב מיט די גע-וועהנליכע ווערטער: „מיין טיערע סאַניטשקע!“ און צו'ם ערשטען מאָל אין זיין לעבען, אנשטאָט צו ווערען בייז, איז ער געווען אזוי צופריעדען, וואָס מע האָט איהם געשמערט צו שרייבען אזא וויכטיגען בריעף. און געשמערט האָט מען איהם היינט עטליכע מאָל. . . קוים האָט ער אויפגעשריבען עטליכע שורות, האָט ער דערהערט, ווי „זי“ לויפט מיט איהרע לייכטע שריט און זינגט. . . מיט'ן זינגען האָט זי איהם היינט שוין עטליכע מאָל געגעבען סיגנאַלען וועגען איהר קו-מען אין פליגעל אריין. . . ער האָט מיט פּערגעניגען אוועקגעלעגט זיין פעדער און האָט מיט אונגעדולד געווארט. . . ער האָט שוין גע-וואוסט, אז באלד וועט זיך שטיל און לאַנגזאַם עפענען די טהיר. . . זי האָט פיינט, אז עס איז צוגעמאַכט. . . זי האָט שוין עטליכע מאָל די טהיר געעפענט, באלד קומט אָבער די מאַמע, רופט זי אוועק פון דאַנען און מאַכט עס צו. . .

ער ווארט איין אויגענבליק. די טהיר עפענט זיך שטיל אויף. . .

ליובא גיט א ווילדען שפרונג אין זאל אריין אנקעגען, שטעלט זיך געגען שפיעגעל און פלעכט איהרע צעפ... זי ווייס אָהן דעם שפיעגעל, אז זי איז שעהן, זי וויל אָבער דער שפיעגעל זאָל עס איבערצייגען... זי קוקט אין שפיעגעל און זעהט וואָס אנקעגען, ביי איהם אין שטוב טוט זיך... זי זעהט אז ער קוקט אויף איהר, אז ער זעהט זי, און זי זאָגט איהם עפּיס שטיל. זי רעדט נאָך דערוויילע צו זיין שאַמען אין שפיעגעל, אָבער ער פיהלט, אז איהרע ליפּען שעפטשען איהם עטוואָס אנגענעהמעס. און ער ווייסט, אז זי וועט זעהר גיך אָנפאַנגען צו רעדען צו איהם אליין. מיט שרעק און מיט אונגעדולד ערווארטעט ער די מינוט. מאַדאם זאָטעס קומט מיט איהרע שווערע טריט, פּער-האַקט מיט כעס די טהיר פון זיין צימער. ער הערט, ווי זי קלאָגט זיך, אז די פּיס זיינען איהר געשוואָלען פון לויפּען יעדע מינוט אין פליגעל אריין, זאָל, שונאי ישראל, דער פליגעל בעסער אין גאַ-צען פּערברענט ווערען... וואָס ציהט דיך אַהער, דו קליפּה? פּרעגט די מוטער מיט כעס... די טאָכטער ענטפּערט ניט, זי זינגט זיך שטיל אַ מאַלאַקאָסישע ליעדעלע און לויפּט צוריק אין דער אַלְטער שטוב מיט איהרע לייכטע שריט, גלייך ווי זי גליטשט זיך.

ער ענדיגט שנעל דעם בריעף און געהט אין דער אַלְטער שטוב אום צו פּרעגען, וואו די פּאַסט איז. ער ווייסט עס שוין זעהר גוט, נאָר איהם ציהט צו זעהן וואָס זי טוט. „זי“ בעל־הבית'עוועט אין שענק. שוועבט, אזוי ווי זי גליטשט זיך פון בופּעט צו די טישען. אַלע ווענדען זיך נור צו איהר און ווען זי געהט צו, ווערט יעדער בע-גאַסען מיט שטראַהלען פון פרייד און פּערגניגען, גלייך ווי די זונן אליין זאָל אויף זיי שיינען. זי זעהט, אז „ער“ איז דאָ און ווערט נאָך לעבהאַפּטער. אַ געזונטען שיכור'ן גוי, אן אַטלעט גיט זי אַ פּאַטש איבער'ן היטעל, דעם פּאַן אוריאַדניק אליין טרעט זי אונמיסטען אָן אויפ'ן קאַזיאַנעם שווערט און אי דער שיכור'ער גוי, אי דער אור-ריאַדניק זיינען זעהר צופריעדען.

— די טרפּה'נע הויט ברענט אויף איהר, זאָגט צו'ם אדעסער גאַסט די לאַנגע מאַדאם זאָטעס. איהר דאַרפּט אייך אליין ניט מטריח זיין, זי איז ניט קליין אוועקצוטראָגען דעם בריעף... ליעבע!...

ליעבע נעהמט דעם בריעף, און כלומר'שט אונווילינדיג גיט

זי מיט איהר קליינע הענטעל א גלעט זיין ווייסע האנד. און מיט איהרע שווארצע אויגען ניט זי איהם א ברען פון אונטערן שטערען. זי גיט א שפרונג איבער'ן שוועל און גליטשט זיך אויס. ער ווייסט, אז איהרע עלטערען וועלען געוויס מיט איהם רעדען וועגען איהר. און בלייבט אונמיטטען אין שענק-הויז.

— איז זי אייערע אן אייגענע טאכטער, אָדער א שטיעפקינד?
פרעגט ער די לאַנגע מעוברט'ע אידענע, וועלכע זיצט אויף א לע-
דיגען פעסיל פון בראַנפען און גלעט דעם ניט צוקעמטען קאַפּ פון
א קליינעם שמוציגען אינגעלע... .

— ניט מיין קינד גאָר? חלילה, וואָס רעדט איהר! דאָס איז
מיין ערשטלינג... . זי איז שוין זיעבצעהן יאָהר און שפּרינגט נאָך
ווי א ווילדע ציעג. מען קען זאָגען, זי איז ווי ראָשצינע וואָס האָט אין
זיך צופיעל הייווען. איהר ווייסט דאָך, מסתמא, ווען ראָשצינע האָט
אין זיך צופיעל הייווען, מוז עס אַריבערלויפען... .

— יא, מע דארף גוט אכטונג געבען די ראָשצינע זאָל ניט אַר-
בערלויפען, זאָגט דער פאָטער סאַרקאסטיש, צעהלענדיג געלד פון
יענער זייט בופעט.

— נו, יא, זאָגט די מוטער, די טריפה'נע בלוט זירט און קאָכט
אין איהר — גלייך זי וואָלט גאָר ניט זיין קיין אירישע טאָכטער.
וואָס ליגט איהר אין זינען, וואָס מע טאָר אָדער וואָס מע טאָר ניט?
סמאָליעט א וועלט!

— מיר האָבען געמיינט, זי וועט א כלה ווערען, וועט זי ווערען
א מענש, מישט זיך ווידער אריין דער געלער אידעל מיט די ווייכע
אויגען, — ווייס איך! עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. א צרה ניט קיין
מיידעל!

— זי איז שוין א כלה ביי אייך? אַזא יונגע! זאָגט דער אדע-
סיט מיט פערדרום.

— א יונגע! א מויד קיין עין הרע... . זי זאָל ניט זיין אַזא
געזונטע און אַזא שעהנע, וואָלט מען ניט געדאַרפט אַזוי הימען זיך
און איילען זיך... . נו, איז זי דוקא אַזוי געזונט און שעהן. דעם ניט
נומען אויף צופוקינעם... . און דערצו דאָ ביי אונזער געשעפט. אַזוי
פיעל פּרעמדע מענשען און אַלע מאַכען זי משוגע, פון קינדווייז אָן.
עס ליגט איהר עפעס אין זינען? שפּרינגט, ווי א ווילדע ציעג. יעדע

מינוט ביים שפיעגעל, דאָס פערפלעכט זי די צעפּ ביים שפיעגעל, דאָס בינדט זי צו אַ רויטע בענדיל ביים שפיעגעל, דאָס מעסט זי אן קארעלען ביים שפיעגעל, דאָס טאַנצט זי געגען שפיעגעל... נור נאַרישקייטען ליגען איהר אין זינען... דער רוח ווייסט וואָס!

— אַ יונגעס מערכען, ווארום ניט? רעזאנירט דער גאסט.
— יא, אָבער אז נור נאַרישקייטען ליגען אין זינען. קען עס אַמאָל, חלילה, ווייט פערפיהרען, איך לאָז פון איהר די אויגען ניט אַראָפּ.

— קיין נאָרר איז זי ניט, זאָגט דער פאָטער שטאַלץ, נור אַ ווילדע אַביסעל. עס וועט איבערגעהן...

— נו, יא, אַ גרויסע חכמה! איהר וועט מיר גלויבען, וואָס איהר, דער משוגענער פאלט איין? איך עפען אַמאָל די טהיר פון זאָל, זי שטעהט געגען שפיעגעל מיט אַ נאַקעטע האַלז און קלייבט נחת פון איהר אייגענעם יונגען לייב. טפו זאָל זי ווערען!

— בהמה! זאָגט דער מאַן ביז. דארפסט נויטיג דערצעהלען יעדע נאַרישקייט! אלטער פערד! נו, און ווי שטעהט איצט די פרייז אויף ווייץ ביי אייך אין אדעם?

— נו, וואָס איז דאָרטען? זאָגט רוהיג די לאַנגע בלאַסע אידענע. זי איז נאָך גאָר אַ נאַרישע מיידעל. גאָטעניו, מען זאָל נור איבערלעבען די עטליכע חדשים ביז דער חתונה. אז מע וועט איהר פערבינדען דעם קאָפּ וועט זי שוין מוזען ווערען אַ מענש. זי האָט חתונה מיט מיין מאַנ'ס אַ יונגען ברודער. ער איז אַן אלמן מיט דריי קינדער. אָבער זעהר אַ גרויסער גביר... קיין ביז אויג!

— איהר האָט געמוזט הערען פון מיין ברודער אין אדעם. ער וואָהנט דאָך אין אייער געגענד אין לעפעטיכע ביים הניעפער, ברוד זלאַטעס...

מיט אַ שווער האַרץ און צובראָכען געמיטה איז ער ארויסגעגאַנגען גלייך פון דער שענק־טהיר אויף דער ברייטער מאַרק־גאַס. שוין אַ כלה? חתונה האָבען מיט אַן אלמן? דריי קינדער! ער האָט געהאַט אין זינען צו געהן אַהין, וואו די פאָסט איז. אָבער אויף דער טהיר איז שוין געשטאַנען די לאַנגע בלאַסע אידענע און האָט געשריען: וואו איז זי דאָרט פערפאלען געוואָרען? ער האָט אַראָבגעקעהרט אין אַ קרומע ענגע געסעל און איז פערשוואונדערט

געוואָרען. לאַנג איז ער אומגעגאנגען צוועקלאָז. ער האָט פון קיין זאך ניט געקענט דענקען, נור פון דער נאָך גאָר נאַרישע מיידעל. ער האָט קיין זאך ניט געזעהען — זי איז געשטאַנען לעבען שפּיגעל... דיעזע אונפאַסענדע געדאַנקען האָבען ענדליך געמאַכט איהם אזוי אונרוהיג און זאָגאַר ביי, אז ער האָט בעשלאָסען, דאָס דער בעסערער מיטעל וועט זיין צו געהן אַהיים און שרייבען באַלד אַ הייסען ליעבעס בריעף צו זיין סאָניטשקען. די טהיר פונ'ם זאַל איז געווען אָפּע, ווען ער איז אַריין אין „הויז“, „זי“ און די דיענסט האָרפינע זיינען געזעסען אויף דר'ערד און האָבען זיך ערנסט געשפּיעלט אין צייכען. האָרפינע האָט זיך זעהר דערשראַקען און האָט זיך געוואַלט אויפכאַפען. לויבאַ אָבער האָט זי ניט געלאָזט. גישקשה, נאַר, האָט זי שטיפענדיג און קאָקעטיש געזאָגט, ביי דעם הערר איז קיין פערברעכען ניט, וואָס מיר ווילען זיך שפּיעלען ווי קליינע קינדער און מיר ווילען זיך ליעבען ווי גרויסע מיידלעך... ביידע יונגע פרויען האָבען זיך צולאַכט. איהר ווייסט, מיר רעדען ביידע נור פון אייך... מיר האָבען נאָך ביידע אַזאַ שעהנעם מאָן ניט געזעהן, ווער איז דאָ דאָ? שטרוי מיט פאַלאָווע. האַ! האַ! ביי נאַכט שלאָפט האָרפינע לעבען מיין בעטעל אויף דער ערד און מיר רעדען זעהר שפּעט פון אייך. זי ראַמט אייער צימער און זי האָט מיר פיעלעס פון אייך צו דערצעהלען... זי איז נאָך אויך אַ יונגע... צוואַנציג יאָהר אַלט... און זי האָט שוין געהאַט אַ קינד און איהר מאָן איז אַוועק אין סאָלדאַטען... זי איז פון קיעווער גובערניע... זי האָט אַ פאַס פאַרט, סאָלדאַטקאַ האָרפינע מיטארענקאַ! האַ! האַ! האַ! איך קען כאַפען אַלע פינף צייכענס מיט אַמאָל, כאַפּ!

— כאַפּ, האַ? אקערשט וואָס מע זעהט ניט ווערסט דו אַ מאַט מע פון דריי קינדער, און דו זיצט גאָר און שפּיעלסט אין צייכען מיט דער שיקסע? פער'שרפ'עט זאָלסט דו ווערען! האָט אויסגעשריען פּלוצלונג די לאַנגע בלאַסע אידענע. און דו, האָרפינע, ביסט עס אזוי געגאַנגען מעלקען די בהמה, האַ? ... אַ דיענסט! פונקט צום ריכטעל.

האַרפינע איז אַרויסגעלאָפען פון שטוב ווי אַ פער'ס'טע, לויבאַ איז אויפגעשטאַנען לאַנגזאַם און האָט גאַנץ שטיל צו איהם געזאָגט: „שבת!“ און איז מיט שטילע טריט אַרויס פון צימער. ער

האָט אַליין ניט געקענט פּערשטעהן, פאר וואָס דאָס איינפאַכע וואָרט „שבת“ האָט איהם געגעבען אַ בריה ווי מיט פייער ... די זונן האָט זיך געזעצט און אין פּליגעל איז געוואָרען שטיל און דונקעל. ער האָט געעפענט דאָס פענסטער פון זיין צימער. געגען פענסטער זיינען געשטאַנען עטליכע צובראַכענע בוימער פון אַן אַל-טען פּערלאָזענעם גאַרטען. ווייט האָט זיך געהערט ווי בהמות רעווען רחמנות'דיג און שאָף מעקען ... האָרפינע האָט ערגעץ נאָהענט גע-מאַלקען אַ בהמה און האָט ביז גערעדט צו איהר ... די פינסטערניס האָט זיך געלעגט אַלץ געדיכטער און געדיכטער אויף דער ערד, און צו די הימלען ארויף האָט זיך געצויגען אַ פייכטער גרויער שטויב פון דער ערד ... לעבען פענסטער האָט אַ גרילצע הילכיג געפויט און געגרילצט. ער האָט אונטערגעשפּאַרט זיין קאָפּ מיט ביידע הענד און איז געבליבען זיצען פּערטראַכט. דער קירכענגלאַק האָט געקלונג-גען זעהר שלעפּעריג, לאַנגזאַם און טרויעריג ... אויף דער גאַנצער נאַטור אַרום איז געווען אויסגעגאַסען אַ שטילע בענקעניש ... די נאַכט האָט גערעדט. אַ גרויסען סוד האָט זי געהאַט צו דערצעהלען. איהר שפּראַך איז געווען ליידענשאַפטליך און געהיימיספּאַל. דאָס וועהען פּונ'ם ווינטעלע, דער שאַרף פון די בלעטער, אַלע שטילע שטימען פון דער נאַכט, — אַלעס האָט ליידענשאַפטליך געשעפּ-טשעט צו איהם: שבת! שבת! ...

אַלבערט דאָרים איז פּלוצלונג אנשוויגען געוואָרען. ער האָט אויפגעפענט זיינע גרויסע פּערטראַכטע אויגען אויף מיר און האָט שטיל געפּרעגט: אויב איך וועל איך היינט ניט ענדיגען די ערצעה-לונג, וועט איהר מאָרגען ניט אוועקפּאַהרען? ..

— ניין האָב איך ערנסט געענטפּערט ... איך וויל הערען די ענדע.

— הייסט עס, איך געפעלט ...

— גוט אָדער שלעכט, אין יעדען פאַל איז עס דערווילע ניט דעקאַדענטיש, ווי איך האָב ערוואַרטעט ... פּערקעהרט, עס איז איינ-פאַך, געזונד און נאַטירליך.

דאָרים האָט צוגערוקט צו מיר זיין שטוהל, האָט מיט אַ וואַרעמע פּריינדליכקייט געדריקט מיין האַנד און מיט'ן קאָפּ האָט ער מיר

געגעבען א צייכען צו קוקען אויף די בערג ... דער רעגען איז שוין
לאנג פאראיבער. גרויסע שווארצע וואלקענס, געטריבען פון א שטאר-
קען ווינד, האָבען זיך געצויגען איבער'ן הימעל גאנצע ארמעענ-
ווייז ... אייניגע פון זיי זיינען געגאנגען אזוי ניעדריג, אז עס האָט
אויסגעוויזען, זיי וועלען זיך פערטשעפען פאר די בויער פון וואָלד
און צוריסען ווערען. וואוהין איילען זיי זיך אזוי און ווארום ווערען
זיי געטריבען? ... גרויסע וואַלקענ-מאסען האָבען שטיל און שנעל
געשוואומען איבער'ן הימלישען אַקעאָן, ווי גרויסע שוואַרצע זעגעל-
שיפען איינע יאָגענדיג די אַנדערע. ווייט האָבען זיך אַנגעהויבען בע-
ווייזען בלויע שטיקלעך הימעל. די בערג זיינען ווידער געשטאַנען
הויכע און שטאַלצע ... די זונן איז געגאַנגען צוריק צו דער ערד.

פיערטער טאָג.

מע ט אָ ר נ י ט.

די בערג זיינען ווידער געוואָרען הויך. די זונן הויבט אַלעס אויף
מיט איהרע שטראַהלען פון ליכט. אונטען זיינען די בערג געווען דונקעל
ווי די טרויעריגע ערד, אויבען — בלוי ווי די פרייע הימעלען. מיר זיי-
נען געזעסען אין וואָלד אויף אַן אומגעפאלענעם בוים און האָבען
לאנג געקוקט אויף די שפיצען פון די אַרומיגע בערג. לעבען אונז איז
געווען אַ לעבעדיגער קוואַל. ריינע קריסטאַלענע וואַסער האָט זיך גע-
גאַסען פון אונטער אַ שטיין, געגאַסען שטיל און אָהן אַן אויפהער,
רעדענדיג פערביי-ווענס צו די צו וואַרפענע שטיינדלעך צערטליך
און ליכעליך.

— נעכטען האָבען מיר אַקאַמפּאַנירט די שטורמישע דונערען,
האַט געזאַגט דאָריס, היינט וועל איך אייך לעזען אונטער די שטייע
רוהיגע בעגלייטונג פון דעם עוויג-רעדענדיגן קוואַל ... פון וואָס דער-

צעהלט עם אזוי שטייל און שעמעוודיג?
 — איך וויל וויסען, וואָס טוט דאָרטען אונזער אַדעסיט, האָב
 איך געזאָגט אונגערוֹלדיג.

— אונזער אַדעסיט זיצט און טרוימט. אין זיין צימער איז דונ-
 קעל און שטייל. די נאַכט האָט מיט מיסטישע שאַטענס איינגעוויקעלט
 די ווירקליכע וועלט און ער טראָגט זיך אום אין אַ וועלט פון פאַנ-
 טאַזיעס און אונגעליכקייטען... פֿלוצלונג הערט ער איהרע שטיילע
 טריט און איהר שטיילען געזאַנג... איהר זינגען, דאָס איז איהר סיג-
 נאַל. זיין האַרץ גיט אַ שטאַרקען קלאַפּ, און ער ווייס אליין ניט, פאַר
 וואָס ער בלייבט אזוי דערשראָקען. זי גליטשט זיך אריין אין זיין צי-
 מער, מאַכט שטייל צו די טהיר, און געהט גלייך צום פענסטער. זי
 זעהט איהם, איהרע גנב'ישע אויגען זעהען אין דער פינסטער גראַד-
 דע ווי ביי טאָג... עטליכע טריט פון איהם בלייבט זי שמעהן און
 וואַרט... אַ קליינע שווערע פּויע ציהט זיך אונענדליך לאַנג. ענד-
 לייך זאָגט ער מיט אַ ציטערענדיגער שטימע: וואַרום האָט איהר
 צוגעמאַכט די טהיר? ביי איהר רייסט זיך ארויס אַ שטיילער געלעכ-
 טער: די מאַמע וועט נאָך באַלד קומען מיך זוכען... ווען זי וועט
 טאַפען פון דרויסען די טהיר, וועל איך ארויסשפרונגען דורכ'ן אָפּע-
 נעם פענסטער... איהר האָט מורא? האָט זי געפרעגט אַביסעלע
 סאַרקאַסטיש. מען דאַרף ניט מורא האָבען... מען קען ניט ליעב
 האָבען, אז מען האָט מורא...

ער איז געווען אַ ביסעל ביזו אויף איהר און אַביסעל אונצור-
 פּריערען מיט זיך און האָט מיט אַ גערייצטען טאָן געזאָגט: אויב
 איהר ווילט דאָ בלייבען, וועל איך אָנצינדען די לאַמפּ!

— ניי! ניי! מען דאַרף ניט אָנצינדען די לאַמפּ!... אז עס
 וועט זיין ליכטיג, וועל איך זיך שעמען צו זאָגען אייך עפעס. איך
 דאַרף אייך עפעס זאָגען. זי איז ווידער אנשוויגען געוואָרען און האָט
 געוואַרט. ער איז געזעסען ווי אַ פּערשטיינערטער אויף זיין שטוהל.

— די מאַמא וועט באַלד קומען און איהר שווייגט... ער האָט
 ניט געענטפּערט... איהר וויסט? זומער-צייט ביי נאַכט ווילט זיך
 אזוי מען זאָל דיך ליעב האָבען... אָפּט, שפעט, האָרפינע ווערט
 אַנשלאָפען און איך זיך און וואַרט. איך ווייס אליין ניט אויף ווע-
 מען... אַלע מאָל שבת ביי נאַכט הער איך, ווייט זינגען שיקסעס מיט

שקצים, זיי שטיפען, זיי האָבען זיך ליעב... און איך בין זיי אזוי
מקנא... אייער ווייב איז אַ שעהנע?

— יא, זי איז זעהר אַ שעהנע און איך בין זעהר שטאַרק פער-
ליעבט אין איהר. ער האָט אומיסטען געזאָגט אזאָ ליגען, אום צו איי-
בערצייגען דעם יצר הרע ווי עהרליך ער קעמפפט מיט איהם...

— יא, איך האָב פערשטאַנען, אז אזאָ מאָן ווי איהר דאַרפט
זעהר שטאַרק ליעב האָבען... ניט ווי ביי אונז דאָ... זייט איהר
ווירקליך אַ געפעהרליכער מענש? איך האָב ליעב געפעהרליכע מענ-
שען. זי איז צוגעגאַנגען נאָך אַ טריט נעהענטער צו איהם. ער האָט
זיך אַביסעל אָנגעבויגען און האָט שטיל געפרעגט: וואָס האָט איהר
געמיינט דערמיט, וואָס איהר האָט פריהער געזאָגט „שבת“?

— וואָס איך האָב געמיינט? איצט קען איך מיט אייך רע-
דען נור איין מינוט. שבת אָבער וועלען דער טאַטע מיט דיר מאַמען
אָוועקגעהן אין שוהל און איך וועל זיין אליין גאַנצע דריי שעה...
זי האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען שטיל צו לאַכען... איהר ווייסט, די
מאַמע האָט זעהר מורא פאַר אייך. זי זאָגט, דאָס אַרעסער זיינען גי-
פעהרליכע חברה. זי האָט פּלוצלונג בעשלאָסען דעם שבת אין שוהל
ניט צו געהן, דאָס וואָלט געווען זעהר שלעכט פאַר מיר. נו, האָב
איך זיי ביידען איינגערעדט, אז היינטיגען שבת בענשט מען ראש
חודש... דער טאַטע האָט ניט געוואָלט גלויבען און האָט געהייסען
דערלאָנגען דעם אַלטען מחזור, וואו זיין לוח ליגט בעהאַלטען צוויי-
שען די בלעטער... האַ! האַ! האַ! האָב איך, געהענדיג, דעם לוח
ארויסגע'נבע'ט... אָט איז דער לוח!... וואו איז אייער בועם
קעשענע? איך וועל דעם לוח בעהאַלטען ביי אייך.

אייער ער האָט געקענט מאַכען אַ בעוועגונג, איז זי שוין געווען
לעבען איהם. זי האָט אָכגעזוכט זיין בועם קעשענע און האָט אַ שטופ
געטאָן אַהין דעם לוח. איהרע גריבלענדע הענר און איהר הייסער
אטהעם האָבען געמאַכט זיין קאָפּ צו שווינדלען. איין אויגענבליק האָט
זי איהם געהאַלטען פאַר ביידע לאַצען פון זיין לייבטען רעקיל, און
דאן האָט זי איהם לאַנגזאַם צוגעצויגען צו זיך און זייערע ליפען
האָבען זיך בעגענענט... מיט אַ ווילדע ליידענשאַפט האָט זי געקוישט
זיינע אויגען, זיין שטערן, זיין האַלז, זיינע ווייסע הענט... ער האָט
דעם ערשטען מאָל אין זיין לעבען דורכגעלעבט איצט אויגענבליקען

פון אמת'ע לייעבע און אמת'ע ליידענשאפט ... אזא הייליגער פייער
האָט נאָך אויף זיינע ליפען קיין מאָל ניט געברענט. ער האָט זיך
געוואָלט האַלטען ווי אַ סאָלידער, אַנשטענדיגער מענש, אָבער ענדליך
האָבען זיך זיינע אַרעמס געעפענט און זיי זיינען ביידע געבליבען ווי
פער'חלש'טע איינער אין די אַרעמס פונ'ם צווייטען ... אין דעם
אויגענבליך האָבען זיי ביידע דערהערט די שניידנדע שטימע פון
דער לאַנגער בלאַסער אידענע: „לייעבע! וואו ביסט דו? פער-
שרפ'עט זאָלסט דו ווירען! אָי! אז איך וועל די מיידעל אַראָפּפטר'ן
פון קאַפּ בשלום, וועל איך יא מעגען גומל מענשען! ...". נאָך איידער
זי איז צוגעגאַנגען צו דער טהיר, איז שוין דער „געפעהרליכער מענש"
געזעסען אין צימער אליין ...

אויף מאָרגען, פרייטאָג, האָט ליובאַ אַ גאַנצען טאָג געזונגען ווי
אַ פערליעבטער קאַנאַריקעל ... איהר פנים האָט געשיינט מיט גליק,
איהרע אויגען האָבען געברענט מיט לייעבעס פייער. זי האָט געשטיפט
און געלאַכט ווי אַ וואַהנזיניגע. אָבער וואָס פרייליכער און לוסטיגער
זי איז געווען, דעסטאָ מעהר טרויעריג און ערשראָקען האָט ער זיך
געפיהלט ... איהר שטיפעריו איז פערגאַנגען אזוי ווייט, אז זי האָט
איהם אין שענק ביי זיי, אין דער געגענוואַרט פון איהרע עלטערען
און פיעלע פרעמדע מענשען אַ קויש געטאָן אין האַנד. אמת, זי האָט
עס געמאַכט אזוי פלינג און אזוי גנב'יש, אז קיינער האָט ניט בע-
מערקט, ער אָבער האָט זיך דערשראָקען אויף טויט און איז אמת בייז
געוואָרען. דאָס מיידעל וועט סוף כל סוף איהם קאַמפּראַמענטירען,
ברענגען צו אַ סקאַנדאַל ... וואָהין קען עס פיהרען? און וואָס קען
זיין די ענדע פון אזאַ לייכטזיניגקייט? ער איז אוועק באַלד אין זיין
צימער און אום צו בעשטראָפען זיך אליין פאר זיין אונאַנשטענדיגקייט
האָט ער אָנגעשריבען אַ „פערליעבטען" בריעף זיין סאָניטשקען. ער
האָט זי פיעל מאָל גערופען „לייעבע" און „טהייערע" און האָט גע-
רעדט צו איהר דעם ערשטען מאָל אין זיין לעבען מיט דער וואַרימ-
קייט פון אַ פערליעבטען ... ער איז געווען פערליעבט. ליובאַ האָט
אזוי לאַנג אינטרויגירט, ביז ר' לייזער זאָטעס אליין איז געגאַנגען
אין פליגעל איינלאָדען דעם אדעסער גוי און טריפהנעם אפיקורס עסען
שבת מיט זיי אַלעמען ביים טיש. מיט אַ סאַרקאַסטישען שמייכעל
האָט דער אפיקורס אָבערדאַנקט פאר דער „עהרע", מיט אַ סאַרקאַס-

טישען שמויכעל איז ער אבענדס געגאנגען הערען קידוש און עסען געפילטע פיש. זיין סארקאזם איז אָבער באַלד פערשוואונדען געוואָרען. דאָס גרויסע צימער אין דער אַלטער שטוב איז, ווי דורך אַ כישוף, גאַנץ פערענדערט געוואָרען. אין שטוב איז ניט נור געווען ריין, עס איז געווען צוגאַסען אין אַלע ווינקעלעך אַ הייליגע ציכטיגקייט. דער טיש איז געווען בעדעקט מיט שנע ווייסען טישטוך, סטעריגעווע ליכט האָבען געברענט אין אַלטע זילבערנע לייכטער. אַ וואַרעמער פריינדליכער געפיהל און אַ גוטע רוהיגקייט האָט געשיינט אויף אַלע פנים'ער... אַלעס וואַכעדיגעס איז פערשוואונדען געוואָרען. יעדע זאך אין שטוב, יעדער געגענשטאַנד האָט שטיל געשעפטשעט: עס איז שבת קודש! עס איז שבת קודש! אין דער אַרעמער שטוב האָט גערוהט די שכינה... ר' לייזער זלאַטעס האָט געקראָגען אַ גאַנץ אַנדער יום טוב'דיגען פנים. מאַדאַם זלאַטעס אין אַ ריינע בלוזע האט אויסגעזעהן מאַיעסטעטיש, אַלע קינדערלעך מיט אויסגעצוואָגטע פערקעמטע קעפּלעך זיינען געווען ליעב ווי מלאכים'לעך. און ליובאַ איז אַ שעה-נעם קלייד — די פרינצעסין פון שבת. ביים טיש זיינען אַלע געזעסען ווי ביי אַ גרויסען פאַמיליי-פעסט. אַלע זיינען געווען צאַרט און מילד ווי פערליעכטע. ר' לייזער איז געווען פערליעכט אין די קינדער. וועלכע ער האָט אַ גאַנצע וואָך אינגאַרירט. די לאַנגע בלאַסע אירינע איז געווען דער סימבאָל פון ליעבע אליין. זי האָט זאָגאַר דער גרוי-סער מויד „ליובאַ“ עטליכע מאָל געגלעט איבער'ן קאָפּ. זאָגאַר מיט האָרפינען, וועלכע האָט לכבוד שבת ארויפגעצויגען „באָטינקעס“ אויף איהרע צוקאַרבטע פיס, האָט די בעל הבית'טע גערעדט מיט אַן אַנדער טאָן... אפילו דעם אַלטען „ראַבאָטניק“ מיט די פערשלאָפּענע אוי-גען האָט מען געשיקט אַ פּולען קעלישעק מיט בראַנפּען, אַ שטיס ווייסע חלה מיט אַ גרויסען שטיק געפילטע פיש... די שטילע רוה, די וואַרימע פריינדליכקייט און די ריינע שבת'דיגע הייליגקייט האָט אויך דעם אדעסיט דערוואַרעמט און ערהויבען מיט אַ געפיהל פון רעספעקט האָט ער בעקוקט אַלע זיצענדע ביים טיש... און ווען זיי נע אויגען האָבען זיך בעגעגענט מיט די ברענענדע אויגען פון דער ליעבער ליובאַ, האָט ער אויפריכטיג אַ טראַכט געטאָן: ווי גליקליך ער וואָלט געווען, אַז ער וואָלט זיין אַן אַנדערער דאָ... ניט קיין פּרעמדער... ער האָט זיך פּערטראַכט... זיינע קינדער יאָהרען,

בילדער פון דער לאנג פערשוואונדענער צייט זיינען ארויסגעשווארן מען אין זיין זכרון... א פונק פון דעם אמאליגען איד האָט פֿלוצלונג ערוואַכט אין איהם און ער האָט אָנגעהויבען צו בענקען נאָך דער פערלאָרענער פערגאַנגענהייט. ווען ער איז געזעסען פערטיעפט אין זיינע געדאַנקען, איז ביי ליובאַ'ן אַקוראַט דאָן אַראָבגעפאַלען דער נאַפיל פון טיש. זי האָט זיך אַראָבגעלאָזט אונטער'ן טיש און האָט דעם נאַפֿעל אויפגעהויבען. אין דעם אויגענבליק אָבער האָט זי געהאַט צייט אַנידערצולעגען איהר קאַפּ אויף זיין קניע און אַן אַטהעם טאָן אויף איהם מיט'ן פייער פון אַ וואַלקאַן...

ער האָט די נאַכט זעהר שלעכט געשלאָפֿען, און איז אויף מאָרן גען אויפגעשטאַנען אין זעהר אַ שלעכטער שטימונג. ער האָט געד וואוסט, אַז ווי באַלד די „אַלטע“ וועלען אַוועקגעהן אין שוהל וועט „זי“ קומען... עס געהט צו ווייט, און ער, אַלס סאָלידער מענש און געלעהרטער כימיקער, איז פערפליכטעט צו מאַכען אַן ענדע פון דעם אַלעמען. מעהר פעהלט איהם ניט ווי האָבען צו טאָן מיט אַן אונענטוויקעלטע נאַאיווע דאָרפֿס־מיידעל... און דאָן ר' לייזער מיט די ווייסע אויגען... די לאַנגע בלאַסע מעוברתע אירינע... ניין! ער האָט נאָך גענוג פערשטאַנד צו קאָנטראָלירען זיך און צו בערעד בענען די פּאָלגען... די טהיר האָט זיך געעפּענט שטיל און זי איז אריין אַ בלאַסע, אַ שטילע, אַ פערשעמטע, אַן ערשראַקענע, גאָר ניט די ליובאַ, ווי געוועהנליך. זי האָט זיך אַנידערגעזעצט פון דער ווייט טענס און האָט געזאָגט מיט אַן אויפגערגנטע שטימע: „זיי זיינען אַוועקגעגאַנגען!... און איך האָב געמיינט, איך וועל די מינוט ניט דערלעבען“... ער האָט געמאַכט אַ ביז פנים און האָט געשוויגען. ער איז געווען אַזוי דערשראַקען, אַז די הענר האָבען איהם געציטערט. זי האָט עס באַלד בעמערקט און האָט עס מיט אַ שמייכלע געזאָגט:

מישע, אייך פּרעהט גאָרניט וואָס מיר זיינען אליין?

— מישע? פון וואַנען ווייסט איהר אַז מען רופט מיך מיר

שע? ...

— איך האָב איירע אַ וויזיטע קאַרטע... האָרפינע האָט מיר

געבראַכט, מיכאַאיל איז מישע... אייער ווייב רופט אייך מישע? ... ווען איך וועל אַמאָל וועלען פערציהען אייער נאָמען אויפ'ן אירישען שטייגער, וועל איך אייך רופען „מישעניו“... איהר זעהט, איך

האלט אייער קארטע ביי זיך אין בוועם... דאָ איז אייער אדרעס. איך וועל אפשר אַמאָל דאַרפֿען שרייבען צו אייך אַ בריעף. איהר וועט מיר ענטפערען, אַז איך וועל אייך שרייבען? ער האָט געשוויגען. זי האָט אַ שווערען זיפּץ געטאָן און האָט געפרעגט: איהר וועט דאָ נאָך לאַנג פערבלייבען?

— אַ פיער — פינף טעג.

— ניט מעהר? ... מישע, איהר קענט מיר ניט נעהמען מיט זיך אין אדרעס? ... איך ווויס, דאָרט איז אייער מאַדאַם... איך וועל זיין אַ דיענסט ביי אייך... .

— אַ דיענסט נאָך? וואָס רעדט איהר דאָס פאַר אַ דומהייטען!

איהר זייט אַ בעל הבתיש קינד, איהר האָט אַ רייכען חתן... .

— ניין! ניין! דערמאָנט מיר ניט מיין חתן... האַרפיניע לאכט

פון איהם... איך האָב איהם ניט לייעב. איך וויל מען זאָל מיר לייעב-

בען... מיין בלוט ווערט אין מיר פערקיהלֶט, אַז איך דערמאָן זיך,

אַז איך וועל דארפֿען באַלד חתונה האָבען... זי איז אויפגעשטאַנען,

האָט פּלוצלינג אַ שפרונג געטאָן צו איהם ווי אַ ווילדע, האָט אַרומ-

געכאַפּט זיין קאָפּ און האָט ליידענשאַפטליך אָנגעהויבען שעפּטשען:

האָב מיר לייעב, מישא! האָב מיר לייעב! ...

— וואָס קען דערפון זיין?

— מיר אַאַרט ניט... איך וויל ניט קלערען דערפון... .

— דו האָסט אַ חתן.

— דער רוח וועט איהם ניט נעהמען, דעם אַלמען... נישקשה,

ער וועט זיך נאָכדעם איבערבעטן און אויב ניט, אַאַרט מיר אויך

ניט. זאָל נאָכדעם זיין וואָס עס וויל... איצט וויל איך דיר לייעבען!

— דאָס קען זיך זעהר שלעכט ענדיגען. מען קען ניט לייעבען דעם,

וואָס דאָס האַרץ געלויבט... .

— מען קען ניט לייעבען דעם, וואָס דאָס האַרץ געלויבט ניט.

— יא, אָבער וואָס וועט זיין שפעטער!

— שפעטער? וואָס גאָט וועט געבען, דאָס וועט זיין! ...

— ניין, ניין! מען טאָר ניט! מען טאָר ניט! דו רעדסט ווי

אַ ווילדע... דו האָסט נאָך קיין בעגריף פון דעם וואָס מען טאָר, און

וואָס מען טאָר ניט!

— מען טאָר ניט? זי האָט אָבגעטרעטען פון איהם עטליכע

טריט און האָט מיט פּעראַכטונג געזאָגט: איך האָב מורא, איהר זייט גאָר ניט קיין אדעסער... איהר זייט פונקט ווי מיין טאטע ר' לייזער און מיין חתן ר' ברוך. הא! הא!

ער האָט זיך זעהר בעלעדיגט און איז געבליבען זיצען אַ ברוגז'ער. זי האָט לאַנג געשוויגען, דאן האָט זי ביז און גיפטיג, מיט פּערביסענע ליפען בעמערקט: און איך, נאָרר האָב מיט אַזאַ אונגעדולד ערוואָר-טעט דעם שבת... האָט אַ גוטען שבת, ר' איד!... ביי די ווערטער איז זי ראַש ארויס פון זיין צימער און האָט צוגעמאַכט די טהיר. ער איז געבליבען זיצען אַ פּערשעמטער, אַן ערנידיגטער, אַ געער-גערטער, און זאָגאר דער געדאַנק, אַז ער האָט געהאַנדעלט אַלס סאָ-לידער מענש, האָט איהם וועניג געטרייסט. ער איז זיך דורכגעגאַנגען עטליכע מאָל איבער'ן שטוב און דאן האָט ער געעפענט די טהיר... אַנטקעגען אין זאַל איז געזעסען ליובאַ אָנגעשפּאַרט מיט'ן קאַפּ אויפ'ן רוקען פון אַ שטוהל און האָט שטיל געוויינט. ער איז צוגע-גאַנגען אַ שולדיגער צו איהר, און האָט מיט צערטליכקייט ארויפ-גלייגט זיין האַנד אויף איהר קאַפּ... אַן עלעקטרישער שטראָם איז איבערגעלאָפּען איבער זייערע ביידע קערפּערס און ער האָט זיך ווידער הינגעריסען און זיך פּערגעסען ווי אין יענעם אַבענד ביים פענסטער. ווען ער איז געלעגען ווי אַ גע'חלש'טער איז איהרע, יונגע שטאַרקע ארעמס, האָט זי זיך אָנגעבויגען צו זיין אויער און האָט איהם מיט ברענענדע ליפען און פייערדיגע ווערטער געזאָגט: איך וועל היינט ביינאַכט... זעהר שפּעט קומען צו דיר... איך וויל זיין דיין נע, אין גאַנצען דיינע!... דו וועסט זעהן, איך וועל קומען... און דאן וועסט דו מיך ליעב האָבען... שטאַרק ליעב האָבען, איך וויל, דו זאָלסט מיך שטאַרק ליעב האָבען!

פּאַרנאַכט איז ער געוואָרען זעהר אונרוהיג און צושראַקען. וואָס האָט איהם די משוגענע געזאָגט? אַ קשיה אויף איהר? זי וועט קו-מען. וואָס איז דאָס מיט איהם? וואָהין וועט איהם זיין אונזיגן פּער-פיהרען? צו וואָס פאַר אַ שרעקליכען סקאַנדאַל קען די עזע אונציווי-ליזירטע, ווילדע מיידעל בריינגען? אַכט אַ זייגער נעהט אַ צוג... ער האָט זיך אַנידערגעזעצט און האָט איילענדיג אויפגעשריבען פּאַל-גענדע טעלעגראַמע קיין אדעם: „סאָניטשקע, איך קען דאָ ניט בליי-בען אָהן דיר מעהר! איך וואָרף אוועק אַלעס און פּאַהר היינט אַכט

אוהר אבענרס ארויס. איך וויל צו דיר! דיין מישא". ער איז ארויס-געגאנגען נור אוועקצושיקען די טעלעגראמע און אָנזאָגען, מען זאָל איהם פאַרברייטען אַ וואָגען, און האָט זיך אומגעקעהרט איינצופאַ-קען די זאַכען. ער האָט מורא געהאַט זי זאָל ניט קומען צו איהם. זי איז ניט געקומען. ער האָט מורא געהאַט זי זאָל ניט מאַכען קיין סצענע ביי זיין אוועקפאַהרען — זי האָט זיך אפילו ניט בעוווּזען. דער אַלטער ראַכטניק מיט די פערשלאַפענע אויגען האָט ארויסגעטראָגען זיינע זאַכען, הערר און מאַדאַם זלאַטעס האָבען איהם געוואונשען אַ גליקליכע רייזע, נור האָרפינע האָט אויף איהם געקוקט ביי, און ווען ער האָט זיך אריינגעזעצט אין וואָגען האָט זי אָבגעווישט אַ טרער מיט איהר פארטוך. די ווייסע לאַנגע אירינע האָט מיט אַ טראַומפּי-רינדען שמייכלעך בעמערקט: וואָס זאָנט איהר צו ליובאַ? זי איז אוועק צו גאַסט און האָט פערנגעסען צו קומען געזענגען זיך, און איך האָב געמיינט, זי האַלט פון אייך אזוי שטאַרק. פאַהרט געזונטע-רייד און גריסט אייערע...

די סטאַנציע איז דאָן געווען עטליכע וויערסט פון שטעטי. ער איז געקומען צו פריה און האָט געדאַרפט זעהר לאַנג וואַרטען. ער האָט געפיהלט, אַז ער האָט געהאַנדעלט גערעכט, ווי אַ העלד, ווי אַן עכטער סאָלידער מענש. פון דעסטוועגען האָט זיך איהם עט-ליכע מאָל געוואַלט וויינען... ווען ער איז שוין ענדליך געזעסען אין וואָגאָן, האָט ער דערזעהן, ווי ליובאַ איז ארויסגעלאָפּען אויף דער פּלאַטפאָרמע. זי האָט געקוקט מיט פערוירטע אויגען אין די פענס-טער פון אַלע וואָגאָנען. זי האָט איהם געזוכט און דאָס האָט איהם געפרייט, אָבער איז זי געקומען נור געזענגען זיך מיט איהם?... אפשר וויל זי מיט איהם מיטפאַהרען?... ער האָט זיך אָבגעקעהרט פון פענסטער. דער סטאַנציאָנער גלאַק האָט אָנגעהויבען צו קליי-גען צום דריטען מאָל, און דער צוג האָט זיך אָנגעהויבען לאַנגזאַם צו בעוועגען. זי איז געבליבען איינע אליין

עס איז אוועק פינף יאָהר. ער האָט נור איין מאָל געהערט פון איהר. באַלד נאָך זיין קומען קיין אַדעס האָט ער ערהאַלטען פון איהר אַ נאַאיווען, אויפריכטיגען, ליעבעס-בריעף. זי האָט געשריבען, אַז דער טאָג פון איהר חתונה קומט נעהנטער און זי האָט מורא, זי וועט

„די הענט אויף זיך לעגען“. זי האָט איהם געבעטען, ער זאָל איהר ערלויבען, צו קומען קיין אַדעס. אויב ער וויל זי ניט פאַר אַ דיענסט, וועט זי דיענען ביי פּרעמדע מענשען, אַבי זיין מיט איהם אין איין שטאָט... אַ פּאַספּאָרט וועט זי אויך האָבען. האָרפינע גיט איהר איהר פּאַספּאָרט, און זי וועט זיין אין אַדעס סאָלאַדאַטקאַ האָרפינאַ מי-טאַרענקאַ... אין פּיעלע פּלעצער פון איהר בריעה איז די טינט גע-ווען אויסגעשמירט מיט טרערען. ער האָט דעם בריעה צוריסען און איהר קיין וואָרט ניט געענטפּערט... איין זאָך נור האָט ער געהיט — אין אַ קאָנווערט איז ביי איהם געלעגען אַן אַלטער אידישער לוח, וועלכער איז געווען דער איינציגער עדות, אַז אַמאָל אין זיין לעבען האָט אַ יונגעס וועזען געוואָלט איהם שיינקען ליבע, פרייד און גליק, האָט געוואָלט לעגען צו זיינע פיס איהר לעבע, איהר האַרץ, איהר נשמה, און ער האָט איהר געענטפּערט דערויף מיט'ן גרויסען וואָרט: מען טאָר ניט!...

פינף יאָהר איז אַוועק פון יענער צייט. ער איז געווען צוויי סטאַנ-ציעס פון קרוינאָי ראָג און עס האָט איהם זעהר שטאַרק אָנגעהויבען צו ציהען אַהין, וואו ער האָט איבערגעלעבט עטליכע מערקווירדיגע אויגענבליקען. ער האָט זיך פּאָרגעשטעלט דאָס זעלבע דערפּעל, די זעלבע אומשטענדען, דיעזעלבע ליבע, „ליובאַ“, און אַ פּערבאָרגע-נער פּערלאַנג האָט אויפגעבליהט ביי איהם אין האַרצען פּאַרטצוועצען דאָס, וואָס עס איז דאַמאָלס אַזוי גרויזאַם איבערגעריסען געוואָרען.... יא! אויב איצט וועט איהם ליובאַ זאָגען: לאָמיר זיין גליקליך איצט, און ניט טראַכטען פון דעם וואָס שפּעטער וועט זיין, וועט ער גאָר נישט האָבען דאַגעגען... און אויב זאָגאַר מען וועט דאַרפּען צורייסען די קעטען פון פּאַלשקייט און ליגען, וועלכע בינדען איהם יעצט, וועט ער צורייסען. וואָרום דער עיקר איז זיין גליקליך, זיין געליבעט...

עס איז געווען שווער די שטעטעל צו דערקענען. אַ נייע סטאַנ-ציע אין שטאָט... פּיעלע נייע געביידעס... זאָגאַר אַ „האַטעל“ מיט 12 צימערען. ער איז צוגעפּאָהרען צו ר' לייזער זלאַטעס. דאָס זעל-בע אַלטע הויז. ר' לייזער דערזעלבער געלער איד מיט ווייסע אויגען, נור ער איז אַביסעל פּעטער געוואָרען, און אין מיטען באָרד האָט איהב די צייט אריינגעשטעלט אַ ווייסען פּאַסיקעל פון גרויע האָר... יא, לאַנגע בלאַסע אירענע איז נאָך ווייסער געוואָרען, איהר לאַנגער פנים

האָט זיך נאָך מעהר אויסגעצויגען, אָבער בעוברת איז זי געווען פונקט ווי מיט פינף יאָהר צוריק. אָבוואָהל זי האָט דעם אַדעסער באַלד דערקענט, איז זי דאָך געווען צו איהם זעהר קאַלט. אויף זיין פראַגע, אויב ער קען ביי זיי האָבען אַ צימער, האָט זי געענטפערט: „לויט דער, ניין, ווארום דער פליגעל איז פערנומען. איהר טאָכטער האָט פערנומען דעם גאַנצען פליגעל. זי איז געקומען אַהער צו דער מאַמע געלעגען ווערען אין אַ גוטע שעה. ווען זי דארף געלעגען ווערען קומט זי צו דער מאַמע... דאָס וועט שוין זיין צום דריטען מאָל, קיין עין הרע.“ ער האָט שוין געמאַכט עטליכע טריט אַוועקצוגעהן, האָט זיך אומגעקעהרט און געפרעגט: קען אַיך אייער טאָכטער זעהן?

— אַך, פאַר וואָס ניט? זי איז איצט, דאַנקען גאָט, אַ מענטש, ווי אַ אידישע טאָכטער דאַרף זיין... אויב זי וועט אים האָבען איצט אַ אינגעל, האָט איהר ברודר צוגעזאָגט אַ בראַנזילעט פאַר 120 רור בעל... אין דעם צימער, וואָס ער האָט אַמאָל פערנומען, איז געזעסען אַ יונגע אידישע פרוי און האָט געגעסען הערינג מיט גרויס אָפּעטיט. עס איז געווען שווער צו דערקענען די אַמאָליגע שעהנע בליהענרע ליובאַ. זי איז געווען שווער שוואַנגער. איהר בלאַסעס געזיכט איז געווען געשוואַלען, איהר נאָז איז געוואָרען דיק. איהרע אויגען זייט גען געווען טויט. קיין איין פונק פיער איז אין זיי ניט פערבליבען. לעבען איהר פון ביידע זייטען זיינען געשטאַנען צוויי שעהנע קליינט מיידעלעך, איינע פון אַ יאָהר דריי און איינע פון אַ יאָהר צוויי. ווען די מוטער האָט איהר געזאָגט, ווער עס איז געקומען זי זעהען, איז זי געבליבען זיצען רוהיג און גלייכגילטיג. קיין איין מוסקול אויף איהר געזיכט האָט זיך ניט קיין ריהר געטאָן. זי האָט זיך צוגעבויען אַפאַד טיש צו איהר עלטערע מיידעלע און האָט זי אַ פאַטש געטאָן איבערן הענטיל: מען טאָר ניט בעטען אַלעס, וואָס די מאַמע עסט!... דאָס קינד האָט אָנגעהויבען צו וויינען...

ער איז געגאַנגען צוריק. „מען טאָר ניט?...“ איז דאָס ניט דאָס וואָרט, האָט ער געטראַכט, וואָס האָט צובראַכען און צוקאַד ליעטשעט זיין לעבען? ביי דער טהיר האָט ער זיך אומגעווענרעט און האָט געזאָגט שטיל: אַ גוטע נאַכט! די אַלטע פרוי האָט איהם נור געענטפערט מיט אַ טריאומפירינדען בליק פון אַ זיענער. די יונגע-רע האָט אַ כאַפּ געטאָן דאָס וויינענדיגע קינד אויף די קניע און האָט

עם שטארק, שטארק צוגעדריקט צו איהר ברוסט... און מיט איהרע ליפען האָט זי אַראָבגעקושט ביים קינד די טרערען פון די אויגעלעך און פון די בעקעלעך...

ער איז געבליבען אין דרויסען אליין, האָט אַ קוק געמאָן מיט אַ טרויעריגען בליק אויף דעם זעלבען פליגעל, וואו אַמאָל מיט פינף יאָהר צוריק איז אלעס געווען אזוי אַנדערש. איין אויגענבליק איז ער געשטאַנען, דאָן האָט ער אַראָבגעלאָזט זיין קאָפּ און האָט זיך געלאָזט געהן... ער האָט געטראַגען מיט זיך אַ שאַרפע בענקעניש אין האַרץ צען און אַן אלטען פאַר פינף־הינדערט לוח אין ברוסט־קעסעלע.

דאָרים איז געבליבען שטיל. נור דער לעבעדיגער קוואַל ביי אונז זערע פיס האָט גערעדט אָהן אַן אויפהער. צערטליך און ליעבליך האָט ער דערצעהלט וואָס צו די ווייסע שטיינדעלעך, איבער וועלכע ער האָט זיך געגאַסען... וואָס האָט ער זיי דערצעהלט אזוי שטיל און אזוי שעמעוודיג? די בערג זיינען געלעגען ווי גרויסע שוואַרצע בערען ביי די טויערן פון הימעל.

פינפטער טאָג.

אויף ניין האָט מען קיין חרטה ניט.

אַ געשריי פון פרייד, בעוואונדערונג און ערשטוינונג האָט זיך ארויסגעריסען פון מיין ברוסט, ווען מיר זיינען ענדליך ארויף אויף'ן העכסטען באַרג, וועלכען מען רופט „דער וואָלקענס בריק"... יא, עס איז אַ בריק פאַר די וואָלקענס! דאָ, געוויס, רוהען זיך די וואָלקענס אויס, איידער זיי ציהען ווייטער אין דער וועלט אריין אויף די פלינגען פון ווינד. פאַר מיינע אויגען האָט זיך אויסגעשפרייט אַ גרויסער שטח, בעדעקט מיט בערג, וועלדער, שטעט, און דערפער. דער גרויסער טייך האָדסאָן האָט זיך געצויגען ווייט אונטען, ווי אַ קליינער

וויסער שנירעל, דאָס איז עס געלאָפּען גלייך אין אַ הויכע שטיינערנע וואַנד, דאָס האָט ער זיך אומגעדרעהט ווי אַ שלענגעל און איז פּער-שוואַנדען געוואָרען אונטער אַ שירם פון גרינע געוואוקס. פון אַ גרויען טומאן ארויס האָבען ארויסגעקוקט צו וואָרפענע פּאַלאַצען, טורמס פון קירכען, הויכע קווימענעס פון פּאַבריקען. אַ וואַנדערבאַרע, געמליכע פּאַנאָראַמע פאַר דאָס אויג פון דעם, וואָס רופט זיך מענש! ... איך האָב זיך ניט געקענט אָנזעטיגען מיט דיעזען וואַנדער-שעהנעם בילד. ... איך האָב ניט געקענט אָפּרייסען מיינע אויגען פון דיעזער מאַיעסטעטישער געמעלדע, מיט אַזוי פּיעל רויס און ווייטקייט, מיט אַזוי פּיעל לופט און הימלען, מיט אַזוי פּיעל ליכט און שאַטענס, מיט אַזוי פּיעל פאַרבען און טאַנען, מיט אַזוי פּיעל קאָלירען און שאַטירונגען! גרויס און שעהן, אָבער צו ווייט. ... גרויסע שאַטענס זיינען אָפּט גע-לאָפּען פון די הימלען איבער די בערג צו די שטעט, און פּלעגען פּער-שוואַנדען ווערען אין דער ווייטקייט. ווער ווייס? די שאַטענס פאַר לען אפּשר פון די גרויסע פּליגלען פּונ'ם צייט גייסט, וועלכער טראָגט זיך און שוועבט איבער דעם מענשען'ס וועלט פון דער אייביגקייט אין דער אונדערליכקייט. געהיימניספּאַלע, מיסטישע שאַטענס!

פון אָנפאַנג איז דאָריס געווען זעהר צופּרידען, וואָס איך בין אַזוי ענטציקט פון „זיינע בערג“. ווען אָבער ער האָט דערזעהן, אַ צוליעב די בערג האָב איך פּערגעסען זיינע דיכטונגען, איז ער געוואָרען אייפּערזיכטיג, און האָט מיט אַ בעלעדיגטען טאָן געפּרעגט: איך אינטערעסיר איך שוין נאָר ניט מעהר? מיר האָבען זיך באַלד אַני-דערגעזעצט אויף אַ גרויסען שטיין, און ער האָט אָנגעהויבען צו לע-
זען:

„אָבוואָהל ער האָט אין דעם טאָג פון זיין צווייטער חתונה גע-שוואָרען, אַז ער איז ניט עלטער פון 46 יאָהר, איז ער אין דער ווירקליכ-קייט געווען אלט 58. דער באַרבער פאַרברט זעהר אָפּט די וואַנצעס און ער אַליין ווענדעט אָן אַלע מיטלען צו האַלטען זיך יונג. געקליידעט איז ער שטענדיג זעהר ריין און גאַנץ אַנשטענדיג. קיין פינטעלע, קיין שטויבעלע קען מען ניט געפינען אויף זיינע קליידער, אָבוואָהל אַ קאָסטיום האַלט זיך ביי איהם צעהנדליגע יאָהרען. ניט אַכטענדיג דערויף וואָס ער איז זעהר רייך, איז ער זעהר קאַרג, און היט אָב יעדע זאַך זעהר אויפּמערקזאַם. מעהר פון אַלעס היט ער אָב זיין געזונד. ער

רעדט שטיף, ווייל ער ווייס, אז אויפרעגען זיך איז זעהר שעדליך. ער רויכערט ניט, ווייל דאָס קען חלילה שאַרען... ער לעגט זיך שלאָג פֿען יעדען טאָג צעהן אַ זייגער, ווייל זיצען שפּעט איז אונגעזונד. ער שלאָפט יעדען טאָג נאָך מיטאָג אַ צוויי שעה, דאָס איז גוט פאר'ן מאָגען. ער גיט קיין מאָל קיין נדבות ניט און האַסט די „פּילאַנטראָפּי“, ווייל עס איז שעדליך מיט פרעמדע צרות צו פּערוואַנדען זיך דאָס האַרץ און די קעשענע. נור אויף צוויי זאַכען שפּאַרט ער ניט קיין געלד: אויף פּאַטענטירטע מעדיצין, וועלכע מאַכט אַ מענשען שטאַרק און פּערמעהרט די כחות, און אויף שעהנע קליידער און טהייערע ציערונג פאַר זיין יונגע ווייב.

זיין יונגע ווייב איז געווען כמעט אַ קינד ווען זיי האָבען חתונה געהאַט. זי איז געווען צעהן יאָהר אַלט ווען זי איז געקומען פון רוס-לאַנד, אַ יתומה, צו איהר עלטערע שוועסטער, וועלכע איז געווען די ערשטע פרוי פון איהר איצטיגען מאַן. איהר שוואַגער איז אפילו גע-ווען זעהר אונצופריערען מיט אַזא נייע „הוצאה“, נור ווייל קיין איי-גענע קינדער האָבען זיי ניט געהאַט און דאָס מיידלעלע איז געווען אַ שעהנע און אַ שטילע, איז זי געבליבען ביי זיי. איהר שוואַגערס שטוב איז געווען פאַר איהר ניט נור גאַנץ אַמעריקאַ, נור די גאַנצע וועלט. קיינע פריינדע, קיינע חבר'טעס, קיינע בעקאַנטע, קיינע געסט און קיינע בעזוכער, קיינער איז צו זיי ניט געגאַנגען, און זיי זיינען צו קיינעם ניט געגאַנגען. קיין טהעאַטער, קיינע קאַנצערטען, קיינע פּערזאָמלונגען — צעהן אַזייגער איז מען געגאַנגען שלאָפען... זי איז קוים אַלט געוואָרען 17 יאָהר איז איהר שוועסטער געשטאַרבן. דאָן האָט ער איהר געזאָגט: וואָהין אין דער וועלט קענסט דו געהן און וואָס קענסט דו איצט אָנפאַנגען צו טאָן? איך בין רייך, דו גע-פּעלסט מיר, פּערנעהם דיין שוועסטער'ס פּלאַץ און ווער אַ בעל-הבית'טע פון אַ שטוב וואָס איז פול מיט כל טוב, און אויסער דעם, איך האָב דיך ערצויגען און געמאַכט פאַר אַ מענשען און דו דארפסט טאָן וואָס איך הייס דיר. פון קיין ליבעס מיט קיין ראָמאַנען האָט זי ניט געוואוסט, געהן אַרבייטען האָט זי ניט געוואָלט, אַז ער פּער-דיענט דאַנקבאַרקייט איז ביי איהר צווייפעל ניט געווען און אַז זי געפּעלט איהם האָט זי נאָך געפיהלט זאָגאַר, ווען די שוועסטער האָט געלעבט... זיי האָבען חתונה געהאַט.

לאנגזאם און מאַנאָטאָן האָבען זיך געצויגען די יאָהרען, קיין קינד דער האָט זי אויך ניט געהאַט, און ער איז געווען זעהר צופריעדען. קינד דער קאָסטען געלד און שטערען דאָס לעבען. זי אליין האָט געמיינט, אז זי לעבט גאַנץ גוט. זי האָט, ווי איהר עלטערע שוועסטער, ערנסט גע- גלויבט, אז אויף אזא מאַן טאָר מען זיך ניט בעקלאָגען — מע זיצט אין שטוב ביי איהם אויף אלעם גרייטען. — ער איז געלעגען ווי א שפּין אין זיין שעהנע אויסגעוועכטע נעץ, און די ביידע שוועסטער זיינען געווען ווי די געפאַנגענע פליעגען. ער איז זיך געלעגען בעקוועם און רוהיג אין זיין ווינקלע. ווען ער האָט געדאַרפט, האָט ער געזויגען דער פליעגס בלוט... איז ער ניט געווען דורשטיג, האָט ער זיך אַמור זירט... איין פליעג איז לאַנגזאָם אָבגעשטאַרבן, האָט ער געקראָגען אַן אנדערע. די פליעגען זיינען געווען „פּערוועכט“ אין זייער שעהנער היים, פּער'כישוף'ט, פּערהיפּנאָטיזירט פון זיין מאַכט און זיינען גע- בליבען רוהיג און צופריעדען. ער איז אורדאי געווען צופריעדען. די פליעגען האָבען אפילו ניט געפרובט צו רייסען דאָס „געוועכס“ פון זיין נעץ. ער איז אזוי געווען פּערויכערט אין דער טרייהייט, אונטער- טהעניגקייט, און אויפריכטיגע איבערגעבענהייט פון זיין יונגע פרוי, אז ער איז זאָגאַר ניט געווען אייפּערויכטיג אויף איהר, און עס איז טאַקע ניט געווען אויף וועמען צו זיין אייפּערויכטיג — זיי זיינען גע- ווען אָבעשניטען פון דער גאַנצער לעבעדיגער וועלט.

וואָס צו טאָן האָט זי ניט געהאַט און זי האָט אָנגעהויבען זעהר פיעל און זעהר פלייסיק צו לעזען. זי האָט געהאַט גרויס פּערגניגען פון די שילדערונגען פון ליבע און גליק אין די ביכער, זי האָט סימפּאָ- טיזירט מיט די, וועלכע האָבען אין די געשריבענע ראַמאַנען געקעמפּט פאַר זייער פרייהייט. אָבער דאָס אלעס איז געווען פאַר איהר נור אַ פיקטיווע, אַן אויסגעטראַכטע, אַ פאַנטאַסטישע וועלט, אין דער ווירק- ליכער וועלט האָט זי געמיינט, דארף זיין און בלייבען אלעס, ווי עס איז. ווען דאָס לעזען האָט זי מיעד געמאַכט, איז איהר איינגעפאלען אַ גע- דאַנק, פאַר וואָס זאָל זי זיך ניט לערנען שפּילען פּיאַנאָ? וואָס צו טאָן האָט זי ניט און אין שטוב שטעהט אַ נייע פּיאַנאָ. ער האָט ניט געהאַט דאָגענען. מען וועט נור דאַרפּען געפינען אַ לעהרער, ביי וועל- כען מען זאָל קענען פיעל לערנען און וועמען מען זאָל דאַרפּען וועניג צאָהלען. אז מען זוכט, געפינט מען. אַ יונגער רוסישער פּיאַניסט,

וועלכער האָט געענדיגט מאַסקווער קאָנסערוואַטאָריע מיט אַ גאָלדע־נעם מעדאַל און וועלכער איז נאָך געווען גאַנץ „גריין“ אין אַמעריקאַ, האָט איהר אָנגעהויבען צו געבען שטונדען גאַנץ ביליג. קיין בעזונדער־רען רעספּעקט האָט דער יונגער מוזיקער ניט געפיהלט צו גאַנץ אַמע־ריקאַ, און אויף דער יונגער רייכער „מעשצאַנקע“, וועלכער עס איז פּלוצלונג אײנגעפאַלען צו לערנען זיך צימבלען אויף דער פּיאַנאָ, האָט ער געקוקט פון אָנפאַנג מיט פּעראַכטונג. זי איז אָבער געווען זעהר אַ פּלייסיגע שילערין און האָט געצייגט גרויסע מוזיקאַלישע פעהיג־קייטען, און טאַקע דערצו אַ יונגע און זעהר אַ שעהנע פרוי, — ער איז זעהר גיך ארויס פון דעם אָפיציעלען פּראָפּעסאָרישען טאַן. ער איז געווען אַ פרעמדער אין לאַנד, קיינע פּריינדע און קיינע בעקאַנטע. זיין שוועסטער, וועלכע האָט איהם געבראַכט אַהער, האָט געוואָהנט אין אָלבאַני, און ער איז זעהר גיך געוואָרען אַן אײגענער מענש בײַם אַלטען אַמעריקאַנער אין שטוב. נאָכ'ן לעסאָן פּלעגט ער אָפט בלייבען זיצען און שמועסען אַביסעל. ווען ער האָט זיך דערוואוסט, ווי ליעב זי האָט מוזיק, פּלעגט ער אָפט שפּילען גאַנצע שטונדען ווייז. דעם אַלטען איז אַפילו ניט זעהר שטאַרק געפּעלען געווען, וואָס ער באַראַכאַנעט אזוי שטאַרק אויף זיין טייערער פּיאַנאָ, אָבער ווייל פאַר שפּילען „קאָנצערטען“ האָט ער ניט געפּאָדערט קיין געצאָהלט, האָט דער אַלטער ניט פּראָטעסטירט. צווישען דעם מוזיקער און זיין שעהנע שילערין איז גיך אויסגעוואַקסען אַ געפיהל פון סימפּאַטהיע, וועלכעס איז אַריבער אין אַ וואַרעמע פּריינדשאַפט און לאַנגזאַם פּערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ שטילע, פּערבאָרגענע ליעבע. ביידע שטיר־לע, עהרליכע, אונשוֹלדיגע און נאַאיווע מענשען — ביידע האָבען בע־האַלטען טיעף אין זייערע הערצער דאָס נייע געפיהל. מאַנכעס מאָל אָבער ווען זייערע אויגען פּלעגען זיך בעגעגענען, אָדער זיינע הענד פּלעגען בעריהרען איהרע ביי די נאָטען, פּלעגט ביידען די פּאַרב זיך וואַרפען אין פנים אריין. ער פּלעגט זיך באַלד זעצען צו דער פּיאַנאָ און רעדען אויף זיין מוזיקאַלישער שפּראַך, זי האָט געהערט, פּערשטאַ־נען און איז געווען גליקליך. דער אַלטער בעל הבית איז אויך זעהר גיך געוואָרען פּאַמיליאַר מיט'ן „יאַלדשען“ פּראָפּעסאָר. ער איז געווען ציניש גראָב און ציניש אָפען אין זיין געגענוואַרט, און דער „רוסישער יאָלד“ האָט זעהר גיך דעם אַלטען קענען געלערענט דורך און דורך.

דער אלטער פלעגט זעהר אָפט בעלעדניגען זי און זי פלעגט עס גאָר ניט מערקען. ער פלעגט זיך זעהר אָפט ווענדען צו'ס פראָפעסאָר מיט אזעלכע בעמערקונגען: „איהר זעהט מיין ליידי, ווי אויסגעפוזט און בעהאנגען מיט דזשולערי? איהר האָט זי געדארפט זעהן ווען זי איז געקומען פון רוסלאַנד. דו געדענקסט דיין גרינעס מאַנטעל מיט די אויסגעריסענע שיד און צוריסענע זאָקען? אַ חיה געווען, חאַ! חאַ! חאַ! אָדער ער פלעגט זיך אָנהויבען בייזערען, פאַר וואָס זי האָט פערפלעקט איהר ווייסע קלייד, וועלכע האָט ערשט פאַר צוויי יאָהר רען געקאָסט 60 דאָלאַר. אָדער, פונקט ווען דער פערליעבטער יונג גער אַרטיסט פלעגט עפּים שפּילען פון ליסט אָדער בראַהמס, פלעגט ער אָנהויבען שרייען פון שלאָה-צימער: „עי, גענוג צימבלען! עס איז שוין אַ פערטיל צו צעהן!...“

די ליעבע קען ניט איביג שטום בלייבען. זי האָט אָנגעהויבען צו רעדען מיט הונדערט צונגען, זי האָט אָנגעהויבען צו זינגען מיט טויזענדער שטימען. דער יונגער מאַן האָט זיך ניט געוואָלט מעהר בעד נגיגענען מיט פלאַטאָנישע ליעבע, — זי האָט געגען דעם פראַטעסטירט מיט איהר גאַנצער זעעלע. דער יונגער מוזיקער האָט גאַנץ אָפּען אַנט געהויבען צו איבערצייגען, אַז לעבען מיט אַזאַ מאַן איז טויזענד מאַל געמיינער ווי דאָס לעבען פון אַ גאַסען-פּרוי. זי האָט זיך דערשראָקען פאַר זיינע פרייע רייד. אמת, זי האָט איהר מאַן ניט ליעב, אָבער פאַר דאָס ביסעלע וואָס ער האָט פון איהר'ט וועגען געטאָן, האָט זי איהם געאַפּפערט איהר לעבען, איהר יונגער, איהר זעעלע, איהר גליק, די פאַעזי און די פרייד פון ליעבע... זי איז געווען שטאַלץ צו וויסען, אַז זי ברענגט איהם אַזעלכע גרויסע קרבנות, אַז זי צאָהלט מיט אַזאַ יד רחבה פיר זיינע טובות. זאָל זי די גרויסע ווערט פון דיזעזע קרבנות מאַכען צו נישט מיט איין ליגען? ווען ער אָבער האָט אָנגעהויבען צו איבערצייגען, אַז פערקעהרט, ער וויל ניט קיין ליגען. זי דארף ארויס אָפּען. זי מוז זיך שיידען פון דעם, וועמען זי ליעבט ניט און פּעראַייר ניגען זיך מיט דעם, וואָס זי ליעבט, — האָט זי זיך נאָך מעהר דער-שראָקען... אין איהר שוואַכע זעעלע האָט זי ניט געקענט געפינען גענוג בעשלאָסענהייט ארויסצוטערעמען געגען איהר מאַן. זיין ווילען האָט געהערשט איבער איהר פון קינדווייז אָן, און זי האָט זיך ניט געקענט איצט בעפרייען פון זיין הערשענדע מאַכט. עס איז געווען

פיעל טרערען, און הארצווייטאָג, און טענות, און אַרנומענטען, און פאָרווירפע... עס איז געווען אַ לאַנגער, שווערער פּלאַגענדער קאַמפּף. ענדליך, איין מאָל האָט זי שוין זאָגאַר צוגעזאָגט צו געהן מיט איהם. אַ פּלאַן איז געווען פּאַרזיכטיג אויסגעאַרבייט. זי וועט לאָזען אַלע איהרע בריליאַנטען און קליידער, נעהמען נור וואָס נויטיג און ביי נאַכט, ווען „איהרער“ וועט שלאַפען, פּערלאָזען דאָס הויז. צעהן אַ זייגער האָט „ער“ שוין געשלאַפען און זי האָט כלומר'שט געלעזען אַן אינטערעסאַנטען ראָמאַן, וועלכען זי האָט געוואָלט היינט ענדיגען... איהר געליעבטער האָט געוואַרט אויף איהר אויף אַ בעשטימטען פּלאַץ... זי האָט געוואוסט, ווי טריי, ווי הייס, ווי פּאַעטיש ער האָט זי לייעב, מיט וואָס פאַר אונגעדולד ער ערוואַרטעט זי, און דאָ „איהרער“ האָט רוהיג געבראַפעט... אַ קעלט איז איבערגעגאַנגען איבער איהר גאַנץ ען יונגען קערפּער... זי איז אויפגעשטאַנען ווי אין אַ פּיעבער, איז זיך דורכגעגאַנגען עטליכע מאָל איבער'ן שטוב מיט פּערבראַכענע הענט, האָט זיך זעהר ביטער אויסגעוויינט... זי האָט לאַנג געקוקט דורכ'ן פּענסטער אַהין, וואו מען ערוואַרטעט זי... אַ שווערער, אַ שרעקליכער קאַמפּף איז פּערגאַנגען אין איהר יונגע זעלע. דאן האָט זי אַ טיעפען זיפּץ געטאַן און האָט געזאָגט: „ניין! אויף ניין האָט מען קיין חרטה ניט“. און, ווי אַ שאַף געהט שטייף צום שלאַכט, איז זי געגאַנגען אין שלאַף-צימער צו דעם, וועמען עס האָבען בעלאַנגט איהר זעלע און איהר קערפּער...

דער יונגער פּיאַניסט האָט פּערלאָזט אַמעריקאַ, ערשטענס, ער האָט געהאַסט דאָס לאַנד, וואו דער דאָלאַר שטעהט העכער פון קונסט, פון פּאַעזי, פון מוזיק. צווייטענס, זיין אונגליקליכע לייעבע... זי איז געקומען צום שיף איהם בעגלייטען, זי האָט געבראַכט מיט זיך אַ בר-קעט בלומען און איהר אַלטען מאַן. דער אַלטער האָט זיך זעהר גע-בייזערט, פאַר וואָס זי האָט אויסגעגעבען געלד אויף אַזאַ נאַרישקייט ווי בלומען. דער יונגער מאַן איז געווען זעהר טרויעריג. ביי איהר זיינען די טרעהרען געשטאַנען אין האַלז. ווען זיי זיינען אויף איין אויגענ-בליק געבליבען אליין, האָט זי צום לעצטען מאָל אַ קוק געטאַן לאַנג אין די צוויי שעהנע, גוטע אויגען פון דעם, וועמען זי וועט ניט פּער-געסען ביז איהר טויט, דאן האָט זי לאַנגזאַם און צאַרט דיעזע ביידע

אויגען געקושט און האָט שטיל געזאָגט: „איך האָב מיינעם אונמיס-טען געבראַכט מיט זיך, ווארום, איך האָב געוואוסט, איך וועל עס ניט קענען אויסהאַלטען... אָדער איך וועל דיך מוזען פּערהאַלטען, אָדער איך וועל געהן מיט דיר... טייערער, דו ווייסט ניט, ווי שווער מיר איז... אָבער אזוי איז בעסער... אויף ניין האָט מען קיין חרטה ניט“.

ענדליך איז געקומען די לעצטע מינוט, די מינוט פון שידען זיך. מיט אַ רעליגיעזען געפיהל האָט ער אַראָבגענומען פונ'ם קאַפּ זיין הוט, האָט זיך צוגעבויען מיט זיינע ציטערנדיגע ליפען צו איהר האַנד און האָט אָנגעהויבען וויינען מיט ביטערע, יאָמערליכע טרערען. זי איז געשטאַנען בלאַס ווי די וואַנד... דאן איז זי מיט „איהרען“ אַראָב פון שיף, און ער איז געבליבען דאָרט אליין. דאן האָט די מוזיק אָנגע-הויבען צו שפּילען און די גרויסע שיף האָט זיך אָנגעהויבען שטיל צו בעוועגען...

ביי די לעצטע ווערטער האָט ביי דאָריס'ן אָנגעהויבען צו ציטערען די שטימע און מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אז ער וויינט... האָט דאָ מיין פריינד ניט פּערצייכענט דאָס, וואָס ער אליין האָט אַמאָל איבער-געלעבט? ער האָט געשוויגען. עס איז געווען שטיל אין די בערג.

זעקסטער טאָג.

ער און זי.

אַ נאַנצע נאַכט האָט געבלאָזען אַ שטאַרקער ווינד און דער טאָג איז געווען אַ קאַלטער און פּערוואַלקענטער. קיין רעגען איז ניט געגאַנגען און קיין זון איז ניט געווען. דער וואַלד האָט גערוישט, ווי דער אקעאן אין דער צייט פון אַ שטורעם. די בויער האָבען געוויינט און געציטערט. אָפּט האָבען זיי זיך געטוליעט איינע צו די אַנדערע און

געשעפטשעט זיך, גלייך ווי זיי וואָלטען איילענדיג, געהאַלטען אַ „מיטינג“ וועגען דעם בייזען ווינד, דאן האָבען זיי זיך געבויגען צו דער ערד, און מיט אַגעשריי געלאָפען איינע פון די אַנדערע. די בערג האָבען געקוקט אַראָב בייז און פערזאָרגט. דער בערג גייסט איז געווען אין אַ שלעכטע שטימונג. אויף אַלעס און אַלעמען איז געווען צוגאַסען אַ מעלאַנכאָלישע דונקעלהייט.

מיין פריינד דאָריס איז אויך געווען ניט אויפגעלעגט. ער האָט געלעזען זיין ערצעהלונג מיט אַ טרויעריגער שטימע און אַ סך שטילער ווי געוועהנליך.

ער און זי! זיי האָבען פריהער ביידע געוואָהנט זעהר הויך אויפ'ן באַרג „מאָנטעסאַנטאָ“. ער איז געווען לאַנג און אונטערטהע-ניגער קנעכט ביי איהר פאָטער. זי איז געווען זעהר אַ צאַרטע, אַן ערלע, אַ נאַבעלע און אַ שטילע. ער איז געווען זעהר אַ שטאַרקער און געזונטער. איהר ווייסט דאָך, קאָנטראַסטען פּעראַייניגען זיך, — זיי ביידע האָט די ליעבע פּעראַייניגט. איהר פאָטער איז געווען זעהר אַ שטרענגער און זעהר אַ האַרטער בעל הבית. דער קנעכט זיינער האָט ניט געמאָרט האָבען קיין אייגענעם ווילען, האָט געדארפט דער-שטיקען אין זיך יעדען פּערלאַנג, האָט געמוזט טויטען אין זיך יעדען געדאַנק פון פּרייהייט, — ער האָט ניט געדאַרפט פּרעגען קיינע פּראַ-גען, נור טאָן וואָס מע הייסט איהם, דיענען טריי און אַרבייטען פּליי-סיג. לאַנג האָט דער קנעכט געדיענט און געדולדעט, ענדליך האָט ער אָנגעהויבען בענקען נאָך אַן אַנדער וועלט און אַנדער לעבען. ער האָט זיך בעשלאָסען צו פּערלאָזען דעם ווייט-פּערוואָרפענעם, לאַנגווייליגען, הויכען באַרג „מאָנטעסאַנטאָ“, און געהן אַראָפּ, אַהין אין די גרינע טהאַלען מיט די שעהנע גערטנער און בליהענדע בלומען. זי האָט ניט געקענט בלייבען אליין דאָ, פאַר איהם איז געווען אונמעגליך צו געהן אָהן איהר אַהין. זיי האָבען געמוזט געהן ביידע צוזאַמען. איהר איז גע-ווען שווער צו שיידען זיך פון איהר אַלטען שטרענגען פאָטער, זי האָט זיך געשטראָקען פאַר זיין צאָרן. אָבער איהר געליעבטער איז געווען אזוי שטאַרק און ענטשלאָסען און עס האָט זי אזוי שטאַרק געצויגען צו איהם, — זיי האָבען ביידע פּערלאָזען דעם הויכען „מאָנטעסאַנטאָ“ און זיינען געגאַנגען אַראָפּ צו די טהאַלען.

ווי שוואך און צארט זי איז געווען האָט זי דאָך ניט מורא געהאַט צו געהן מיט איהם — זי האָט געוואוסט, ער איז גענוג שטאַרק און געזונד צו זאָרנען פאַר איהר. ער האָט געלעבט אין דער הויך אַזוי לאַנג, האָט פערשטאַנען איהר שפראַך, די שפראַך פון איהר פאָטער, וועלכער האָט ניט געדולדעט אַלעם שרייענדעס און שטאַרקעס, און האָט געפאָדערט די אונטערדריקונג פון אַלע פיזישע קולות. איהר שפראַך איז געווען די שטיִלע, געהיימע שפראַך פון זעלענבעוועגונג און שטימונג. איין בעדינגונג נור האָט זי געשמעלט: זי וועט זיין די ווירטהין פון זיין הויז, וועט וואָהנען מיט איהם אין איין שטוב, וועט פאַר דער גאַנצער וועלט פאָרגעשמעלט ווערען, אַלס זיין געזעצליכע פרוי, אין דער ווירקליכקייט אָבער וועלען זיי בלייבען פרעמדע, ביז ער וועט מיט זיין לעבען, אויפפיהרונג און בענעהמען זיך פערדייענען צו זיין איהר געליעבטער. און זיי האָבען זיך בעזעצט ביידע אונטען אויפ'ן פלאַץ, וועלכער איז בעקאַנט מיט'ן נאָמען „לעבענטהאַל“.

נייע קרעפטע, נייע פערלאַנגען האָבען ערוואַכט אין איהם, ווען ער האָט זיך בעפרייט פון זיין שטרענגען, פרומען בעל הבית. ער האָט געוואַלט לעבען, זיין גליקליך, האָבען פרייד און געניסען, — זי אָבער איז געווען דאַגעגען, ווייל אין דעם הויז פון איהר פאָטער האָט זי געלערענט דאָס אַלעס צו האַסען. מיט יעדען טאָג איז ער געד וואָרען לוסטיגער און פרייליכער, און זי, פערקעהרט, שוואַכער און טרויעריגער. פיעלע מאָל האָט ער געוויינט און געבעמען זי: „גענוג אונז צו בלייבען פרעמדע. ווער מיין געליעבטע! זיי ניט אַזוי שטיִל, זינג אַ פרייליכעם ליעד, ערוועק אין זיך לעבענסלוסט. עס און טרינק, האָב ליעב און גענים די פרייד פון לעבען, אַזוי לאַנג ווי דאָס לעבען איז ביי אונז אין די הענד.“ זי פלעגט איהם אָבער ענטפערען: איך וואַלט דיך ליעב געהאַט, ווען דו וואַלסט ניט געווען דער, וואָס דו ביסט איצט ...

— ניין! דיין פאָטער האָט גענוג געמאָן צו פערניכטען מיין „איך“, צו מאַכען פון מיר אַ קראַנקען ווילענלאָזען מענשען, פער שרעקען מיך און טויטען אין מיר יעדען בעגעהר און יעדען פערלאַנג. איך האָב פערלאָזען מאַנטעסאנטא, ווייל איך האָב געוואַלט רעטען מיין „איך“ און לעבען ווי אַ מענש.

זי איז געוואָרען זעהר טרויעריג און האָט געזאָגט: אויב אַזוי,

האָב איך מורא, דו וועסט קיין מאָל ניט ווערען מיין געליעבטער. צוויי-שען אונז ביידען ליגט אַ תהום, וועלכער ווערט מיט יעדען טאָג בריי-טער און טיעפער. דיך אינטערעסירט אַלעס קערפערליכעס, מיך — נור די זעלע. דו ביסט אַ זוהן פון דער ערד, איך בין אַ מאַכטער פונ'ם הימעל. דו ביסט דער גראַכער שטאַף פונ'ם לעבען, איך בין ווי אַ אידעע, וועלכע מען קען ניט בעגרייפֿען. דו ביסט די וואַכניגע ווירקליכקייט, איך בין ווי די פּאָעטישע פּאַנטאַזיע, דו ביסט די לוסט, איך — די ציכטיגקייט, דו ביסט בשר ודם, איך בין גייסט און שטרע-בונג, דו אַלס מאַן ביסט דאָס איינפאַכע, איך אַלס ווייב בין דאָס אונפערשטענדליכע, דו ביסט דאָס ווירקליכע, איך בין דער טרוים... דו ביסט די זינדיגע שמוץ פון דער ערד, איך וויל בלייבען אַ ריינע טאָכטער פונ'ם הויכען מאנטעסאנטא.

ער האָט אליין פערשטאַנען און געפיהלט ווי גרויס זיי אונטער-שיידען זיך איינער פונ'ם צווייטען. ער האָט אָבער ניט געקענט זיך ערקלערען פאַר וואָס ער איז אזוי צוגעשמידט צו איהר, און ווארום ער קאָן אָהן איהר ניט לעבען. מיט יעדען טאָג איז זי געוואָרען בלאַסער און שוואַכער, מיט יעדען טאָג פלעגט זיך פּערגרעסערען איהר בענקע-ניש אַהיים, אַהין אין דער הויך, אין די געגענדען פון איהר פּאָטער'ס וואָהנונג.

ניט קענענדיג געווינען איהר לייעבע, האָט ער פון צווייפֿעל און ערגערניש זיך אין גאַנצען איבערגעגעבען צו גענוס און ליידענשאַפט. האָט אָנגעהויבען זינדיגען געגען זיין מענשליכער נאַטור און מיסברוי-כען די פרייהייט, וועלכע ער האָט אזוי שפּעט ערוואָרבען. ער האָט זיך אין גאַנצען איבערגעגעבען צו דעם וואָס איז אירדיש, וואָס שאַפט איהם אליין נור אַ פּערגניגען, ווי נידריג און אונזיניג דאָס פּערגניגען זאָל ניט זיין און וואָס פאַר אַ פרייז מען זאָל פאַר דעם ניט דאַרפען צאָהלען. ער האָט אָנגעהויבען צו פּערלירען זיין פיזישע קראַפט און איז ביסלעכווייז געוואָרען אַ שוועכלינג. דאן איז זי גע-קומען צו איהם, אַ שטילע, אַ טרויעריגע, אַ צאַרטע, און האָט גע-זאָגט: אומקעהרען זיך צוריק אויף מאנטעסאנטא קען איך ניט, ווייל איך ווייס, אָהן מיר וועסט דו ניט לעבען מעהר. איך בענק שטאַרק נאָך מיין היימאַט, איך וועל אָבער בלייבען דאָ אין לעבענטהאַל... ניט ביי דיר, איך וועל געהן צו די אַנדערע מענשען.

א קראנקער, מיט א צו וואונדעטע הארץ האָט ער אָנגעהויבען צו וויינען מיט ביטערע טרערען: פערלאָז מיך ניט איצט. וואָהין קענסט דו געהן וואַנדערען אַ שוואַכע, אַ צארטע, אַ פרעמדע, אַן אונבע-קאַנטע? בלייב מיט מיר! בלייב מיט מיר, מיין איינציגע ריינע פרויד אין לעבען! ווער אין דער וועלט וועט דען קענען פערשטעהן דיין שפראך?

— עס איז וואָהר, איך בין אַ פרעמדע דאָ... געקומען פון ווייטע געגענדען... מיין שפראך איז אונפערשטענדליך. מיין שפראך איז די שפראך פון די הויכע מעלאַנכאָלישע בערג, וועלכע גרייכען ביז די הימלען, מיין שפראך — דאָס איז דער ריח פון די בליהענדע בלומען, דאָס ווהיספערן פון בלעטער, דאָס זשורזשען פון אַ ווינטעלע, דער פלעסק פון אַ קלאָרען קוואַל, דער טרוים פון דער נאַכט... דער זיל-בערנער שטילער שטראַהל פון דער לבנה... מיין שפראך איז דער זיפץ פון דער ערד, דאָס סטעהנען פון'ם אָקעאַן, דער טרויער פון די וואַלקענס, די בענקעניש פון די בלויע הימלען, די געהיימניש פון דער ווייטקייט, די בעוועגונג פון שטילקייט... איך טראָג זיך דאָרט וואו די ווייסע וואַלקענדלעך זיינען בעזילבערט פונ'ם מאַנד, איך שטרעב אַהין, ווייט אין מעריב, וואו די זונן פערשווינדעט, און די בלויע הימל לען ווערען דונקעל רויט... די מענשען וועלען מיך ניט פערשטעהן און דאָס אליין וועט זיי פרייען, ווארום זיי איז שוין לאַנג מיאום געוואָרען אַלעס וואָס זיי פערשטעהן... זיי וועלען ניט וויסען וואָס איך זאָג זיי, דאָס איז גוט, זיי זיינען איבערזעטיגט מיט דעם וואָס זיי ווייסען. זיי זיינען אַלע קראַנקע ווי דו, און מיין געהיימנישפאַלע שפראַך, וועט זיי געבען אַ זיסען וועהטאַג, און וועט אויפוועקען אין זיי אונערקלערליכע בענקעניש אַהין, אין די אונבעקאַנטע בערג פון מאַנטעסאַנטאָ... לעבע וואָהל! מיר האָבען געלעבט צוזאַמען ווי פּרעמדע און מיר שיידען זיך ווי פּרעמדע... איך געה צו זיי, איך וועל צו זיי רעדען מיט די פאַרבען פונ'ם רעגענבויען, איך וועל צו זיי ערשיינען דורך די טענער פון דער הימלישער לירא... איך וועל וויינען פאַר זיי מיט די קריסטאַלענע טראַפענס פונ'ם טוי, איך וועל זיי ערקלערען מיין טרויער דורך די ברייאַנטען פונ'ם קאַלטר־ריינעם און הייליג־ווייסען שנעע, וועלכע שיינען געגען די שטראַהלען פון דער טרוימענדער לבנה. איך וועל זיי פּערוויקלען אין די שוואַצע שפּאַ-

טענס פון דער נאכט, איך וועל זיי שרעקען מיט דער געהיימע שטיל-
קייט פון דער פינסטערניש... שטילקייט... שטילקייט... שטיל-
קייט...

זי האָט אַ קוק געטאָן אויף איהם מיט איהרע טרויעריגע, קאַל-
טע, ריינע אויגען און האָט איהם פערלאָזט. ער איז געבליבען אליין
מיט זיינע טרויעריגע געדאַנקען און טיעפען שמערץ... זיין גע-
זונד האָט ר אונזיניג פערלאָרען, יאָגענדיג זיך נאָך לוסט און פער-
געניגען, זיין קראַפט האָט ער פערשווענדעט אונערמיעדליך זוכענדיג
מיטלען צו בעפרידיגען זיינע פערלאָנגען... אַ קראַנקער, אַ שוואַכער,
אַן עלענדער האָט ער אליין אָנגעהויבען צו בענקען נאָך די טעג, ווען
ער האָט געלעבט אין מאַנטעסאַנטאָ. דער אַלטער קנעכט האָט ערוואַכט
אין איהם. דער אַלטער קנעכט לעבט. ער זיצט אליין און טראַכט.
די שטילע נאכט קומט נעהענטער און נעהענטער... די לבנה שווימט
שטיל ארויס אויף די בלויע הימלען... די שטילקייט קומט... ווער
קען פערשטעהט, וואָס די שטילקייט זאָגט צו דער דונקעלער ערד? קיין
זאך רערט ניט אזוי הויך און דערצהלט ניט אזוי פּעל ווי די שטיל-
קייט...

ווי דאָרס האָט נור געענדיגט זיין ערצהלונג, בין איך אויפגע-
שטאַנען און האָט ערקלעהרט, אַז איך בלייב דאָ ניט מעהר. איך
האָב פיינט, אַז מען שרייבט מיט פערשטעלטע, פערבאָרגענע גע-
דאַנקען. האָסטו עפעס צו זאָגען! זאָג גלייך, קלאָהר און דייטליך.

— וואָס איז דען ניט קלאָהר? האָט געפרעגט דאָרס. ווער וועט
דען ניט פערשטעהן, אַז „ער“ איז דער גוף, „זי“ די נשמה, איהר
פאָטער די רעליגיאָן? ווער וועט דען ניט זעהן, אַז „ער“ דאָס איז
די ווירקליכקייט, די רעאַליטעט, דער מאַטעריאַליסטישער מענש, און
אַז „זי“ איז דער ראַמאַנטיזם, דאָס אונבעגרייפליכע, דאָס גייסטיגע,
דער מיסטישער עלעמענט פון אונזער לעבען? ...

יא, אָבער מיט דעם דאָזיגען ארט שרייבען מאַכט איהר נאָך
קראַנקער דעם שוואַכען מענשען. מיט אייער זיסען וועהטאָג ערוועקט
איהר ביי דעם מאַאָליגען קנעכט די שאַרפע בענקעניש נאָך דעם
פערזאָנגענעם. אויף דער וועלט זיינען דאָ ניט נור מעלאַנכאָלישע

בערג, נור אויך דער רוישענדער אייביג לעבענדער אָקעאַן. אונז ניט ליכט ניט נור די קאַלטע, עפילעפטישע נאַכט־וואַנדערין — די לבנה, נור אויך די מעכטיגע, שאַפענדע, לעבען־געבענדע זונן. איצט זיינען די הימלען בעדעקט מיט וואַלקענס? מאַרגען אָבער וועט קומען די הייסע זונן און וועט אָנצינדען אין אונזער בלוט דעם פייער פון לע־בען, לוסט און ענערגיע! איבערהויפט דעם אידען לאָזט צו רוח! שרעקט איהם ניט מיט שוואַרצע וואַלקענס פון דער נאַכט און מאַכט איהם ניט נאָך מעהר היסטעריש מיט דער שפּראַך פון דער שטילקייט. זיין גוף איז אַהן אויך געווען קראַנק טויזענדער יאָהרען. לאָזט איהם ווערען געזונד, לאָזט איהם קריגען לעבענס לוסט־ און אַ שטרעבונג צו דער פרייד פונ'ם לעבען. צום טייוועל מיט אייער דעקאָדענטישע זעלען־קראַנקהייט! לאָזט פריהער דעם אַמאָליגען קנעכט ווערען גע־זונד און שטאַרק! ... איך בלייב דאָ ניט מעהר! היינט נאָך פּאָהר איך צוריק! — — — — —

ווען מיינע זאַכען זיינען שוין געווען געפאַקט און איך בין בערייט געווען צו פּאַהרען, איז צו מיר אין צימער געקומען דאָרים. ער האָט ניט געוואַלט, איך זאל אוועקפּאַהרען אַ בייזער. איך האָב זיך ניט גע־וואַלט איבערבּעטען, ביז ער האָט מיר ענדליך געגעבען זיין העפט מיט די ערצעהלונגען, און זיין ערלויבניס צו דרוקען זיי. די זאַכען האָבען מיר אָבגעשיקט מיט אַ פּוהר, און אליין זיינען מיר צו דער סטאַנציאָן געגאַנגען צו פּוס דורכ'ן וואַלד. דאָרים איז געגאַנגען שטיל, זיין געזיכט איז געווען זעהר טרויעריג. איך האָב איהם גענומען פּאר'ן ארם און געזאָגט: מיין פּריינד, זיי געזונד! די הויפטזאַך איז צו זיין גייסטיג און קערפּערליך געזונד. די פּאַעזיע פון אַ קראַנקער זעלע, איז ווי די אילוזיאָן, וואָס קומט פון אָפּיום. די אילוזיאָן איז טאַקע שעהן, אָבער דער אָפּיום איז גיפּטיג. אַ שרעקליכער, שענדליכער גיפּט!

מיר זיינען ביידע אַנשוויגען געוואָרען. אַ קאַלטער ווינד האָט געיאָמערט אין וואַלד. די הימלען זיינען געווען פּערצויגען מיט דונקלע וואַלקענס. די בערג האָבען געקוקט אַראָב בייז, פּערזאָרגט און מעלאַנ־כאָליש. איך האָב פּלוצים אַ טראַכט געטאָן וועגען דעם שטאַרקען, מעכ־

טיגען, קיין מאָל ניט טרויערענדען אָקעאָן און מיר האָט זיך פּערגלֹוסט
אויסצושרייען: עס לעבע דער אייביגרוישענדער, קיין מאָל ניט
שטיל־שווייגענדער, אייביג רעדענדער, אייביג דערצעהלענדער, אייביג
לעבענדער אָקעאָן!

אויפ'ן ים

עס איז א קאלטע אָקטאָבער-נאַכט. לאַנגזאַם בעוועגט זיך די גרויסע שיף איבער די קאלטע, רוישענדע וועללען. דער ווינד רייסט און ברעכט די מאַסטען און די זעגלען. די פייערלעך אויפ'ן דעק פונ'ם שיף פלימערן אונרהיג און די שטערענדלעך זיינען אַוועק טיעף אין דונקלען הימעל אריין און בעלייכטען זעהר שוואַך די שוואַרצע, אונט-בעגרענעצטע סטעפּע, וועלכע רופט זיך אָקעאַן.

אויפ'ן דעק זיינען דאָ זעהר וועניג פאַסאַזשירען. די „גליקליכע“ זיצען אין די גרויסע וואַרימע זאַלען, וועלכע זיינען בעגאַסען מיט עלעקטרישע ליכט, — שפּילען פּיאַנאָ, זינגען, אַמוזירען זיך... די „אונגליקליכע“ ליגען צונויפגעקאַרטשעטע אויף זייערע בעמלעך און וואַרטען, ווען וועט קומען דער טאָג, אויב דער שלאָף וויל ניט קומען. מאַטראָזען, שלעפּעריגע און מיעדע, געהן אַרום לאַנגזאַם פון איין באָרט צום אַנדערען און בעהאַלטען זיך ערגעץ אין אַ וואַרימען ווינקע-לע... נור ער שטעהט אליין און קוקט אויפ'ן וואַסער, קוקט צוריק אויף יענעם ברעג, וועלכער איז שוין לאַנג, לאַנג פּערשוואַונדען גע-וואָרען און פון וועלכען די שיף טראָגט איהם אַוועק ווייטער און ווייטער.

רייהען-ווייז טראָגען זיך פּערשיעדענע בילדער פאַר זיינע אוי-גען. ער לעבט ווידער איבער אַלעס, וואָס ער האָט איבערגעלעבט אין די לעצטע עטליכע יאָהר אין דעם לאַנד, וועלכע ער האָט היינט אין דער פריה פּערלאָזען. מיט גרויסע פּלענער און מיט רייכע האָפּנונגען איז ער געקומען אין „אַנקעל סעם'ס“ לאַנד. ער האָט געהאַט פּעהיג-קייטען, מען האָט פון איהם אין דער היים ערוואַרטעט פּיעלעס. די פּראָזא פון דעם אַמעריקאַנער לעבען האָט באַלד אַ תּל געמאַכט פון

זייכע פלענער! און האָפּנונגען און זיין טאַלענט און פעהיגקייט זיינען גענוצט געוואָרען נור אויף אזוי פיעל, ער זאָל קענען לעבען און זאָל כח האָבען צו אַרבייטען. מאָנאָטאָן און לאַנגווייליג האָבען זיך געצויי-גען די טעג — איין טאָג עהנליך צום אַנדערען. אַלע מענשען אַרום איהם האָבען געלעבט ווי מאַשינען און ער האָט אויך שוין אָנגעפאַנגען צו לעבען אַ מאַשינען-לעבען — אָהן געדאַנקען, אָהן געפיהלען, אָהן אינטערעסען, אָהן שטרעבונגען... אָבער דאָ האָט דער שיקזאָל זיי צוזאַמענגעבראַכט. און דאָס האָט איהם אויף אַ צייט ארויסגערוּפּען פון זיין מאַשינען-לעבען און האָט איהם אויפגעמונטערט.

פון אָנפאַנג איז זי איהם געפעלען געוואָרען נור דערפאַר, ווייל זי האָט זיך געהאַלטען אזוי נאַטירליך און האָט גערעדט אויפריכטיג. איין שעה האָט ער פערבראַכט אין איהר געגענווארט און איהם האָט זיך אויסגעוויזען, זיי זיינען שוין אַלטע גוטע בעקאַנטע. נאָכדעם האָט ער ענטרעקט, אַז זי האָט אַ גוטע עדעלע האַרץ, אַ געזונטען פער-שטאַנד און פון דער נאַטור געגעבענעם שכל הישר... שפעטער, ווען ער האָט שוין געקוקט אויף איהר מיט די אויגען פון אַ פערליעבטען, האָט ער אין איהר געפונען אַ גאַנצען אוצר מיט זעלטענע מעלות און שאַצבאַרע אייגענשאַפטען.

זייער ראָמאַן איז געגאַנגען מיט'ן אַלטען, לאַנג אויסגעטראָטענעם וועג. פריהער שטילע בליקען, דערנאָך אויסדריקליכע זיפען, דערנאָך שטומע צייכענס פון האַנד-דרוק, ענדליך האָט די לייעבע אַראַברענגיסען פון זייערע ליפען דעם ערשטען פייערדיגען און ליידענשאַפטליכען קום און דאָן האָבען זיך באַלד אָנגעפאַנגען טרערען און פלענער ווע-גען דעם, ווי אזוי מען זאָל זיך צושיידן.

טרערען און פלענער וועגען שיידען זיך? ווארום, פערקעהרט, האָבען זיי ניט געפלאַנעוועט וועגען פּעראייניגונג, וועלכע זאָל פיהרען צו גליק און פרייד? האָבען זיי זיך דען ניט ערנסט און טריי געליעבט? עס וועט ניט זיין קיין גוזמא צו זאָגען, דאָס אין דיזען פּראַקטישען לאַנד האָט זייער לייעבע צו זיך קיין צווייטע ניט געהאַט, — אזוי טיעף, אזוי ריין, אזוי אויפּרעכטיג, אזוי איבערגעבען און טריי האָבען זיי זיך געליעבט, אָבער זי האָט געהאַט אַ מאַן מיט צוויי קינדער, ווען דער ראָמאַן האָט זיך אָנגעפאַנגען. זי האָט איהר מאַן ניט געליעבט ווען זי איז צוויי מאָל מוטער געוואָרען, און האָט מיט איהר גאַנצער

זעלע געליעבט אן אנדערען, ווען זי האָט דאָס דריטע קינד אויף דער וועלט געבראַכט. דאָס איז קיין נייעס פיר די, וועלכע האָבען בעי-אַבאַכטעט אונזער פאַמיליען-לעבען. עס איז נור געווען אַ ביטערע נייעס פיר דעם נאַיווען פערליעבטען און אַ טיפער האַרצווייטאָג מיט אַ שאַנדע פאַר דער פרוי ...

אַבער וואָס מעהר זיי האָבען געדענקט פון צושיידען זיך, דאָס שטאַרקער האָבען זיי געמאַכט איינער צום צווייטען זייערע געפיהלען... עס האָבען זיך אָנגעהויבען סצענען פון אייפערזוכט, פון אונבפריע-דיגטע לייעבע מיט טרערען, מיט היסטעריקעס, מיט שלאָפלאָזע נעכט, מיט טרויעריגע טעג. און דאן איז געקומען דער מאָן מיט זיינע רעכטע אַלס איהר בעל גוף און מיט זיין אווטאָריטעט אַלס בעל הבית. אַ קליין מענשעלע איז דאָס געווען, מיט לייליפוטאַנישע שטרעבונגען, מיט אַ געמיינעם עגאָאיסטישען כאַראַקטער, מיט אַ קראַנקע פּסיכאָ-פאַטישע זעלע, מיט לאַנגווייליגע און אונערטרעגליכע געוואָנהייט טען, אָבער פאַר איהם איז געווען די גרויסע וועלט, די עפענטליכע מיינונג, די מאַראַל, די צונגען פון אַלע צוויי פּיסיגע חיות. ווי ער שטוינט איז ער געוואָרען, ווען זי, זיין שקלאַפּין, האָט איהם אָפּען ערקלעהרט, דאָס זי לייעבט אן אנדערען, דאָס זי וויל נעהמען אַלע קינדער און געהן צו איהר געליעבטען, דאָס זי קימערט וועניג, וואָס מען וועט רעדען און וואָס מען וועט זאָגען, ווער עס וועט פון איהר לאַכען, ווער עס וועט אויף איהר טייטלען מיט די פינגער. זי איז בערייט צו אַרבייטען, צו ליידען פּעראַכטונג, צו טראָגען אויף זיך די שווערסטע לאַסט און זיין מיט דעם, וועמען זי האָט לייעב.

דאָ אָבער האָט זיך דער געליעבטער איבערגעשראַקען. אַרויס-געהן אָפּען? דער מאָן וויינט, זיין לעבען איז איצט צובראַכען. די קינדער בלייבען אָהן אַ פּאַטער. אַלע פּריינד, אַלע בעקאַנטע וועלען זיך פון איהם אָבקעהרען ... זיין נאָמען וועט ער מוזען פּערלירען ... ניין! ער וועט בעסער אָפּפּערען מיט זיך ... ער וועט זיך ענטזאָגען פון זיין גליק ... ער וועט זיך אומקעהרען אליין צוריק אין זיין אַלטע היימאַט ... אַם וועניגסטען, וועט ער פיהלען, דאָס ער האָט געהאַנג די דעלט ווי אַ מענש, די דאַנקבאַרקייט פון איהרע קינדערס פּאַטערס ... ער שטעהט אליין און קוקט אויפ'ן וואַסער, בליקט צוריק אויף יענעם ברעג, וועלכער איז שוין לאַנג פּערוואַונדען געוואָרען און פון

וועלכען די שיף טראַגט איהם אַוועק אַלץ ווייטער און ווייטער.
וועמען האָב איך געבראַכט דעם קרבן? פרעגט ער איצט זיך
אליין, און א שאַרפער ווייטאַג דרינגט דורך זיין האַרץ. וועמעס גליק
וועט גרעסער ווערען דערמיט, וואָס איך האָב צובראַכען צוויי לע-
בענס און צו טראַטען מיט די פיס מיין אייגען גליק? ווער איז דער
גאָט, וועמען איך האָב אַזאַ בלוטיגען קרבן געבראַכט? אַ סטאַדע
פערד, וועלכע הירזשעט און בריקעט און קייט שטרוי... דעם גאָט
האָב איך געאַפּפערט מיט מיין לעבען, מיט מיין גליק. מיט מיינע
הייליגסטע געפיהלען?

דער דונקעלער ים רוישט און שטורעמט אַרום איהם און ער
ליגט מיט'ן ברוסט אויפ'ן בארט און קוקט אַלץ צוריק. ער זעהט ווייט
ווינקט צו איהם אַ שטערענדיג און טראַכט אפשר אפשר בעלייכט דאָס
זעלבע שטערענדיג יענע הויז, וואו ער האָט אַזוי פיעל געליטען און
געפיהלט, — יענע הויז, וואו זי זיצט איצט אליין אַ פערלאָזענע,
דענקט פון איהם, און בעוויינט איהר פערלאָרענעם גליק און איהר
פערלאָרענע יוגענד...

דער ערשטער וואלקען.

עס איז ערשט געווען איינס א זייגער און זיי פאָהרען שוין מיט'ן עלעווייטער אַהיים. דער לאַקאָמאָטיוו רוישט, די רעדער קלאַפּען. יעדע צוויי־דריי מינוט עפענען זיך די טהירען פון וואַגאָן, נייע מענשען מיט נייע קעלט רייסען זיך אַרײַן. דער ווינד שניידט דורך און דורך, די מענשען קוקען אויף איהר מיט גוטע אויגען. און זי זיצט, נעבעך פּערזאָרגט, צוטראַגען, און ער זיצט אַנטקעגען אַ בייזער, די אויגען צוגעמאַכט, גלייך ווי ער שלאָפּט.

איינס א זייגער! זי האָט זיך ערשט צוטאַנצט. עס איז ערשט געדוואָרען לעבעדיג, פּרייליך! דער באַלל וועט געוויס זיך פּערציהען ביז פינף. דעם צווייטען וואַלץ האָט מען געטאַנצט ווען זי האָט אין גאר דערקאָב אָנגעטאָן איהר אַווערקאָוט. און אין שפּיגעל האָט זי געזעהן איהר אייגען טרויעריג געזיכט. און אויף דער פּראָגראַם איז נאָך געדווען געצייכענט: פּאַלקא, קאַדריל, פּאַלקא מאַזורקאַ און נאָך... און נאָך...

אך! זי האָט זיך אַזוי גוט געפּיהלט. די אויגען האָבען געשיינט און געבליצט, די בעקעלעך האָבען געברענט... איהר פּאַסט אַזוי דאָס ווייסע קלייד... אין דעם זעלבען קלייד איז זי געגאַנגען צו דער חופּה ערשט מיט דריי מאָנאַט צוריק. אַלע האָבען איהר געמאַכט קאָמפּלימענטען, יעדער האָט געוואַלט מיט איהר טאַנצען, און זי האָט זיך געפּיהלט אַזוי גליקליך. זי איז געפּלויגען ווי אַ פּייגעלע אין דער לופּטען, גלייך ווי דאָס גליק פון איהר לעבען וואַלט צוגעגעבען איהר יונגען קערפּער אַ פּאַר שטאַרקע פּליגלען... פּלוצלונג איז ער בייז געוואָרען און האָט זיך אָנגעבלאָזען... איהם איז געווען אומעטיג, אָבער וואָס איז זי שולדיג? איינער פון איהרע אַלטע בעקאַנטע האָט

איהר צו שטארק גערדיקט די האַנד. אָבער זי האָט גאָר ניט געמיינט, זי האָט נור געוואָלט זיין לוסטיג און פרייליך, ווייל זי האָט זיך גערעד- כענט גליקליך... פאר'ן באלל, ווען זי האָט אָנגעטאָן דאָס קלייד איז ער געווען אזוי ענטציקט, אזוי פערליעבט.

און פלוצלונג, זי האָט זיך שוין געשמעלט וואַלסירען מיט איהר קאוואַליער און ער איז צוגעגאַנגען, האָט אַ בליץ געטאָן אויף איהר מיט אַ בייזען בליק און האָט געזאָגט: לינע, איך געה אַהיים! — אַהיים? אַ! שלעכטער, האַר אויס, איך וועל ענדיגען דעם וואַלס... „קענסט בלייבען, אַז דו ווילסט — איך געה“.

און זיי פאָהרען ביידע אַהיים, ער זיצט אַנטקעגען און מאַכט זיך ווי ער שלאָפט, און זי זיצט אַ טרויעריגע און ווייס ניט וואָס צו זאָגען... זי זעהט ניט וואָסערע פייערדיגע בליקען איהר שכן מיט זיידענע בלאַנדע וואַנסיעס וואַרפט אויף איהר... זי הערט ניט ווי פון דער אַנדערער זייט בעוואונדערען פאַסאַזשירען איהר יונגע שעהנ- הייט — איהר ליגט קיין זאך ניט אין זינען — ער, איהר מאַקס איז ברוגז! — מאַקס, וואָס איז מיט דיר? פּרעגט זי מיט אַ צימע- רענדע שטימע און טרערען גלאַנצען אין איהרע שוואַרצע אויגען און ער גיט ביי אַ שנאָרף מיט זיין האַרבאַטע אירדישען נאָז און שווייגט.

דער שכן מיט דעם בלאַנדען שנור-באָרד געהט ארויס פון וואַ- גאָן און דער שלעכטער מאַקס זעצט זיך ניט לעבען איהר. — „זעטן דיך אַהער, מאַקס!“ זאָגט זי בעטענדיג. — ער שווייגט און ריהרט זיך ניט. ענדליך זייגען זיי שוין ביי זייער סטאַנציאָן. ער הויבט זיך אויף פריהער און לויפט... ער נעהמט זי ניט ווי שטענדיג ביים האַנד, וואַרט ניט אויף איהר... אזוי ווי אַ פּרעמדער, און זי מוז מאַכען גיכע טריט, פּרעמדע זאָלען ניט בעמערקען.

צום ערשטען מאָל האָבען זיך איהר אויסגעוויזען איהרע צוויי ציכטיגע צימערלעך ווי צוויי פוסטע קברים. זי האָט זיך ביים שפיענעל לאַנגזאַם אויסגעטאָן. און ער האָט זיך, ווי ער איז געגאַנגען מיט די שטייוועל און מיט'ן פרינץ-אַלבערט, אַ וואַרף געטאָן אויפ'ן קושעמטקע און האָט צוגעמאַכט די אויגען... אומזיסט האָט זי אַ קלאַפּ געמאָן מיט'ן שטוהל, ווען זי האָט אַראַבגעצויגען די שיכלעך פון איהרע פיס, אומזיסט האָט זי עטליכע מאָל צוקאַמט און פּערקאַמט איהרע לאַנגע

שווארצע האָר, ער האָט ניט געקוקט. דאָ איז זי אויך ביז געוואָר-
רען און איז אוועק אין איהר צימער... אויפ'ן שוועל האָט זי זיך
אַבגעשטעלט און האָט איהם געזאָגט: מאַקס, טהו זיך אויס און געה
שלאָפען!

ער האָט ניט געענטפערט, דאָס בלוט האָט געקאַכט אין איהם,
דער צאָרן, האָט געברענט, דאָס האַרץ האָט וועה געטאָן. ער האָט אליין
ניט געוואוסט וואָס איז דאָס: אַ קראַנקהייט, אַ משוגעת, אייפער-
זוכט, ליעבע? ער איז געווען שטאַרק ביז און דאָך האָט ער ערוואַר-
טעט, אַז זי וועט צוגעהן צו איהם, שטעלען זיך אויף די קניע, אַרומנעה-
מען איהם, וויינען, בעטען, און זי!... זי שלאָפט זיך יעצט גאַנץ רור
היג! שלאָפטע, אונבאַרמעהרציגע פרוי.

אַבער זי שלאָפט ניט. מאַקס, נעבעך, ליגט אליין אין די שטור-
וועל... אויף דער קושעטקע איז אַזוי האַרט צו שלאָפען... און
שפעטער וועט ווערען אַזוי קאַלט אין שטוב און ער איז ניט צוגע-
דעקט... זי שטעלט אַראָפּ איהר באַרוויסע פיסעל אויפ'ן קאַלטען
פלאַך און געהט לאַנגזאַם און ציטערט... און ער דער גנב, מאַכט נאָך
שטאַרקער צו די אויגען און ציטערט אויך.

„מאַקס, דו שלאָפסט?“ פּרעגט זי מיט אַ זאַנפטע שטימע —
ער שווייגט. זי שטעהט אַ מינוט און דאַן ציהט זי אַראָב שטיל פון
איהם די שטיוועל, זי זאָל איהם ניט אויפוועקען חלילה... נעהמט
אויף גיך די איינציגע וואַרעמע קאַלדרע און דעקט איהם צו, ווי אַ
מוטער איהר קינד... דאָ אַבער שטרעקען זיך פּלוצלונג אויס אַ פּאָר
שטאַרקע הענד פון אונטער דער קאַלדרע און אַ פּאָר פּערטיפעלמע
גנב'שע אויגען קוקען אויף איהר און ברענען... דער ערשטער
וואַלקען ציהט אָב אין הינטערגרונד און די זונן שיינט ווידער...
לינא! פיעל וואַלקענס וועלען נאָך... אַבער שש! איך וויל
זי ניט שרעקען יעצט מיט טרויעריגע בילדער.

צוויי טויטע.

1.

וואָס האָט איהר געפעהלט? האָט געפרעגט דער מאַן מיט טרע-
רען און פערדרוס. וואָס האָט איהר געפעהלט? האָבען געפרעגט אַלע
ווייבער און אַלע יונגע פריילינים פון דער נאַכבאַרשאַפט.
זי איז געווען איין איינציגע טאַכטער ביי איהרע גוטע און ניט
ארעמע עלטערן. זי איז געווען שעהן, לוסטיג, פרייליך... גאַנץ פריה
האָט שוין איהר זיסע שטימע געהילכט איבער'ן גאַנצען טענעמענט
הויז... איהרע לידעלעך און איהר זילבערנער געלעכטער האָבען גע-
קלונגען אָהן אַן אויפהער. אימער ליעבהאפט, מונטער, זאָרגלאָז ווי
אַ פויגעלע... זי איז נאָך געווען זעהר יונג און נאַאיוו, די עלטערן
האָבען געפונען פאַר איהר אַ שעהנעם, פאַסענדען שידוך... אַ שעה-
נער יונגער מאַן מיט געלד... אַן אייגענע דזשולערי סטאָר מיט אַ
ניט אָפּיציעלען קליינעם „לאָון אָפּיס“... „אַ סאָלדער מאַן, ניט פון
היינטיגע שאַרלאַטאַנעס“, האָט געזאָגט דער פאַטער... „ביי אַזאַ מאַן
וועסט דו לעבען ווי גאָט אין פראַנקרייך“, האָבען איהר געזאָגט אַלע
פריינד און בעקאַנטע. זי האָט חתונה געהאַט.
אַשעהנע רייכע וואוינונג, גוטע מעבעל, טהייערע קאַרפעט, אָבער
קיין לעבען: שטיל און קאַלט ווי אין אַ קבר, גאַנץ פריה רייכט ער
די צייהן מיט אַ פראַשאַק, שוויינגט דעם גאַרנעל, פּוצט דעם קאַסטיום
און געהט אין סטאָר... פאַרנאַכט קומט ער עסען... עסט אָב...
רעכענט ווי פיעל איז היינט אריינגעפאלען... גענעצט און צעהן אַ
זייגער געהט ער שְׂכאַפּען... מאַרנען דאָס זעלבע, איבערמאַרנע ווי
דער די אייגענע זאָך... זונטאַג פּוצט ער ניט דעם ראַק, געהט אום
אין אַלטע צוריסענע הויזען, גענעצט און שווייגט... ווען זי בעט מען

זאָל געהן ערגעץ, טוט ער אָן אַ רייכען קאָסטיום מיט אַ צילינדער-הוט און געהט מיט איהר ביז דער 8-טער שטראָסע... דאָ זעצען זיי זיך אויף אַ באַנק; ער גענעצט און שווייגט אָדער דרעמעלט און זי זעהט הונדערטער מענשען בעוועגען זיך... קינדער שטיפען און לאַמען, יונגע לייט געהן אום לעבעדיגע, מונטערע, פרייליכע... נאָך ניט לאַנג איז זי אויך אומגעלאָפּען, געלאַכט, געפלאַפּעלט, געשטיפט און היינט איז זי אַ סאָלידע מאַדאַם פון אַ סאָלידען מאַן!... זיי געהען צוריק — אין דער היים איז שטיל, קיינער קומט ניט... דער סאָלידער מאַן האָט פיינט בעקאַנטשאַפּט, וויזמען, אונטערהאַלטונגען. ער האָט ליעב זיין ווייב, היט אָב זיין געשעפט און אַמענדעט זיינע קאָסטי- מערס...

— וואָס פעלט דיר, מיין קינד? פרעגט איהר די מוטער, ווען זי בעמערקט טרערען אין איהר טאָכטערס שעהנע אויגען. רייכע קליידער האָסט דו, טייערע ציערונג האָסט דו, שעהנע פאַרניטשור האָסט דו, אה, ננב, איך ווייס דו בענקסט נאָך אַ קליינעם פּופיקעל... עס איז טאַקע אַן עולה פון דיינעם, וואָס ער געהט ניט מיט דיר צו אַ דאָקטאָר... עס איז דאָך שוין צוויי יאָהר נאָך אייער חתונה!... די יונגע פרוי קעהרט זיך אָב און שווייגט שטיל, די צייט געהט לאַנגזאַם. מען הערט ניט אין שטוב קיין געלעכטער, זי זינגט ניט מעהר... איהרע רויטע בעקעלעך ווערען בלאַס און ער... זי בע- מערקט גאַנץ דייטליך... ביי איהם וואַקסט אַ בייכעל... ער ווערט פעט און גענעצט נאָך אָפטער... זי איז טרויעריג, זי ליידעט, איהר איז שווער און ער בעמערקט קיין זאַך ניט... זי זאָגט צו איהם מיט אַ טרויעריגען שמייכעל: דו ווייסט, מיר איז אָפט אַזוי שלעכט, דאָס איך וויל בעסער שטאַרבען, ווי לעבען... און ער גענעצט אַזוי שטאַרק, אַז דער מויל עפענט זיך ביי איהם פון איין אויער ביז'ן אַנדערן און זאָגט גאַנץ רוהיג: עס איז שוין נאָך צעהן... קום שלאַפּען. איידער אַזוי צו לעבען, איז בעסער צו שטאַרבען, דענקט די יונגע פרוי אָפטער און אָפטער!... זי פערלירט איהר געזונטען זינן, די נערווען ווערען שוואַך... די צייטונגען דערצעהלען יעדען טאַג ווי אונגליקליכע בעפרייען זיך פון זייערע צרות... איין מאָל, ווען דער סאָלידער מאַן איז געקומען צוריק פון סטאָר, איז דער טיש ניט געווען געגרייט, אין שטוב ניט אויפגעראַמט און

זיין יונגע פרוי איז געלגען א טויטע אין מיטען שטוב.
 — וואָס האָט איהר געפעלט, האָט געשריען דער סאָלידער מאַן
 און האָט פערבראָכען זיינע ווייסע, פעטע פינגער ...
 — וואָס האָט דיר געפעלט? מיין קינד ... מיין אונגליקליך
 קינד! ... האָט געקלאָגט און געיאָמערט איהר מוטער, וועלכע איז
 געקומען צולויפען ווי א פערווירטע. איהר קינד האָט געשוויגען, איהר
 רע ליפען זיינען געווען פערשלאָסען אויף אייביג, נור אין איהר פער-
 קיהלטע האַנד איז געווען צוגעדריקט א פאַפירעל אויף וועלכען עס איז
 געווען אויפגעשריבען: „איך שטאַרב, ווייל איך וויל לעבען“...

2.

... ער איז געשטאַרבען שטיל און אונבעריהמט גראָד ווי ער
 האָט שטיל און אונבעמערקט געלעבט ... א שטילער, א גוטער, א
 וואָהרער פריינד, א פלייסיגער אַרבייטער, אן עדעלער כאַראַקטער, א
 צופריעדענער מענש איז ער געווען. ער האָט געלעבט — זיין פרוי און
 זיין 8 יעהריגער זוהן זאָלען גליקליך און צופריעדען זיין, ער האָט
 געאַרבייט שווער איבער זיינע כוחות, נור זיי זאָל קיין זאָך אין דער
 וועלט פעלען.

זי דארף פראַנטירען, זי דארף שפאַצירען, זי דארף פערגעניגען
 האָבען און ער דארף אַרבייטען. ווען זי לאַכט איז ער גליקליך ... גע-
 פעלט איהר עטוואָס — מוז זי דאָס האָבען, ווייל זי ניט וואָהנען אין
 דער שטראַסע, האָט זי בעלעדיגט דעם הויזקיפער — מופט מען
 באַלד, עס מעג זיין נאָך ווייטער צו געהן אין דער טאַבאק פאַבריק,
 וואו ער איז דער פלייססיגסטער סיגאר מאַכער. ער איז א קראַנקער,
 אָבער זי דענקט דערפון ניט. ער הוסט ביינאַכט — זי שלאָפט גע-
 שמאַק ... ער קומט מיעד פון דער אַרבייט און זי איז געגאַנגען
 „שלאָפען“ ... ער מאַכט זיך אליין עסען ... ער דארף אָברוהען —
 זי שפילט מיט בעקאַנטע אין פינאַקל ... זיי שרייען, זי געוויינט און
 איז גליקליך און ער איז צופריעדען און שווייגט ... גאַנץ פריה איז
 ער שוין אויף די פיס ... זי שלאָפט און ער קאָכט קאַפע — „קלאַפּ
 ניט מיט די פיס, אייבי! זאָגט ער שטיל צו זיין באַיטשיק, אונזער
 מאַמע שלאָפט!“ ...

ניט זי האָט איהם צוגעמאַכט זיינע אויגען, ניט זי האָט געהערט

דעם לעצטען זיפין, וואָס האָט זיך ארויסגעריסען פון זיין קראַנקע ברוסט. אויף אַ פיק־ניק איז זי געווען, זי האָט געטאַנצט, געלאַכט, „געמעטשט“ און ער איז געקומען פון פאַבריק זעהר אַ שוואַכער, האָט זיך שטיל צוגעלעגט אויפ'ן סאָפּא און איז שטיל אַנשלאָפּען געוואָרען אין אייביגען שלאָף ...

שפעט ביי נאַכט איז זי געקומען מיט צוויי קאוואַליערען אַ היים, אין קאָרידאָר נאָך האָט זי הויך גערעדט און געלאַכט ... זי האָט מיט אַ גערויש געעפענט די טהיר ... אין פראַגט רום ברענט אַ ליכט אויפ'ן טיש ... פרעמדע מענשען זיצען ... אין ערשטען צימער זיצט איהר אייבי אַזוי שפעט; זיינע אויגען פּערוויינט און זיין קעפּיל צו־געבויגען צום טיש ... זי בלייבט שטעהן ביי דער טהיר און איהר קלייד מיט איהר אָפענעם האַלז און נאַקעטע הענד, וועלכע זיינען האַלב בעדעקט מיט לאַנגע שווערישע האַנדשוה ... איהרע פיס מיט די ווייסע סליפּערס ציטערען, איהרע פינגער מיט די דיאַמאַנטענע רינגען לויפען איהר איבער'ן קאַפּ ... און ער ליגט שטיל בעדעקט מיט אַ שוואַרצען געוואַנט, און אייבי הויבט אויף זיין פּערזאָנלע קע־פּעלע, קוקט אויף איהר מיט זיינע פּערוויינטע אויגען און זאָגט מיט טרעהרען: „מאַמאַ! מאַמאַ! ... אונזער פאַפּאַ, אונזער טייערער פאַפּאַ איז געשטאָרבען“.

צוויי וועראַנדעס.

(אן עטיוד)

אנטלאַנטיק סיטי. אַכט אױהר אַבענד, יולי דעם 28-טען.
 אַ שעהנער אַבענד. ער האָט ערשט אָבגעגעסען זיין סאַפּער, וועל-
 כער האָט גענומען אַנדערטהאַלבען שעה צייט. לאַקען אין פּול דרעם
 האָבען איהם דערלאַנגט איין געריכט נאָך דעם אַנדערען. מוזיק האָט
 געשפּילט און גערייצט זיין אַפעטיט. אַלעס האָט איהם גוט געשמעקט.
 אַרום איהם זיינען געוועסען שעהנע דאַמען אין רייכע קאַסטיומען.
 עס האָט זיך געהערט אַ לעבעדיגער געשפּרעך און אַ פּריויליכער גע-
 לעכטער. די זילבערנע מעסער האָבען געקלונגען מוזיקאַליש ...
 איצט זיצט ער אױף אַ ברייטען ראַקען טשער אױף דער וועראַנדע מיט
 אַ גוטען סיגאַר אין האַנד. ער רויכערט, שאַקעלט זיך און העלפט דעם
 מאַגען אױפּערדייען דאָס גוטע עסען. די טהירען און די פענסטער פון
 דעם רייך איליומינירטען האַטעל זיינען אָפּען. אין אַ שעהנעם זאַל
 שפּילט מוזיק דעם מאַרטש פון לאַנגרין און אַנקעגען איהם רוישט,
 ברומט און רעדט דער גרויסער אַקעאַן מיט זיין אייביגע און מעכטיגע
 שפּראַך. די זילבערנע לבנה און אַ גרויסע מאַסע גלענצענדע שטערנד-
 לעך שיינען זיך אָב אין דעם גרויסען, אונגענדליכען וואַסער־שפיגעל.
 ער זיצט, וויעגט זיך און רוהט. ער וויל ניט און קען ניט דענקען פון
 קיין זאַך, ער טרייבט פון זיך יעדעס געפיהל, וועלעכס קען, חלילה,
 פּערדונקלען זיין פּריויליכען געמיטה און זיין בעקוועמע רוה.
 אָבער אױף צו להכעיס דערמאָנט ער זיך עטוואָס, וואָס היינט
 האָט מיט איהם פּאַסירט און זיין רויטער פנים בעדעקט זיך מיט אַ
 וואַלקען ... היינט האָט אַ בעקאַנטע „פּילאַנטראָפּישע“ דאַמע געבע-
 טען ביי איהם אַ נדבה פיר אַן אַרעמען מאַן, וועלכער ליידעט פון
 אויסצעהרונג און וועלכען מען האָט פון ניו יאָרק אַוועקגעשיקט אױף
 דער סאַוטה.

ער רויכערט ביין, וויגט זיך שטארקער און ברומט ... די דאמע האָט געבעטען ביי איהם אַ נרבה, ווען ער איז געזעסען און האָט גע- שפילט אין פאָוקער מיט זעהר פראַמינענטע מענער. ער האָט פריהער געוואָלט זיך אויסדרעהען מיט אַ ווייז, נאָכדעם האָט ער געגעבען אַ צוויי דאָלאַר בילל. די דאָמע האָט אָבער אַנידער געלעגט זיין בילל צוריק און האָט פּרעך בעמערקט, אז פון אזאָ רייכען מאַן נעהמט זי אזאָ קליינע נרבה ניט און ער האָט געמוזט געבען צעהן דאָלאַר ... צעהן דאָלאַר געגעבען און נאָך בעלידיגט געוואָרען! ... צוליעב ווע- מען? וואָס האָט עס צו איהם, וואָס אַ יונגער מאַן, אַ פּרעמדער, ליידעט פון קאַנסאַמפּשאַן?

אַ שעהנע נאַכט. ער וויגט זיך ביין אויף זיין שטוהל און קוקט אויפ'ן אָקעאַן. די וועלען רעדען און רוישען. די לבנה און די שטערען שווימען אינ'ם וואַסער, וויגען זיך און וויגען דעם גאַנצען בלויען הימעל ... זיינע אויגען קוקען אין דער ווייט און ער זעהט פּלוצלונג אַן אַנדער בילד, אַן אַנדערע נאַטור און אַן אַנדער וועראַנדע:

דענווער, קאָלאָראַדאָ, אַכט אַוהר אַבענד, יולי דעם 28-טען.
אַ שעהנע נאַכט. די לבנה בעגיסט מיט אַ צויבערשע ליכט גרויסע אויפ'ן אָקעאַן. די וועלען רעדען און רוישען. די לבנה און די שטערען פּער'חלום'טער ערד. און ער זיצט אויף דער וועראַנדע איינגעוויקעלט אין אַ וואַרימען אויבער-ראַק און קוקט אין דער געהיימניספּאָלער ווייטקייט. קיין סאַפּער האָט ער היינט ניט געגעסען — ער האָט ניט קיין אַפּעטיט און זיין קראַנקער מאַגען פּערלאַנגט גאָר נישט. ביים טיש איז ער ניט געזעסען, ווייל דאָס הוסטען און דער זיפּצען פון די איבריגע קראַנקע האָבען איהם זעהר גערייצט און געערגערט. עס איז שטייל אַרום איהם ... ער זיצט און דענקט ... ווייט אין ניו יאָרק איז געבליבען זיין אַלטע מוטער, וועלכע האָט אַזוי ביטער געוויינט, ווען זיי האָבען זיך געשיידעט. דאָרט וואַרט אויף איהם זיין יונגע פרוי און זיין קליינעם איינציגעס קינד. ער קאָרטשעט זיך צונויף אין זיין ראַקען-טשער, ניט אַ שטאַרקען הוסט און זיין קאָפּ בויגט זיך צו צום רוקען פון שטוהל... ער בלייבט שטייל אויז אייביג און די שטיילע נאַכט... און די לבנה מיט די שטערען שווימען שטייל איבערן בלויען הימעל.

א שווערע וואָך.

אין שטוב איז ריין און ציכטיג. יעדער צימער איז צוגעקליבען און אויסגעפוצט, אַקוראַט ווי אין דעם גרעסטען יום־טוב. עס איז שטיל. עס הערט זיך נור ווי אין איין צימער מאַכט דער זייגער זיין גלייך־מעסיגען טיך! טאַק! טיך! טאַק! אין דעם אַנדערן צימער צוויטשערט די קליינע און שעהנע לינאַ, וועלכע שפילט זיך אויף דעם קאַרפעט מיט איהר גרויסע לאַלקע... אין דעם זעלבען צימער זיגט דער בראַטען אויפ'ן אויווען שטיל, וואָרם, ליכטיג... גאַנץ איינפאַכע מעבעל, גאַנץ ביליגע בילדער אויף די ווענדר, זעהר אַלטע קאַרפעט אויף דעם פּלאַצאַר. אָבער מיט וואָס פאַר אַ קונסט און גוסט, מיט וואָס פאַר אַ מיהע אַלעס איז צושטעלט און צוגעפאַסט צו זיין ארט!

לעבען אויווען שטעהט די ווירטהין, אַ גאַנץ יונגע פרוי, לעבען פייער האָבען זיך איהרע צוויי פולע באַקען צופלאַמט, אַזוי ווי צוויי רויטע עפעל. איהרע שוואַרצע זיידענע האָאַר זיינען אַביסעל אין אונט־אַרדנונג, וואָס גיט איהר סימפּאַטישען פנים צו מעהר חן. איהרע שוואַר־צע אויגען ברענען ווי מיט פייער און אויף די ליפען שפילט אַ גוטער שמייכעל... אָפט קעהרט זי זיך אום און קוקט מיט לייעבע אויף איהר שעהנע און קליינע לינאַ... אָבער לינאַ איז פערנומען מיט איהר לאַלקע... זי וויקעלט איהר איין, דריקט זי צו צו איהר האַרצען און טענה'עט מיט איהר אויף איהר קינדערשען לשון... פּלוצלונג האָט זיך דער פנים פון דער יונגער מוטער פּערוואַלקענט. אויף איהרע אויגן גען האָבען זיך בעוויזען טרערען, דער גוטער שמייכעל פון איהרע ליפען איז פּערוואַונדען געוואָרען... זי האָט זיך אַנדער געזעצט אויף אַ שטוהל און האָט זיך טיעף, טיעף פּערוואַרגט... אַך! ווער האָט גע־קענט וויסען אַז ער, ער, איהר טהייערער און געליעבטער איזאַק, איז

אזא בייזער און אזא שלעכטער? ! איזאק! איזאק! דאכט זיך אזא גוטעטשקער און אזא שטילער — ער קען זיין אזוי בייז, אזוי גרוי-זאם! ... און צוויי גרויסע טרערען, ווי צוויי ליכטיגע בריליאנטען, האָבען זיך ארויסגעריסען פון איהרע שווארצע אויגען און זיינען צורגעשוואומען צו איהר ווייסע האַלז.

אין איין אויגענבליק האָט זיך איהר פאָרגעשטעלט דאָס, וואָס איז פּערגאַנגען אין די לעצטע פיער יאָהר. דעם ערשטען מאָל האָבען זיי זיך בעגעגענט אויפ'ן שיר, וועלכע איז געגאַנגען קיין אַמעריקאַ. ביי דע זיינען זיי געוועזען יונג, ארעם, שעהן, געזונד. ביידע האָבען זיי גע-האַט איינע שטרעכונגען — זיי האָבען געוואָלט פיהרען אַן אַרענטליי-כען און אַ רוהיגען לעבען אין דעם נייעם לאַנד. ביידע האָבען ניט געהאַט קיין פריינד, זייענן געווען עלענד, פרעמד ... ניט פיעל האָבען זיי גערעדט איינער מיט דעם אנדערן; אָבער זייערע יונגע הערצער האָבען איינער דעם צווייטען זעהר פיעל ענטדעקט ... די וואָהרע לייעבע האָט ניט פיעל ווערטער, זי שעמט זיך אַקוראַט ווי די שעהנע זונן אין דעם ערשטען שעהנעם פריהמאַרגען אין אַפריקאַ מאָנאַט.

די ערשטע צייט איז זיי געווען זעהר שווער, נור זיי זיינען ביי זיך ניט אַראָבגעפאלען ... די נויט האָט נאָך פּערגרעסערט זייער לייעבע און פריינדשאַפט. האָבען זיי נור געהאַט אַ מינוט צייט — זיינען זיי געוועזען צוזאַמען. קיין אנדערע פריינד, קיין אנדערע בעקאַנטע האָבען זיי ניט געהאַט. זיי האָבען זיי דאַמאָלס ניט געדאַרפט: ער האָט אָבגע-געבען זיין גאַנץ האַרץ צו איהר, און איהר האַרץ איז געוועזען פּער-נומען נור מיט איהם ... פאַר פרעמדע איז ניט געווען אין האַרצען קיין פלאַטיץ ... פיעל האָבען זיי זיך געפלאַגט; נור מיט פלייס, ענערגי און לייעבע קען מען בעזיעגען די גאַנצע וועלט ... יעצט איז איהר איזאק אַ גוטער צושניידער און פּערדיענט פּופצען דאָלאַר אַ וואָך. יעצט קען מען פיהרען אַ שעהן לעבען. זי איז אַ ווירטהיין, — דאָס ווייס ער, דער בייזער מאַן; זי היט אָפּ יעדען סענט און האָט פיינט צופיעל צו פּערברענגען. און ער קען נאָך האָבען אזא בייז האַרץ און אויף איהר זיין ברוגז אַ גאַנצע וואָך! יאָ! אַ גאַנצע וואָך, היינט איז שוין דער זעבעטער טאָג ... אַך! דו לינגער איינער! לאַנג האָסט דו געקושט מיינע הענד, געוואָלגערט זיך ביי מיינע פיס, געשריען איין וואָרט: איך האָב דיך לייעב, עני! עניטשקע, עניושע! ... אַך! ווא-

רום קלאפט אזוי שטארק דאָס האַרץ? וואָרום ציטערן די הענט און די פיס? שלעכטער איזאָק! ער איז ברוגז... זיעבען טעג כסדר ברוגז און ברוגז... נור מען דארף וואָס גיכער אָבוישען די טרערען, לאָזן ער ניט וויסען אז איך האָב געוויינט... עס האַרט מיר זעהר, וואָס ער האָט זיך אָנגעבלאָזען!

די ערשטע צייט האָבען זיי זיך געלעבט ווי צוויי טויבען אין איין נעסט. נאָך דעם איז געקומען צופליהען די דריטע טייבעלע, די שעה נינקע לינאָ. אין זייער קליינעם נעסטעלע איז געוואָרען נאָך ליכטיגער גער און פרייליכער. זיי זיינען געוועזען אזוי גליקליך! ... פּלוצלונג... אַך! דו שלעכטער מענש! ... ער איז גאָר געוואָרען אַ יוניאָן מענש... וואו עס איז גאָר דאָ אַ מיטינג, אַ פּערזאָמלונג, אַ לעקטשור — איזאָק איז פון די ערשטע צוהערער. און עני, און לינאָ זיצען אליין אין דער היים... און אז מען זאָגט איהם, ווערט ער נאָך ברוגז...

דעם ערשטען מאָל איז ער ברוגז געוואָרען און האָט זיך באַלד איבערגעבעטען. דעם אנדערען מאָל האָט ער זיך געבלאָזען 20 מינוט. נאָך דעם לענגער און לענגער. און זיעבען טעג צוריק ווען איך האָב זיך אונמיסטען געמאַכט אַ בייזען פנים און האָב אָנגעהויבען שרייען און פּאָרערען ער זאָל אַ שפיי טאָן אויף די מיטינגען און זאָל זיצען לעבען זיין עני און זיין לינאָ (אך, איהר וואָלט וויסען ווי אזוי ער האָט זי ליעב!), איז ער ברוגז געוואָרען אויף אַן אמת... איך האָב געטריבען קאטאָועס און ער, דער נאָרר, מיינט ערנסט... אָוי! דו שלעכטער מענש...

צוויי טעג בין איך אויך געווען אויף צו'ן אמת ברוגז, און אויפ'ן דריטען טאָג איז מיר געוואָרען אזוי שווער... איך האָב געווארט און געווארט, אָט וועט ער צוגעהן, אָט וועט ער נעהמען מיך פאר אַ האַנד און וועט זאָגען: „עניטשקע!“ און ער! ער קומט צו געהן ווי אַ גזלן, לאָזט אַראָב זיינע אויגען און זאָגט: גיב עסען! ... גרייט מיר צו מיין געלעגער! ... צו לינאָ'ן געהט ער צו, קושט זי, און שפילט זיך מיט איהר... און איך בין איהם אַקוראט ווי אַ פּרעמדע! ...

איהר מיינט איך וואָלט ניט צוגעגאָנגען צו דעם דשע-מרושע? דאָס האַרץ ציהט מיך צו איהם, און אז ער איז ניטאָ מיין איך: ווי באַלד ער וועט נור אריין געהן, וועל איך זיך אַ וואָרף טאָן צו איהם, וועל איהם אָנהויבען קושען, בייסען, וועל איהם מאַכען אַ נאָז, וועל

איהם אויסשטעלען דעם צונג... און ער וועט באלד אנהויבען לאכען...
 און אז ער קומט, דערשרעק איך מיך ווי א נארר... אָבער וויינען
 וועל איך... איך ניט! ניט דער האַרען זאָלען אונזערע שונאים!...
 גאַנצע נעכט שלאָף איך ניט... איך הויב אלע וויילע אויף דעם
 קאָפּ און הער מיך צו... ער פּאַפּט!... ער מיינט אז ער איז אויף
 מיר ברוגז; ער ווייס גאָר ניט, אז איך בין אויף איהם ברוגז. און אז
 ער וועט מיך שוין וועלען איבערבעטען, וועל איך איהם לערנען!
 ווארט רב איסאקעלע! ווארט! אלע טאָג טו איך אָן דעם ראָזעווען
 ליה, ער זאָגט מיר פּאַסט אזוי דער ראָזעווער ליה, און ער קומט,
 בלאָזט זיך אָן ווי אַן ענדיק און שוויינט... שלעכטער מענטש! שטיי-
 נערנער מענטש! גולן! א! איך הער זיינע טריט, לאָז ער ניט מיינען, אז
 איך האָב געוויינט... לינא! קום צו מיר אויף די הענד!...

* * *

די טהיר האָט זיך אויפגעפענט מיט אַ גערויש, און ער, דער
 בייזער איזאַק, דער שלעכטער איזאַק, איז ארוינגעגאַנגען... ער האָט
 אַראָבגעלאָזען די אויגען און האָט שטיל אויסגערעדט נור איין וואָרט:
 „עסען!“

— לינא! גיי צום פּאַפּא! האָט געזאָגט די יונגע מוטער
 און איהר קול האָט אונווילענדיג אָנגעהויבען ציטערען און דאָס האַרץ
 האָט זיך אָנגעהויבען וואַרפען ווי אַ פּיש אין נעץ.
 — לינא! בעבי! האָט שטיל געזאָגט דער בייזער איזאַק, און
 האָט נאָך נידעריגער אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ... אָבער די יונגע מו-
 טער האָט ניט געלאָזט דאָס קינד פון די הענד. זי איז אויפגעשטאַנען
 און האָט זיך אַנידערגעשטעלט אַנקעגען דעם „אָנגעבלאָזענעם ענ-
 דיק“...

— בייבי! האָט געזאָגט נאָך אַמאָל דער בייזער דעםפּאַט...
 — בעיבי! האָט איהם נאָכגעקרימט די יונגע פרוי... דער
 שאַטען פון זיין פנים איז באלד פערשוואונדען געוואָרען און אין די
 אויגען האָט אַ בליץ געטאָן אַ פונק... דאן האָט עני איבערגעגעבען
 איהם דאָס קינד, איז געשווינד ארויסגעלאָפּען אין דעם אַנדערען צי-
 מער, האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויף איהר געלעגער און האָט זיך שטאַרק
 און הויך צוויינט... אָבער „דער שלעכטער גולן“ האָט ניט געקענט
 איבערטראָגען איהרע טרערען, ער איז צוגעלאָפּען צו איהר און האָט

זי אָנגעהויבען בעטען, קושען אין די אויגען ...
 — עני! גענוג! איך קען מעהר ניט! ... פערצייה מיר! ...
 איך האָב שוין לאַנג דייך געוואָלט איבערבעטען, נור עס איז מיר גע-
 ווען אזוי שווער ... אלע טאָג האָב איך געוואַרט: אָט! אָט וועסט דו
 צו געהן צו מיר ... און דו ביסט געווען אזוי שלעכט ...

— איך בין געווען שלעכט!

— יאָ! דו! נעכטען ביינאכט האָב איך בעהאַלטען דעם קאַפּ
 טיעף אין קישען און האָב אזוי געוויינט ... איך האָב געמיינט אז
 אונגליקליכער פאַר מיר איז ניטאָ אין דער גאַנצער וועלט ...

— מיין טייערער, מיין ליבער איזאק! איך וועל שוין קיין מאָל
 ניט זיין אויף דיר ביז.

— און אויף די מיטינגען און לעקטשורם וועסט דו מיר ערלויבען
 צו געהן? ...

— איזאק! נאָך וואָס דאַפסט דו דאָס, אז איך האָב דייך אזוי
 שטאַרק לייעב? ...

— נאַרוניו! איך מוז דאָך וויסען, וואָס טוט זיך אויף דער
 וועלט; וואָס טוט זיך מיט מיינע ברידער, די אַרבייטער ... איך האָב
 וועניג געלערענט, מוז איך דאָך יעצט געהן הערען, וואָס זאָגען די,
 וואָס פערשטעהען מעהר פון אונז.

עס איז שטיל, עס הערט זיך ווי אין דעם אַנדערען צימער מאַכט
 דער זייגער זיין רעגעלמעסיגען טיק! טאק! און ווי עס צוויטשערט דער
 פייגעל ... און די לייעבענדע פאַר זיצען און קוקען איינער דעם אַנדער-
 רען אין די אויגען און דריקען איינער דעם אַנדערען די הענד שטאַרק,
 שטאַרק!

דער מלך איז ברוגו.

— איך זאג דיר, אז מען דארף ניט קיין נייע פאָרניטשור אויף פסח! ... זאָגט דער מאַן און גלאַצט ביזן מיט די אויגען.

— און איך זאָג דיר, אז מען דארף יאָ! שרייט אויס מיט אַ דיר נעם קול'כעל די מיסים, און איהר געזיכט ווערט אזש בלוי און גרין פון יסורים און כעס ...

— איך דארף ניט! מיר איז גוט אָהן פאָרניטשור ...

— איך דארף אָבער יאָ! ...

— מיר וועלען זעהן, ווער עס וועט אויספיהרען! ...

— נו! וועלען מיר טאָקע זעהן ... האָסט דו געהערט אַ ביסעל! וואָס דארף איך אַ פראַנט רום — דאָרטען זאָלען שטעהן אַלעטע „טשערס“?

— דו וועסט האָבען געלד, וועסט דו קויפען פאָרניטשור ... איך וויל ניט נעהמען קיין נייען חוב אויפ'ן קאָפּ ... איך האָב נאָך פאַר מיין גילדערנע „וואַטש“ ניט אויסגעצאָהלט, איך האָב נאָך פאַר דיניע דיעמאָנטענע אוירינגלעך ניט אויסגעצאָהלט; דו צאָהלסט אַלע וואָך פאַר דעם וואַנט-זייגער, פאַר'ן קאַרפּעט און פאַר די צוויי באַרחאַטענע טישטיכער ... און עס איז נאָך דיר וועניג — ווילסט נאָך נעהמען פאָרניטשור ... ניין! גענוג זיין אַ נאַרד און לעבען מיט אייער ווייבערשען שכל ... איך וויל ניט! דו הערסט? איך וויל ניט! ...

— יאָ! זאָגט די מיסים מיט אַ וויינעדיגע שטימע, דו ווילסט ניט ... אַ גאַנצער גענעראַל גובערנאַטאָר ... אַ קלייניגקייט! ... איך זאָג דיר ... די גאַנצע וועלט נעהמט פאָרניטשור אויף אויסצוצאָהר לען, און דו ווילסט זיין קלייגער פאַר דער גאַנצער וועלט ... ער האָט ניט געענטפערט, זי איז אויך אַנשוויגען געוואָרען ...

ער איז געווען ביז און האָט געענדיגט זיין סאָפּער אָנגעבלאָזען. ער האָט געקלאַפּט מיט די טעלער, האָט געריסען מיט די ציין די פלייש, גלייך ווי דער ראָסעל פלייש זאָל זיין זיין ערגסטער שונא און דעם ברויט האָט ער געקניפּט און געשציפּעט, גלייך ווי דאָס ברויט וואָלט געווען זיין „אונפאַרשעהמטע“ פּלונית'מע, וועלכע וויל נור פאַר-ניטשור אויף פּסח... זי אָבער האָט געהאַט איינס אין זינען: פאַר-ניטשור אויף פּסח!... און אז דער שלעכטער „ער“ האָט אויפגעגע-סען דעם לעצטען ביסען און האָט אַ רוק געטאָן פון זיך דעם טעלער מיט כּעס, האָט זי פּלוצלונג געמאַכט אַ גוטען פּנים, איהרע רויטע ליפּעלעך האָבען געשמיכעלט חנ'עוודיג, איהרע שוואַרצע אויגעלעך האָבען געבלישצט גנב'עש... .

— וואָס זאָנסט דו פאַרט אויף אונזער מייקעלע? מיט יעדען טאָג ווערט ער שעהנער... גיב נור אַ קוק ווי אזוי ער האָט זיך צו-זאַרפּען אין וויגעלע... אַ! געזונד זאָל ער זיין... .

ער אָבער איז געזעסען מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען און האָט גע-שוויגען... ער האָט זיך אפּילו קיין ריהר געטאָן... זי האָט זיך אַני-דערגעזעצט לעבען איהם, האָט איהם ארויפגעלעגט די האַנד אויפ'ן פלייצע און האָט שטיל געזאָגט: נו, וואָס זאָנסט דו, מאַקס, זאָל איך נעהמען פאַרניטשור? ... .

ער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון זיין אָרט גלייך ווי מען וואָלט אונטער איהם אַ גאָס געטאָן זודיגע וואַסער... ער האָט אַ קלאַפּ געטאָן מיט דער טהיר, אז די פענסטער האָבען אָנגעהויבען ציטערען... . און ווייט אויף די טרעפּ האָט זיך געהערט ווי פון זיין מויל האָבען זיך געריסען ווערטער: „א, פּערשרפּעט זאָלט איהר ווערען! אין דער ערד!... א מיתה משונה!... צום טייוועל!...“

2.

עס זיינען אוועקגעגאַנגען עטליכע טעג, דער „שלעכטער“ מאַקס האָט זיך שוין אָנגעהויבען פּערגעסען אָן דעם פאַרניטשור און האָט זיך שוין אָנגעהויבען אונטערצושפּילען אַ ביסעל מיט דעם קליינעם מייקעלע און צו צושמיכלען זיך אַ ביסעל צו דער חנ'עוודיגער רבקה, וועלכע איז ווי אויף צו להכּעים די לעצטע טעג געגאַנגען נור אין אַ קאָרסעט מיט אַ ראָזעווע קאַפּטעלע, וועלכע האָט זי געמאַכט רייצענדר

שעה... ווען עס האָט זיך פֿלוצלונג געטראָפֿען דאָס, וואָס האָט איבערגעקעהרט די גאַנצע שטוב מיט'ן דעק אַרויף: אין פּראַנט רום איז געשטאַנען אַ שפּיגעל, מיט אַ פּיינעם שאַקעל־שטול... שטייטש! אַז ער האָט געזאָגט: מען דאַרף ניט... און... און פּאַרניטשור איז דאָ! ? ער האָט ניט געהייסען — און פּאַרניטשור איז דאָ!

ווי אַ משוגענער איז ער אַרויסגעלאָפֿען פֿון פּראַנט רום — זיין ערשטער געדאַנק איז געווען: שלאַגען! הרג'ענען! געבען פּיער־דיגע פעטש!... אָבער ער האָט דאָס ניט געטאָן... ער האָט נור אַ כאַפּ געטאָן אַן אַלמען טעלער און האָט איהם אַ שלירער געטאָן אָן דער ערד... ער האָט אויסגעגאַסען זיין פּאַרציע סופּ אין סינק אַרין און האָט ניט געגעסען אין דער היים קיין „דינער“ — דאָס איז אויך קיין קלייניגקייט ניט...

דער הייליגער יום טוב האָט זיך אַלץ גערוקט געהענטער און גע־הענטער, עס האָט שוין געשמעקט מיט פּסח פֿון העסטער סטריט ביז לודלאָוו, און מאַקס איז נאָך אַלץ געווען ברוגז... אַך! וואָס פאַר אַ טרויעריגען ערב יום טוב אונזער שעהנע רבקה האָט געהאַט... ביי לייטען געהען די מענער און קויפֿען איין וואָס מען דאַרף — דער שלעכטער „מאַקס“ האָט געשוויגען ווי אַ האָלץ און איז געווען קאַלט ווי אַן אייזען... עטליכע מאָל האָט מען זיך געוואָלט צו איהם חנפֿ'ענען — עס האָט אָבער געהאַלפֿען ווי אַ טויטען באַנקעס.

— מאַקס, זאָגט רבקה, דו וועסט זיך גאָר ניט קויפֿען קיין נייעם קאַסטיום אויף פּסח? ...

— וואָס דאַרף איך אַ קאַסטיום? אַבי דו האָסט פּאַרניטשור.

— מאַקס, זאָג, זאָל איך קויפֿען אַ נייע העטקע אונזער מי־

קעלע? ...

— קויפט אַ נייע העטקע אייער מייקעלע! ...

— דו וועסט ניט קויפֿען קיין ניס און קיין אַראַנדזשעס,

מאַקס?

— איך וועל ניט קויפֿען קיין ניס און קיין אַראַנדזשעס...

רבקה האָט אויפֿגעראַמט שעהן, ווייסע פּאַרהאַנגען אויף די פענס־טער, דעם קאַרפּעט אויסגערייניגט, אין יעדער ווינקעלע האָט גע־בלישצעט, אָבער דאָס האַרץ, דאָס האַרץ איז געווען צובראַכען: אזוי

לאנג און אזוי שטארק ברוגז איז נאך מאַקס קיין מאָל ניט געווען ... אַקוראַט ערב יום טוב איז צו איהר אריינגעלאָפּען אויף אַ ווילע איהר פריינדין; זי איז געווען ענטציקט פון דעם פאַרניטשור און פון דעם פראַנט רום, ביים אָבשייד האָט זי אַ ווינק געטאָן מיט איין אויגעל און האָט פרייליך געזאָגט: נו! רבקה, האָב אַ כשר'ן פּסח! — יע, אַ כשר'ן פּסח האָט רבקה געזאָגט. מיין מלך איז ברוגז ... זי האָט געוואָלט לאַכען, אָבער טרערען האָבען אָנגעפילט איהרע אויגן גען און זי האָט זיך געמוזט אָבקעהרען ...

3

פּסח! פּסח איז געקומען! דער הייליגער יום טוב, צוליעב וועל'כען דער איד ערלויבט זיך אויסצורייניגען די בלאָטע פון זיין שטוב און אַראָפּצואוואַרפען דעם שמוץ פון זיך אליין. דער יום טוב, צוליעב וועל'כען אַ איד עסט מכות גאַנצע חדשים, כדי ער זאָל קענען אין איין וואָך זיך אַנשטאַפען מיט קניידל'עך, מיט זעמעל'עך, מיט קוגל'ען, מיט לאַטקעס, מיט הינער, מיט באַרשץ, מיט חרוסת, מיט מרור, מיט וויין, מיט עשרה מכות, מיט הגדות, מיט חר גדיא! ... דער יום טוב, צו'ליעב וועל'כען דער איד געהט אַ גאַנצען ווינטער אָפּגעריסען און אָפּגע'שליסען, נור ער זאָל קענען איין וואָך פראַנטירען ווי דער גרעסטער פאַמעשציק.

רבקה האָט אָנגעטאָן אַ נייע קלייד, האָט אויסגעפּוצט איהר ליעבען מייקעל'ע, האָט בעדעקט דעם טיש מיט אַ ווייסען טישטוך און האָט אָנגעצונדען פיעל ליכט ... זי האָט זיך גענוג אָנגעהאַרעוועט פאַר די לעצטע טעג — אָבער וועמען האַרט דאָס? דער מלך איז ברוגז ... אין אַלע הייזער איז יעצט אַ פרייה, אַ שמחה, אַלע זיינען גליקליך, צופריעדען, — אָבער מיט וואָס קען זי זיך פרייען? איהר מלך איז ברוגז ... אַט הערט זי זיינע טריט ... ער געהט לאַנגזאַם ... די טהיר עפענט זיך און ער געהט אריין אַ בייזער, אַן אָנגעבלאָזענער, אַ שלעכטער ... זי געהט ארויס אין בעד'רום, בעהאַלט דעם קאַפּ אין אַ קישען און וויינט שטיל.

דער בייזער מלך געהט זיך דורך אַ פאַר מאָל איבער'ן דיינינג רום ... עס איז ליכטיג, ציכטיג, ריין, אויפגעפּוצט ... מען מוז ווע'רען אויפגערעגט, אַז עס איז אזוי שעהן אין שטוב ... ער געהט דורכ'ן בעד'רום אין פראַנט רום אריין און גיט דערווילע אַ קוק מיט איין

אויג אויף רבקה': זי ליגט גאָר... וואָס איז? אפּשר איז זי קראַנק?... און אין פּראַנט רום איז אזוי פּיין, אזוי געטליך רייך... אז געסט וועלען קומען וועט דאָך זיי די אויגען ארויס קוקענדיג... געוויס, זי האָט פאַר יעדער זאָך איבערגעצאָהלט אין צווייען און איידער מען וועט אויסצאָהלען אזא גרויסע סומע וועט פון דעם „פּאַרניטשור“ ניט בלייבען קיין שריד ופּליט... אָבער וואָס טוט מען מיט די וויי-בער, אז אַ פּראַנט רום מיט פּאַרניטשור איז ביי זיי טהייערער פון אלעס אין דער וועלט?

ער געהט צוריק דורכ'ן בעד רום, די פּיס מאַכען קליינע טרימע-לעך. לעבען בעט פערטשעפעט ער זיך און בלייבט שטעהן... ער שווייגט — זי ליגט און ריהרט זיך ניט...

— רבקה, וואָס ליגסט דו עפעס — האָ? — זי שווייגט, ער בויגט צו זיין קאָפּ נידעריגער — רבקה, ביזט ניט געזונד? ...

— ניין! ענטפערט זי שטיל, טרערען הערען זיך אין איהר קול... דער שעהנער מייקעלע ציהט אויס זיינע הענטעלעך און זאָגט: פּאַפּא! פּאַפּא! אָבער דער פּאַפּא ווענדעט זיך ניט צו איהם... ער בויגט זיך צו נאָך נידעריגער צו דער מאַמע און זאָגט: וואָס זשע וויינסט דו, נאַרר איינער?

— מיט וואָס זאָל איך זיך פּרייען?

— איך זאָג דיר... אַ וויכטיגע זאָך — פּאַרניטשור!... צאָהלען דאָך אלע מענשען פאַר פּאַרניטשור — מיר וועלען אויך אויסצאָהלען ביסלעכווייס... עס איז כּדאי איבער אַ נאַרישקייט צו פּאַרשטערען זיך דעם לעבען? ... וויין ניט, נאַרעלע!... ניט ווילענדיג גלעט זיין האַנט איהר קאָפּ, ניט ווילענדיג קושען זיינע ליי-פען איהרע פאַרוויינטע באַקען...

— אָבער וואָס זאָגסט דו אויף מיין פּאַרניטשור? פּרעגט די גליקליכע מלכה אין עטליכע מינוט ארום איהר בייזען מלך. איאָ שעהן?

— שעהן ווי גאָלד, ענטפערט דער מלך... שעהן, אזוי ווי דו ביסט שעהן, מיין פּרינצעסין, מיין קעניגין, מיין מלכה!... אָבער איך מיין, אז די סאָפּקע דאַרף מען שטעלען אַהער און דעם שפּיעגעל אַהין...

— מיש זיך נישט — ניט אין דינע געשעפטען, ענטפערט די
 מלכה און גיט דעם מלך אַ לייכטען פאטש איבער די ליפען ... און דער
 מלך נעהמט ארום זיין מלכה און דריקט זי שטארק אין זיינע ארעמס...
 און ביידע זיינען זיי פרייליך, צופריעדען, גליקליך...

פיק-ניק.

עס איז געווען מיט א טאָג פאר'ן פיק-ניק. אלע איהרע פריינדיגען און גוטע בעקאנטע האָבען זיך געקליבען פאָהרען און זי האָט אויך ניט געוואָלט בלייבען אין דער היים. זי האָט אַ גאַנצען טאָג געוואַשען, קראַכמאַלעט, געפרעסט. זי האָט צורעכט געמאַכט איהר פאַר-אַי-אַה-ריגען סיילאָר העט, האָט פערנעהט איהרע אַביסעל אויף די פינגער צוריסענע גלאָוס. וואָס הייסט, זי וועט בלייבען אין דער היים? אמת, טאָקע „איהרער“ בלאָזט זיך אַ גאַנצע וואָך, אָבער וועט ער זיך דען ניט איבערבעטען פאר'ן פיק-ניק? ווייס איך, דאָס קען ניט זיין! זי פרעסט, זינגט אַ לידעלע און דענקט מיט פערנגיגען, ווי אזוי מאָרגען פריה וועלען זיי זיך איילען צום שיף, אויפגערעגטע, פריילי-כע, יום-טוב'דיג געקליידעטע, ווי אזוי די שיף וועט זיך לאַנגזאַם גליי-טשען איבער די קלאַרע וואַסערען, אַ פריש ווינטעלע וועט וועהען אין געזיכט, די פאָנען וועלען פלאַטערען, מוזיק וועט הילכען און פרייליכע פאָרלעך וועלען טאַנצען. טא טי רע—רע! טאם! די—רע ראם! ... זי גיט אַ זונג, אַ טאַנץ און די טהיר עפענט זיך און ער איז דאָ.

— זי טאַנצט נאָר, זאָגט ער ביז און ווערט נאָך מעהר אין כעס. וואָס דען ליעגט איהר אין זינען? עס געהט איהר עטוואָס אָב? ... גיעב עסען! ... ער פערקנייטש דעם שטערען און פערקרימט די ליפען. זי טאַנצט! הם! עס געהט איהר עטוואָס אָב? ...

זי שווייגט. אַ סך זאָכען פעהלען איהר. איהרע שיף זיינען נאָך מיט צוויי וואָכען צוריק געווען אויסגעקרימט, איהר פאַר-אַי-אַה-ריגען סיילאָר העט האָט זיך צונויף-געלאָפּען און קריכט קוים ארויף אויפ'ן קאָפּ ... איהר קלייד פון ביליגען בערלענטין איז שוין ניינצעהן מאָל געוואַשען געוואָרען ... ראָזע האַקאייען האָט אַ נייעם הוט צו יעדען

סיזאָן און נעהט זיך קליידער טאָקי ביי אַ דרעסמייקערין ... דאָס ווייס ער ניט, דער גולן! ...

— גיב עסען, מאַדאָם! ... זאָגט ער נאָך בייזער. זי דערלאַנגט איהם סאַפער און קוקט אויף איהם כגנבה פון דער ווייטער. זאָל ער שומר ומציץ זיין — איצט מיט איהם רעדען! ...

דער סאַפער איז געענדיגט, דער פּערוואַלקענטער פנים איז שוין אַביסעל אויסגעלייטערט; ער רייניגט שוין די ציין מיט אַ טוט־פיק, וועלכען ער האָט זיך ספּעציעל געמאַכט פון אַ שוועבעלע.

— אייבי, זאָגט זי מיט אַ גניבה'שע חניפה'לע, אַ יאָ מיר וועלען מאַרגען פּאָהרען אויפ'ן פּיק־ניק? ...

— מאַרגען יא! ... מאַרגען נאָכ'ן קאַלטען קוגעל.

— פאַר וואָס ניט? האַטש איין מאָל אין יאָהר ...

— איך זאָג דיר, נור פּיקניקעס ליעגען מיר אין זינען! ... איך

האָב דען עפעס אַנדערע דאגות? ...

זי פּערשטעהט, אז אַ פּיק־ניק איז אַ נאַרישקייט, פון וועלכע עס איז ניט כּראַי צו וויינען — אָבער אז די טרערען ווילען אָבער אויף צו כּעיס ארויסלויפּען פון איהרע אויגען. זי גייט ארויס געשווינד אין קיך אריין — ער, גולן, זאָל דאָס ניט זעהן.

ער האָט אָבער די טרערען געזעהן און עס האָט איהם אַ צופ געטאָן ביים האַרצען. זי איז יונג, זי וויל לעבען, זי וויל פּערגניגען האָב בען. ער איז אויך נאָך יונג, אָבער די דאגות מאַכען איהם אַלט און משוגע ... וואָס קען אַן אינשורענס איידזשענט זיך ערלויבען? היינט איז געלונגען איינעם איינרעדען, ער זאָל זיין טהייער לעבען פּערזיכערען — פּערדיענט ער אַ פּאָר סענט ... און נעקסטע וואָך קען מען ליגען ארויסגעוואָרפען מיט די בעבעכעס אויפ'ן גאַס ... זי איז דאָך ניט קיין קינד, זי דארף דאָך פּערשטעהן ... אָבער טרערען? ער מאַכט עטליכע שריט, צו דער טהיר, ווערט אָבער פּלוצלונג בייז און געהט ארויס פון שטוב ... ער גיט אַ קלאַפּ מיט דער טהיר, אז די שויבען ציטערן אין די פענסטער ...

— ער קלאַפּט! קלאַפען זאָל ער מיט ... ניין! זי וויל איהם ניט שעלמען. אָבער בייז איז זי אויף איהם — זי וואַלט איהם צוריסען. הער אויס, גראָבער מענש, עס וועט דיך טהייער קאַסטען.

און דער „גראָבער“ איז אַראָפּגעגאַנגען איין טרעפּ האַסטיג.

די אנדערע טרעפ לאנגזאם, ביי דער דריטער האָט ער זיך אָבגעשטעלט.
„זי וויינט, נעביך, איז דען ניט אַ רחמנות? וואָס איז זי שולדיג? ...
ער פערקערעוועט צוריק די האַלאַבליעס און קלאַפּט אָן שטיל אין זיין
אייגענער טהיר. אַ פּערוויינטע שטימע פּרעגט איהם: ווער איז דאָס?
— אײַך! ענטפּערט ער. זי עפענט די טהיר און בעטראַכט איהם מיט
ביידע פּערוויינטע אויגען.

איהר דארפּט ניט אַלץ וויסען... מיט איין וואָרט, זיי זיינען
ביידע געווען אויפ'ן פּיק־ניק. זי האָט געטאַנצט, געלאַכט ווי אַ זאָרג־
לאַזעס קינד, און ער האָט פּערגעסען אָן זיינע אינשורענס ביזנעס, האָט
זיך געקאַטשעט אין גראַז און געזונגען אין כאָר...
צוריק פּאַרענדיג איז אויף איהם פּלוצלונג אָנגעפאלען דער מעד־
לאַנכאָלישער משוגעת. זי האָט איהם אָבער געהערט ווי דעם פּאַר־א־
יאָהריגען שנעע. זי האָט אויסגעפיהרט: זי איז געווען אויפ'ן פּיק־ניק...
זי וויל ניט דענקען וואָס שפּעטער וועט זיין. זי איז איצט גליקליך
און צופריעדען... טויזענדער פייערלאַך בעווייזען זיך פון דער וויי־
טען... ניו יאָרק מיט זיינע דאגות, שטויב און אייניגע גאַסען טרעט
צו נעהנטער... זי קימערט עס ווייניג — זי לאַכט, שטיפט און זינגט...
גליקליכע צייט...

ארויסגעשמויסען.

(א טעגליכע זאך.)

אכט יאָהר האָבען זיי געלעבט אַ רוהיגען, שטילען, גליקליכען פּאַמיליען לעבען. ער איז געווען אַ ניוס־דיעלער און האָט געהאַט גענוג מיטלען צו לעבען און גענוג צייט צו לעזען. זי האָט ניט געדאַרפט אַר־בייטען שווער, האָט געהאַט צייט צו זיין אַ בעל־בית'טע, צו בעזוכען אַלע מיטינגען און פּערזאָמלונגען, צו זיין אַ מעמבער פון פּיעל קאָ־מיטעס. זיי זיינען ביידע געווען טרייע, איבערגעגעבענע, אמת'ע סאָ־ציאָליסטען... דער חילק צווישען זיי אין געווען, דאָס ער איז געווען אַ לאַנגזאַמער, אַ ביסעל קאָנסערוואַטיווער מענש און זי איז געווען אַן ענטוויאָסטקע, פול מיט בענייסטערונג און מיט שטרעבונגען.

אַ גאַנצע וואָך פלעגט ביי זיי זיין שטיל און רוהיג אין שטוב און נור זונטאָג פלעגען ביי זיי זיך הערען הויכע געשרייען. דאָס פלעגט זי מלחמה האַלטען מיט די געסט, וועלכע האָבען ניט געהאַל־טען פון סאָצאַליזמוס... מיט אַ גליקליכען שמייכלע פלעגט ער זיך צוהערען, ווי היים און ליידענשאַפטליך זי דיסקוטירט, און פלעגט איהר קומען צו הילף, ווען דער פיינד פלעגט זיין צו שטאַרק... איהם האָט זיך גאָר ניט גע'חלום'ט, אַז עס וועט קומען אַ צייט, ווען זי וועט פיהרען אַזעלכע פּיערדיגע דיסקוסיאָנען מיט איהם אליין... די פארטיי האָט זיך צושפּאַלטען. ער אלס רוהיגער און קאָנסערוואַטיווער באַראַקטער, איז געבליבען מיט די „אַלטע" זי איז אַריבער צו דער אַפּאָזיציאָן... פון אָנפאַנג האָבען זיי ביידע דאָס ניט ערנסט גענומען... זיי פלעגען זיך קריגען מיט אַ גוטען מוטה און פלעגען בלייבען גוטע פריינד ווי פריהער...

— געה שוין, געה שוין, מאַדאם אַפּאָזיציאַ, פלעגט ער זאָגען מיט אַ גוטען שמייכלע...

— אוי, דו לאייעלה ויבואניק, פלעגט זי ענטפערן און זיי האָבען ביידע געלאַכט. נאכדעם האָבען זייערע דיסקוסיאָנען אָנגעהויבען צו פיהרען צו קליינע סצענקעלעך... אונבעמערקט פלעגען זיך ביידע אריינציהען אין א פייט; ניט קיין גוטע, גראַבע ווערטער פלעגען זיך אונגערען אַראַברייסען פון די ליפען און אז זיי פלעגען ענדליך אויפהערען, האָט יעדער געפיהלט, אז עס בלייבט ביי איהם אַ טראַפען גיפט אין האַרצען...

— מען וועט אייך באַלד ארויסטרייבען פון דער פארטיי, רייצט ער זיך מיט איהר...
 ...

— דאָס וועט איהר אַלע ניט דערלעבען! ... ארויסטרייבען אונז פון דער פארטיי הייסט: ארויסטרייבען די גאַנצע פארטיי...
 — אזוי גאָר? ... אַ קלייניגקייט! איך זאָג דיר! ...
 — דו זאָגסט אזוי, ווייל דו האָסט קיין שכל ניט, זאָגט זי בייז.

— אזוי! דער גאַנצער שכל איז ביי דער „אַפּאָזיציע“...
 ווען מען האָט די אַפּאָזיציאָן ארויסגעשטויסען האָבען זיך ביי זיי אָנגעפאַנגען ביטערע און ערנסט מחלוקות... ביידע צדדים האָבען זיך פאַרטגעריסען ווייטער: זיי פלעגען אָנפאַנגען פון פרינציפען און פלעגען אַריבער געהן צו פּערווענליכקייטען... און עס פלעגט זיך אָפט ענדיגען מיט גראַכהייטען פון זיין זייט און מיט טרערען פון איהר זייט... און זיי פלעגען אומגעהן עטליכע טעג טרויעריגע, ברוגז'ע, צוקריעגטע.

— אַט האָסט דו דיר, דיין דעליאַן, זאָגט זי מיט פּעראַכ־טונג...
 ...

— געוויס, דיין מילער איז בעסער...
 — וויפיעל חסרונות ער זאָל ניט האָבען, שטעהט ער דאָך הע־כער פון פּופציג דע ליאָנס.

— און איך זאָג דיר, אַז איין וואָרט פון דע־ליאַנ'ס מויל איז מעהר ווערטה פון אייער גאַנצע אַפּאָזיציאָן.

— איין וואָרט דאָס איז געוויס, דאָס וואָרט „פייקער“.

— איהר זייט אַלע פייקערס...

— דו ביסט אליין אַ פייקער, שרייט זי אויס און ווערט בלאַם.

— צום שוואַרצען יאָהר אַלע.

- געהט אליין אלע אהין.
- גיב מיר עסען! גיט ער א געשריי מיט כעס.
- עסען? ... קענסט אליין געהמען אז דו ווילסט, — ענטפערט זי און גיט א קלאפ מיט דער-טהיר.
- איינ מאָל איז זי געקומען זעהר שפעט אין דער נאכט פון א מי-טינג. פריהער, ווען זיי האָבען בעלאַנגט צו איין פארטיי, האָט עס איהם גיט געאַרט. איצט אָבער איז זי געווען אינ'ם שונא'ס לאַגער און דאָס האָט איהם אויפגעבראַכט. מיט אַ בייזען מורמעל האָט ער איהר געעפענט די טהיר און האָט געזאָגט: דאָס צווייטע מאָל, ווען דו וועסט קומען אזוי שפעט, וועל איך דיר גיט עפענען די טהיר און דו וועסט נעכטיגען אין דרויסען...
- אויף אייך אַ קשיה! ... אז מען קען ארויסשטויסען הונדער-טער קאַמעראַדען פון אַ פארטיי, קען מען אויך ארויסשטויסען די ווייב פון שטוב... עס איז אַ מעגליכע זאַך!
- עס איז אַ מעגליכע זאַך האָט ער איהר נאָכגעקרומט מיט אַ בייזע מינע....
- נו, שטויס מיך ארויס.
- מענסט זיך ארויסשטויסען, האָט ער געענטפערט, ווי איהר האָט זיך אויסגעוויזען, גאַנץ גלייכגילטיג. אין דער ווירקליכקייט אָבער האָבען זיינע רייד איהם אליין געגעבען אַ שטאַך אין האַר-צען.
- זי איז געבליבען שטעהן אַן ערשטוינטע. דאָס איז ער, מיט וועמען זי האָט אָבגעלעבט אזוי פיעל יאָהר אין פריעדען? האָט די פארטיי צוזאַמען מיט די הונדערטער קאַמעראַדען ארויסגעשטויסען אויך זי פון איהר אייגענע הויז, פון זיין האַרץ... און האָט צובראָכען און צו-שטערט איהר גליק, איהר לעבען?

די שטומע לייעבע.

(א ניו יארקער ראָמאַן.)

1.

זייט איהר אַמאָל געזעסען פאַר זונען־אונטערגאַנג אין איסט־ריווער־פאַרק? הינטער אייך הויבען זיך שטופען־ווייז אלטע בוימער, פאַר אייערע אויגען רוישען די שטירמישע וועללען פון טיף, גרויסע און קליינע שיפעלעך שניידען דורך די וואַסערען, לויפען אום לעבע־דיג און פרייליך אהין און אַהער... און דאָרט פון יענער זייט וואַס סער אַ קליינער אינזעל איינגעטונקט אין גרינס... און נאָך ווייטער בוימער, בלויע און ווייסליכע וואַלקענס אין אַ נעבעל, וואָס ציהט זיך פון אַקעאָן.

אַהער פלעגט ער קומען יעדען פאַרנאַכט אַפּרוהען זיך נאָך זיין שווערער אַרבייט. ער האָט ליעב געהאַט צו זיצען ביים ברעג טיף, קוקען אין דער ווייט און דענקען... דער קליינער פאַרק פלעגט איהם דערמאָנען אדעסער בולוואַר... און אז אַ ווינטעלע פלעגט ברענגען פון אַקעאָן פרישע זעע־לופט — האָט ער געמיינט אז ער זיצט נעבען „שוואַרצען מעער“, דאָרט ווייט, דאָרט ווייט, וואו ער איז אויסגעוואַק־סען, וואו ער האָט פערבראַכט זיינע בעסטע יאָהרען, פון וואַנען שלעכ־טע אומשטענדען האָבען איהם פערשטויסען אין אַ פּרעמד לאַנד. זי האָט ליעב געהאַט דעם פאַרק, ווייל דאָ איז פרישע געזונדע לופט, ווייל דאָ שפּאַצירען יונגע לייט, ווייל דאָ רוישען שטאַרק די וועללען, זינגען פרעהליך און הילכיג די פויגעלעך און די זונן און די לבנה שיינען פריי און העל. דעם ערשטען מאָל האָט זי זיך געזעצט לעבען איהם אויף אַ באַנק, ווייל עס איז קיין אַנדער פלאַטץ ניט געווען, אָבער ווען זי האָט בעמערקט אז לעבען איהר זיצט אַ שעהנער,

שטארק געבויטער יונגער מאן מיט גרויסע ברענענדיגע שווארצע אויגן — האָט זי זיך פּערגעסען אַוועק צוגעהן... און ער? איהם איז אויך שוין לאַנג צייט געווען צו געהן צוריק אין זיין ענגען צימער — מיט'ן זונגען אויפגאַנג מוז ער זיין אויף די פיס... אָבער לעבען איהם איז געזעסען אַזאָ שעהנע יונגע שכנה מיט ווייסע זיידענע לאַך־קען, מיט בלויע גלענצענדע אויגען... און די לבנה מיט די שטער־רענדלעך האָבען זיך אַראַבגעלאָזט פון הימעל און האָבען זיך אַראַב־געלאָזט פון הימעל און האָבען זיך אַנידער געלייגט אויפ'ן וואַסער ביי זייערע פיס... און איבער זייערע קעפּ האָבען שטיל געוויס־פּערט די בלעטער פון די בוימער...

2

מיט אונגעדולד פלעגען זיי ביידע ערוואַרטען די גליקליכע שעה, ווען זיי וועלען ווידער קענען זיין אין בעליעבטען פאַרק. ווי דורך אַ צופאַל פלעגען זיי זיך טרעפען אויף דעם אייגענעם אָרט, אויף דער־זעלבער באַנק, אַזוי ווי צוויי שטומע זיינען זיי געזען איינער נעבען דעם אַנדערען. די ליפען האָבען געשוויגען, אָבער די אויגען האָבען נעברענט און די באַקען האָבען געפלאַמט... און דאָס האַרץ? דאָס האַרץ האָט מען אָפּט געמוזט צוהאַלטען מיט'ן האַנד אַז עס זאָל זיך ניט ארויסרייסען פון פרייד און שרעק...

זיי האָבען געשוויגען, די מינוט ווען זי וועט עפענען איהר שעה־נעם מויל און וועט איהם עטוואָס פרעגען, האָט איהם געשראָקען ווי דער טויט... ער האָט נאָך ניט פּערשטאַנען קיין ענגליש... און זי האָט געשוויגען, ווייל זי האָט זיך געשעהמט צו רעדען. זיי איז אָבער ניט לאַנגווייליג געווען צו זיצען און שווייגען, וואַרום זייערע הערצער האָבען גערעדט, די נאַטור און אַלעס וואָס אַרום זיי האָט יעדערען פון זיי זעהר פיעל געזאָגט און פּערשפּראַכען.

די לייעבע האָט ענדליך אויפגעשלאָסען איהרע ליפען. זי האָט געווענדעט איהרע אויגען צו איהם מיט אַ צימערנד שטימע האָט זי געפּרעגט: „וואט טיים איז אים? פליעז...“ דאָס בלוט האָט זיך אַ וואַרף געטאַן אין איהר קאָפּ און זי איז געוואָרען רויט ווי אַבליהענ־דע ראַזע... איהר שטימע האָט איהם געקלונגען ווי אַ כאַר געזאַנג פון ענגלען, און ווי אַן אורטהייל צום טויט... ער האָט געוואַלט עט־

וואָס זאָגען, נור די שאַנדע און שרעק האָבען פערשטעקט זיין שטימע
און פון זיין ברוסט האָט זיך ארויסגעריסען אַ געבריל: אַוההו!
„ווי לאַנג ביסט דו אין לאַנד?“ האָט זי ווידער אויף ענגליש
געפרעגט מיט אַ גוטען שמייכל אויף איהרע ליפען. טרערען האָבען
איהם געשטיקט: פערדרום, שאַנדע, שמערץ האָבען איהם פערניכט
טעט... ראש איז ער אויפגעשטאַנען פון זיין אָרט און האָט שטיל
געזאָגט: „איי... אי... קען נאט... אי קען נאט!“

3.

... קען נאט? ! די נאַטור ווייס ניט פון „אי קען נאט“...
די ליבעלע לאַכט פון ענגלישען לעקסיקאָן, די יונגער פערשטעהט
אויפ'ן וואונק, די אויגען זיינען די שטאַרקסטע רעדנער אין דער
וועלט... אין איינע פון די שעהנסטע ניו יאָרקער זומער נעכט,
ווען די לבנה האָט בעגאַסען דעם שטילען איסט ריווער מיט אַ גאַנצען
ים שטראַהלען, ווען די גלענצענדע שטערענדלעך האָבען פרייליך גע-
וואונקען און שטיפענדיג געשוואומען איבער'ן הימעל, ווען דער רוי-
שענדער ניו יאָרק האָט גערעמעלט און אין פארק זיינען געזעסען
אויף איין באַנק צוויי יונגע לעבענספאַלע געשעפּפּע, אין דער צייט האָ-
בען זיי ענדליך ענטדעקט איינער דעם צווייטען אַלעס וואָס זיי האָבען
געפיהלט, ער האָט צוגענויגט צו איהר זיין ברענענדיגען קאַפּ און
זיינע בלאַסע ליפען האָבען מיט אַ פערדאַרבענע ענגלישע שפראַך
קוים אויסגעדריקט נור דריי ווערטער: „אי לאָוו יאו“ האָט ער גע-
זאָגט און ניט מעהר... אָבער עס איז געווען גענוג. אַ מיליאָן גע-
דונגענע רעדנערס, אַ צוויי טויזענד געשריבענע ראַמאַנען וואַלטען
ניט געקענט אזוי פיעל זאָגען און אזוי פיעל ערקלעהרען...
זי האָט מיט איהרע ביידע הענד אַרום גענומען זיין הייסען
קאַפּ און זיי זיינען געבליבען שטיל... שטיל זיינען געשטאַנען די
בוימער לעבען זיי, שטיל איז די לבנה אריין געשוואומען אין אַ שוואַר-
צען וואַלקען און אויף איין מינוט פערשוואונדעט געוואָרען... שטיל
איז געווען אין האַרץ...

א תקיעת כף.

אין גרויסען בית המדרש האָט מען ערשט אָפּגעדאווענט מנחה. אין דער גרויסער געביידע איז געוואָרען שטיף און דונקעל. אין שוהל-הויף האָבען מיינע חברים געשפּילט אין „מלך שיק דיין שליח“ איד האָב אָבער מורא געהאַט אליין דורכצוגעהן דורכ'ן פינסטערען פּאָדלעש און האָב זיך נאָהענט צוגערוקט צום אַלמען ר' ישעיה סלאָוועס. ער איז געוועסען אין אַ ווינקעלע, די פּאַרנאַכטיגע שאַטענס האָבען איהם אין גאַנצען איינגעוויקעלט אין אַ דונקעלהייט און איד האָב נור געזעהן דעם גלאַנץ פון זיינע אויגען. אַרום איהם זיינען געזעסען פינף זעקס בעלי בתים, וועלכע זיינען אין גאַנצען איינגעזונקען געוואָרען אין אַ תהום פון שטיקלייט און פינסטערניס. א'ן ערשראָקענער האָב איד זיך אָנגעשפּאַרט אויף ר' ישעיה סלאָווע'ס קניע און געגען מיין ווילען האָב איד זיך צוגעהערט צו זיין ערצעהלונג:

די געשיכטע האָט פּאַסירט אין וויטעבסק, — האָט ער געזאָגט, אין זיין שטימע האָט געקלונגען אזוי ווי מען רעדט אין אַ חלום. עס איז ניט קיין אויסגעטראַכטע כבא מעשה — עס איז פּערשריבען אין פּנס. מיט אַ לאַנגע צייט צוריק זיינען אין וויטעבסק געווען דריי יונגע לייט, וועלכע זיינען געווען דער גאַנצער שטאָט בעקאַנט אונטער'ן נאָמען „די דריי בעלי-בית'לעך“. . . זיי זיינען אַלע דריי געווען גרויסע לומדים, גרויסע חריפים. צוויי פון זיי זיינען געווען איידעם'ס ביי די גרעסטע גבירים פון שטאָט, דער דריטער איז געווען אַן איידעם ביי אַן אַרעמען נמרא מלמד, וועלכער איז אויך געווען אַ מופלג ומושלם בתורה. די צוויי רייכע בעלי בית'לעך זיינען שטענדיג געגאַנגען אין „ראַצעמארענע“ בעקעשעס. האָבען געהאַט זידיענע טליתים מיט זילבערנע עטרות, האָבן געטראָגען שעהנע שוואַרצע שטר-וועלעך מיט אַ זינגענדיגען סקריפּ און דער אַרעמער בעל בית'ל איז

נעביד געווען זעהר אָרעם געקליידעט. די רייכע בעלי בית'לעך זיינען געווען גרויסע שטיפערס, בעריהמער און האָבען גערעדט שטענדיג מיט נאָה און חוצפה, דער אָרעמער איז געווען שטיל, ווי אַ טויב און אַן ענו, ווי משה רבינו. די רייכע איידעמס ווי מען האָט זיך נאכדעם דערוואוסט, האָבען אין דער שטיל געשפילט אין קאָרטען און אויך געטאָן נאָך ערגערע און מיאוסערע זאַכען. דער ארעמער אייִר דעם האָט געהאַט זיין ווייבעל, איז געווען ריין און כשר און איז געווען אַ גרויסער מתמיד. די צוויי רייכע איידעמס זיינען געווען געזונטע און שטאַרקע יונגע לייט — בלוט און מילך, דעם מלמד'ס איידעם איז נעביד געווען אויסגעדראַרט און אויסגעטריקענט און אויף זיין בלייכען פנים האָט גערוהט די שכינה.

אַמאָל אין אַ פינסטערע נאַכט, ווען דעם גמרא מלמד'ס איידעם האָט פערלאָשען דאָס ליכט אין זיין אַלקעריל און האָט זיך צוגע־לעגט אָפּרוהען, האָט פּלוצלונג אימיצער שטיל אַ קלאַפּ געטאָן אין פענסטער, און אַן אונבעקאַנטע שטימע האָט געזאָגט: „ר' אריה לייב, זייט־זשע מוהל, קומט ארויס, אויף אַ מינוט. עס איז זעהר אַ וויכטיגע זאַך.

— דו שלאָפסט, לייבעלע? האָט געפרעגט די יונגע רבקה אַ דער־שראָקענע. זי האָט געהערט, אַז אַ איר רעדט אונטער'ן פענסטער און האָט זיך זעהר דערשראָקען, זי האָט אליין ניט געוואוסט פאַר וואָס.

דער חרף ומתמיד ר' אריה לייב האָט ניט געשלאָפּען, ער האָט ניט געקענט איינשלאָפּען גיך, ווען ער פלעגט זיצען שפעט ביי דער גמרא. ער איז אויפגעשטאַנען, האָט אויפגעגאַסען נעגעל וואָסער, האָט זיך אויף גיך אָנגעטאָן און איז שטיל ארויס געגאַנגען פון טהיר. רבקה האָט געהערט ווי די טהיר פון הויז האָט אַ סקריפע געטאָן, זי האָט געהערט זיינע טריט אויפ'ן גאַס... אימיצער איז צו איהם צוגע־גאַנגען, נאכדעם איז געוואָרען שטיל. מיט אַ פערקילט האַרץ האָט זיך רבקה לאַנג צוגעהערט — שטיל. זי איז צוגעלאָפּען צום פענסטער — קיינער ניטאָ. לאַנג איז זי געזעסען און האָט געוואַרט, אַ נאַכט האָט זי ניט געשלאָפּען — לייבעלע איז ניט געקומען. אין דער פריה האָט מען געשיקט אין בית המדרש, וואו לייבעלע פלעגט אָפּט לערנען גאַנצע נעכט — מע האָט איהם דאָרט ניט געפונען. מע איז געלאָפּען פּרעגען

ביי זיינע חברים — זיי האָבען איהם ניט געזעהן. עס איז געוואָרען אַ גרויסער ליאַרם אין שטאָט, מע האָט געזוכט, געפרענט אין אַלע היי־זער, גערעדט פון זיין וואונדערליכער פערשווינדונג און קיינער האָט ניט געקענט פערשטעהן, וואָס האָט זיך מיט דעם יונגען געטראָפּען.

בקיזור, עס איז אוועק אַ טאָג, עס איז אַ וואָך, עס איז אוועק אַ חודש — לייבעלע איז ווי אין וואַסער אריין. יאָהרען, צעהנדליגער יאָהרען זיינען אוועק, די אונגליקליכע רבקה האָט אויסגעוויינט איהרע אויגען. פון אַ יונגע עגונה איז זי געוואָרען שוין אַן אַלטע, שוואַכע אידענע — לייבעלע איז ניט געקומען.

אזוי איז אוועקגעגאַנגען פופציג יאָהר...

די דונקעל־הייט איז געוואָרען געדיכטער און שוואַרצער; פון ארון קדוש צום בעלעמער האָבען זיך געצויגען גרויסע שאטענס. איך האָב מורא געהאַט צו אטהעמען פריי און האָב נאָך נירדיגער אָנגע־בויגען מיין קאָפּ צו ר' ישעיה'ס קניע. אין דער ווייבערשער שוהל האָט עטוואָס אַ קלאַפּ געטאָן און אין מיר איז פערקילט געוואָרען דאָס בלוט. און ר' ישעיה האָט מיט זיין שטילער מאָנאָטאָנער אזוי ווי אַ פערטראַכטע שטימע פאָרטגעזעצט.

פופציג יאָהר איז אוועק פון יענער שרעקליכער נאַכט, ווען דער יונגער מאַן ר' אריה לייב מתמיד איז פערשוואונדען געוואָרען. זיין עגונה איז שוין לאַנג געשטאַרבען. זיינע צוויי חברים, וועלכע זיינען געווען די גרעסטע גבירים און שוהל־פיהרער, האָבען שוין אויך ניט געלעבט. אַלע האָבען שוין אָנגעהויבען פערגעסען די וואונדערליכע געשיכטע, ווען אין שטאָט איז געוואָרען פּלוצלינג אַ גרויסער רעש און דער שרעקליכער סוד איז מגולה געוואָרען...

אין דער שטאָט וויטעבסק איז געווען זעהר אַן אַלטער בית עולם; ווייט אונטער'ן שטאָט לעבען בית עולם איז געשטאַנען אַ הילצערנע טהרה שטוב, וואו עס האָט געוואָהנט דער אַלטער קברות מאַן, וועל־כען אַלע האָבען גערופען דוד באטיקא. ער איז געווען אַ זקן פון הער־כער אַכציג יאָהר און איז העכער זעכציג יאָהר געווען אַ קברות מאַן. ויהי היום דער אַלטער דוד באטיקא איז קראַנק געוואָרען און די צייט איז געקומען, ווען ער אליין האָט געדאַרפט געבראַבען ווערען דאָרט, וואו ער האָט בעגראָבען אזוי פיעל אידישע מתים. (ווען ר' ישעיה האָט אויסגערעדט דעם וואָרט „מתים“, האָט זיך מיר אויסגעוויזען,

אז דער פרוכת פון ארון קודש האָט זיך אָנגעהויבן בעוועגען און אַ הויכער וויסער שאַטען האָט אַ פלימער געטאָן אויפ'ן בעלעמער און איז פערשוואַנדען געוואָרען).

פאַר זיין טויט, האָט דער קברות מאַן געשיקט רופען דעם רב און האָט געזאָגט: „רבי, פופציג יאָהר האָב איך געטראָגען אַ שווערע משא אין מיין האַרצען, פופציג יאָהר האָב איך געטראָגען פערבאַרגען אַ שרעקליכען סוד. איך האָב געוואוסט, וואו ר' אריה לייב מתמיד, זאָל ער מיר מוחל זיין, און האָב ניט געקענט דערצעהלען, ווייל איך האָב געגעבען אַ תקיעת כף. עס איז געווען זעהר שפעט ביי נאַכט, ווען מע האָט געגעבען דריי שטאַרקע קלעפּ אין דער טהיר פון טהרה שטוב. איך האָב פערשטאַנען אַז מען האָט געבראַכט אַ ברמנן און האָב זיך געוואונדערט, וואָס איך האָב ניט געהערט, ווען דער וואָגען איז געפאַהרען. איך בין זעהר נשתומם געוואָרען, ווען איך בין אַרויסגע- גאַנגען און האָב דערזעהן צוויי אידען און אויף דער ערד לעבען זיי אַ טויטען. עס האָט מיר אָבגענומען דער לשון, ווען איינער פון זיי האָט מיך אַ כאַפּ געטאָן ביים קאַרק און האָט אַ געשריי געטאָן: דוד, גיב אַ תקיעת כף דאָ אונטער'ן רקיע השמים, אַז דו וועסט קיין מאָל ניט מגלה זיין דעם סוד! .. רבי, איך האָב געגעבען אַ תקיעת כף! די צוויי אידען זיינען געווען די רייכע בעלי ביתלעך, ווי מע האָט זיי דאַמאָלס גערופען, און דער בר מנן איז געווען ר' אריה לייב מתמיד.

מיר האָבען איהם מטהר געווען, און גיך אויסגעגראָבען אַ קבר און פאַרטאָג נאָך מקבר געווען. ער ליגט אין דער לעצטער שורה פון דעם אַלטען פעלד, ביים פארקען... איך האָב ניט איין מאָל גע- וויינט, געזאָגט תהלים און געבעטען מחילה אויף דיעזען קבר... אַ צדיק איז ער געווען און איז געשטאַרבען מיט אַ שרעקליכען טויט.

זיי האָבער זיך פאַר מיר מודה געווען, ווי אזוי זיי האָבען איהם דער'הרג'עט. זיי האָבען געטראָגען אַ שנאה אויף איהם דערפאַר וואָס ער איז געווען פיינער פון זיי און אויך דערפאַר, וואָס איהם האָט מען געהאַלטען פאַר אַ גרעסערען למוך... יענע נאַכט האָבען זיי געזעהן, ווי אזוי ער האָט זיך געלעגט שלאָפען מיט זיין שעהנער ווייבעל און ווייל זיי האָבען געהאַט מיאוסע ווייבער, האָט זיי נאָך ערגער אויף

איהם פערדראָסען און זיי האָבען זיך בעשלאָסען אָפטאָן איהם אַ שפּיצעל. זיי האָבען איהם פערנאָרט אין בית המדרש, איינער פון זיי האָט איהם אַ שללידער געטאָן אויפ'ן גרויסען טיש, דער אַנדערער האָט אַראָבגענומען זיין רימענעם גארטעל און האָט איהם אָנגעהויבען קאָטעווען. . . וועה איז מיר! ווען איך האָב איהם מטהר געווען, האָב איך אליין געזעהן די פּאַסען אויף זיין אויסגעראַרטען גוף. . .

ווי לאַנג זיי האָבען איהם געשמיסען האָבען זיי ניט געוואוסט. . . נור זיי איז אַ קשיה געווען, וואָס איז דאָס, וואָס לייבעלע האָט זיך ניט געוואָרפען און ניט געשריען. זיי האָבען זיך אַ וואָרף געטאָן צו איהם — ער איז געווען טויט. . . רבי! איך האָב געגעבען אַ תקיעת כף און האָב ביז מיין טויט געשוויגען ווי אַ שטיין.

פיעל יאָהרען זיינען אַוועק און דער איינדרוק פון ר' ישעיה סלאוועס ערצעהלונג איז נאָך ניט אויסגעמעקט געוואָרען פון מיין זכרון. . . איך זעה נאָך פאַר מיינע אויגען דעם דונקעלען בית המדרש, איך זעה די שוואַרצע פיגורען פון די אויפּמערקזאַמע צוהער-דער און הער די מאָנאָטאָנע שטימע פון דעם ערצעהלער. . . אה! ווי גליקליך בין איך דאָמאָלס געווען, ווען דער שמש האָט ענדליך אָנגע-צונדען די ליכט ביים עמוד און די שרעקליכע שאַטענס זיינען פּער-שוואַנדען געוואָרען.

אונגליקליכע און עלענדע.

קענט איהר דאָס בעשרייבען?

(א פאקט.)

ווערטהער הערר! איך האָב עטליכע מאָל געלייענט אייערע עט-ליכע ערצעהלונגען פון אונזער טרויעריגען לעבען אין די פעקטאָרים און אין די שאַפּס. איך בין אליין אַן אַרבייטערין און בין אזוי מקנא די פערפאַסער, וואָס פערפאַסען פערשיעדענע געשיכטעס. ווען איך זאָל קענען שרייבען, וואָלט איך ניט געדאַרפט פערפאַסען. איך וואָלט פשוט נור בעשרייבען די ווירקליכקייט, איך וואָלט נור דערצעהלט דאָס וואָס עס קומט פאַר אַרום מיר.

גוטער הערר, אזוי ווי איהר בעשעפטיגט איך מיט שרייבען, וויל איך אייך דערצעהלען, וואָס עס איז אַמאָל פאַר מיינע אויגען פאַרגעקומען אין דער פעקטאָרע, וואו איך אַרבייט און איהר זאָלט זיין אזוי גוט און דאָס בעשרייבען. איהר זאָלט עס בעשרייבען אזוי, אז אַלע אַרבייטער, וואָס ווילען ניט דענקען פון זייער פינסטערע לאַגע זאָלן פערציטערט ווערען און אַלע, וואָס האָבען קיין רחמנות ניט אויף אונז זאָלען זיך כאַטש אויף איין אויגענבליק פערשעמען.

איהר נאָמען איז געווען שיינדעלע. זי האָט געמעגט האָבען אזא נאָמען. זי איז געווען שעהן ווי די ליכטיגע וועלט. זי איז געווען אַלט פופצעהן יאָהר און איז געווען שטאַרק און ענטוויקעלט ווי אַ פוליעה-ריגע פרוי. געבויט ווי אַ ריעז און איז דאָך געווען שטיל און נאַאיוו ווי אַ קינד. איהרע צוויי רויטע בעקעלעך האָבען אויסגעוויזען אין שאַפּ ווי צוויי פרישע ראָזען... איהרע שוואַרצע צוויי אויגען האָבען געליכטען ווי צוויי שטערען, און וואָס אָבער מיר אַלע האָבען אַם מינסטען בעוואונדערט, דאָס איז געווען איהרע לאַנגע זיידענע לאַך-קען, וועלכע האָבען געבילדעט אַ שעהנע ראַמע צו איהר געזיכט און זיינען ווי שווערע שטיקער זיידענס געפאלען אויף איהרע פלייצעס.

איהרע עלטערן זיינען ערשט געקומען פון רוסלאַנד, וואו זיי זיינען געווען גאַנץ רייך און שיינדעלע איז דאָרט געגאַנגען אין גימ-נאזיום. זיי האָבען מיט זיך געבראַכט אַ ביסעל געלד און ניט די נויט האָט געטריבען שיינדעלען אין פעקטאָרי אַרײַן. זי איז געווען אַ קלוגע, פול מיט לעבען און האָט געהאַט אַן אונאַבהענגיגען כאַראַקטער. זי האָט געזעהן ווי איהרע עלטערען שרעקען זיך פאַר דער צוקונפּט און האָט פון דער ערשטער מינוט אָן געוואָלט זיין אַ ניצליכער מיטגליעד פון דער פאַמיליע. איהר מוטער האָט געוויינט ביי דעם געדאַנק, אַז איהר שיינדעלע וועט אַרבייטען אין פעקטאָרי. דער פאָטער האָט זיך געבייזערט — עס האָט אָבער ניט געהאַלפּען; זי איז אַוועקגעגאַנגען אַרבייטען.

— עס איז ניט שווער, פלעגט זי שמענדיג טרייסטען איהרע עלטערען מיט אַ גוטען שמייכל אויף איהרע ליפּען. מען נעהט דאָרט מיט סטים. די מאַשין נעהט אַליין און דו דאַפּסט נאָר זיטצען און אַכטונג געבען.

און די מאַשין האָט גענעהט און גענעהט.

שיינדעלע האָט ניט געקענט קיין ענגליש רעדען, דאָך האָט מען פון איהר ניט געמאַכט קיין שפּאַס אַזוי ווי פון אַנדערע גרינהאַרנס. אונוויליג האָט יעדער געפיהלט צו איהר סימפּאַטהי, זי האָט געשוויגען, אָבער איהרע לעבעדיגע אויגען האָבען גערעדט און איהר שמייכלעלע האָט בעצויבערט... אַלע האָבען זי געאַכטעט ווי אַ פרוי און געליעבט ווי אַ קינד... און אפילו די איירישע מיידלעך פלעגען האָבען פּערגנגי-גען פּערבייגייענדיג אַ גלעט צו טאָן איהרע שעהנע זיידענע לאַקענעס... הערט וואָס פאַר אַן אונגליק עס קען פאַסירען...

פון שיינדעלע'ס טיש איז אַראָבגעפאלען אַ שעריף, זי בויגט זיך איין עס אויפהויבען און איהרע לאַקען פאַלען אַרויף אויף דעם וואַלל, וועלכער ברענגט אין בעוועגונג אַלע רעדלעך פון די נעהמאַשינן... אַזוי ווי אַרום די פינגער דרעהען זיך אַרום אין איין אויגענבליק איהרע האָאָר אַרום דעם שרעקליכען אייזען... שיינדעלע גיט זיך אַרויס און וויל אויפשטעהן און פאַלט מיט אַ ווילדען געשריי... די גרויזאַמע מאַשין שלעפט אַרײַן איהרע לאַקען... און ציהט, און שלעפט, און רייסט און ברעכט. אין שאפּ ווערט אַ שרעקלי-כער טומעל... אַלע שרייען, אַלע דערשרעקען זיך... און קיינער ווייס

ניט וואָס צו טאָן ... און די אַרימע שיינדעלע שרייט נעבעך ניט מיט איהר קול ... ענדליך ווען מען איז שוין געפאלען אויפ'ן שכל אָבצור-שמעלען דעם „אינדזשען" איז שוין געווען שפעט, די האָאָר מיט'ן הויט האָט עס אַראָפּגעריסען פון איהר קאָפּ און איהר האַלז איז געווען צובראָכען ...

געוויס, ווען מען זאָל וועלען ספענדען עטליכע דאָלאַרס, וואָלט מען געקענט אזוי איינריכטען, אז מיט דער אַרעמער שיינדעלען וואָלט ניט געקענט פאַסירען אזא אונגליק ... געוויס, ווען מע זאָל שרייבען פון די אונשולדיגע, וועלכע ווערען געטויטעט פון סטים, לבל הפחות אזוי פיעל, וויפיעל מע שרייבט פון די שולדיגע, וואָס ווערען געטויטעט פון עלעקטריק, וואָלט זיך דאָס אפשר ניט געטראָפּען אזוי אָפט. אָבער וועמען אינטערעסירט עס און וועמען האַרט עס ?

אוי ! ווען מיר אלע האָבען דערזעהן דאָס אונגליקליך קינד, ווען מען האָט זי ארויסגענומען פון אונטער דער מאַשין. איהר שעהנעם פנים האָט מען ניט געקענט דערקענען, איהרע ליכטיגע אויגען פער-ענטדערט געוואָרען די שרעקליכע שמערצען האָבען אין עטליכע מינוטען פון איהר געמאַכט אַ תל. איין האַרץ איז ניט געווען אין פעקטאָרי, וועלכע האָט ניט געפיהלט קיין ביטערען וועהטאָג. איין אויג איז ניט געווען, וואָס האָט ניט געגאָסען קיין טרערען.

איך בין ניט קיין שרייבערין, אָבער איהר, איך בעט איך אויב איהר קענט, בעשרייבט עס.

קענט איהר דאָס בעשרייבען ?

א בלעטעל פון א שאפ-מידעל'ס טאגע בוך.

באלד איז זעקס אוהר, באלד וועט שוין זיין דער וויסטעל — אך, ווי לאנג דער טאג ציהט זיך! ארבייט, ארבייט, צוליעב וואס? צוליעב דאס לעבען? און וואס גיט מיר מיין לעבען? צרות און עלענד, דאס איז מיין שיקזאל.

קוים דערלעבט דעם וויסטעל, איך לויף אהיים! — אהיים! וואו איז מיין היים? אויפ'ן טאפ פלאך, אין א פינסטערע, שמוציגע טענעמענט הויז. ווער און וואס ערווארטעט מיר אין דער היים? קאלטע פרעמדע געזיכטער. א שלאפלאזע נאכט אין א פערשטיקטע רומקע אהן לופט און אהן ליכט.

א, וואו זייט איהר מינע קינדערשע יאהרען? וואו איז, מיין אלטע ליעבע, ווארימע היים? וואו ביסט דו, גליקליכע צייט?

ווען א פרייליכע קלייניקע מידעלע פלעג איך קומען אהיים, פון דער שול — וואו זיינען אט יענע געפיהלען; יענע הייליגע, טייערע געפיהלען. ווען מיין טייערע ליעבע מוטער פלעגט מיר קומען אנטקעגען, ארומנעהמען מיר און מיט הייסע ליעבע קוסען בעדעקען דעם פנים פון איהר בת יחידה, טייערע גוטע מאמע! וואו ביסט דו איצטער? ווייט, ווייט פון מיר, דיין איינציג קינד איז פערוארארפען געווארען מעובר לים! עלענד, פערלאזען, אהן מוטה, אהן פריינד, אהן א טרייסט! אה, טייערע מאמע! איין וואָרט דינער וואָלט ער-קוויקען מיין שמאכטענדע האַרץ... איך געדענק נאָך דיין פערצווייפ-לונג, מיין טייערע, ווען דו האָסט זיך געשיידעט מיט דיין ליעבלינג. דיין יאָמערליכער געוויין קליינט נאָך אין מינע אויערען.

איך געדענק, ווי נאָך ערשט יענע פינסטערע נאכט מיט דריי-

יאָהר צוריק... ווען מיר האָבען זיך צום לעצטען מאָל געקושט... פּלוצלונג — דער דריטער זוואַנציק... איך געדענק, איך קאָן ניט פּער-געסען דיין לעצטען געשריי... ווען דער פּאָיעזר האָט זיך אָנגעהויבען צו ריהרען.

אַ! איך געדענק איך געדענק; איך קען ניט פּערגעסען מיינע געפיהלען בעת איך האָב געזעהען ווי דער קאָנדוקטער אַ גע'חלש'טע האָט דיר אריינגעטראָגען אין וואַקזאַל...

איך געדענק אָבער, מין הימעשע, קינדערשע פּאַנטאַזיע... איך האָב געהאַפט דיר פאַר אַלעם מיט גוטעס צו בעצאָהלען. דער געדאַנק דיר, מין טייערע מיט דיין בן יחיד גליקליך צו מאַכען. אַט דער געדאַנק האָט פּערשטיינערט מין האַרץ... איך האָב זיך אַרויסגעריסען פון אונטער דיין האַרצען און בין אַוועקגעשוואַמען ווייט, ווייט...

אַוועק! פּערלאָזען האָט דיין פייגעלע איהר ליעבען נעסט, אַוועק זוכען גליק... זוכען גליק אין דער גאַלדענער לאַנד. און וואָס האָב איך דאָ געטראָפּען? ימים פון צרות און נויטה. אונגליק, שאַנדע, דלות, עלענר, שמוציגע שעפּער, פּינסטערע טענע-מענט הייזער!

אַ דיינע בריעף, מין טייערע צורייסען מין האַרץ. דו ביינקסט, דו האָסט ניט קיין טרייסט, אויף דיינע אַלטע יאָהרען, דיין קאַם-ערצויגענער בן-יחיד איז געשטאַרבען... געשטאַרבען פון הונגער... דו רופסט דיין איינציגע פייגעלע צוריק צו דיין נעסט... „בעסער, זאָגסט דו, צוזאַמען הונגערען נאָר ניט זיין אַזוי עלענד...“

דיין אויסגעמאַטערטע צוברענטע האַרץ וויל אַ טרייסט האָבען? אַ, מוטער, טייערע מוטער! וועניג טרייסט קען דיר ערשט פּערשאַפּען דיין בת יחידקעלע.

ניט אומזיסט האָסט דו אַזוי ביטער געוויינט, אַוועקשיקענדיג דיין קינד. אַ! דיין מוטערליכע האַרץ האָט געפיהלען דיין קינדען ווילסט דו פּערקויפּען, דיין איינציגע בקשה איז צו גאָט ער זאָל דיר אומקעהרען דיין פּערוואַרפענעם קינד.

אַ, מאַמע! וועניג, וועניג, זעהר וועניג נחת קען דיר ערשט דיין

טאָכטער פּערשאַפּען... אָט דער לעבען, וועלכער איז געווען פאַר
 דיר אזוי טייער, וועלכען דו האָסט מיט טרערען אויסגעבעטען ביי גאָט
 אָט דער לעבען איז צושמעטערט געוואָרען, איינגעבראַכען געוואָרען פֿון
 שווערע לאַסטען. דיין איינציג קינד, פאַר וועלכע בלוז פאַר איין קוק
 וואָלסט דו דיין לעבען אָפּגעגעבען אָט די בת יחיד'קעלע דינע, איז
 היימלאָז. הונגעריג, און עלענד... פּערפּיהרט... צוויי קינדערלעך,
 שעהנע טייערע, זיינען דיר איבערגעבליבען נאָך דיין חבר'ס טויט.
 דיין בן יחיד'ל איז געשטאַרבען... און דיין בת יחיד'קע... אָה!
 טייערע, טייערע! ווי טראַגט מען דאָס אַלץ אַריבער...
 אַ טרערען! איהר זייט דאָ? ... האָב איך נאָך איין טרייסט?
 איין גוטען פּריינד? איהר פּערלאָזט מיך ניט, אפילו אין מיין אונ-
 גליק. ווען איך ווין זיך גוט, גוט אויס, — פּיחל איך לייכט, אזוי
 לייכט, ווי אַ מאָל אין מיינע קינדרשע יאָהרען נאָך אַ לאַנגען, היי-
 סען געבעט...

א בלום אויף זיין קבר.

„וויין ניט, וואָס ער איז יונג אזוי געשטאַרבן —
 עס איז אַ גליק צו שטאַרבן יונג! ...
 געמיינהייט פונ'ם וואָכעדיגען לעבען
 האָט איהרע שאַטענס אויף איהם נאָך ניט געלענט.
 אויף די קניע געשווינד פאַר דעם יונגען קרבן
 און דעם שענסטען קראַנץ אויף זיין נאָבעלען קאַפּ!...“
 ג ע ק ר אַ ס אָ ו .

איך טראָג זיך איבער אין מיינע געדאַנקען אויף דעם גרויסען
 בית עולם, וואו צווישען אַ גאַנצען וואַלד מיט מאָנומענטען און מאַר-
 מעלנע מצבות ליגט ערגעץ אין אַן איינזאַמען ווינקעלע זיין פרישער
 קבר. אַ שוואַרצע בערגעלע ערד — אָהן קראַנצען, אָהן בלומען. עס
 וועט געוויס דאָ אין גיכען ערשיינען אַ איינפאַכער שטיין, אויף וועל-
 כען עס וועט זיין אויפגעשריבען: „בנימין סימאָן, 14 יאָהר אַלט,
 געשטאַרבן דעם 24טען יולי, 1897טען יאָהר...“
 ווער איז ער — דער בנימין סימאָן? ווי אזוי איז ער געשטאַר-
 בען? פאַר וואָס איז ער אין די יאָהרען פון זיין בליהענדע יוגענד
 געשטאַרבן? דארויף וועט דער קאַלטען שטיין קיין ענטפער ניט גע-
 בען. דער קבר'ל דערצעהלט אַ לאַנגע ביטערע געשיכטע און דער
 שטיין וועט שווייגען פונקט, ווי עס געבען קיין ענטפער ניט די
 קאַלטע פערשטיינערטע מענשן אויף דער פראַגע: ווארום פאַלען
 יעדען טאָג אזעלכע קרבנות? פאַר וואָס ווערען יעדען טאָג פערלאָרען
 אזוי פיעל לעבענס, צובראַכען אזוי פיעל נאָבעלע הערצער, צושמע-
 טערט אזוי פיעל פעהיגע קעפּ? ... די שטומע קברים רעדען און די
 רעדענדיגע מענשען שווייגען! . . .

א קינד נאך, ער האָט נאָך ניט געלעבט און איז שוין געשטאָר-
בען. די משא פונ'ם לעבען איז געווען פאר איהם צו שווער און ער
האָט זי פון זיך אַרונטערגעוואָרפען. ער איז געווען צו יונג צו לעבען
און קעמפפּען ווי אַ העלד, און איז אין 14 יאָהר געווען שוין גענוג
אַלט צו שטאַרבען וויא העלד. וועה איז צו דעם, ווער עס האָט אין
די יוגענד ניט געקענט יונג זיין! און וועה איז צו די, וועלכע מאַכען
פון דער זיסער יוגענד אַ ביטערע עלטער! ... אַן אונבעשיצטע בלום
מוז פּערפּרוירען ווערען פון דעם קאַלטען פּראָסט, אַ גרינע צווייגעלע
מוז אָבגעריסען ווערען פון אַ גרויסען שטורם, אַ יונגע האַרץ מוז צו-
בראַכען ווערען פון צו אַ שווערע לאַסט ...

איך געדענק, מיט אַ קורצע צייט צוריק איז געשטאַרבען אַ יונג
גער סטודענט פון יעל קאַלעדזש. ער איז געווען אַ מיליאָנערס אַ זוהן
און איז אויך געשטאַרבען מיט אַן אוננאַטירליכען טויט. ער איז
דער'הרג'עט געוואָרען, ווען ער האָט געשפּיעלט אין ביים באַל. זיין
טויט האָט אָנגעמאַכט אַ רעש. אַלע צייטונגען זיינען געווען פול מיט
הפּדיים. זיינע קאמעראַדען האָבען איהם געשינקט קרענצען פון די
טייערסטע ראָזען, פון אימאַרטעלען (אַ בלום, וואָס רופט זיך „אונ-
שטערבליכע“) פּיעלע סאַסייעטעס זיינען געקומען איהם בעגלייטען,
צעהנדליגע קאַרטען זיינען נאָכגעפּאָהרען נאָך זיין קאַטאַפּאַלען,
ריהרענדע רעדעס האָבען געהאַלטען פּראָפּעסאָרען און גלחים, אַן
אַרקעסטער מוזיק האָט געשפּיעלט דעם בעריהמטען טרויער מאַרש
פון שאָפּען ... און ווען מע האָט זיין רייכען בעגילטען אַרון אריינ-
געלאָזט אין קבר האָט איינער פון זיינע חברים אויסגעשריען:
„שלאַף אין פּריעדען, ברודער און מאַרטירער!“

בנימין סיימאָן איז אויך געווען אַ סטודענט, ער האָט אָבער
געשטודירט ניט אין אַ קאַלעדזש — די טהירען פון אַ קאַלעדזש
זיינען אָפּען נור פאַר די, וואָס האָבען געלד. ער האָט געשטודירט אין
דער גרויסער אַקאַדעמיע, וועלכע רופט זיך „לעבען ...“. ער איז געווען
כמעט צוויי מאָל יונגער פון דעם מיליאָנערס זוהנדעל און האָט ניט
געשפּיעלט אין ביים באַלל — ער האָט פאַר זיין טויט געשפּיעלט
אין „שאַך-מאַט ...“. דעם מיליאָנערס זוהנדעל האָט געשיכורט, גע-
ספּענדעט געלט, געפּיהרט אַ פּרייליכען לעבען און האָט זיך ניט ענט-
זאנט פון קיין זאַך, און דער יונגעל פון דעם אידישען קוואַרטאַל האָט

געליטען נויטה און הונגער, האָט געזעהן אַרום זיך אַרמוטה און צרות, האָט געדענקט פון די שרעקליכע פּערהעלטניסע פּונ'ם לעבען, האָט גע' שטרעבט צו לערנען, צו וויסען און צו קעמפּפּען, האָט געטראַכט פון גרויסע אידעאַלען, האָט געפּיהלט מיט זיין צו וואונדערטע האַרץ די לאַסט פון דער אונגערעכטיגקייט און האָט געטרוימט פון דער גליקלי' כער צוקונפּט — זעהט : צוויי יונגע לייט, איינער האָט דעם קאל' לעדזש, ווען ער וויל גאָר ניט לערנען, דער אַנדערער וויל לערנען און האָט ניט קיין קאללעדזש. איינער שפּיעלט זיך, לעבט לוסטיג, זאָרגלאָז ווי אַ קינד אין דער צייט ווען ער האָט שוין געדאַרפט זיין אַ דענקענדער מאַן און דער אַנדערער דענקט און פּיהלט ווי אַ מאַן, ווען ער האָט נאָך געדאַרפט זיין לוסטיג און שפּיעלען זיך ווי אַ קינד. ער האָט קיין צייט ניט געהאַט זיך צו שפּיעלען, ער האָט צו פּריה אָנ' געהויבען צו הערען זיך צו דעם זיפּצען און קרעכטשען פון די וואָס זיינען אַרום איהם ...

ווען דאָס אידישע פּאָלק האָט געלעבט אין דעם יוגענד פון זיין היסטאָרישען לעבען, האָט געהערשט אַ מיינונג, אַז ער טאָר ניט ער' בליקען די גאָטהייט. גאָט האָט זיי געזאָגט : כי לאַ יראַני האדם וחי — אַ מענש קען מיך ניט דערזעהן און לעבען בלייבען ... אין דער יוגענד, ווען דער געדאַנק איז נאָך ניט רייה און שטאַרק, און ווען די געפּיהלען זיינען צו שאַרף און שטאַרק, איז געפּעהרליך צו ערבליקען און ערגריפען דעם אל שדי, די מאַכט וועלכע הערשט איבער דער וועלט ... בנימין סיימאָן האָט אַראָבגעריסען מיט זיין געוואַנטע האַנד דעם פּרוכט אונטער וועלכען עס איז בעהאַלטען דער גאָט פון אונזער צייט. ער האָט מיט זיינע יונגע אויגען ערבליקט די עזע שרעק' ליכע מוראדיגע מאַכט, וועלכע צומאָהלט און צורייסט יערען אויגענ' בליק טויענדער קרבנות, ער האָט געפּיהלט מיט זיין נאָבעלע, אָבער נאָך שוואַכע האַרץ, די אַלע שרעקליכע וועהטאָגען פון דעם סאָציאַלען לעבען — דאָס איז געווען צו פּיעל און צו שרעקליך פאַר זיין יונגען מח, ער איז גשטאַרבּען ...

ער איז געשטאַרבּען און קיינער האָט ניט אויסגעשריען : שלאָף אין פּריערען, ברודער מאַרטירער ! אָבער די אַרעמע לייט צווישען וועלכע ער האָט געלעבט און איז געשטאַרבּען, ווייסען און פּערשטעהען, אַז אַ מאַרטירער איז געווען דאָס יונגע קינד, וועלכעס איז אַזוי פּריה

געשטארבען מיט אזא אוננאטירליכען טויט. א מארטירער און א ברודער! עם זיינען ניט געפאָהרען נאָך זיין אָרעמען הילצערנעם ארון צעהנדליגע קארעטען, מע האָט איהם ניט געשיקט קיין בלומען און בוקעטען, אָבער וויפיעל ביטערע טרערען און שווערע זיפצען האָבען איהם בעגליטעט אַהין, פון וואַנען ער וועט שוין קיין מאָל ניט קומען און וואו ער וועט שוין מעהר ניט פיהלען און ניט ליידען.

וועה איז צו דער געזעלשאַפט, וואו קינדער ווערען אַלט בעפאָר זיי זיינען יונג געווען און וואו דער טויט איז בעסער פונ'ם לעבען.

וואָס זאָגט די דאָלל?

(פון די יום־טוב'דיגע בילדער.)

אן אלטע פרוי איז פערפראָרען געוואָרען.
ווען זי איז געפאלען אויפ'ן טראָטואַר האָט זי נור געקענט
אויסרעדען: „מיר איז קאַלט“, און איז געשטאַרבען. איך פערשטעה,
אַז דער פאַקט אליין איז גאָר ניט אינטערעסאַנט, אַזעלכע זאַכען
טרעפען זיך גאַנץ אָפט, וואָס איז דער חידוש? דער פראָסט האָט גע-
ברענט ווי מיט פייער. דער ווינד האָט געשניטען, ווי מיט שאַרפע
מעסערס און די אלטע קבצנ'טע האָט קיין שכל ניט געהאַט אָנצוטאָן
וואַרעמע קליידער, ווען עס איז אזא קעלט. מיך אינטערעסירט אויך
זעהר וועניג, וואָס די אלטע פערפראָרענע בעטלערקע האָט געזאָגט
פאַר איהר טויט. וואָס איז דער הילוק? זי האָט געמעגט זאָגען, וואָס
איהר האַרץ האָט געלוסט. דאָס וואָלט ניט וואַרימער געמאַכט די קעלט,
ניט דערשאַקען דעם מלאַך המות, ניט אָבגעשטעלט דעם ערב יום
טוב'דיגען טומעל, ניט פעהאַלטען די גלייכגילטיגע פערבייגעהער,
ניט פערשעהמט די צוטראָגענע איינקויפער און פערקויפער, ניט פער-
שטערט דעם פרייליכען יום טוב, ניט פערקלענערט די שמחה, ניט פער-
ענדערט אויף אַ האָר דעם טאַגעס אָרדנונג, ניט געשאַדעט אויף אַ
גראַשען די געשעפטען פון לעבענס יריד. מיך אינטערעסירט מעהר,
וואָס זאָגט די „דאָלל“?

ווען די אלטע איז געפאלען אויף דער קאַלטער פערפרוירענער, ערד,
האָט מען אין איהר פערגליווערטע האַנד געפונען אַ פאַפּקע. די פרעמד
דע, עלענדע, פון דער גאַנצער וועלט אָבגעריסענע פרוי האָט פאַר די
פענים, וואָס זי האָט אויסגעבעטעלט אין דעם קאַלטען טאַג, אין דעם
לעצטען טאַג פון איהר לעבען, — געקויפט אַ דאָלל און מיט דער

דאָל אין האַנד איז זי געשטאַרבען. . . אָהן פריינד, אָהן קרובים, אָהן בעקאַנטע, אָהן קינדער, אָהן פאַמיליע, אָהן אַ היים — וואָס דאַרף זי די דאַלל?

ווער ווייס? אפשר האָט דיעזע עלענדע, פּערוואָנגעלטע, אַלטע פּרוי געקויפט די דאַלל פאַר אַ פּרעמד קינד, פאַר אַ קינד פון אַזעלכע אונגליקליכע, ווי זי אליין איז? . . . זי האָט געוואָלט דאָס אַרימע קינד זאָל אויך וויסען אַז עס איז אַ יום טוב. . . און זי האָט געבעטעלט זעהר לאַנג ביז זי האָט געקענט קריגען די נויטיגע סומע און זי איז פּערפּאַרען געוואָרען.

און אפשר אין דיעזען קאַלטען טאָג, האָט זי זיך דערמאַנט אָן די גליקליכע טעג, ווען זי אליין איז נאָך געווען אַ זאָרגלאָזעם קינד און האָט ניט געוואוסט פון שרעקליכען נויט און ארמוטה. . . ווען זי איז ניט געווען אַזוי עלענד אויף דער וועלט. ווען אין דעם זעלבען טאָג האָט איהר אַ פּריינדליכע האַנד דערלאנגט אַ שעהנעם יום טוב פּרע-זענט און זי איז געווען גליקליך און לוסטיג. זי האָט געוואָלט כאַטש נאָך איינמאַל אין לעבען דורכפיהלען איהר יוגענד־פּריינד און איז געפאַלען אַ פּערפּאַרענע אויפ'ן טראַטואַר.

און אפשר גראדע היינט, ווען זי האָט דערזעהן, ווי פיעלע מאַמעס קויפען פאַר זייערע קינדער יום טוב מתנות, ווען זי האָט זיך פאַרגע-שטעלט, ווי די גליקליכע קינדער וועלען דריקען צו זייערע יונגע קער-פּערלעך צו זייערע מוטערס הערצער. ווען זי האָט זיך געשילדערט די הערליכע פאַמיליען-בילדער, וועלכע וועלען היינט אַווענד געפינען פּלאַץ אין יעדער הויז, — אפשר גראדע היינט האָט זי דערפיהלט ווי ביטער און פינסטער עס איז צו לעבען אליין אויף דער וועלט, לעבען נע ונד, אומוואַנדערען אָהן האַפּנונגען, אָהן יום טובים, אָהן גליקליכע טעג. . . אפשר געראדע היינט, האָט זי דערפיהלט, ווי אונגליקליך איז די פּרוי, וועלכע איז ארויסגעוואָרפען אויפ'ן גאַס און וועלכע קען ניט האַבען די פּרייד פון אַ מוטער. . . אפשר האָט זי געהאַפט מיט דער געקויפטער דאַלל ערגיץ וואו אין אַ גאָדזשינג הויז צו פּערבריינגען די נאַכט, רעדען צו איהר, ווי צו אַ קינד. דריקען זי צו איהר אויסגעטר-קענטע ברוסט ווי אַ מוטער — זי האָט געוואָלט כאַטש אויף איין אוי-גענבליק אָפּנאַרען זיך און דערפיהלען מוטער־פּרייד און קינדער־ליעבע

און זי איז געפאלען מיט דער טויטער דאָלל אין האַנד און איידער זי
האָט די דאָלל צו איהר ברוסט געדריקט איז זי אליין געווען קאלט
און טויט?

די דאָלל שווייגט און אין איהרע קאלטע, גלעזערנע אויגען שיינט
זיך אַב אַ קאלטער טויטער קערפער און אַ קאלטע טויטע וועלט...

א פאקט.

פרייטאָג, דעם 13טען אויגוסט, האָט מיינער אַ פריינד ערהאַל-טען אַ טעלעגראַמע, דאָס זיינער אַ שוואַגער איז גע'הרג'עט געוואָרען פון אַ טריין.

איך בין אַהין מיטגעפאָהרען מיט מיין פריינד. ווען איך בין אריינגעקומען אין הויז, 17 ראַטנערס סטריט, ניו יאָרק, האָט זיך אַ שרעקליכע סצענע פאָרגעשטעלט פאַר מיינע אויגען. דריי קליי-ניקע קינדערלעך האָבען שרעקליך געוויינט, אַ בייבי פון דריי וואָכען האָט געשריען, אַזוי ווי ער וואָלט שוין פערשטעהן זיין אונגליק. מיין האַרץ איז צוגאַנגען קוקענדיג אויף די בלויע געזיכטלעך פון די יונגע יתומים. די עלטערע צוויי אינגעלעך, — אייקעלע זיעבען און בעני דריי אַ האַלב יאָהר — זיינען צוגעלאָפּען צו מיר מיט דער פראַגע:

— ליידי, איז עס אמת, אונזער פאָפּא איז טויט?

אַ מידעלע, פון דריטהאַלבען יאָהר איז געזעסען אויפ'ן פלאָאָר און האָט געיאָמערט: פאָפּא, איך וויל מיין פאָפּא! — באַלד איז אריינגעלאָפּען זייער מוטער אַ בלאַסע, מאַנערע אַר-בייטער־פרוי, און אַרומכאַפּענדיג אַלע איהרע קינדערלעך, האָט זי געיאָמערט:

— קינדערלעך, וואו איז אייער פאָטער? וואו איז מיין מאַן?

וואו איז אונזער שפייזער?

אויף איהר קוקענדיג, האָבען זיך אַלע עופה'לעך צושריען. — אה, וואָס פאַר אַ שרעקליכע בילד! אַ שטיין האָט געקענט צו שפּאַל-טען ווערען

דער זיעבען יעהריגער אינגעלע האָט געשריען: מיין גוטער פאָ-פּא איז טויט, ווער וועט פאַר אונז אַרבייטען? און ווען איך האָב איהם געזאָגט: אַנקעל וועט אַרבייטען פאַר

איך אלעמען, — האָבען זיך די קליינע לעבעריגע אויגעלעך אויפגע-
הויבען צו זיין אָנקעל מיט אזוי פיעל געבעט און ארויפפאלענדיג
אויפ'ן אָנקעל האָט דאָס קינד געכליפּעט: „אָנקעל, „שיקט ניט מאַמא
אַרבייטען, זי איז קראַנק“.

און ווען דער אָנקעל האָט איהם פאַרזיכערט זיין וואונש צו ער-
פילען, האָט זיך דער יתום'ל עטוואָס בערוהיגט.

די טראַגעדיע, וועלכע האָט זיך אָפּגעשפּיעלט אין הויז דעם גאַנץ
צען טאָג, איז אונמעגליך צו בעשרייבען. אַ, איך זעלבסט וואָלט עס
וועלען פּערגעסען...

עס איז אָבער געווען אַ נול געגען דאָס שפּעטערדיגע.

די פרוי האָט געוואָלט נאָך אַ מאָל איהר מאַן אין זיין פאַריגען
וואָהנונג ברענגען. דאָס איז אָבער געווען אונמעגליך, דען מר. קאָהן,
וועלכער איז אַוועק זעקס אהר מאָרגענס צו דער אַרבייט, איז זיעבען
אהר שוין געבראַכט געוואָרען צום אַנדערטייקער אין שטיקער צוריי-
סען. די מיסים קאָהן האָט עס ניט געטאַרט זעהן, ווייל זי איז נאָך
געווען זעהר שוואַך אַ קינפּעט.

מיט גרויס מיה איז עס אונט געלונגען איהר איינצורעדען, מען
זאָל בלויז דעם טויטען פאַר זייער וואָהנונג פאַרביי פיהרען.

נואַרקער אפּטאונער גאַסען זיינען שטיי. די זונן האָט שוין אָנגע-
פאַנגען צו פּערגעהן. דאָ און דאָרט האָבען זיך געהערט טענער פון
מוזיק. אויף די באַלקאָנען זיינען ערטערווייס געזעסען רייך — פּער-
פּוצטע דאַמען און העררען, וועלכע האָבען זיך גערוהט נאָכ'ן גוטען
סאַפּער. אין מאַנכע ערטער האָבען זיך געזעהן רייך-געקליידעטע על-
טערען, וואָס האָבען זיך געשפּיעלט מיט זייערע קינדערלעך.

אָט דורך דיזע גאַסען איז שטיי דורכגעפּאָהרען אַ טויטען-
וואָגען, נאָך וועלכען אַ קערירוש איז נאָכגעפּאָהרען. אין איהם איז
געזעסען אַ יונגע אלמנה מיט דריי בלאַסע, עלענדע יתומים'לעך.

ס איז שוין געווען פינסטערליך. ווען דער פּאַראַד האָט עררייכט
דעם „הייליגען אָרט“; די זונן איז שוין געוועזען לאַנג אונטערגע-
גאַנגען. איבעראַל איז געווען שטיי, קיין ווינטעלע האָט ניט געבלאָזען.
קיינע מאַטיקלעך זיינען ניט געפּלויגען. די בוימער זיינען געשטאַנען
ווי פּעראומערטע, פּערגליוורטע, זיי האָבען זיך מיט קיין בלעטלע ניט
געריהרט, און די שטייַקייט איז אונטערבראַכען געוואָרען דורך די

הערצרייסענדע געשרייען, אלס די אלמנה איז ארויפגעפאלען אויפ'ן קעסטעל, וואו עס איז געלעגען איהר מאנ'ס קערפער...

עס האָט זיך מיר דאן געדוכט, אז די גאנצע נאָטור וויינט מיט איהר מיט, און ווען מען האָט אָנגעהויבען צו שיטען די ערשטע לאָך-פעטע ערד אויף איהר מאַנ'ס נייעם וואָהנונג, — ערשט דאן האָט זיך אָנגעהויבען אַ נייע טרויער-שפּיעל. מיט אונמענשליכע קולות האָט זי זיך צושריען:

מיין פריינד! מיין שפייזער! אויף וועמען לאָזט דו מיר איר בער? ! ווי קענסט דו דיינע לייעבע קינדערלעך פערלאָזען? און ארויפפאלענדיג אויף זיין קבר האָט זי געשריען, זיך רייסענדיג די די האָר פון קאָפּ:

„נוואָלד, העלפט מיר קלאָגען אויף מיין קלאָג! לאָזט מיר צו מיין מאַן, איר קען אָהן איהם ניט לעבען“

די קינדערלעך האָבען געוויינט. אייקעלע האָט געשריען: איר וויל דאָ ניט איבערלאָזען פאָפּא, ער וועט מורא האָבען אליין. זאָל ער געהן אַהיים, עס וועט איהם דאָ זיין קאַלט. אונגליקליכע עופה'לעך! וואָס פאַר אַ טרייסט האָב איר איצטער פאַר זיי געקענט געפינען? אָבער ווי האָב איר געקענט גלייכגילטיג בלייבען און זיי ניט טרייסטען? איר האָב זיי געזאָגט:

פאָפּא וועט ניט בלייבען אין גרוב, ער וועט זיין אויפ'ן הימעל און וועט דאָרט וואַרטען פאַר אונז, און ער וועט דאָרטען ניט דארפען אזוי שווער אַרבייטען, ווי דאָ.

די שמשים האָבען אונטערדעסען געמאָן זייער אַרבייט, זיי האָן בען דעם קבר פערשאַטען אָהן רעדעס, אָהן קראַנצען, אָהן בלומען. שטיל געלעבט — שטיל געשטאַרבען.

אויפ'ן בית עלמן איז געווען שטיל, די בלאַסע לבנה האָט ווי דערשראָקען ארויסגעקוקט פון פּערוואַלקענטען הימעל. קוקענדיג אויף דעם פרישען קבר, אויף די אונגליקליכע אלמנה און עלענדע קינדערלעך, האָב איר זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָב זיך ביטער צוויינט.

אייקעלע איז צוגעלאָפּען צו מיר.

— טאָנטע, — האָט ער געזאָגט, — דו זאָגסט אז פאָפּא איז אין

הימעל, טאָ וואָס זשע וויינסט דו?

קומענדיג האָבען מיר געפונען אַבגעקאַכטע אייער און בייגעל.
 עס זיינען אריין א פאָר אידען און האָבען אָנגעהויבען דאוונען מעריב.
 א גוטער מענש האָט געזאָגט קדיש מיט די יתומים. די אלמנה איז
 געזעסען שטיל, אָנגעשפּאַרט איהר ווייטאָגדיגען קאָפּ אויף איהרע
 אויסגעדארטע הענד.

פּלוצלונג איז אריינגלאָפּען א מאַן מיט א געוואלד: וואו איז
 מיין ברודער? ער איז געפּעהרליך קראַנק? וואו איז ער, גזלנים!
 אוי וועה! מע זאָגט קדיש? אודאי געשטאַרבען? וואָס שווייגט
 איהר?!? ! שוין געוועזען די לוייה? — גזלנים, וואָס האָט איהר גע-
 טאָן?!? איך וועל די וועלט איבערקעהרען, איך וועל דעם קבר אויפ-
 רייסען. אָ, מיין איינציגער ברודער, מיין איינציגער טרייסט. וואָס
 זאָל איך איצטער טאָן? צו וועמען זאָל איך זיך איצטער ווענדען?
 זיפּצען האָבען אַבגעקלונגען אלס אַן עכאָ אויף זיינע רייד...

פארשטערט.

1.

היינט איז איהר געבורטסטאָג. דאָס שעהנע פריוואַט הייזעל, וואו זיי וואָהנען, די צימערן, דאָס מעבעל, די עטליכע בוימער אין הויף מיט די בלומען, דאָס הינטעלע, דער פּאַפּונאַי, די דיענסטען — אלעס זעהט היינט אויס יום טוב'דיג. קוים האָט זי אין דער פריה אויפֿ-געפענט איהרע אויגען, האָט דער הערר דאָקטאָר, איהר פון גאָט בעשערטער מאַן, דערלאַנגט אַ פּאַָר ברייאַנטענע אוירינגלעך און אַ גרויסע דימאַנטענע „מאַרקיוזע“. ביי טאָג האָט איהר די מאַמע גע-שענקט זיידענס אויף אַ קלייד, אַן אַנקעל האָט איהר געשיקט אַ טשעק אויף פינף הונדערט דאָלאַר ... אַך! עס איז אזוי גוט צו לעבען, זיין געליעבט און קריגען קאָסטליכע פּרעזענטען.

ביי נאַכט איז דאָס הויז רייך איליומינירט. אויבען אין די זאַלען זיינען געאַכטעטע געסט, אונטען אין גרויסען עס-צימער, גרייט מען צום טיש ... אין קיך פּרעגעלט זיך און קאַכט זיך ... אין קעלער אויפֿן אייז שטעהט שאַמפּאַניער ... ביים אויווען שטעהט אַ געני-טער „קאָך“, וועלכען מען האָט גערונגען צוליעב היינטיגען יום טוב. די דיענסטען אין ווייסע פאַרטוכער לויפען אום ... טעלער קלינגען, נאַפּלען קלאַפען ... און די געסט אויבען, אויסגעפּוצטע, אויסגע-צוואַנגטע, געלאַסענע, סאָלידע, זיצען און רעדען טיעפּזיניג און סעריעז פון וויכטיגע געגענשאַטאַנדען ... עס איז אַן אויסערוועהלטע געזעל-שאַפט — געבילדעטע, אינטעליגענטע, גוט ערצויגענע מענשען. צוויי פּראָפּעסאָרען פון קאָללעדזש, עטליכע דאָקטוירים, אַ בעריהמטער פּרעסט; אייניגע גוט בעקאַנטע לאַיערס, אַ ריעל־עסטעיט בראַוקער, אַ בעריהמטער פּיאַניסט ... פון אַנפאַנג האָט מען בעשפּראַכען אייניגע פּאָליטישע ערשיי-

נונגען, נאך דעם האָט מען גערערט פון דעכס אומאָפיע. פון דעכסען איז מען אַריבער געגאַנגען צו פּלאַטאַטאַמאַס מאָאר, פּוריע... פון אומאָפיע איז מען אַריבער צו פּילאָזאָפּי. דער גלח איז געווען אַ גרויסער געגנער פון העגעל, דער ריעל עסטייט בראַוקער, וועלכער איז געווען אַ דאָקטאָר פּילאָזאָפּי פון יעיל קאַלעדזש האָט זיך אָנגענומען פאַר העגעלען, און דער פּראָפּעסאָר איז איהם געקומען צו הילפע... אַלע האָבען זיך געפּיהלט אַביסעל אונטערגעהויבען פון דער שמוציגער מאַטעריאַליסטישער וועלט און זיי האָבען מיט פּערגניגען געדענקט דערפון, אויף וויפּיעל זיי שטעהען העכער פון די אַנדערע געזעל־שאַפטען, וואו מע רעדט נור פון פייטס און מע שפּיעלט אין פינאַ־קעל... געוויס, נאָכ'ן סאַפּער וועט מען דאָ אויך מאַכען אַ קערטיל, אָבער דאָס איז דאָך נאָכ'ן סאַפּער, ווען דער מאָגען קען ניט פּערדייען קיין פּילאָזאָפּישע דיסקוסיאָנען.

ווען מען איז פון פּילאָזאָפּי אַריבער געשפּרונגען צו עסטעטיק און קונסט, האָט מען זיך דערמאַנט, אז מע דאַרף בעטען דעם פּיאַניסט עטוואָס „פּאַרצוטראַגען“... דער פּיאַניסט האָט געשפּיעלט די בע־ריהמטע ראַפּאָסאָדיע פון ליסט... דאָס האָט געגעבען אַ טעמאַ צו רעדען וועגען ליסט, וועגען וואַגנער און זיין מוזיק צו דער צוקונפט... מע האָט אויך זעהר פּיעל געשפּראַכען פון סעכאַסטיאַן באַך, הענדעל, מאַצאַרט, היידען, בעטהאָווען...

די אויסגעפּוצטע, גליקליכע, צופּריעדענע בעל הבית'טע איז דערווייל אַראָבגעלאָפּען זעהן, וואָס טוט זיך אין עס־צימער. זי האָט זיך אָכגעשטעלט און האָט מיט צופּריעדענהייט אַ בליק געטאָן אויפ'ן טיש. אַ זילבער ווייסער טישטוף, זילבערנע געשיהר, אַ טייערער פּאַרצעלייענער סערוויז, גרויסע וואַזאָנען מיט בלומען — אַלעס מיט געשמאַק און קונסט אויסגעשטעלט... פּלוצלינג הערט זי, ווי די רעשעטקע, וועלכע פּיהרט פּונ'ם קעלער צו דער שטראַסע, עפענט זיך און אימיצער געהט צו צום פענסטער... זי איז געווען אליין, די דיענסטען אַלע זיינען געווען בעשעפּטיגט אין קיך און די געסט אוי־בען, האָבען מיט התלחבות גערערט פון בעטהאָווענס נינטע סאָ־נאַטע... זי הערט שוואַכע לאַנגזאַמע טריט. אימיצער געהט צו צום פענסטער און קלאַפט אָן עטליכע מאָל...

אין אן אנדער צייט, ווען אימיצער זאָל צעהן אזויגער אין דער נאכט ציגעהן צום פענסטער, וואָלט זי זיך געוויס דערשראָקען אויף טויט ... איצט אָבער, ווען דאָס הויז איז פול מיט גוטע פרוינד און ווען זי איז צופריעדען, — איצט דענקט זי ניט, אז עס איז דאָ „פיינט“, אין מענשען, וועלכע זיינען אונצופריעדען. מיט אַ ליעדעלע און מיט אַ שמייכלע אויף די ליפען לויפט זי צום טהיר, עפענט האַסטיג אויף און בלייבט שטעהן איבעראַשט. אַן אונערוואַרטעטע אונאַנגענעהמע בעגעגניש ... אַנקעגען איהר איז געשטאַנען אַן אַל־טער, גרייז־גרויער טרעמפּ ... זיינע הענד האָבען געציטערט, זיין גאַנצער קערפּער האָט געוואַנקט ... די געריכטע, גרויע האָר פון זיין קאָפּ און לאַנג ניט געשוירענע באָרד זיינען געווען צוקלאַטשעט ... זיינע ארעמע צוריסענע קליידער זיינען געווען אין אַ גרויסע אונאַרדנונג ... און זי איז געשטאַנען געגען איהם יונג, געזונד, אין טייערע ברייאַנ־טען און אַ פראַכטפֿאַלע זיידענע קלייד ... קיין קינסטלער און קיין ערפינדער אין דער וועלט האָט ניט געקענט אויסטראַכטען אַ גרעסער־רען קאַנטראַסט אין דער וועלט. זי האָט ביי אַ גלאַנץ געטאָן מיט די אויגען און האָט געפרעגט: וואָס דאַרפט איהר?

זיין קערפּער האָט זיך אַ ביסעל צוגעבויגען צו איהר געהענטער און ער האָט שטיל אויסגערעדט: „מילעדי, איך בין הונגעריג! ...”

— פוי! האָט זי געענטפערט מיט אַ געפיהל פון עקעל ... זייער רע אויגען האָבען זיך נאָך אַ מאָל באַגעגענט, זיין בליק האָט זי דערשראָקען, עס איז געווען אַ בעטענדיגער און אין דער זעלבער צייט אַ דראָהענדער בליק; עס איז געווען אַ בליק פון פערצווייפֿלונג און צאָרן. זי האָט אַ קלאַפּ געטאָן מיט דער טהיר און איז געבליבען אליין. איז ער נור בעזויפֿען, אָדער ער האָט זי געוואָלט בערויבען אויך? ... ווי געפעהרליך עס איז ביי נאַכט צו עפענען די טהיר ... אזוי פיעל טרעמפּס ... ווי געפֿעלט אייך די פרעכהייט? צעהן אַ זייגער ביי נאַכט קלאַפען אין אַ פרעמדען פענסטער און פאָדערען עסען ... מיט דיעזע געדאַנקען איז זי ארויפגעלאָפֿען אויף די טרעפּ ... דאָ האָט זי זיך באַלד בערוהיגט און האָט בעשלאָסען קיינעם ניט צו דערצעהלען פון דעם אינצידענט, אום ניט צו פערשמערען די שמחה ...

2.

מע האָט שוין געגעסען אַלערליי מאַכלים אין דער וועלט, מע האָט שוין געטרונקען קאַניאַק, ברענדי, ליקאָרען, פּערשיעדענע ווייַר נען... מע האָט שוין דערלאָנגט שאַמפּאַניער, צוגאַסען די באַקאַלען און די טאַסעטן האָבען זיך געדאַרפט אָנפאַנגען. די פּנימער האָבען ביי אַלע געברענט, די אויגען געגלאַנצט, מע האָט פּיעל געלאַכט, געזאָגט וויצען... אַלע האָבען גערעדט העכער און שטאַרקער, ווי געוועהנט ליך... דער געאַכטעטער פּריעסט האָט געדאַרפט געבען דעם ערשט טען ספּיטש, צו בעעהרען די, וועלכע איז געבוירען געוואָרען אַכט און צוואַנציג יאָהר צוריק... אָבער די, וועלכע איז ערשיענען מיט אַכט און צוואַנציג יאָהר צוריק, האָט אַ וואָרף געטאָן אויף איהר מאַן אַ פּערוויסטען בליק און איז געוואָרען בלאַס...

— וואָס איז מיט דיר? אַלע געסט זיינען אויפגעשטאַנען. אין דער צייט פּונ'ם סאַפּער האָט זי עטליכע מאָל געהערט אַן אונגע- וועהנליכען גערויש אונטער'ן פענסטער. אימיצער האָט דאָרט גע- קלאַפּט, אימעצער האָט געהאַפּעט... איז נאָך דער טרעמפּ אונטער'ן פענסטער? האָט זי געדענקט און זיין בליק, אַ בעטענדיגער, רהמנות' דיגער, בייזער, פול מיט פאַרוואָרף און פּערצווייפלונג האָט איהר ניט געגעבען קיין רוה... זי אָבער האָט זיך ניט געוואָלט אָבגעבען דיע- זען נאַררישען געפיהל, האָט מעהר ווי געוועהנליך געטרונקען, גערעדט פּיעל, געלאַכט הויך... איצט אָבער, ווען מע האָט אָנגעגאַסען די שאַמפּאַניער און די באַקאַלען, האָט זי זיך איבערצייגט, דאָס איבי- צער איז ווירקליך אונטער'ן פענסטער. ניין, איהר האָט זיך ניט אויס- געוויזען. אימיצער איז שווער אַ פאַל געטאָן פון די טרעפּ פון בייס- מענט און זי הערט ביי דער טהיר פּערוואָרגענע שטעהנען, גלייך ווי מע שטיקט אימיצען...

— וואָס איז מיט דיר? האָט דער הערר דאָקטאָר אַ געשריי געטאָן דערשראָקען.

— דאָרט! דער טרעמפּ... עטוואָס איז געשעהן!
אַלע האָבען זיך אַ וואָרף געטאָן צו דער טהיר... ביים שוועל איז געלעגען אַ טויטער קערפּער פון אַן אַלטען גרייז — ער האָט עטליכע טעג ניט געגעסען און איז געשטאַרבען פון הונגער.. ווען

זיי האָבען ביי דעם גלענצענדען טיש געגעסען דעם רייכען סאָפּער,
האָט ער ביי דער טהיר געגוסס'ט. און ווען זיי האָבען געעפענט די
פלעשער שאַמפּאַניער צו טרינקען טאָסטען, האָט ער אויסגעהויכט
זיין לעבען...

ער האָט פּערשטערט — דיעזען אַבענד איז ניט געווען קיין
טאָסטען.

די מערדערין.

(א פאקט.)

1.

אין איינע פון די גרעסטע „מאָרנינג פייערס“ איז דער טרויער ריגער פאקט אזוי געווען בעשריבען: „ליעבע! ראכע! א פיסטאָל! פינף שיסע! לידענשאפט! טויט!“

„ער איז א רייכער לאָיער פון נאָסווי סטריט. זי איז א שעהנע מיידעל פון לואיזאנא. ער איז אלט פערציג יאָהר, זי איז אלט צוואַנציג יאָהר. נעכטען אבענד האָבען זיי ביידע בעזוכט דעם רייכען סאַלון, אויף מעדיסאָן עוועניו און האָבען ביידע פערנומען א „סעפע-רעט רום“. דער קעלנער האָט זיי דערלאָנגט וויין און סענדוויטשעס און זיי האָבען פערשלאָסען די טהיר. אין אייניגע מינוט ארום האָט זיך דערהערט פון זייער צימער א שאַם, א צווייטער, א דריטער, ביז פינף מאָל. ווען די פּאָלציי האָט אויפגעמאַכט די טהיר, איז שוין געווען נאָך דער דראַמאַ. ער איז געלעגען אויפ'ן פּלאַץ אין א טייך בלוט און זי, די ניעדערטרעכטיגע מערדערין, איז געשטאַנען לעבען איהם און האָט ביטער געוויינט. אַזעלכע שרעקליכע דראַמען שפיע-לען זיך אָב אין אונזער צייט צו אָפט. יעדע דומע מיידעל וויל זיין א העלדין און פּאָזירען אין טראַגישע ראָלען. זאָל די מערדערין מיט איהר לעבען בעצאָהלען פאַר איהר לייכטזין און די געזעלשאַפט זאָל לויז ווערען פון אַזעלכע שענדליכע פּערזאָנען!“

אין דעם אַבענד בלאַט פון דערועלבער צייטונג איז דיעזער צור-פאַל ווידער בעשפּראַכען געוואָרען: „אונזער רעפּאָרטער, וועלכער האָט אין דעם מאָרנינג פייער געשריבען, ווייס יעצט גענוי אַלע

איינצעלהייטען. די מערדערין איז נאך אזוי יונג און האָט שוין אזוי פיעל שענדליכעס געטאָן. זי האָט דריי יאָהר מיט דעם ערמאָרדעטען אַלס פרוי געלעבט און אין דער צייט פון די לעצטע דריי וואָכען, ווייל ער האָט ניט פערלאָנגט מעהר צו פיהרען מיט איהר אַן אונגעזעטצליך לעבען, האָט זי זיך פערגיפטעט מיט קאקאאיין, אָבער אין בעלוויי האָספיטאַל האָט מען זי גערעטעט. דעם צווייטען מאָל האָט זי מיט אַ מעסער זיך צושניטען דעם האַלז און איז דאָך לעבען געבליבען. איין מאָל שפעט אין דער נאַכט האָט איהר אַ פאָליסמאַן אַרעסטירט, ווייל זי האָט אומגעוואָנדערט איבער די גאַסען ווי אַ וואַהנינגע... די פאָליציי קען ניט ערקלערען אויב זי איז דאן געווען וואַהנינג אָדער בעזויפּען... אַזאַ יונגע פרוי און שוין אזוי פערדאָרבען. פּוּ! עס איז אַ שאַנדע פאַר דער געזעלשאַפט. זאָל דאָס זיין אַ גוטער ביישפּיעל פאַר די עלטערען, וועלכע ערציהען ניט זייערע קינדער, אזוי ווי די מאָראַל און די רעליגיאָן פאַרדערען".

2.

מיט דריי יאָהר צוריק איז זי קיין ניו יאָרק געקומען זוכען אַ בער שעפּטיגונג און פיהרען אַ זעלבסטשטענדיג לעבען. זי איז געווען יונג, שעהן, געבילדעט. זיסע האָפּנונגען האָבען איהר צוגעגעבען מוטא און קראַפט. גאָלדענע טרוימען האָבען פערטריבען פון איהר זאָרג און טרויעריגע געדאַנקען.

אין דעם באָרדינג הויז, וואו זי האָט זיך גענומען אַ וואַהנונג, האָט זי זיך בענגענט מיט איהם. ער איז געווען אַ פראַקטישער מענש, קלוג, סאָליד און רייך און זי איז געווען אַן אונערפּאָהרען עלענד קינד. פון אַנפאַנג איז ער געווען איהר וואַהרער פריינד און ראַטהגעבער, נאָכדעם איז ער געוואָרען איהר בעשיטצער און ליכטהאַבער און נאָכ דעם... נ, פערשטעהט זיך, זיסע ווערטער, טרייע ליכטע אין אַ סינ געל פלעט מיט נייע מעבעל.

דריי יאָהר זיינען פּערגאַנגען זעהר שנעל, די נייע מעבעל איז אַלט געוואָרען און די הייסע ליכטע איז געוואָרען קאַלט. ער איז געווען צופיעל פערנומען מיט ביזנעס און זי האָט איהם נור געשמערט; ער האָט ליכט געהאַט די פרייהייט און זי, אַבוואָהל זי האָט פון איהם גאָר ניט געפאָדערט, — זי האָט איהם דאָך אין אַ געוויסער מאָס געכונ-

דען. און דערצו נאך האָט זי די לעצטע צייט פערלאָרען איהר לעבן-
האפטיגקייט, איז געוואָרען גרין און האָט זיך אָפּט געפיהלט איבעל...
שרעקליכע דריי וואָכען האָט איבערגעלעבט דיעזע יונגע און אונגליק-
ליכע פרוי ווען ער האָט זי אונערוואַרטעט פערלאָזען, זי האָט צו דעם
מענשען ניט נור צטרוי געהאַט, זי האָט איהם געליעבט מיט אַלע גע-
פיהלען פון איהר יונג האַרץ. איהר פערצווייפלונג איז געווען אזוי
גרויס, דאָס זי האָט צוויימאָל זיך דאָס לעבען געוואָלט נעהמען. אין
איינ נאַכט ווען זי האָט אָהן אַ ציעל אומגעוואַנדערט איבער די גאַסען,
אליין מיט זעהר טרויעריגע און ביטערע געדאַנקען, האָט זי פֿלוצלונג
דערפיהלט דאָס אונטער איהר צובראָכי. "לעבט נאָך אַן עלענד
און אונגליקליך געשעפּף... וואָס מיט איהר איז דאַמאָלס געשעהן,
געדענקט זי ניט — זי ווייס נור, דאָס מען האָט זי אין יענער שרעק-
ליכער נאַכט פאַר אַ וואַהניניגער פעררעכענט און אַרעסטירט..."

אין דיעזען טרויעריגען טאָג האָט זי ענדליך בעשלאָסען נאָך
איינ מאָל צו זעהן „איהם" און ברענגען איהם אזא נאַכריכט, וועלכע
מאַכט אנדערע פּאַטערס גליקליך. דיעזען טאָג אין איהם זעהר גוט
גענאַנגען און ער איז געווען אויפגעלעגט. ער האָט זי זעהר פריינדליך
עמפּפאַנגען. איז זי שוין יא געקומען, האָט ער געטראַכט, פאַר וואָס
זאָל איך מיט איהר ניט לעבען אַ גוטען טאָג? ... און זי איז געווען
דערצו נאָך שעהן, די באַקען, ווי ראָזען און אין די אויגען האָט גע-
ברענט אַן אונבעקאַנטער פייעריל..."

אַבער ווען זיי זיינען געבליבען אליין אין צימער, ווען זי האָט
מיט אַ ציטערענדיגער שטימע, מיט אַ טיעפען געפיהל און מיט לייעבע
איהם געזאָגט: „טייערער, איך.. איך וועל גיך אַ מוטער זיין", —
איז ער אויפגעשפרונגען גלייך ווי זי וואָלט צו זיינע פיס אַ באַמבע
געוואָרפען, דאן איז דאָס שרעקליכע געשעהן... איהר פערלאָרענע
יוגענד, איהרע פערגאַסענע טרערען, איהרע שלאַפלאָזע נעכט, איהר
ביטערע פערצווייפלונג — אַלעס האָט זי איהם ערקלעהרט מיט איהרע
ערשטע צוויי קוילען... די איבריגע דריי מאָל האָט זי געשאָסען ווי
אַ וואַהניניגע..."

צו זיך איז זי געקומען ווען די פּאַליציי האָט אָנגעהויבען צו ברע-
כען די טהיר. זי האָט אַ קוק געטאָן אויפ'ן פּאַרלאָגע — ווייל ניט זי
מיט דאָס וואָס זי ערוואַרטעט איז איהר צו ערשט אויפ'ן געדאַנק גע-

קומען, — ער האָט געשוואומען אין זיין אייגען כלוט. ער האָט נאָך גע-
לעבט, אָבער דער טויט האָט שוין געשוועבט איבער איהם . . . די שרעק-
ליכע יסורים האָבען פּערענדערט דאָס געזיכט פון דעם מענשען, וועל-
כער איז איהר געווען אַזוי טייער.

זי האָט זיך אָבגעקעהרט און צוויינט מיט ביטערע, ביטערע
טרערען.

איין אויגענבליק.

1.

איהר נאָמען איז מיימי אייזענשטיין.

זי האָט דאָס רעכט גערופען צו ווערען מיט דעם נאָמען אייזען און שטיין: עס איז זעלטען צו טרעפען אַ יונגע מיידעל מיט אזא קרעפֿ-טיגען כאַראַקטער. מיט אזא אייזערנע ענערגיע, מיט אזא בעשלאָסענ-הייט. זי האָט נאָך זעהר וועניג געלעבט, זי האָט שווער געאַרבייט און גרינג איבערגעטראָגען נויטה און מאַנגעל! וועניג פערדיענט, אָבער פיעל גערעכענט און גערענקט...

אין אַ שעהנע פרייהלינגס-נאַכט, ווען די בוימער פון צענטראַל פאַרק האָבען זיך שטיל אונטערהאַלטען פון ליעבע, ווען די גרינע בלעטלעך האָבען געציטערט פון ליידענשאַפט, ווען די גרעזעלעך און די בלומען האָבען געדופט מיט פערלאַנג און די שטערענדלעך האָבען ווייט, ווייט אין בלויען הימעל אריין, האָט מיימי אָבגעגעבען איהר האַרץ דעם, וועמען זי האָט ליעב געהאַט מיט דעם פייער פון דער ערש-טער, יונגער, ריינער אונשולדיגער ליעבע.

דאן איז געקומען דער דונקלער, קאַלטער טרויעריגער ווינטער... די בוימער האָבען אַרונטער גענומען זייער גרינעם סאַמעטענעם מאַנ-טעל, די גרעזעלעך זיינען פערטריקענט געוואָרען. די בלומען פערוועלקט און מיימי אייזענשטיין איז געבליבען אליין.

2.

לאַנגזאַם און טרויעריג האָבען זיך געצויגען די פינסטערע טעג, קיין פרייד, קיין האַפנונג אין לעבען... יעדען טאָג דער זעלבער ענ-גער שאַפ, די זעלבע שווערע אונדאַנקבאַרע אַרבייט. די ראָזען פון מיי-

מי'ס באקען זיינען פערשוואונדען, דער גוטער שמייכל פון איהרע ליפען איז אוועק אויף אימער.

זי האָט געשוויגען, אָבער אין שאַפּ האָט מען גערעדט ... איהרע בעסטע פריינד האָבען זי אָנגעפאַנגען צו פערפאַלגען אין דעם נאָמען פון גאָט און אין דעם נאָמען פון דער געזעלשאַפּט ... זי האָט געמוזט קומען צו דער אַרבייט פריהער פאַר אַלע, אַ גאַנצען טאָג זיצען אויף איהר פּלאַטץ, און שפּעטער פון אַלע אַרויסגעהן, ווייל ווען זי פּלעגט געהן פאַרביי די אַרבייטערינען פּלעגען אַלע לאַכען, פייפען, הוקען, שפייען. דער פּאַרמאַן פּלעגט ווינקען איבער'ן טיש מיט אַ פּרעכע מיט נע און אייניגע פּלעגען שרייען: מיסים, מאַראַם! ... וואָס ווערט איהר אַזוי קיילעכדיג? ... האַ האַ! און חיי! חיי! און מימי ווערט נאָך בלאַסער, טראַגט איבער מיט געדולד איהר שאַנדע און שמערץ ... שווייגט און זיפּצט שטיל.

קיינער ווייס ניט, וועלכע שרעקליכע שווערע מינוטען זי האָט איבערגעלעבט ווען זי האָט אין די לאַנגע שלאַפּפּאַזע נעכט אין איהר ענגען צימער געטראַכט וואָס זאָל זי טאָן? דער ערשטער ביטערער געדאַנק איז געווען זעלבסטמאָרד, דער צווייטער שרעקליכער געדאַנק איז געווען — ערמאָרדען דאָס אונגליקליכע קינד ... איהר יונגע קע פּעלע האָט געאַרבייט און די יונגע אויגען האָבען טרערען געגאַסען ... ענדליך, האָט זי בעשלאַסען: זעלבסטמאָרד בעגעהן שוואַכע מענשען, וועלכע האָבען קיין קראַפּט ניט צו קעמפּען ... אַן אונשולדיג קינד ערמאָרדען קענען נור גרויזאַמע נאַררישע פּערברעכער, — לעבען און פאַר'ן לעבען קעמפּען! ...

3.

אַלע צייטונגען זיינען געווען פול מיט דער בעשרייבונג פון דעם זעלטענעם קינד ... אַ פּאָליסמאַן האָט עס געפונען ניט ווייט פון צענטראַל דיפּאָ ... אַ מיידעלע שעהן ווי גאַלד ... שוואַרצע גרויסע אויגעלעך, רויטע ליפעלעך! .. אָבער וויפיעל קליידער! וועלכע שעהנע און טייערע מיטצלעך, וועלכע פיינע צודעקען, וואָסערע זעלטענע שפייטצען ... עס איז אַן אַריסטאָקראַטישע קאָפּ, האָבען אַלע געשריען אין איין קול ... עס איז אונבעדינגט פון דער פינפטער עוועניו גע-בראַכט געוואָרען ... האָבען געשריען די רעפּאָרטערס.

נאררישע מענשען! דאָס קינד האָט מען געבראַכט פון אַ פינגער
טערן ווינקעל. און אַרעמע, אונגליקליכע מוטער האָט מאָנאַטען לאַנג
שווער געאַרבייט, געליטען מאַנגעל, ניט געשלאָפּען נעכט, ניט געגען
טען קיין וואַרעמעס וואַכענווייז לאַנג, אום דאָס קינד זאָל קריגען אזא
רייכען גאַרדעראַב ...

מיט טרערען האָט די יונגע מוטער אָנגעטאָן איהר קינד אין די
שעהנע, רייכע קליידער, מיט שטילע טרערען האָט זי איהר גאַנצע גאָב
איינגעפאַקט, מיט טרערען האָט זי געטראָגען איהר טייערען, ליבערען
פעקעל איבער די גאַסען ... ענדליך האָט זי דאָס צום לעצטען מאָל
צוגעדריקט צו איהר האַרץ, צוויי לעצטע טרערען האָבען זיך אַראָב-
געקויקעלט אויפ'ן ווייסען קישעלע און דאָס קינד איז געבליבען אליין
אויפ'ן גאַס ...

מיימי האָט געלעזען אין די צייטונגען אלע טאָג גאַנצע בעריכט-
טען פון איהר קינד. זי האָט געזעהן געדרוקט דאָס בילד פון איהר
שעהנע טעכטעריל ... זי האָט געוואוסט, דאָס מען ליבעט דאָס קינד,
דאָס פיעל רייכע דאַמען געהען יעדער טאָג בעוואונדערען דעם קינד'ס
שעהנקייט ... ענדליך האָבען איהר די צייטונגען געבראַכט די נאַכריכט,
דאָס אַ רייכע דאַמע האָט איהר קינד אַדאַפּטירט. דיעזע נאַכריכט האָט
זי ערפרייט און דערשראָקען. דאָס קינד האָט אַ הייס, האָט מיימי
געטראַכט, דאָס קינד וועט פילייכט אויך אַ מוטער האָבען, אָבער איך
וועל מוין קינד שוין ניט האָבען, קיין מאָל ניט, קיין מאָל ניט! ...

4

די אינסטינקטען פון אַ מוטער האָבען זיך ערוועקט אין איהר צו-
וואונדערטעם האַרץ. . גאַנצע טעג האָט זי ערפאַלגט נור איין געד-
דאַנק: זעהן דאָס קינד ... איין מאָל נור זעהן איהר קינד! ... געד-
גען איהר ווילען פלעגען איהר דיעזע געדאַנקען פיהרען איבער די
גאַסען פון ניו יאָרק ביז זי פלעגט קומען צו אַ געוויסען פאַלאַסט אויף
דער „נ" שטראַסע ... דאָ פלעגט זי שמעהן שטונדען ווייז און וואַר-
טען ... אריינקוקען אין די אָפענע פענסטער, צוהערען זיך ...
מיט אַ ציטערענדיגער האַנד האָט מיימי אָנגעקלונגען ביי דער
אויסערער טהיר. אליין די ווירטהין האָט איהר געעפענט, מיימי האָט
דערזעהן געגען זיך די מוטער פון איהר קינד ...

— וואָס פּערלאַנגט איהר? האָט געפּרעגט די רייך געקליידעטע מאַדאַם
 — איך זוך אַ פּלאַץ... איך וויל זיין אַ דיענסט אין אייער הויז...
 — עס איז ניטאָ קיין פּלאַץ ביי מיר אין הויז, האָט די מאַדאַם געענטפּערט ביז און שטאַלץ, אָבער זי האָט באַלד איבערגעביטען איהר טאָן און האָט מיט אַ דערשראָקענער שטימע געפּרעגט: וואָס איז אייך? ... איהר זייט אזוי בלאַס? ... מיימי איז קוים געשטאַנען אויף איהרע פיס...
 — איהר האָט מיט אייניגע מאָנאַטען צוריק אַראָפּטירט אַ קינד... האָט געזאָגט מיימי מיט אַ ציטערענדיגער שטימע, איך בעט אייך... ערלויבט מיר איין אויגענבליק... נור איין אויגענבליק! ...
 — ווי וואַגט איהר? האָט די רייכע דאַמע אַ געשריי געמאַן; זי האָט אָבער באַלד פּערשטאַנען ווער די אונגליקליכע יונגע פרוי איז, און האָט שטיל געפּרעגט: וואָס? איהר פּערלאַנגט...
 — ניין! איך וואַג ניט! איך פּערלאַנג קיין זאַך ניט! ערבאַרעמט אייך איבער מיר, האָט מיטלייד, ערלויבט מיר נור איין אויגענבליק... נור איין אויגענבליק... און דאַן אויף אייביג, אויף אייביג...
 ביידע פרויען זיינען געשטאַנען לאַנג איינע געגען דער אַנדערער און האָבען געשוויגען, ביידענס אויגען זיינען געווען פול מיט טרע-רען...
 5.

דאָס קינד האָט געשלאָפּען אין אַ רייכע בעמעלע... מיימי איז צוגעגאַנגען שטיל. אייניגע מינוטען איז זי געשטאַנען און האָט בע-טראַכט איהר קינד, דאַן האָט זי זיך אַראָבגעלאָזט אויף די קניע און האָט זיך צוגעבויגען צום קינד... אַ גרויסע טרער איז אַראָבגעפאַלען אויפ'ן קינדס ווייסע הענטעלע... ווי רופט מען זי? האָט זי קוים אויסגערעדט.

— עלעאָנאָראַ! ... עלעאָ! ... האָט מיימי געוואַלט זאָגען און האָט ניט געקענט. טרערען האָבען זי געשטיקט. זי האָט זיך צוגעבויגען נאָך ניעדעריגער און איז געבליבען ווי אַ פּערשטיינערטע... אַ געדאַנק האָט אַ בליץ געטאָן, כאַפּען דאָס קינד און לויפּען... וואָהין? אין אַ

פינסטערען טענעמענט הויז? ... לײדען הונגער, נויטה, שאנדע...
 און דאָ איז אזוי גערוים, רייך... זי האָט אָבגעווישט שנעל איהרע
 טרערען, האָט צום לעצטען מאָל אַ קוש געטאָן איהר קינד און איז
 אויפגעשטאַנען... גוטע פרוי, דאַנקע! .. איהר זייט יעצט מיין קינדס
 מוטער... איהר האָט זי לײעב, אַ יאָ? ... וויינט ניט! איך בין אויך
 גליקליך... איין אויגענבליק בין איך דאָך געווען איהר מוטער...
 אז דאָס דען ניט גענוג פאַר אַן אָרעמער פרוי? זיי געזונד, קינד...
 זיי גליקליך... מיר שוידען זיך אויף אייביג! ... עלעאָנאַרע! ...
 און מימי איז ארויסגעגאַנגען מיט שנעלע ענטשלאָסענע טריט...
 און די רייכע פרוי איז געשטאַנען געריהרט און פערוואונדערט, און
 דאָס קינד האָט געשלאָפען מיט אַ רוהיגען זאָרגלאָזען שלאָף.

געהן אַ היים.

איהר זעהט זיי אויף דער בויערי אויף יעדען טריט און שריט. אייניגע פון זיי זיינען שכור, אנדערע צו ניכטער. אייניגע מאכען זיך הארץ און האלטען זיך מונטער, אנדערע געהן אום טרויעריגע, נידערנעשלאָגענע, פערטראַכטע. ביי איינעם זיינען די פינגער ארויס-געשפרונגען פון די שטיוועל און ער טראָגט אַ סטאַוו פייפ. דער אנדערער טראָגט געלע שיד און האָט ניט קיין אונטער-וועש. אייניגע זיצען ביי נאכט און דרעמלען אויף די טרעפ פון אַ פּרעמדען סטופ, אנדערע בלאָנזשען אום אַ גאַנצע נאכט, ווידער אנדערע קוויקען זיך מיט פרי-שע לופט וואו עס איז אין פאַרק. איהר זעהט זיי אויף דער בויערי אין פאַרק ראָו, וואָהין איהר קעהרט זיך און ווענדעט זיך, איהר זעהט זיי שכורע, שמוציגע, פון אלע פּעראַכטע, פון פּאַליציי פּערפּאָלגטע, פון דער וועלט אָבגעריסענען, פון דער געזעלשאַפט ארויסגעשטויסען; — איהר זעהט זיי הונגעריגע, נאַקעטע און באַרוועסע, פּערלאָרענע, פּרעכע, נידערנעשלאָגענע, אונגליקליכע, עלענדע פּערמיאוסטע, איהר זעהט זיי און זיי מאַכען לוין אויף אייך קיין איינדרוק ניט. איהר זייט אַ „וויסענשאַפּטליכער“ מענש און איהר ווייסט, אז עס איז אַ געזעצ-ליכער „קאָנסעקווענטער“ פּראָדוקט פון דער סיסטעם. וואָס דאַרפט איהר נאָך ? ...

זיי מאַכען אויף אייך קיין איינדרוק ניט, ווייל אייער אויג איז געוואָהנט צו זיי. זיי זיינען אַן „אייגענשאַפּט“ פון דער גאַס פּונקט אזוי ווי אַ דיקער פּאָליסמאַן, אַ באַרעל מיסט, אַ פּרעכער אַדווערטייז-מענט אַן אָנגעפאַרבעטע פּראָסטיטוטקע, אַ צוסטראַיטע קוויטשענדיגע שאַראַמאַנקע. זיי מאַכען אויף אייך קיין איינדרוק ניט, און איהר קענט אויף זיי אויך קיין איינדרוק ניט מאַכען מיט אַ זיפּץ פון אַ פּילאַנטראָפּ, מיט אַ באַראַכאַן פון סאַלווישען אַרמי, מיט אַ הללויה פון אַ צבועיאַק

און מיט א לכה דודי פון געדונגענעם מענשען פריינד ... זיי הערען אייך אין דער לינקער פאה און געהען זיך מיט זייער וועג צו פינסטער-נים, ארמוטה און ווילדקייט.

ניין! אויפ'ן גאס, אויפ'ן רעגען און שנעע, אויף א בלאַטיגען סטופ אין א שמוציגען שיינק, אויף אן איינזאמע באַנק און פאַרק, אין אן אָפענעם עקספרעס לעבען א סטייבעל וועט ער שוין אויף אייך קיין איינדרוק ניט מאַכען. אַט איהר קוקט זיך צו בעסער צו איהם, ווען ער, מעהר אָדער וועניגער א גליקליכער, זיצט אין איינעם פון די „האַר-טעלען“, וועלכע ציהען זיך פון קופערס אינסטיטוט ביז'ן סיטי האַל, — ווען ער זיצט מיט א פיפקע אין די ליפען, אָדער מיט טשו טאַבעקאָ אין מויל, מיט א ביליגע צייטונג אין האַנד, און מיט די פיס לעבען א גרויסען אייזערנעם אויווען, אויב עס איז ווינטער, און מיט די די זעלבע פיס אויף אן אָפענעם פענסטער, אויב עס איז זומער ... די איהר קוקט זיך צו — דאָרט זיצט אן אַלטעטשקער און רויכערט פער-טראַכט, א יונגער באַי דרעמעלט דעם קאָפּ אַראָבגעבויגען פון בייד-קעל, — קוקט זיך צו צו זיי און פרעגט: וואו איז זייער היים? . . . און אייך וועט געוויס אָנהויבען וועה טאָן דאָס האַרץ.

ווען איך פאָהר מיט'ן עלעוויטאָר פערביי דיעזע „האַטעלען“ און זעה די „געסט“ דאָרט דורכ'ן פענסטער פון וואַגאָן, מוטשעט מיך געגען מיינ ווילען די פראַגע: „אזוי פיעל מענשען דאָ ... וואו איז זייער היים? ... אן אַרעמאָן, וועלכער וואָהנט אין איינגע שמוציגע רומקעלאַך האָט דאָך א ווינקעלע, וואו ער איז אין דער היים, וואו ער געפינט מענשליכע וואַרעמקייט, מיטלייד, פריינדשאַפט. נאָהענטע, וועלכע אינטערעסירען זיך מיט איהם, וועלכע שטיצען זיין געזונדהייט און האָבען מורא פאר זיין טויט. א פערוואַנגעלטער עמיגראַנט האָט א היים ערגיץ ווייט, וואָהין ער טראַגט זיך מיט זייגע געדאַנקען און פון וואַגען ער ערוואַרטעט פרייד און טרויסט. א באַרדער אין א פרעמדע הויז האָט גומע פריינד, האָט א פאַמיליע מיט וועלכער ער איז גע-וואָהנט, האָט מענשען, וועלכע רעכענען איהם פאר אן אייגענעם, האָט א צימערעל, וואו ער איז ווי אין דער היים. וואו איז די היים פון דיעזע טויזענדער, טויזענדער מענשען, וועלכע זיינען דאָ איין נאַכ-טיגע געסט, וועלכע זיינען דאָ צווישען מענשן, מיט וועלכע זיי האָט צוזאַמען געבראַכט א צופאַל, וועלכע וועלען מאַרגען שפאַצירען אויף

דער גאס א גאנצע נאכט, אָדער זיין געסט אין אן אַנדער לאָדזשינג
הויז? וואו איז זייער היים? וואו קענען זיי נעהמען די מענשליכע
וואַרעמע געפיהלען פון מיטלייד, פריינדשאפט, מיטגעפיהל, אָהן וועל-
כע דעם מענשענס לעבען איז אַ פינסטערער, קאלטער קבר?

זיי האָבען ניט קיין היים! זיי בלאָנזען ארום איבער דער וועלט
פרעמדע, עלענדע טוט איינעם פון זיי וועה — ווער ווייס עס? איז
ער קראַנק — וועמען האַרט עס? ער וועט אומגעהן אַ קראַנקער, אַ
צופוילטער, אַ צווייטאַנטער אַזוי לאַנג ביז ער וועט פאַלען אין מיט'ן
גאָס און פרעמדע מענשען וועלען איהם אויפהויבען און אַוועק פיהרען
אין אַ האָספּיטאַל, וואו מע וועט איהם זעהר שלעכט און זעהר גראָב
בעהאַנדלען. ווט ער שטאַרבען — ווער וועט איהם שענקען איין טרער,
ווער וועט פיהלען אַז ער פעהלט, אַז ער איז ניטאָ מעהר אויף דער
וועלט? ווער ווייס פון איהם, אַז ער לעבט, און ווער וועט דענקען פון
איהם, ווען ער וועט שטאַרבען? ...

אַזוי פיעל מענשען דאָ ... אָהן אַ היים ...

מיין אויבער-ראַק!

(א פסיחאָלאָגישער עטיווד.)

1.

אין איין אויגענבליק האָט זיך שוין פּערזאָמעלט אַ גאַנצע מענע-גע נייגעריגע אויפ'ן טראַטואַר אַנטקעגען אַ ביליגען „לאַרזשינג הויז“ אויף דער בויערי. ערשט, דאַכט זיך זיינען אלע געגאַנגען מיט אַ גע-וועהנליכען טריט, יעצט לויפען זיי, צוימען איבער די גאַס און שפּרינגען איבער די רעלסען... מען ווייס ניט וואָס האָט פּאַסירט, נור איינער לויפט, לויפט דער אַנדערער, לויפען אלע...

ביים לאַרזשינג הויז איז געשטאַנען אַ אירישער יונגער מאַן, זעהר אַרעם געקליידעט און מיט אַ קריינקליכען געזיכט און האָט מיט אַ וויינענדיגע שטימע גע'חזר'ט אָהן אַן אויפהער: „גיט מיר אָפּ מיין אויבער-ראַק!“ „אוי גיט מיר אָב מיין אויבער-ראַק“ די מוסקולען פון זיין געזיכט האָבען זיך ביי דיעזע ווערטער געצוקט פון שרעק-ליכע קאַנוואַלסיען און זיינע ערשראַקענע אויגען האָבען געקוקט ווילד און פּערצווייפעלט.

עס זיינען געווען בעווייזע, דאָס מען האָט איהם פון לאַנדזשינג הויז ארויסגעוואָרפען אָהן איבריגע צערעמאָניעס. עטליכע טראַפּענס בלוט אויף די האָר פון קאָפּ און אויפ'ן שטערן האָבען בעווייזען, דאָס ער האָט ערשט געקראַנגען גוטע קלעפּ... און זיין אויסגעשמירטער זשאַקעט און הויזען האָבען געצייגט, דאָס מע האָט איהם געשלעפּט איבער די טרעפּ אַראָפּ מיט רציחה... „גיט מיר אָב מיין אויבער-ראַק!... גיט מיר אָב מיין אויבער-ראַק!“ האָט געשריען דער יונגער מאַן אלץ מיט מעהר געוויין און פּערצווייפלונג. געגען איהם איז גע-שטאַנען אַן איירישער בחור אָהן אַ ראַק אין אַ ווייסען פּאַרטוך. די אַרבעל פון זיין העמד זיינען געווען פּערקאַטשעט, צוויי געזונטע קולאַ-

קעם זיינען געווען צונויפגעדריקט, די אויגען האָבען געברענט מיט פייער, דער פנים אָנגעגאַסען מיט בלוט.
— וואָס איז געשעהן? — האָט געפרענט איינער פון די ניין געריגע.

— ער נעכטיגט דאָ ביי מיר אַ גאַנץ ווינטער און איז אימער שטיל... היינט אָבער האָט איינער פון די טרעמפס צוגענומען זיין אויבער-ראַק, אַן אַלטע אויסגעריבענע שמאַטע, וועלכע איז ניט ווערטט קיין סענט... איך גיב איהם צוויי דאָלאַר, ער זאָל נור קיין סקאַנדאַל ניט מאַכען... און ער... נאר ד... .

ביי דיעזע ווערטער האָט דער איירישער גלח ארויסגעשלאַפּט פון זיין הויזענ-קעשענע צוויי דאָלאַר-בילם און האָט ביז אויסגעשריען:
נאָ! נעהם! און געה צום טייוועל!

דער יונגער מאַן, וועלכער איז אויף אַ מינוט אַנשוויגען געוואָרען און האָט זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט, וואָס מען רעדט — האָט פּלוצלינג נאָך העכער און נאָך מיט אַ גרעסערען יאָמער אָנגעהויבען קלאַנגען: אַי! גיט מיר אָב מיין אויבער-ראַק! מיין אויבער-ראַק גיט מיר אָב! מיין אויבער-ראַק!"...

די רייהען פון די נייגעריגע זיינען געוואָרען געדיכטער. אַלע האָבען סימפּאַטיזירט מיט'ן בעל הגוף פון לאַדזשינג-הויז און האָבען געלאַכט פון דעם משוגענעם נאָר, וועלכער וויל ניט נעהמען קיין צוויי דאָלאַר פאַר אַן אַלטע שמאַטע... צווישען די נייגעריגע איז געווען אַ „סטאַר" פון אַ אירישען טהעאַטער. ער איז צוגעגאַנגען צום יונגען מאַן און האָט מיט איהם גענומען רעדען איריש...

— איז רען דער אויבער-ראַק געווען זעהר אַ טייערער?

— ניין, זעהר אַן אַלטער... איך האָב איהם נאָך מיט צוויי יאָהר צוריק געקויפט אין לאַנדאָן אַ סעקאַנד הענדיגען...
— נו, פאַר וואָס נעהמט איהר ניט די צוויי דאָלאַר?

ביי דיעזע ווערטער האָט דער יונגער מאַן מיט אַ נייעם געשריי און געוויין: מיין אויבער-ראַק! גיט מיר אָב מיין אויבער-ראַק!...
— ווייסט איהר וואָס, האָט געזאָגט דער סטאַר, קומט, איך וועל אייך שיינקען מיינעם אַ פּאַלטאַ, כמעט נאָך גאָר אַ נייעם...

— ניין! ניין! מיין אויבער-ראַק! מיין אויבער-ראַק!

— קומט, איך וועל אייך קויפען אין סטאַר אַ נייעם פּאַלטאַ!..

— מיין אויבער-ראַק! מיין אויבער-ראַק!..

— הי איז קרייז, האָט איינער אַ געשריי געטאָן, ווען מע האָט איבערגעזעצט אין ענגליש, וואָס דער מאַן מיט'ן סטאָוו פייפּ האָט געזאָגט.

— פּאַרט פון דאַנען! האָט אַ געשריי געטאָן דער איירישער מיט אַ שרעקליכען צאָרן, און האָט אָנגעהויבען שטויסען דעם פּערוויינטען יונגען מאַן... .

— ניין! ניין! מיין אויבער-ראַק! גיט מיר אָב מיין אויבער-ראַק! דערויף האָט דער איירישער געענטפּערט מיט אַ שטאַרקען ועץ אין אויג אריין... .

— מיין אויבער-ראַק! האָט געשריען דער יונגער מאַן און אויף זיין קאָפּ האָבען זיך געשאַטען פייערדיגע קלעפּ, בלוט האָט זיך געגאָ-סען פון נאָז און פון זיין אויער. ער איז שוין פּיעל מאַל געווען געשליי-דערט צו דער ערד, אָבער ער פלעגט זיך באלד אויפכאַפּען און שרייען דאָס אייגענע: מיין אויבער-ראַק! מיין אויבער-ראַק!

צוויי פּאָליצייסטען האָבען איהם מיט גרויס מיה געקענט אריינ-זעצען אין פּאַטרול וואָגען... זיין שטימע איז שוין געווען הייזעריג און ער האָט נאָך אימער געשריען דאָס זעלבע: מיין אויבער-ראַק! מיין אויבער-ראַק!...

אין סטיישאָן הויז איז אויף איהם פלוצלונג אָנגעפאלען אַ וויל-דע משוגעת. זיין פּערצווייפּעלטען געשריי האָבען כמעט אַ גאַנצע נאַכט געהערט די שכנים ארום. ער האָט געקלאַפּט אין טהיר מיט די פיס און די הענד און געפּאַרדערט זיין אויבער-ראַק אונבעדינגט. די געזונדע אָרדנונג מחבלים זיינען ארויס פון די כלים, האָבען איהם גע'הרג'עט מכת רצח און געבונדען מיט שטריק. פּאַרטאָג איז ער ענדליך מיעד און שטיל געוואָרען און זיינע ליפּען האָבען נור געשעפּטשעט: מיין אויבער-ראַק! מיין אויבער-ראַק!...

אויף אלע פּראַגען אין פּאָלים קאָרט האָט ער געענטפּערט מיט אַ געוויין און געבעט, מען זאָל איהם אָבגעבען זיין אויבער-ראַק און אין בעלוויי האָספיטאַל האָט מען פון איהם געהערט נור צוויי ווער-טער, וועלכע ער האָט קוים אויסגערעדט מיט זיין שוואַכער שטימע: מיין אויבער-ראַק!

.2

אין דער היים האָט ער געהאַט אַ מאַמען, שוועסטער, קלענערע
 ברידער, דאָ אין ניו יאָרק איז ער געווען פרעמד און עלענד. די ארעמע
 מאַמע נעביד האָט געוויינט און האָט איהם געבעטען, ער זאָל בלייבען
 אין דער היים, ווער אָבער פּאָלגט עס אַ מאַמען? אַ זעכצעהן־יעהריגער
 אינגעל אָהן געלד, אָהן קענטניס, אָהן אַ געוואָהנהייט צו אַרבייטען,
 האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט אין דער ווייטער וועלט צוויי יאָהר האָט ער
 זיך אומגעוואָלגערט אין לאַנדאָן און דריי יאָהר אין ניו יאָרק.
 ער האָט געליטען קעלט און הונגער, נויט און מאַנגעל, געלעגען
 עטליכע מאָל אין האָספיטאַל, גענעכטיגט אָפט אויף אַן עקספרעס,
 אומגעגאַנגען וואָכען לאַנג אָהן אַרבייט ער איז געווען אַ קעלנער, האָט
 זיך געלערנט שערען ביי אַ באַרבער, געלערענט אַ מאַכע אין באַראָן
 דע הירש טרייד סקוהל און איז דורכגעגאַנגען אַ לאַנגען און שווערען
 קורס...

ער האָט ענדליך בעשלאָסען אומקעהרען זיך צוריק צו דער מאַט־
 מען און צו די פריינדע, אָבער ער האָט געוואָלט קומען אהיים אונט־
 בעדינגט מיט געלד...

אַ גאַנץ ווינטער האָט ער געאַרבייט אַלס אַ פייערמאַן אין אַ גרוי־
 סער פאַבריק... פון זעקס פאַר נאַכט האָט ער זיך געבראַטען ביים
 גרויסען קעסעל, האָט געשלעפט אויף זיך בערג מיט קוילען, געטראָגען
 גאַנצע בערג מיט אַש, אָבער זיין האָפנונג איז געווען אויף פסח צו
 קומען אהיים... קומען מיט אַ גאַנצען פאַק דאָלאַרס... דער מאַמען
 די ברידער, די שוועסטער — אַלעמען בריינגען פרעזענטען... די
 גאַנצע שטערטעל וועט זיך צונויף לויפען קוקען אויף יאָסעל ביינעם...
 אַוועק פון דער היים אַ אינגעל און געקומען אַ מענש מיט געלט...
 דער אַטער מאַמעס אויגען זיינען פול מיט פרייד און שטאַלץ, און ער
 וועט נאָך אַזאַ לאַנגען וואַנדלען ענדליך אויפהערען זיין נע ונד...
 ער האָט זעהר געשפּאַרט, האָט זיך גענעהרט זעהר שלעכט, האָט
 אַ גאַנץ ווינטער גענעכטיגט אין אַ ביליגען און שמוציגען לאַדזשינג־
 הויז און פלעגט יעדע וואָך איינגעהן אין פאַלטאָ אונטער'ן בוועס־
 קעשענע עטליכע דאָלאַר... וויפיעל ער האָט שוין געהאַט ווייס מען
 ניט, נור עס איז אַ סבראָ, אַז ער האָט געהאַט הונדערט זעקס און

צוואנציג דאָלאַר, ווארום די וועכטערין אין בעלוויי האָספיטאַל, וועלכע איז געשטאַנען לעבען איהם ווען זיינע ערשראָקענע אויגען האָבען זיך צוגעמאַכט אויף אויביג, האָט געהערט ווי זיינע בלאַסע ליפען האָבען אַמאָל אויסגעשעפטשעט: הונדערט... זעקס און צוואַנ... ציג... איז ער ווירקליך געשטאַרבען פון נערווען פיבער, ווי עס איז פער-שריבען אין די ביכער פון בעלוויי האָספיטאַל, אָדער פון די גרויזאַמע קלעפּ — דאָס איז אַ געהיימניס, וועלכע איז בעגראָבען צוזאַמען מיט'ן אונגליקליכען אין „פּאָטער פיעלד“. ער איז געלעגען די גאַנצע צייט אין אַ צושטאַנד פון בעוואוסטלאָזיגקייט, נור איין אויגענבליק פאַר זיין טויט, האָט ער געעפענט זיינע גרויסע אויגען און האָט אָנגעהויבען קוקען אין דער ווייט... עס קען זיין, ער האָט געזעהען זיין היים, זיין מאַמען, זיינע פריינד... זיין שווערער קאָפּ האָט זיך אַראָבגע-גליטשט פון קישען און זיינע ליפען האָבען שטיל געשעפטשעט: מײן אויבער-ראָק...

איין מענש און ארום זיינען שטיינער .

(סילועט).

1.

א גרויסער הויף שמעהט ארומגעצוימט מיט א הויכען פארקען. גאנצע יארוסען מיט שטיינער ציהען זיך אין אלע זיימען — דאָ וועט באַרד ערשיינען א פאלאסט פון א מיליאָנער. די שטיינער וואַרטען מיט געדולד ווען וועלען קומען אַהער אַרבייטער מיט העק, מיט האַמערען, מיט גראַב־אייזענס און אַרום זיי וועט זיך אויפהויבען א געפילדער, א געשריי, א ליאַרעם. דערווייל איז דאָ שטיל, דער הויף דרעמעלט, די שטיינער שווייגען און ניט ווייט רוישען שווער אָנגעלאָדענע וואַג־גענס, קאַרם לויפען אום אַהין און אַהער. טויזענדער מענשען געהן אום פערטאָגענע, קינדערשע שטימען היכען אין דער לופט — די גרויסע שטאָרט שטורעמט און בריוזט.

ניט די שטיינער אליין שווייגען דאָ; אין א טיעפע הייל, צווישען צוויי גרויסע שטיינער זיצט דאָ צוזאַמענגעבויגען א מענש און שווייגט, ווי די טוטע שכנים אַרום איהם. ער שווייגט — זיינע ליפען האַבען זיך פערשלאָסען אויף אייביג, זיין גרויער קאָפּ איז אָבעשפאַרט אָן א האַרטען שטיין... זיין אויסגעדראַרטער, אויסגעטרוקענטער קערפער איז קאַלט ווי זיין געלעגער און אויף זיינע ליפען איז פערגליווערט געוואָרען א גוטער צופריעדענער שמייכעלע. מיט דיעזען גוטען שמייכעל האָט ער אויסגעהויכט זיין נשמה און איז אַנשוויגען געוואָרען אויף אייביג... גאָר נישט אונגעוועהנליכעם האָט דאָ פאַסירט, אַן אַלטער עלענדער מענש איז דאָ געשטאַרבען צווישען די שטיינער... ער איז אויסגעגאַנגען אין דער שטיל פון הונגער און לעבען איהם ליגט אַ ביכעל אין וועלכען מיט אַ בליישטיפט זיינען אונטער געצייכענט די ווערטער:

„ברוך ד' יום יום יעמוס לנו" געלויבט איז דער גאָט, וואָס זאָרגט פאר אונז טאָג טעגליך.

זיין גאנצער לעבען איז געווען א גוטער שמייכלע, זיין טוט — א שטילער זיפץ ווי ער האָט געלעבט און ווי ער איז געשטאָרבען איז ווערט צו דערצעהלען.

2.

ער איז געווען א גוטער. פיעלע עולות האָבען מענשען איהם גע- טאָן — ער האָט אין זיי לעבען קיינעם קיין שלעכטס ניט געטאָן. זיין ליבענדרעם הארץ האָט געטראָגען ליבע צו יעדען מענשען, צו יעדער בעשעפעניס. איהם האָבען געליעבט מענשען, איהם האָבען געליעבט קינדער, הויזטירען האָבען זיך צו איהם געלאַסטשעט, שטילע טויבען פלעגען פאר איהם זיך ניט שרעקען. ער איז אליין געווען שטיל ווי א טויב און גאָאיוו ווי א קינד. וואו קען אזא מענש שטארבען אין אונז זערע צייטען ווען ניט צווישען קאלטע שטיינער, אליין, אין דער פרעמד? ...

און ער איז געשטאָרבען צווישען קאלטע שטיינער אין א פרעמדען הויף אין א קאלטע דונקעלע נאכט... קיין ליבענדע האַנד האָט ניט צוגעמאַכט זיינע שוואַכע אויגען, ווען ער איז געגאַנגען אינשלאָפֿען מיט'ן אויביגען שלאָף. קיינע גוטע פריינד זיינען ניט געקומען אין דער לעצטער מינוט אויסצודריקען איהם זייער מיטגעפיהל, אן אָרעמאָן האָט קיין גוטע פריינד ניט. נור די שטערענדלעך פונ'ם בלויזען הימעל האָבען צו איהם פריינדליך געווינקט, די שטיינער האָבען פון זייער שאַטען געמאַכט איהם א שוואַרצען פרעכטיגען טרויער-מאַנטעל און ער האָט געשמייכלעט און האָט שטיל געשעפטשעט: „איך דאַנק דיר, גוטער גאָט! דו זאָרגסט פאר מיר און איך בין גאַנץ צופריעדען“.

ער האָט געליטען, האָט זיך געפלאַגט, מענשען האָבען איהם בע- לעדיגט, זיינע אייגענע קינדער האָבען איהם פערלאָזען. זיינע פריינד האָבען זיך פון איהם אָבגעווענדעט ווען ער איז געוואָרען אלט און צו קיין אַרבייט ניט נוצליך, און ער איז געווען צופריעדען. ער האָט גע- הונגערט צוויי און דריי טעג און איז געווען צופריעדען. ער האָט געלע-

זען זיין ביבעל און האָט געזאָגט : „איך דאַנק דיר גאָט, וואָס דו פער-
זאָרגסט דעם מענשען טאָג טעגליך“.

ער האָט אויך אַ מאָל געוואוסט פון גוטע טעג און גליקליכע מינו-
טען. ער האָט געהאַט קינדער, וועלכע זיינען געווען זיין פריינד און זיין
נחת. ער האָט געהאַט אַ פרוי — זיין פריינד און זיין געזעל... די
גוטע אַלטעטשקע איז שוין לאַנג געשטאַרבען, די קינדער האָבען זיך
צווייט און צושפרייט איבער דער וועלט; און ער, אַן אַלטער, אַ שוואַ-
כער, אַ פּרעמדער, אַן עלענדער איז געקומען אין דער גרויסער שטאָט
ניו יאָרק, מיט עטליכע גראַשען אין קעשענע און מיט אַן אַלטען ביבעל
אונטערן אָרעם, „ניש קשה“ האָט ער געטראַכט „אין ניו יאָרק לעבען
אַזוי פיעל מענשען. טויזענדער מענשען, הונדערטער טויזענדער מענ-
שען און איין מענש צווישען זיי וועט געוויס ניט פּערפאַלען ווערען“
ער האָט ווירקליך געפונען זעהר פיעל מענשען אין ניו יאָרק און איז
געשטאַרבען צווישען שטיינער. ער האָט געזעהן אַ סך פּאַלאַסטען, פיעל
מאַרמעלשטיין געביידען און איז געשלאָפען אין אַ הייל פון האַרטען
גראַניט.

3.

אַזוי ווי אַ שטורעמדיגער ים האָט גערוישט ניו יאָרק אַרום איהם.
ער האָט געזעהן בערג מיט רייכטהימער. גאַנצע אוצרות פון טייערע
סהורות, פּרעכטיגע רעסטאָראַנען מיט פיעל גוטע שפייזען און ער האָט
בעוואונדערט גאָט'ס גרויסע ווערק און האָט געהונגערט.

אַרום איהם זיינען אַרום געגאַנגען טויזענדער מענשען, זיי האָבען
געשריען, געפילדערט, געלאַכט, געקריעגט זיך און ער האָט אומגעבלאָג-
זעט צווישען זיי, האָט זיי בעטראַכט מיט זיין גוטען בליק און האָט גע-
שוויגען. נע ונד איז ער אַרומגעגאַנגען איבער די גאַסען און ווי גרויס
איז געווען זיין דאַנקבאַרקייט צו זיין גוטען גאָט, ווען ער האָט געפונען
אַ לערען הויף מיט אַזוי פיעל שטיינער, וואו ער האָט געקענט אַ
נידער לעגען זיינע אַלטע ביינער אין די שפּעטע שטונדען פון דער
נאַכט און וואו ער האָט געקענט לעזען זיין ביבעל אין די ערשטע שטונד-
דען פון פריהמאָרגען ! „געלויבט ביסט דו, גאָט און געלויבט איז דיין
נאָמען“, האָט ער געשעפּטשעט מיט פרייד און צופריעדענהייט.

ער איז געווען זעהר אָרעם געקליידעט און דאָך האָט ער אויסגע-
 זעהען אזוי ערווירדיג, דאָס קיינער האָט איהם ניט גערעכענט פאַר אַ
 בעטלער. ער איז אויסגעגאַנגען פון הונגער און דאָך האָט ער ניט גע-
 וואָלט בעמען. זיין פערטראַכטער שטילער בליק און זיין בלאַס געזיכט
 האָבען דאָך אָפט געשראַקען די זאַטע מענשען און זיי פלעגען איהם
 געבען עטליכע סענט. אין אזאַ גליקליכען טאָג פלעגט ער מיט זיין צי-
 טערענדר האַנד שרייבען אויף איינע פון די בלעטלעך פון זיין ביבעל:
 „היינט, דעם 3-טען אָפּריל, האָט מיר דער גוטער גאָט צוגעשיקט פינף
 סענט. איך האָב געגעסען גענוג ברויט און האָב נאָך פערביסען מיט אַ
 באַנאַן“.

עפטער אבער פלעגט ער מיט זיין בליישיפט שרייבען: „היינט
 האָט מיר דער גוטער גאָט נאָר ניט געגעבען. אָבער דאָך געלויבט זאָל
 ער זיין און געבענשט זאָל זיין זיין נאָמען... עס מאַכט ניט אויס, איך
 זאָל נור קענען איינשלאָפּען...“

זיין גוטער גאָט האָט איהם ענדליך געהאַלפּען איינצושלאָפּען
 מיט אַ גוטען, רוהיגען, שטאַרקען שלאָף. ער האָט געפיהלט דאָס די
 לעצטע מינוטען קומען און ער איז געזעסען אָנגעשפּאַרט אָן די שטיי-
 נער און האָט מיט זיין שוואַכער שטימע געלויבט דעם גוטען גאָט, וואָס
 האָט איהם געגעבען אזאַ גוטען לעבען און אזאַ גרינגען טויט. עס איז
 געווען שפעט... ער האָט געהערט, ווי פון ווייטען קלינגען די גלעק-
 לעך פון אַ קאר, אַ פרייליכע קאָמפּאַניע געהט פון ערגעץ און זינגט,
 יונגע באַיעס מאַרשירען און פייפען אויס מיט די ליפען אַ פרייליכען
 מאַרש און ער האָט צום לעצטען מאָל אַ קוק געטאָן אויף די קאַלטע,
 שטומע שטיינער און האָט צוגעשלאָסען זיינע אויגען...

„אסטאָר'ס טרעמפּ“.

(ניו יאָרקער סילוועט.)

רופען זיך מיט'ן נאָמען „אסטאָרס טרעמפּ“ — איז טאָקע זעהר אַ גרויס גליק, אָבער ער איז געווען פריהער אויף זעהר פראַמינענט. פון סטיעוו בראַדיעס „עסטאָבלישמענט“ ביז די לעצטע ביינק פון סיטי-האַל פאַרק איז ער געווען בעריהמט און בעוואוסט ניט וועניגער ווי אסטאָר אליין. „דזשאָהן דזשינגעל“ איז געווען אַ אינטימער פריינד, ניט נור פון אַלע די, וואָס זיינען געעהרט און געאַכטעט אויף דער בויערי, נור אויף פון די אַלע אַריסטאָקראַטען, וואָס האָבען אַ געוואָנה-הייט צו דרעמלען אונטער די אַלטע בויער פון סיטי האָל פאַרק און טרוימען פון אַ גוטען מאָהלצייט און פון אַ געשמאַקע ביסעל ווהיסקי. דזשאָהן דזשינגעל האָט מען איהם גערופען, ווייל ער איז שטענדיג געווען לעבעדיג און קלינגענדיג, ווי אַ גלעקעל. זיינע וויצען, זיינע אונשולדיגע טריקס, זיינע זעלטענע וויצען זיינען געווען אַנערקענט פון אַלע אונפאַרטייאישע קריטיקער. ער איז געווען זאָרגלאָז, ווי אַ פויגעל, וואָס וויל אפילו קיין אייגענעם נעסט ניט האָבען; איז געווען רייך, ווי דער דלות אליין, לוסטיג, ווי דאָס לעבען, פרייליך, ווי דאָס גליק-ליכסטע בעשעפענים אין דער וועלט. זיין וועלט, וועלכע האָט זיך גע-צויגען פון סטיעוו בראדיעס ביז סיטי האָל, איז געווען אַ ריכטיגער גן עדן. און זיינע קליידער זיינען געווען כמעט די זעלבע, וואָס אַרם הראשון האָט געטראָגען נאָך דער געשיכטע מיט דעם עפעל פון עץ הרעת. אַלעס איז אין איהם געווען פרימיטיוו, נור זיין הערליכער נאָז האָט שוין געשפּראַכען פון אַ שפעטערער פּעריאָדע פון דער געשיכטע, — זיין נאָז איז געווען רויט ווי דעם פעטער נח'ס נאָז נאָכ'ן מבול. — העלל'ך! דזשאָן דזשינגעל! פלעגען איהם שרייען די קינדער

אין גאס. העללאך דזשאהן דזשינגעל! פלעגען איהם צורופען די ניוס-
פייפערבאקאס. העללאך, דזשאהן דזשינגעל! פלעגט איהם בעגריסען מיט
א שמייכלע, אליין דער פאָליסמאן. אָ! העללאך, דזשאהן דזשינגעל!
פלעגען איהם פריינדליך זאָגען די באַר קיפערס פון אלע, „עסטאבליש-
מענטען“... איז ער געגאנגען מיט'ן גאס און האָט דערזעהן קליינע
קינדער, פלעגט זיין געזיכט באַלד אָנהויבען שיינען, ווי די זונן אין
מאָנאט מאַי. צו איינעם פלעגט ער געבען א קנאק מיט'ן צונג, אַקוראט
ווי אַ קאַרקע פליהט ארויס פון אַ פלאַש. צום צווייטען אַ וואונק מיט
זיין גרויסער וואָנציע... דעם דריטען געגעבען אַ סענט, אויב ער האָט
נור געהאַט. (דאָס פלעגט זיך טרעפען זעהר זעלטען.) דער פאָליסמאן
האָט צו איהם גאָר ניט געהאַט, ווייל דזשאהן דזשינגעל האָט געלעבט
בשלום מיט דער „דזשאַסטיס“, האָט זינר ער לעבט ניט דיסקוטירט
מיט אַ נאָכשליסעל געגען פריוואַט אייגענטהום און האָט פיינד געהאַט
צו פייטען... מע פלעגט איהם טאַקע אָפט זעהן מיט בלויע לאַנטער-
נעס אונטער די אויגען אָדער מיט אַ „געדעמעדזשטען“ נאָז, אָבער
דאָס פלעגען איהם די קאַמעראַדען מכבד זיין ניט געבעטענערהייט.
ער פלעגט ניט בייז ווערען פאַר אזעלכע נאַרישקייטען, מיט אַ גוטען
געלעכטער פלעגט ער זאָגען: באַיעס, זאָל זיין גענוג! און פלעגט
אָנהויבען זינגען אַן אלטע איירישע ליעדעלע... נו, דאַרף מען אייך
דערזעהלען, אז ביי דער באַר איז ער שטענדיג געווען אַ געוויינטער
גאַסט? ... ער פלעגט אַוועק געהן אויף אַ טאָג אויף צוויי, אַריבער
שלעפען אויף די פלייצעס אַ צעהן טאָן קוילען און דאָס געלד גלייך
צו דער באַר... דאָס געלט איז סיי ווי סיי געווען איבריג — ער האָט
גאָר נישט ניט געהאַט און האָט גאָר נישט געדאַרפט...

פון עסען און טרינקען האָט דזשאהן דזשינגעל זעהר וועניג גע-
האַלטען — ער איז געווען אַן איבערצייגטער אַנטי-פראָהיביטישאַניסט.
ער האָט קיין מאָל ניט געלעזען די פאַרזייער מאָדע זשורנאַלען און איהם
האָט ניט געאַרט אז זיינע תחתונים זיינען געווען צוריסען פונקט
דאָרט, וואו זיי האָבען אונבעדינגט געדאַרפט גאַנץ זיין. וועש האָט
ער ניט געהאַט קיין געוואָנהייט צו בייטען, ווייל ער האָט גערעכענט
אלע כינעזער פאַר זעהר אונציוויליזירטע מענשען און האָט געווייכט
פון זייערע לאַנדרים, ווי אַ הונט ווייכט פון פּסוס: „לאַ יחריץ“. איהר
זעהט אליין אז ער איז געווען מיט אלעס בעזאָרגט ניט ערגער פון

אסטאָרען אליין... קיין אייגענע ווילא, וואו צו שלאָפּען... אָבער, ווייס איך, אַ גרויסע דאגה! איז דען פאר איהם ווינטער ניט געווען יעדער עקספרעס אַ וואַרעמער פּאַלאַסט!... אין זומער, ווען די בלויע הימלען זיינען אזוי ווייך און גלאַט, ווי אַ טייערע סאַמעטענע קאַלדרע, ווען שטערענדלעך בלישצען אַקוראַט ווי עלעקטרישע נאַכט־לעמפּעלעך אין דער אַלטער מיליאָנערקעס בודואַר, ווען די וואַסערען געבען אַ ווייניקעל ערניץ אויף די דאָקס רוישען אַזוי זיס און אזוי שלעפּעריג, אָדער ווען די צווייגענדיגע בוימער אויפ'ן פּאַרק זיינען אזוי טרוימעריש און אזוי דרעמלענדיג, איידער דער פּאַליסמען קומט מיט'ן קלאַב, — דאָרף ער זומער האָבען נאָך אַ בעסערען, בעקוועמערען, און רייכערען שלאָפּ־צימער? לאַנג, לאַנג, וואָלט געקענט לעבען דער גליקליכער, צופרייע־דענער, אייזען־שטאַרקער, געזונטער דזשאָהן דזשינגעל. ער האָט אָבער לעב געהאַט צו טרינקען און האָט דערפאַר בעצאַהלט מיט זיין לע־בען.

דזשאָהן דזשינגעל איז געשטאַנען מיט זיינע קאַמעראַרען ביי דער באַר. ער איז געווען פּרייליך, לעבעדיג, וויציג... ער האָט היינט גע־האַט געלד און האָט געמאַכט זעהר אַ גוטען קידוש. ער האָט געלאַכט פון גאַנצען האַרצען, געשפּייט איבער דער לופּ מיט אַ בעזאָנדערע ענערגיע און האָט געשריען: „גאָד דעם...“, „דזשיזעס קרייסט!“ טויזענדר מאָל מעהר ווי געוועהנליך. פּלוצלונג האָט ביי איהם אין מוח אַ בלישצע געטאָן אַן אונגעוועהנליכער געדאַנק. ער האָט זיך אַנידער געשטעלט אין מיטען סאַלון אין אַ פּאַזע פון אַ „היסטאָרישען העלד“, האָט געמאַכט מיט'ן האַנד אַ קלאַסישען זשעסט און האָט אַ געשריי געטאָן: „באָיעס, שטיל!“ עס איז שטיל געוואָרען.

— איהר ווייסט, וואו איך וועל היינט נעכטיגען? הא! הא!
 הא!... איך וועל היינט שלאָפּען ביי דער אַלטער מיסים אַסטאָר אין בעט, אויף דער פינפטער עוועניו. "

אלע האָבען געמיינט עס איז בלויז אַ ווייז און האָבען דזשאָהן דזשינגלען אַ טובה געטאָן און האָבען זיך צולאַכט... "

— „לאַכט ניט! האָט דזשאָהן דזשינגעל גאַנץ ערנסט געזאָגט. איך מאַך קיין שפּאַס ניט. היינט שלאָף איך ביי אַסטאַרשען אין בעט... איהר וועט עס הערען, איהר וועט עס לעזען אין די צייטונגען!... "

אונגליוביגע האָבען געפיפט און געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ, אַנדע־

רע האָבען זיך מיט איהם אונמיסטען גערייצט און געזאָגט, אז ער וועט ניט אויספיהרען, ווידער אַנדערע האָבען געלאַכט פון איהם. דזשאהן דזשינגעל האָט שטאַלץ אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט געזאָגט מיט אַ מינע פון אַ הערצאָג: „גור נייט באַים! און האָט פערלאָזט זיינע קאָד מעראָדען.

דזשאהן דזשינגעל האָט געהאַלטען וואָרט: ער איז אריינגעקראַכען אין אַסטאָר'ס פּערדערען. ער האָט זיך צוגעלייגט אויף די טייערע בעט פון פּימסען האָלץ, ווי ביי זיין טאַטען אין וויין הויז... מע האָט איהם געפונען... מען האָט פריהער געוואָלט מאַכען פון איהם אַן אַטענטער, וועלכער האָט געבראַכט באַמבעס אין „זייער מאַיעסטעס“ בעד רום, — נאָך דעם האָט מען איהם געוואָלט מאַכען פאַר אַ רויבער, וועלכער איז געקומען בע'גנב'ענען די, אויף וועלכע עס רוהט די ברכה פון גאָט, — דזשאהן דזשינגעל האָט איבערצייגט, אז ער איז ניט קיין גנב און ניט קיין באַמבען-וואַרפּער — ער האָט נור אַ געוואָנהייט צו לאַכען פון מיליאָנערען...

ארעמער דזשאהן דזשינגעל! די מיליאָנערען האָבען פּיינט שפּאַס... ער האָט איבערגעשראַקען און בעאונרוהיגט דעם אַמערי-קאַנער „מאָנאַרד“ אויף איין אויגענבליק און דארף דערפאַר בעצאַהלען מיט זיין לעבען. איין מינוט איז ער געלעגען אין אַסטאָר'ס בעט און איז שוין אויף אייביג אַסטאָר'ס טרעמפּ... ער האָט צוגענומען ביי איהם זיין לעבען, זיין פּרייהייט, זיין נאָמען.

דזשאהן דזשינגעל האָט געלאַכט, ווען דער ריכטער האָט איהם געשיקט אויף עטליכע טעג אין געפּענגניס.. ער האָט דערצעהלט אַנעקדאָטען, האָט געזונגען ליעדעלעך און איז געווען גליקליך. האָט ער ניט אָבגעשפּילט דעם בעסטען טריק? ... די מאַכט פון קאַפיטאַל האָט אָבער מיט איהם אַ בעסערען טריק אָבגעשפּילט... ווי מען האָט איהם ארויסגעלאָזט פון געפּענגניס, איז ער באַלד ווידער אַרעסטירט געוואָרען, מען האָט איהם ווידער אַנידערגעשטעלט מיט'ן געזיכט געגען דער „אונפאַרטייאישער“ דזשאָסיס און ווידער פּערשפּאַרט אונטער אייזערנע גראַטעס. דאָ האָט דזשאהן דזשינגעל דערפּיהלעט, אז עס געהט עפּעס ניט אַזוי ווי עס געהער צו זיין... ער האָט אַנגעהויבען צו בענקען נאָך זיין סיטי האָל פאַרק, גלייך ווי דאָס האַרץ

האָט איהם געזאָגט, דאָס ער וועט שוין דאָרט קיין מאָל ניט זיצען...
ער איז געוואָרען שטיל און אונמוטהיג...

אַסטאָר'ס טרעמפּ האָט ניט געהערט מעהר צו די פּרייליכע גאַד-
סען פון ניו יאָרק, ער האָט ניט בעלאַנגט מעהר צו זיינע אינטימע
פּריינד, — אַסטאָר איז געוואָרען זיין אייגענטהימער. ער האָט קיין
מאָל ניט געזעהן מעהר די וואַסערן פון די טייכען, די פּרייליכע פּנים'ער
פון די ניו באָיס, ער האָט ניט געהערט מעהר די בעגריסונג: „העללאָ,
דזשאָהן דזשינגעל!“... ער האָט נור געזעהן פּרעמדע אונפּריינדליכע
געזיכטער פון זיינע „דזשיילערס“ און האָט געהערט דעם קלאַנג פון
קעטען און שליסלען...

פון די „טומס“ האָט מען „אַסטאָרס טרעמפּ“ אוועקגעפיהרט אין
דול-הויז. קריכען אין אַסטאָר'ס בעט איז אזאַ משוגעת, וואָס עס
קען ניט אויסגעהיילט ווערען און מע האָט דזשאָהן דזשינגעלן אָנגע-
טאָן אַ ווייסען מיצעל, אַ גרויען האַלאַט, און ביז זיין טויט פּערשפּאַרט
צווישען משוגעים... ווער האָט געקענט איבערצייגען, אז עס איז
ניט וואָהר? ווער האָט געקענט בעצאָהלען די עקספּערטען פאַר אַ נייע
אונטערזוכונג? דזשאָהן דזשינגעל איז געווען עלענד ווי אַ שטיין
אין פּעלד און זיינע קאַמעראַדען האָבען איהם געקענט העלפען נור מיט
אַ זיפּי... אַ יאָהר, ניט מעהר פון איין יאָהר האָט דזשאָהן דזשינגל
געלעבט אין דול-הויז. ער איז גיך געוואָרען בלאַס און שוואַך, ער איז
געווען געוואָהנט צו לעבען פּריי ווי אַ פּויגעל און מע האָט איהם ניט
ערלויבט אפילו פּריי צו אטהעמען. ער איז געווען געוואָהנט צו דעם
גערויש פון די שטראַסען און מע האָט איהם לעבעדיגערייד בענגראַבען
אין אַ שטילען, איינזאַמען קבר. ער איז געוואָהנט געווען צו זעהן
אַרום זיך לעבעדיגע, לוסטיגע קאַמעראַדען און מע האָט איהם אַרומ-
גערינגעלט מיט וואָהנזייגע, גייסטיגעשטאַרבּענע מענשען... אָפּט
פּלעגט זיך צו איהם אומקערען זיין ענערגיע און מוטה — ער פּלעגט
פּראָטעסטירען, פּאָדערען פּרייהייט... די אויפזעהער פּלעגען ענט-
פערן מיט שרעקליכע שלעג און מיט אַן „אייזערנע העמד“.

דזשאָהן דזשינגעל איז געשטאַרבּען אונטער דעם נאָמען „אַס-
טאָרס טרעמפּ“... איהם האָט זיך געדאַכט, ער זיצט אונטער אַן
אַלטען בוים אין זיין בעליעבטען סיטי-האַל פאַרק... ער הערט ווי
די בלעטער פון בוים רוישען און שעפטשען די שטראַהלען פון דער

פרייער זונן ווארעמען איהם, גוטע מענשען געהען פארביי און בעגריסען
 איהם פריינדליך: „העללא דזשאהן דזשינגעל!“ און איהם דרעמעלט
 זיך און ער מאכט צו די אויגען און ער ווערט אנשלאפען...
 „אסטאר'ס טרעמפ“, שלאפט איין מיט זיין אייביגען שלאף און
 געדונגענע קנעכט ווארפען אראָב זיין טויטען קערפער מיט פּעראַכטונג
 און בזיון... .

זי איז געשטאָרבען אין פלעטבוש.

1.

דאָס, וואָס איך וויל אייך דערצעהלען, איז ניט קיין אויסגעטראַכט
טע געשיכטע, ניט קיין פּאַנטאַזיע. דאָס איז אַ פאַקט : זי איז געבאָרען
געוואָרען ווייט פון דאַנען, אין זיד־רוסלאַנד, אין נאָוואַראַסיע, און איז
געשטאָרבען אין פלעטבוש, אין אַ האַספּיטאַל ...

אויב איהר מיינט, אז איך וועל אייך דערצעהלען אַ שרעקליכע,
אַ וואונדערבאַרע און זעלטענע געשיכטע — האָט איהר אַ גרויסען
טעות, און איהר מענט שוין אוועקלעגען דאָס בוך... קיין רויבער, קיין
טיוולען, קיין מכשפות, קיין ווילדע מענשען און „פערבלאָנזעטע
נשמות" וועט איהר אין מיין קורצע ערצעהלונג ניט געפינען. דאָס איז
אַ גאַנץ איינפאַכע געשיכטע פון אַן אַרעמע אידישע טאָכטער, וועלכע
איז געקומען קיין אַמעריקא „מאַכען אַ לעבען", געפינען דעם פערלאָרע-
נעם גליק, און האָט געפונען זעהר גרינג און זעהר גיך אַ שווערען
און אַ שרעקליכען טויט.

האָט איהר געהערט אַ מאָל דעם נאָמען „פלעטבוש"? זייט איהר
געווען אין יענעם געגענד? פלעטבוש ליגט פון יענער זייט ברוקלין :
דאָ געפינען זיך אלערליי האַספּיטאַלען, פּריווען, אַרעמענס הייזער.
אויף אַ שטאָט־אינוואָהנער מאַכט פלעטבוש אַ גוטען איינדרוק. זומער
דאַרף דאָ זיין זעהר אַ פּרישע און געזונדע לופט און פיעל גרינס.
ווינטער איז דאָ שטיל און רוהיג : דאָ רוישען ניט די עלעווייטאָרס,
פיפען ניט די סטימ־מאַשינען, קלינגען ניט די קאַרס, שרייען ניט
די פּעדלערס, זינגען ניט די „טריאַפּוטשניקעס", שפיעלען ניט די אַ-
טאַליענער אויף זייערע צובראַכענע שאַרמאַנקעס. ווען־ניט־ווען פּאָהרט
דאָ דורך אַ פּערשלאָפּענער פּאַרמער אין אַן אַלטען עקספּרעס. אין גע-
וויסע שטונדען הערט מען ווי עס קלאַפען די דיניקע רעדער פון דעם

דאקטאָרס קעררידזשעס. אָפּט פּאָהרט דאָ דורך אַן אַלטער גראָבער פּאַסטאָר אין אַ גרויסע אַלטע קאַרעטע, וועלכע איז געוויס איבערגע- מאַכט פון נח"ס תּבּה... אַן אַלטע ווייסע קליאַטשע שלעפט דעם שווע- רען עקיפּאַזש, אַן אַלטער איינגעהויקערטער איירישער מיט געלע שטעכענדיגע וואַנסעס און מיט גרויסע געלע קלייען אויפ'ן פּנים טרייבט אָן די קליאַטשע... אָבער די קליאַטשע ווייס, אַז דער „טאַ- טע" פּאָהרט בעגראָבען זיין „נעכסטען" און מאַכט זעהר קליינע און זעהר לאַנגזאַמע טריטעלעך. די גאַסען זיינען דאָ ניט געברוקירט, קיין טראַטואַרען זיינען ניטאָ, די פּאַנאַרען שטעהען זעהר ווייט איינער פון דעם אַנדערען. ביי נאַכט איז דאָ דונקעל און גאַנץ שטיק, ביי טאָג זעהט מען דאָ אַ מענשען זעהר זעלטען... נור אין מיטאָגס צייט געהען דאָ דורך עטליכע אַרבייטער מיט די „פּיפּקעס" אין די צייהן... טרויעריג, מעלאַנכאָליש זעהט אויס דער גאַנצער געגענד... זונטאָג אָבער ענדערט זיך דער בילד. פּלעטבוש ווערט אַ ביסעל פּרייליכער און לעבעדיגער. פון צוועלף ביז פיער קומען אָן פון ניר יאָרק און ברוקלין גאַנצע פּאַרטיעס מיט געסט... אַהין און צוריק געהען אום שעהן און ריין געקליידעטע שטאַט-איינוואָהנער מיט האַנד- טאַשען און פעקלעך אין די הענד... דאָס קומען פריינד און בעקאַנטע זעהן זיך מיט די אונגליקליכע, וועלכע די אומשטענדען צווינגען צו האָבען אַ וואָהנונג אין פּלעטבוש... די קראַנקע מיט זייערע בלאַסע געזיכטער און טרויעריגע בליקען שטעהען שוין ביי די פענסטער, קוקען ארויס און וואַרטען... אייניגע וואַרטען אויף זייערע פּרויען מיט די קינדער, אַנדערע וואַרטען אויף זייערע געליעבטע אָדער אויף זייערע פריינד און בעקאַנטע. קינדער וואַרטען אויף זייערע עלטערען... עס זיינען אויך דאָ אַ סך אַזעלכע אונגליקליכע, וואָס האָבען ניט אויף וועמען צו וואַרטען: זיי זיינען פּרעמד און עלענד... דאָך שטעהען זיי אויך ביים פענסטער און קוקען זיך צו... אַך! אומזיסט! קיין נער, קיינער וועט צו זיי ניט קומען, קיינער וועט זיי ניט בעזוכען!... אויך זי, די אונגליקליכע, פון וועלכע איך וויל אויך עטוואָס דערצעהלען, האָט אויך ניט געוואַרט אויף קיינעם... דער שלעכטער שיקאַל האָט זי פּערוואַרפּען אין אַ ווייטע לאַנד, צווישען פּרעמדע מענשען.

ווייט שטעהען די הויכע האָספּיטאַלען פון פּלעטבוש איינע פון די אַנדערע. פריי לויפט דאָ אום דער ווינד פון איין הויז צום אַנדער-

רען. נור די הוילע און שווארצע בוימער פון דעם פערזאָרגטען „פראָס-
פּעקט-פּאַרק“ האַלטען איהם אויף און לאָזען איהם ניט לויפען וויי-
טער... דאן הויבען אָן די אַלטע בוימער צו רוישען און דער ווינד
זינגט זיי אַ טרויעריגע ליעד פון דעם מענשענ'ס נאַררישען לעבען,
פון זיין שרעקליכען טויט, פון זיינע קוואַלען און וועהטאָגען... און די
קראַנקע איינוואָהנער פון פּלעטבוש ווערען אונרוהיג, קעהרען זיך פון
אין זייט אויף דער אַנדערער, קרעכטשען און זיפצען...
זי איז געשטאַרבען זונטאָג דעם צעהנטען יאָנואַר זיעבען אױהר
אין דער פרייה.

.2

בליוואַ ראָזענפעלד איז געבוירען אין כערסאָנער גובערניאַ, אין
איינע פון די גרעסטע און די רייכסטע דערפער אין דעם גאַנצען גע-
גענר. איהרע עלטערען זיינען געווען בעקאַנט אין דעם גאַנצען קרויז
אַרומ. פון הערשקע דעם פּאַטשטאַר און לויבע די פּאַטשאַרקע האָט
מען געוואוסט זעהר ווייט אויף עטליכע הונדערט ווערסט אין אַלע
זייטען! זיי זיינען געווען בעריהמט ניט דערפאר, ווייל זיי זיינען גע-
ווען זעהר רייך — ראָזענפעלד איז נור געווען אַ פיינער, סאָלידער
בעל-הבית. ער האָט געהאַט אַ צעהן פּאַר פּערד מיט וועגען, אַן אייני-
פּאַכע דאָרפישע הויז מיט אַן אַלטען גאַרטען — מען האָט פון זיי
געהערט אַזוי ווייט נור דערפאר, ווייל זיי זיינען געווען גאָר בעזאַנדערע
מענשען. הערשקא דער פּאַטשטאַר און „ליובקע“ די פּאַטשטאַרקע
האַבען זעהר וועניג געשפּראַכען און פּערשטאַנען איריש (זשאַרגאָן).
אי מיט די אידען אי מיט אַלע קריסטען האָבען זיי גערעדט ריין
„מאַלאָרוסיש“ הערשקא איז געווען אַ האַחאָל און ליובקא אַ האַחלוש-
קא. דאָך האָבען זיי אַלע אידען ליעב געהאַט, ווייל זיי זיינען געווען
אַרענטליכע, גוטע מענשען. אַ נמילת חסד אָדער אַ נדבה האָט מען ביי
זיי געקראָגען גיכער און גרינגער ווי ביי דעם גרעסטען גביר. און אַז
עס פּלעגט דורך פּאַהרען אַ צדיק אָדער אַ רב, אָדער אַן אַנדער
„משולחַת“, פּלעגט ער דוקא האַלטען קוואַרטיר ביי הערשקע דעם
פּאַטשטאַר, ווייל קיינער אין דער וועלט האָט ניט צוגענומען אַזוי
גוט ווי די פּאַטשטאַרעס. קרעפּלעך, וואַרעניקעס, גערעכערטע צונ-

גען, בראַנפּען, אַלטע מעד, נאַליווקאַ, טהעע, וויינען, פּערשיעדענע סאַרטען וואַרעניע, מאַרינירטע הערינג, זעלטענע זויערע קרויט — דאָס אַלץ האָט געמעגט פּאָדערען, עסען און טרינקען יעדערער, וויפּיעל ער האָט געוואָלט. אין אַ קאַלטען ווינטער טאָג האָט יעדערער גע- וואוסט, אַז ביי „העריצקא דעם האַחאָל“ וועט מען איהם דערוואַרעמען און אַנהאַדעווען בעסער ווי אין דער היים . . אין אַ הייסען זומער טאָג — האָט מען געזעהלט די מינוטען, ווען וועט מען שוין צו פּאָהרען צום פּאָטשטאַרם הויז, וואו אין אַ קילען צימער מיט צונגעמאַכטע לאַדען וועט מען דעם מיעדען רייזענדען דערלאַנגען דעם זעלטענעם קוואַס, קאַלטע סמעטענאַ, אַ זאַנדערבאַרען „קיסעל“ (זשעלע בלע'ז). די פּאָטש- טאַרם האָבען ניט געהאַט קיין שונאים. די קריסטען האָבען זיי געאַכט טעט דערפאַר, ווייל זיי האָבען זיך ניט בעשעפּטיגט מיט קיינע שאַכער- מאַכעריי. זיי האָבען געהאַלטען די פּאָטשט און אַ הויז דעם פּלעגען זיי אַלע יאָהר מאַכען אַ קליינעם „פּאַסיעוו“, „אַט דאָס איז אַ האַזאַין“, פּלעגען אויף איהם זאָגען די מושיקעס פון דאָרף. זיינע פּערד זיינען גע- ווען פעט, זיינע בהמות גוט אויסגעפּיטערט, זיינע וואָגענס שטאַרק געשמירט. אויף יעדער זאך האָבען זיי ליעב געהאַט אַליין אַכטונג צו געבען און האָבען זיך ניט געפּוילט, און אַז מען האָט געדאַרפּט, האָט זיך דער „האַזאַין“ אַליין געזעצט אויף די קאָזלעס פאַר אַ יאַמשציק, און „ליובקאַ“, כאָטש זי האָט געוואָויגען שעהנע עטליכע הונדערט פונט, האָט זיך אַליין געזעצט רייטענדיג אויף אַ פעיד און געשפּרונגען צוואַנציג, דרייסיג ווערסט — ביז דער אַנדערער סטאַנציע, און ווייל ראַזענפּעלד האָט פּיינט געהאַט צו בעשעפּטיגען זיך מיט „קויפּען — פּערקויפּען“ האָבען זיי מיט קיינעם ניט קאָנקורירט און אַלע אידען אַרום האָבען זיך געהאַלטען מיט זיי פּריינרליך. מיט אונגעדולד האָבען אַלע אידלעך אַרום און אַרום געוואַרט, ווען וועט זיך שוין מאַכען עפעס אַ שמחה ביי הערשקאַ דעם האַחאָל. מען האָט שוין געוואוסט, אַז צוויי טעג נאַנאַנד וועט ער שוין ניט אַרויסלאָזען פון זיין הויז : מען וועט שוין מווען עסען, טרינקען, זינגען, זיין פּריינליך און לוסטיג. „יאַק הוּליאַטע, טאַק הוּליאַטע!“ פּלעגט זאָגען הערשקאַ דער האַחאָל, און אַלע האָבען געמוזט „גוּליאַיען“ . . .

ביי אַזעלכע עלטערען איז געוואַקסען בליומע . . . זי איז געוואַכט סען פּריי, ווי דער ווינד, וואָס שוועבט אום איבער די אונבעגרענעצטע

פעלדער פון קליין־רוסלאַנד. גאַנע טעג האָט זי זיך געשפּיעלט אויף דער פּרישער לופט, אומגעלאָפּען אין זייער אַלטען גאַרטען, וואו עס איז געווען פול רויע וויינשעל און געשמאַקע פּלוימען, געשפרונגען לעבען טייך מיט די קליינע קעלבעלעך, גערייצט זיך מיט בייזע אינדיקעס, וועלכע פּלעגן צו איהר שרייען: „האַלדער! באַלדער!“ נאָכ־געיאַגט זיך נאָך דעם אַלטען האָהן „פעטיא“, וועלכער פּלעגט בעלעדריגען די קליינע הענדעלעך, אָדער זי האָט געהאָדעוועט הינטעלעך, וועלכע פּלעגן איהר לעקען די הענד מיט לייעבע און דאַנקבאַרקייט. גליקליך איז דאָס קינד, וואָס קען וואַקסען אויף דער פּרישער לופט, אויפ'ן גרינעם גראַז, ביי דער נאַטור אליין אויף דער שוים, צווישען די טרייע און נוצליכע פּריינד פון דעם מענשען. ווייט פון טענעמענט הייזער, ווייט פון אַזעלכע גאַסען ווי בויערי אין עליוזאַבעט סטריט . . .

הערצקא דער האַחאָל און ליובקא די האַחלושאַ זיינען געווען פּראַסטע און אונגעבילדעטע מענשען. זיי האָבען אָבער געוואָלט, אז זייערע קינדער זאָלען זיין געבילדעט, דאַרום, אז זייער זוהן מאַרקאָ און זייער טאָכטער בליומאַ זיינען אונטערגעוואַקסען געוואָרען, האָבען זיי אָנגעהויבען צו זוכען פון זייערט וועגען אַזאַ לערער, וועלכער זאָל קענען ניט נור איריש און רוסיש, נור אויך דייטש, פּראַנצויזיש און לאַטיין, און זאָל נאָך קענען שפּיעלען אויפ'ן פּידעל. לאַנג האָבען זיי געזוכט אַזאַ לעהרער און אז זיי האָבען איהם געפונען האָט ער גע־וואָלט זעהר אַ סך געלד: ק"ן קערבלעך אַ זמן! וואָס זאָל מען טאָן, אז מען וויל די קינדער מאַכען פאַר לייט? זיי האָבען געבראַכט דעם גרויסען לעווין, אַזוי האָט מען גערופּען דעם לערער, צו זיך אין שטוב אריין, און די בילדונג פון די קינדער האָט זיך אָנגעהויבען. מע דאַרף זאָגען די וואַרהייט, אז לעווין האָט געקענט גוט העברעאיש, אָבער רוסיש האָט ער געקענט ווי אַ פּראַנצויז און פּראַנצויזיש און די אנדערע שפּראַכען האָט ער געקענט ווי אַ טאָטער . . . און אויפ'ן פּידעל האָט ער געשפּיעלט ווי אַ שוסטער. צום גליק איז דער גרויסער לעווין, וועל־כען הערצקא מיט ליובקען האָבען געהאַלטען פאַר אַ גאָט געווען זעהר פּויל און האָט מיט די קינדער זעהר וועניג געלערענט. זיי זיינען גע־ווען אַזוי פּריי, ווי פּריהער און זיינען פון דעם לערערס „וויסענשאַפֿ־טען“ ניט פּערדאַרבען געוואָרען. דער לערער האָט זיך געהאַלטען ביי די

גוטע און פראסטע דארפס לייט ביז דער צייט, ווען מארקא האט אָנ-
געטאָן דעם „באטקעס“ ווארעמען פעליץ און האָט געזאָגט, אז ער וויל
שוין אויך זיין אַ חאזאין, און בלומע האָט שוין געקענט אליין ליינען
אַ ראָמאַן און פערשטעהן אין גאַנצען פון אָנהויב ביז'ן אויסלאָז.
בליומע האָט געענדיגט דעם „קורס“. אמת, זי האָט ניט געוואוסט
פאר וואָס דאָרף אַ קאָמעטע דוקא זיין מיט אַ וויידעל און אַ פלאַנעטע
אָהן אַ וויידעל, און וואָס וועט זיין נח'ן אזוי שלעכט, אז מען וועט
שרייבען זיין נאָמען מיט זיבען גרייזען. אָבער זי איז געווען קיין נאָר
און איז געווען שעה, טאקע ווי אַ בלום, און געוונד ווי אַ קאָזאַק. די
אונגעבילדעטע דאָרפישע בליומע מיט איהרע שוואַרצע אויגען, רוי-
טע באַקען, זיידענע לאַנגע האָאָר און גוטען כאַראַקטער האָט זיך ניט
געדארפט שעמען פאר די האַלבגעבילדעטע און צוקראַכענע שטאָדטס-
מיידלעך... זי האָט געהאַט אַ פראַקטישע קענטניס, האָט געקענט
אַרבייטען און זיין אַ ווירטהין.

עס איז געקומען דער שרעקליכער 1881 יאָהר. די רוסישע אידען
וועלען לאַנג גערענקען דעם פינסטערען יאָהר, ווען טויזענדער אידן-
שע פאַמיליען זיינען רואינירט געוואָרען, האָבען פערלאָרען זייערע
פּרנסות און זייער פערמעגען דעם ערשטען מאָל אין זיין לעבען האָט
„העריצקא דער חאָחאָל“ דערפיהלט, אז ער איז ניט מעהר ווי אַ איד.
אַקוראַט ווי אַ פלאַם פייער האָבען זיך צוּוואָרפען די פּאָגראַמען איבער
כערסאָנער גובערניע. דער פייער האָט זיך אויך אריינגעכאַפט אין
דעם דאָרף וואו ראָזענפעלד דער פּאָטשטאַר האָט געוואָהנט. דעם פּאָטש-
טאַר אליין וואָלטען אפשר די מוזשיקעס ניט געשלאָגען; ער איז אָבער
אַרויסגעלאָפּען מיט זיינע יאַמשציקעס בעשיצען די אַנדערע אידען
פון דאָרף. דאָ האָט איהם אַ בעזויפענער פויער געגעבען מיט אַן איי-
זערנעם לאָם איבער'ן קאַפּ און האָט איהם צובראַכען דעם שאַרבען.
אין איין מינוט איז געוואָרען אַ תל פון די גוטע פּאָטשטאַרס! דער
אַלטער הערשאַפּט איז געשטאַרבען און איהם האָט באַקלאָגט דער גאַנצער
קרייז. לויבקא די פּאָטשטאַרקע, וועלכע האָט קיין מאָל פאר קיינעם
קיין מורא ניט געהאַט, האָט יעצט זיך געפירכטעט צו וואָהנען אין
דאָרף. זי האָט אין גיכען אַלעס פערקויפט און האָט זיך אַרויסגעקלי-
בען אין אַ שטעטעל, וואו עס זיינען דאָ פיעל אידען. די אידען זיינען
אַזוי ווי די שאָף: איז שטיל און רוהיג אַרום זיי, צושפּרייטען זיי זיך

איבער'ן גאנצען פעלד און פאשען זיך יעדערער בעזונדער, ווי ער קען. קוים אָבער דערזעהען זיי א פייער, לויפען זיי זיך צונויף, לאָזען אַראָפּ זייערע קעפּ און וואַרטען מיט געדולד אויפ'ן אונגליק . . .

אונזער שעהנע און בליהענדע בליומע, וועלכע האָט פערבראָכט איהרע יונגע יאָהרען, אזוי גליקליך, רוהיג, שטיל, אָהן זאָרג, אָהן ליי-דען, וועלכע האָט גאָר ניט געקענט פערשטעהן, פאַר וואָס זאָל איין מענש האַסען דעם אַנדערען, פאַר וואָס זאָל זיין שלעכט און שווער צו לעבען אויף דער וועלט, — אונזער אונשולדיג יונג קינד האָט צום ערשטען מאָל אין איהר לעבען געוויינט מיט ביטערע, ביטערע טרערען, ווען מען האָט ביי איהר גערויבט איהר גוטען, אָרענטליכען און ליע-בענדען פאָטער . . . צום צווייטען מאָל, האָט זי ביטער געוויינט, ווען זי האָט געמוזט פערלאָזען איהר שטוב מיט דעם אַלטען גאָרטען, וואו זי איז אויסגעוואַקסען, וואו זי האָט פערבראָכט אזוי פיעל גליקליכע און שעהנע טעג, וואו יעדער זאָך איז איהר געווען אזוי טייער . . .

איהר האַרץ האָט געפיהלט, אַז איהר פריהערדיגער לעבען האָט זיך געענדיגט אויף אייביג . . . אַך! פיעל מאָל האָט זי שפעטער געוויינט און געקלאָגט! . . .

ניט נור די רוסישע ערד וואָט זי בענעצט מיט איהרע טרע-רען: איהר איז געווען צו פערלירען עטליכע ביטערע טראָפען אויף דעם באָדען פון דער פרייער און גרויסער אַמעריקאַ. צום לעצטען מאָל האָט זי געוויינט אין פלעטבוש.

3

בליומע איז געווען ניט נור שעהן און געזונד — זי האָט אויך געהאַט נדן. פערשטעהט זיך, א חתן האָט זיך באַלד אָבגעזוכט. נאָך וואָס פאַר א חתן? א פראַנט, מיט שמאַלע הייזלעך, מיט פערדרעהטע וואַנצעס און א קליין בערדעלע „א לאַ בולאַנזשע“. ער האָט געקענט זאָגען: „מערסי“, „פאַרדאָן“ און האָט שטענדיג געגעסען „פריקאַסע“ מיט „בלאַנמאַנזש“. דאַרף א אירישע טאַכטער האָבען א גרעסערען גליק? קען מען גלייכען אַזא חתן צו א פראַסטען אַרבייטער, וועלכער ווייס ניט קיין חכמות און וויל פיהרען אַן אָרענטליכען און רוהיגען לעבען?

דארף איך אייך דערצעהלען וואָס פאַר אַ לעבען עס איז צווישען מאַן און ווייב, אַז זי איז אַ שטילע פרוי מיט אַ גוטען פּרועדליכען כאַראַקטער און ער איז אַ גראַבער יונג, וועלכער רעכענט זיך פאַר אַ הויכגעבילדעטען פּריידענקער, ווייל ער האָט פּערדרעהטע וואָנצעס און אַ שפּיצגע בולאַנזשערקע? בליומע האָט זיך געפּייניגט פינף יאָהר און דאן האָט זי דאָך געמוזט זיך צושיידען מיט איהר מאַן. זי איז געווען ווידער פּריי. פינף יאָהר האָט זי געלעבט ווי אַ שקלאַפּין. יעדען טאָג האָט זי געליטען שמערץ און ביזונות, אָפט געוויינט, אָפט בעקלאַנגט איהרע יונגע יאָהרען. אַם ענדע איז זי פּריי געוואָרען. אָבער צו וואָס האָט איהר שוין געקענט נוצען די פּרייהייט? די געזונדע און בליי־ הענדע בליומע איז שוין דאַמאַלס געווען קראַנק און שלאַף, איהרע רוי־ טע באַקען זיינען געוואָרען ווייס. איהר גאַנצער פּערמעגען איז געווען צוויי שעהנע קינדער, טייערע ברייאַנטען. אָבער וואָס קען מען טאָן אין אונזער צייט מיט אַזאַ רייכטהום? איין מיטעל: — פּאַהרען קיין אַמעריקא! פון קיין אַנדערע מיטלען ווייסען ניט אונזערע רוסישע אידען. אונזער בליומע איז געקומען קיין ניו יאָרק. אין קעסעל־גאַרדען האָט זיך געפונען אַ גוטער מענש, וועלכער האָט געזאָגט, אַז ער איז איהר מאַן און די קעסעל־גאַרדענער וועכטער האַבען זיך אריינגעלאָזט קיין אַמעריקא.

אַ דערשראָקענע, אַ צוטומעלטע, אַ קראַנקע פון וועג אין האַרץ־ שמערץ האָט זי זיך אַראַבעללאָזט פון די שמוציגע טרעפּ... אויף די פלייצעס האָט זי געטראָגען אַ גרויסען פאַק מיט „בעבעכעס“, אויף איין האַנד אַ קינד, און ביי דער זייט דאָס צווייטע עלטערע קינד. אָט אזוי קומט מען מאַכען אַ לעבען אין אַמעריקא!

ביי איהר אין טאַש האָט זי געהאַט אַ פּאָאָר דאָלאַר און אַן אַד־רעס פון אַ בעקאַנטען. די דאָלאַרס זיינען געבליבען אין אַ שמוציגען עמיגראַנטען־הויז און דער אַדרעס האָט זי געבראַכט צו אַן אַרימען שוירט מייקער אין ברוקלין. ביי דעם אַלטען בעקאַנטען איז זי געווען עטליכע וואָכען אַ פיינער גאַסט — איהר געזונד איז אַלץ געוואָרען ערגער, האַפּען אַז זי זאָל זיך קענען פּערדיענען איהרע בעדערפנים איז געווען אונטערגליף. און דערצו צוויי קליינע קינדער! ווי אזוי זי האָט זיך געפיהלט ביי דעם אַרימען אַרבייטער אין שטוב מיט צוויי קינדער, דארף מען אייך ניט דערצעהלען. אויסער דעם זיינען די קליי־

נע צימערלעך געווען פול געפאקט מיט מענשען און קינדער ...
 ניט פיעל צייט האָט פערבראכט די יונגע פרוי אין ניו יאָרק —
 נור געליטען האָט זי גענוג. זי איז דורכגעגאנגען אין גאנצען דעם קורס.
 זי האָט געלייזט עטליכע שטוסאקעס פון די יונגאטשעס, איז געגאנגען
 מיט די קראַנקע קינדער אין דיספּענסערי, האָט זיך אַרומגעשלעפּט
 איבער אַלע שאַפּס זוכען אַרבייט, און אַם ענדע איז זי אַריבער אין
 די העכסטע קלאַס: זי האָט געטראָפּען אויף דער אַכטער סטריט.
 דאָ איז זי געשטאַנען גאַנצע טעג אויפ'ן רעגען, האָט געלייזט קלעפּ
 פון דעם פּאָליסמען, האָט געקראָגען קללות און געשריין פון די 8-טע
 סטריטניקער-בעלי צדקות ... דעם צווייטען יאָנאר האָט זי אַם ענדע
 ערהאַלטען עטליכע דאָלאַר. אַ גאַנצען טאָג איז זי געשטאַנען אויף די
 פיס, אַ קראַנקע, אַ הונגעריגע, עס איז שוין געווען דונקעל ווען זי איז
 צוגעגאַנגען צו גרענע סטריט פּערי. זי איז געווען שלאָף, הונגעריג,
 פּערטראָגען און איז אַריבער קיין ברוקלין גאָר מיט בראָדוויי פּערי.
 ביז עלף אַזויגער איז דער נאַכט איז זי אומגעגאַנגען ווי אַ דולע איר
 בער די אונטעקאָמע גאַסען פון ברוקלין. און אז זי האָט שוין געפונען
 די גאַס מיט'ן נומער, איז דער האָל פון זייער הויז געווען פּערשפּאַרט
 און דער געז אַויסגעלאָשען. די אַויסערסטע טהיר איז געווען אָפּען.
 זי איז אַריינגעגאַנגען און איז געבליבען שטעהן. קלינגען? בעאונר-
 היגען פרעמדע מענשען שפּעט אין דער נאַכט ... זיי שלאָפּען שוין ...
 זיי האָבען שווער געאַרבייט אַ גאַנצען טאָג! ... די פיס האָבען זיך
 איהר אונטערגעהאַקט ... זי האָט זיך אַראָבגעלאָזט שטילערהייד
 אויפ'ן קאָויערטשיק לעבען טהיר און איז געבליבען אָהן מאַכט ...
 גאַנץ פּריה פּאַרטאָג האָט זי געפונען דער הויזאויפּפאַסער, און
 פאַר נאַכט איז זי מיט די קינדער שוין געווען אין פּלעטבוש. אַ גאַנצע
 וואָך האָט זי ניט גערעדט ... איהרע אַייגענע קינדער האָט זי ניט
 דערקענט ... זיי האָבען געגעסען לעבען איהר, האָבען געשלאָפּען
 אויפ'ן פּלאָאָר לעבען איהר בעטעל, און זי האָט זיי ניט געזעהן...
 אָפּט האָט דאָס קלענערע קינד געוויינט ביי נאַכט און געשריען:
 מאַמע! מאַמע! אָבער די אונגליקליכע מאַמע האָט ניט געהערט. דעם
 צעהנטען יאָנאר אין דער פּריה האָט זי פּלוצלונג אַויפּגעהויבען דעם קאָפּ
 און האָט זיך געוואָלט זעען. זי איז אָבער באַלד געפאַלען צוריק. דאָן
 האָבען זיך איהרע בלויע ליפּען פּערקרימט אַביסעלע אָן אַ זייט און

זי האָט מיט אַ שלאָפּען קול, קוים־קוים וואָס מען האָט געקענט פּער־שטעהן, אויסגערעדט איין וואָרט: „קינדער!“ איהרע אויגען זיינען געווען פול מיט טרערען... די הענט האָבען זיך אויפגעהויבען און זיי־נען שווער אַראָבגעפאלען. די עלטערע מיידעלע איז צוגעלאָפּען צו איהר און האָט אָנגעהויבען צו וויינען: מאַמא, מאַמא, ווען וועסט דו שוין אויפשטעהן!... די אויגען פון דער קראַנקער האָבען זיך גע־עפענט... זי האָט געוואָלט עפעס זאָגען און האָט ניט געקענט. זי האָט געגעבען אַ שווערען זיפּץ און איז אנשוויגען געוואָרען אויף אייביג...

קיינער האָט זי ניט בעזוכט, ווען זי איז געווען קראַנק, קיינער איז ניט געקומען בעגלייטען איהר עלענדען קערפּער. נאָך דער ווייסע טרונע פון דער אידישער טאַכטער איז גענאַנגען אַ קאַטוילישער גלח און די קינדער האָבען צוגענומען די יעזואיטען...

מיט מאָרד אַמוזירען זיי זיך.

(עטיוד)

1.

עס איז מאַי, דער זומער גאָרטען שמעהט אין גאַנצען איינגע-
וויקעלט אין אַ נייעם גרינעם מאַנטעל. ערלעקטרישע פייערלעך בע-
לייכטען די אַלטע צווייגדיגע בוימער און וואַרפען אַ פּאַנטאַסטישע
ליכט אויף די וועגען, וועלכע לויפען אוועק און פּערשווינדען אונטער'ן
צודעק פון אַ דונקעלען שאַטען.

עס איז אַשעהנע מאַי-נאַכט. אַ פּרישער ווינטעל שטיפט צווישען
די בוימער, די בלעטער שעפטשען שטיף און די שטערענדלעך קוקען
אַראָב פון בלויען הימעל מיט אַ כיטרען שמייכעל... די נאַטור דרע-
מעלט אין איהר מאַיעסטעטישע רוהע, און ווייט אין מיטען גאָרטען
הערט מען אַ גערויש פון מענשען, מוזיק שפּיעלט, פּערשיעדענע שטי-
מען ליאַרמען. עס הערט זיך, ווי גלעזער און פלעשער קלינגען; גאָפּ-
לען און מעסער קלאַפען... מען לאַכט... טויזענדער הענט פּאַטשען
בראַוואַ, טויזענדער ווילדע קולות שרייען: בים! בים! אויף אַ קליינע
הילצערנע ביהנע, וועלכע איז אַרומגערינגעלט מיט אַ גאַנצע מחנה
פון בעגייסטערטע, אויפגערגטע צוועהער, בעוועגט זיך נאָך אַ רויך,
וועלכער איז פּעראַורזאכט געוואָרען פון אַ שאַם; אין איין זייט זעהט
מען דאָס בלאַסע געזיכט פון אַ יונג מיידעל, אין דער זייט דעם אויפ-
זעפלאַמטען פנים פון דעם שיסער-אַרטיסט. ער האָט ערשט מיט אַ
גרויסע בריהשקייט אַראָבגעשאַסען אַן עפעל פון דעם מיידעלס קאָפּ
און דאָס ענטציקטע פּובליקום שרייט אויסער זיך: נאָך אַ מאָל! בים!
בים! די בעגייסטערונג פון פּובליקום געהט איבער צום אַרטיסט,
אין זיינע אויגען צינדט זיך אַן אַן אונגעווענהליכער פייערלי, אַן

עלעקטרישע קראפט לויפט איבער אלע זיינע גליעדער. ער וויל זיך אליין איבערטרעפן. ער קעהרט זיך אָב פון דער מיידעל, קוקט זיך איין אין שפיעגעל, וועלכער ווייזט איהם איהר טויט־בלאסען פנים און ציעלט זיך צו... קוקענדיג אין שפיעגעל וויל ער אראבשיסען דעם עפעל פון איהר קאפ. זי שטייט רוהיג, איהרע גרויסע אויגען בליקען אויף איהם מיט צוטרוי, און אויף איהרע ליפען שפיעלט א גוטער שמייכלע, עס ווערט שטיל...

2.

מיט גוטע האָפנונגען איז זי געקומען אין דער גרויסער שטאָדט, זי האָט געוואָלט אַרבייטען און אָרענטליך פּערדיענען צום לעבען, אָבער איהרע צוויי שוואַכע אויסגעדארטע הענט זיינען געווען איבריג אין דיעזען גרויסען ים פון אַרבייטער הענט. און זי האָט לאַנג געבלאָגן זעט איבער די גאַסען פון שטאָדט, ווי אַ דערשראָקענע שאַף... ווען אין אַ גרויסע צייטונג איז ערשיענען אַן אַנאַנסע, דאָס אַ מיידעל, ניט עלטער פון זיעבצעהן יאָהר קען פּערדיענען אַן אַנשטענדיג גע־האַלט, נאָכצופּרעגען אין זומער גאַרטען „טיוואָלי“, האָבען זיך געמעל־דעט הונדערטער קאָנקורענטקעס. מען האָט זיי ערקלעהרט, דאָס זיי שטעהן פאַר יעדע נאַכט אונטערצושטעלען דעם קאַפּ אונטער אַ קויל פון אַ ביקס, דאָס האָט זיי ניט אָבגעשראַקען. דער שיעסער אָבער האָט פון אַלע ערוועהלט די שטיִלע שעהנע בערטשאַ.

דאָס בלוט פלעגט פּערקיהלט ווערען אין איהרע אָדערען, דאָס האַרץ פלעגט אויפהערען צו קלאַפּען, ווען ער האָט געמאַכט די ערשטע רעפּעטיציעס פון דיעזער טרויעריגער און בלוטיגער פאַרשטעלונג, נאָך דעם איז זי צוגעוואָהנט געוואָרען צו איהם, אַ שטיִלער פּריינדליכער געפיהל האָט אויפגעבליהט אין איהר האַרצען, זי האָט געגלויבט אין איהם, געגלויבט זיין שטאַרקע האַנד, געגלויבט זיין שאַרפע אויג. ביידע זיינען געווען עלענד, ביידע האָבען געהאַט זעהר וועניג פּרייד אין לעבען, ביידע האָבען געלעבט נור מיט די אינטערעסען פון דער גענענוואַרט און האָבען ניט געוואוסט, וואָס ערוואַרטעט זיי אין דער צוקונפּט. איהר איז געווען געפּעלען זיין קראַפט, זיין ענערגיע, בעשלאָסענהייט און זאָרגלאָזיגקייט. איהם איז געווען געפּעלען איהר שטיִלער, גוטער כאַראַקטער, איהר צוטרוי צו איהם, איהרע שעהנע

אויגען, וועלכע האָבען געשיינט מיט איבערגעבענהייט און טריי-
הייט.

— דו ווייסט, פלעגט ער איהר אָפט זאָגען, זינד איך האָב דיר
ליעב, פערליער איך מיין זיכערהייט... איך האָב אָפט מורא, איך זאָל
דיך, חלילה ניט דערשיסען. ווען איך האָב דיר ניט געליעבט, האָט
מיין האַנד ניט געציטערט.

— איך בין רוהיג... זאָגאר דער טויט פון דייע הענט שרעקט
מיך ניט... .

זי פלעגט איהם צוגעבען מוטא מיט איהר גוטען שמייכלע. ער
האָט געציעלט אין איהר און איהרע אויגען האָבען געקוקט אויף איהם
מיט צוטרוי מיט ליעבע... איהר געזיכט פלעגט ווערען בלאַס, אָבער
זי פלעגט בלייבען שטעהן רוהיג און שטיל... נאָך דעם סעזאָן ענדיגען,
האָט ער געטראַכט, און דאן גענוג... זי איז מיר צו טייער און מיין
האַנד קען אַ מאָל מיין פערטעהער ווערען... נאָך דעם סעזאָן... .

3.

די אפלאָדיסמענטען, די בענייסטערונג פון פובליקום, די ברענענ-
דיגע אויגען פון די, וועלכע זיינען אזוי גליקליך און צופריעדען מיט
דיעזען סענסאציאָנעלען און גרויזאמען אַמוזמענט האָבען אויף איין
אויגענבליק צומישט זיינע געדאַנקען, ארויסגערופען אַ שווינדעל אין
זיין קאָפּ, ער האָט זיך אָבגעקעהרט צום שפיגעל און האָט זיך צוגע-
ציעלט... .

טויזענדער מענשען זיינען געקומען אהער אַמוזירען זיך... זיי
ווילען אַ שטאַרקען, אויפֿרעגענדען ווילדען פֿערנעניגען... זיי ערוואַר-
טען מיט אונגעדולד דעם עפעקט. דעם אַטהעם פֿערשטיקט, די אויגען
ווייט אויפֿגעפֿענט... און ער דערזעהט זיין בערטהא אין שפּיעגעל;
זי איז בלאַס, איהרע אויגען בליקען אויף איהם... אַן אונערואַרטעמער
געדאַנק שרעקט איהם איבער אין דעם אויגענבליק... זיין מעכטיגע
האַנד גיט אַ ציטער... דער ביקס שיסט אויס און די ארעמע בערטהא
פֿאַלט טויט צו דער ערד... .

קענדי און טרערען.

זיי האָבען אַ קענדי סטאָר.

ער איז אלט אַ יאָהר זעכציג, זי — פינף און פופציג. ער איז אַ וואָלינער אידעל, זי איז אַ פינסקערין. ער איז אַ נידריטשגער מיט אַ האַלבע קאָפּ, אַ האַלבער באָרד און איין וואָנטשע אין גאַנצען גרוי. זי טראָגט אַ געלען פאַרוק מיט די האָאָר, וועלכע ווייזען אויס, ווי גראָבע דראַט. ער איז אַ קליינינקער, מיט איינגעפאלענער ברוסט, אַ ביסעל אויסגעקרימטע פיס, מיט מיט אַ בלאַסען, דערשראָקענעם פנים, מיט אַ שטילע, הייזעריגע שטימע, זי איז אַ דיקע, גאַנץ־הויכע אידענע, מיט אַ פיגור פון אַ קאָזאַק, מיט אַ שטימע פון אַ בת היענה... זיי האָבען חתונה געהאַט דאָ אין אַמעריקא מיט פינף יאָהר צוריק. זי שרייט און קאָמאַנדעוועט, ער אַרבייט שווער און שווייגט. זיי לעבען גליקליך. קומען ניט אָן ניט צו זייערע קינדער, ניט צו ליימען, האַלטען ביידע זעהר שטאַרק פון אידישקייט און האַלטען ביידע זעהר וועניג פון דער ענגלישער שפראַכע.

ער איז כל ימיו אַ שניידער. דאָ אין אַמעריקא אַרבייט ער שוין צעהן יאָהר ביי איין באַס. דער באַס האָט איהם ליעב, ווייל ער איז אַ שטילער, פלייסנער אַרבייטער, פערשטעהט ניט קיין פאָליטיק. געהט אַהיים שטילערהייד ווען מען ניט איהם ניט קיין געלד, שווייגט ווען מען רייסט איהם אַראָפּ פון די וויידזשעס... אין דער ווירקליכקייט האָט דער בעל הבית ניט פון וואָס צו רייסען: מעהר ווי פינף דאָלאַר אַ וואָך האָט ער נאָך קיין מאָל ניט פערדיענט. און פון דעסטוועגען לעבט ער ווי אַ שעהנע בעל הבית, האָט צוויי רומס, איז פערסטראַ-כירט אין קאָנגרעגנישאַן „אַנשי בני חושים ומושים"... האָט אַ שטענ-דיגען פלאַץ אין זייער בית המדרש און אַ חוץ אלע זאַכען, האָט ער

נאך צוזאמענגעקליבען 80 דאלאר מוזמענע געלד, וועלכע זיין אירענע האָט געטרָאָגען ביי זיך אויפ'ן האַלז, אפילו שבת. ניט גרינג און ניט גיך האָבען זיי צוזאמענגעקליבען אזא שרעקליך-גרויסע סומע מיט גאלד און, זעלבסטפערשטענדליך, ניט גיך איז עס בעשלאַסען געוואָרען, זיי זאָלען קויפֿען אַ קענדי סטאָר אויף דער עוועניו איי. ער האָט מורא געהאַט פאר'ן געלד, האָט מורא געהאַט אזוי ווייט צו מופֿען פון זיין בית המדרש און אזוי טיעף אריינקלייבען זיך אין אַ גוי'אישען געגענד. זי האָט אָבער געוואָלט, דער קאָפיטאַל זאָל ניט ליגען אָהן נוצען, און זיי האָבען געקויפט אַ קענדי סטאָר. ער אַרבייט ווי פריהער און זי האַנדעלט. לעזען און שרייבען קענען זיי ביידע ניט... ער האָט די ערשטע צייט שטענדיג געבלאָנזשעט, ווייל ער האָט ניט געקענט איה בערליענען, אז די עוועניו „איי" רופט זיך „איי"... אָבער איז צו געוואָהנט געוואָרען. דערפאר אָבער האָט ער שטענדיג געהאַלטען זעהר פיעל פון איהר ענגלישער שפראַכע. „ראדע וויי", וואָס וואָנט יו פון מי? „קרעזי לאויפער" און אַנדערע פראַזען האָט זי געהאַקט, ווי קרויט און האָט געפיהרט דאָס געשעפט.

פאר די לויפערס איז באַלד געוואָרען די קענדי סטאָר דער בעסערער פלעזשור פאַלאַסט. מען האָט דאָ געשטימט, געשטורעמט, געזונגען, געשפרונגען, געכאַפט קענדי, געדראַפֿעט זיך אויף די ווענט, אז עס איז געווען אַ פֿערנגיגען זי אָבער האָט געקוקט דאָרויף מיט אַ פֿילאָזאָפֿישען בליק און האָט זיך ניט געוואָלט פֿערצווייפלען. זי האָט זיך געבוייט זערט, מלחמה געהאַלטען מיט זיי, אָפט דערלאַנגט אין באַק אריין, ניט זעלמען געשריען: פּאָליציע!... און האָט געהאַנדעלט. ער אָבער פלעגט פֿערציטערט ווערען, נאָך איידער ער פלעגט צוגעהן פון דער אַרבייט צו זיין קענדי סטאָר. זיין בלוט פלעגט אין איהם פֿערקיהלט ווערען, ווען ער פלעגט דערזעהען די גאַנצע כאַפּטע אַרום זיך... זיי האָבען איהם געשטורכעט, געצופֿט ביי דער באַרד, געמאַכט פון איהם חזק, געשלאָגען און ער פלעגט נור נאָך בלאַסער ווערען און פלעגט שווייגען... אָבער דער גרעסטער אונגליק איז געווען פֿאַר איהם, ווען די אשת חיל פלעגט דאַרפֿען געהן דאָן טאָן נאָך סחורה און ער פלעגט מוזען בלייבען ביי די ביונעס... זי האָט ניט געקענט פֿערשטעהן, אז ער וואָלט בעסער געוואָלט מען זאָל איהם מאַטערען אויף אַ גיהנם

מאשינע, איידער לאָזען איהם מיט די לויפערס. זי פערשטעהט ניט, וואָס פיהלט דער שטילער שוויגענדיגער מענש און הייסט איהם בלויז הען אין סטאָר — ער מוז פאָלגען...

עס איז געווען פאר נאכט. ער שטעהט אין סטאָר. דאָס האַרץ ציטערט איהם, אָבער ער איז רוהיג — עס איז שטיל, די לויפערס זיינען ערגעץ אין אַן אנדער אָרט בעשעפטיגט... פלוצלונג גיט אַ קנאק אַ שטיין אין פענסטער און אַ גרויסע, טייערע שויב ווערט צובראָכען. אַ טויט ערשראָקענער לויפט ער צום פענסטער. וואָס זאָל ער טאָן, וואָהין זאָל ער לויפען? וויפיעל וועט קאָסטען אזא שאָדען? אַהא, מען פייפט און מען לאַכט — די קאָסטימער געהן... איינער בעט קענדי, דער אנדערע פאָדערט סיגארעטס, דער דריטער האָט אַרויפגעקלעמערט אויף דער קאַנטאָרקע... ער וויל איהם אַראָפּשטופען און אַ פיערטער דזשענטעלמאַן קאָטשעט אַריין אין סטאָר אַ באַרעל מיט מיסט. אונזער קופּעץ מאַכט אַ רחמנות'דיגען פנים און לויפט צום באַרעל מיסט, קעהרט איבער אויפ'ן „פּלאַר“ אַ גאַנצען באַקס מיט קענדי, בויגט ער זיך אָן צונויפצוקלייבען די קענדי, וואַרפט מען איהם אַנידער צו דער ערד, מען טרעט מיט די פיס די אַלטע זעכציג'יעהריגע זאָך, וועלכע רופט זיך „איד“, מען הירושעט, מען שרייט... גליקליך האָט ער זיך געשעצט, ווען זיינע „קאָסטימער“ האָבען זיך דערשראָקען פאר זיינעם אַ ביטערען קרעכץ און זיינען אַרויסגעלאָפּען פון סטאָר. ער שליסט צו זיין סטאָר — געהט אַריין אין הינטער צימער, דערמאָנט זיך, אַז ער האָט נאָך קיין מנחה ניט געדאווענט... ער הויכט אָן שטיל און מיט אַ זיפץ „אַשרי יושבי ביתך“ און געגען זיין ווילען רייסען זיך אַרויס צוויי טרערען פון זיינע אויגען און אַנקעגען איבער'ן גאַס הערט מען ווי עס הילכט און קלינגט חי! חי! חי! חא! חא! חא!.. עס לאַכען אַליין די העלדען עס לאַכען די דייטשע שכנים, עס לאַכען זאָגאר די פּעריעניקטע „יהודים“ און דער אַלטער שטעהט מיט אַ צור בראַכען האַרץ אין אַ ווינקעלע און דאווענט...

א שלעכטע מוטער.

1.

מען האָט געפונען צוויי קינדער אויף דער גאָס, פּערוויינטע, פּער-
הונגערטע, פּערפּראָרענע. פּיעל מענשען האָבען נאָך פּריהער בעמערקט
די אונגליקליכע קינדער און זיינען גלייכגילטיג געגאנגען פּערביי. ווי
באַלד אָבער איינער האָט זיך אָבגעשטעלט לעבען זיי, איז אין איין אוי-
גענבליק געוואָרען לעבען זיי אַ גאַנצע קהילה... ווייבער האָבען פון
רחמנות געקרעכטשעט, מענער האָבען פון מיטלייד געשאַקעלט מיט
די קעפּ, פּערבייפּאַהרענדע עקספּערטען האָבען זיך אָבגעשטעלט און
די דרייווערס האָבען ארויסגעקוקט פון די ביידלאַך, אַלע גאַסען קינדער
זיינען געבליבען שטעהן אַרום זיי מיט אָפענע מוילער און, זעלבסט-
פּערשטענדליך, באַלד איז אויך געקומען דער משגיח פון גערעכטיג-
קייט אין אַ בלויען ראָק מיט אַ שווערע דובינע...

— וואו וואָהנט איהר ? ...

— מיר וואָהנען ערגעץ ניט... זאָגט דאָס עלטערע קינד.

— וואו איז אייער פאָטער ?

— אונזער פאָטער האָט אונז פּערלאָזען...

— וואו איז אייער מוטער ?

— זי אַרבייט אין אַ שאַפּ אויף טשערי סטריט... מיר זיינען

געגאנגען צו איהר, זי האָט אונז אָבער ניט געוואָלט נעהמען צו זיך
און מיר בלאָנזען אום אין די גאַסען... עס איז קאַלט און מיר ווילען
עסען...

די קינדער וויינען, אַלע צושויער זיינען ערשטוינט, דער בלויער
ראָק ברענט פון גרימצאָרן.

2.

די פאָליס קאָרט איז געפאָקט. דער ריכטער קלאַפט ביזן מיט'ן האַמער. אַלע קוקען מיט רחמנות אויף די אונגליקליכע צוויי קינדער און מיט האַס און פּעראַכטונג אויף דער שלעכטער מוטער ... זי קוקט אויף דעם ריכטער ווי אַ דערשראָקענע לעמעלע, ענטפּערט שטיל און קיינער קען ניט פּערשטעהן איהר געבראַכענע ענגלישע שפּראַך ...

— זיינען דאָס אייערע קינדער! פּרעגט מיט כּעס דער ריכטער. די שלעכטע מוטער האָט מורא אַ קוק צו טאָן אויף יענער זייט, וואו די קינדער שטעהען און ענטפּערט שטיל: „יעס“ ... דער ריכטער קריצט מיט די ציין. אַ פעטער פּאָליסמאַן פּראָטעסטירט מיט אַזאַ מינע, וועלכע זאָגט: „וואָס זאָגט איהר פּאַרט צו אַזאַ מאַמע“? ... אַ לאַינער, וועלכער האָט אַ גאַנצע נאַכט געשפּיעלט אין פינגאַקעל עפענט זיינע פּערשלאָפּענע אויגען און גיט ביזן אַ שנאָרף מיט'ן נאָז, דאָס „הויכ-געעהרטע פּובליקום“ איז אויפגעבראַכט און זי שטעהט מיט אַן אָנגע-בויגענעם קאַפּ און אַראָבגעלאָזענע אויגען ... אַלע זעהען, דאָס זי איז זעהר אַרעם געקליידעט, דאָס איהרע הענד זיינען אויסגעטריקענט, איהר קערפּער אויסגעדאַרט, איהר פנים צוקאָרטשעט, אָבער קיינער קען ניט זאָגען, איז דאָס אַן אַלטע פרוי, וואָס זעהט אויס יונג, אָדער אַ יונגע פרוי, וואָס איז פאַר דער צייט פּערעלטערט געוואָרען.

— און איהר האָט אייך ניט ערבאַרעמט אויף אייערע אייגענע קינדער? פּרעגט דער ריכטער אויסער זיך ...

— „יעס“, זאָגט זי שטיל.

— אין אונזער צייט, צווישען ציוויליזירטע מענשען, זאָל זיך

געפינען אַזאַ מוטער? שאַנדע!

— שאַנדע! שאַנדע! זאָגט אי דער פעטער פּאָליסמאַן, אי דער

פּערשלאָפּענער לאַינער, אי דאָס הויכגעעהרטע פּובליקום ...

— אונטער טויזענד דאָלאַר בייז! שרייט אויס דער ריכטער. זי

ווייל עפעס זאָגען, נור איהר ענגלישע שפּראַך וויל איהר ניט קומען צו הילפּע און דער פעטער פּאָליסמאַן נעהמט אָן גראָב די שלעכטע מר טער פּאַר'ן האַנד און שלעפּט זי אינ'ם געצעלט פּון „רושאַסטיס!“

.3

ארעמע פרוי, קענסט ניט ענגליש דערצעהל אונז אין פראַסמ
אידיש, ווי אזוי האָט זיך דאָס געקענט טרעפּען, אז אַ מוטער און נאָך
אַ אידישע מוטער זאָל ניט האָבען קיין רחמנות אויף איהרע אייגענע
עופ'עלאַך? וועה איז מיר!

— אַה! מיין פריינד, וואָס ווייסט איהר? איהר זעהט, ווי איך
בין פּערהושב'ט און פּערפּינסטערט, איך בין דאָך ערשט 28 יאָהר אַלט,
און ער? ער איז געזונד און פריש, אויסגעפּוצט, אָבגעשייווט, מיט
אַ ווייסען קאַלנער און מיט אַ רויטען האַלזטיכעל... אַ פּראַנט! ...
זעהן יאָהר האָב איך מיט איהם אָבגעלעבט און אין דער צייט האָב איך
איבערגעלעבט טויזנד יאָהר מיט צרות... און דאָך, עס איז טאַקע
אַ בושה צו זאָגען, איך האָב מיט איהם פיער קינדער... וואָס קענען
מיר, אונגליקליכע ווייבער, טאָן? מיר זיינען אַלע אונגליקליכע...

איך בין צופריעדען, איך בין גליקליך, וואָס ער האָט מיך אוועק
געוואָרפּען. אָבער, פיער קינדער! וויפיעל קען איך אויסאַרבייטען מיט
מיינע צוקאַליעטשעטע הענד אין פינסטערען שאַפּ? האָט מען מיר א'ן
עצה געגעבען, ארויסלאָזען די עלטערע צוויי קינדערלעך אויפ'ן סטריט...
ווי מיינט איהר, גרינג איז דאָס אַ מוטער צו טאָן? אַ שענהער תּכלית...
אָבער ווי שלעכט די קינדער זאָל ניט זיין אין געררי'ס סאַסייעטי, איז
דאָך דאָס פּאַרט אַ גן-עדן געגען זייער לעבען ביי מיר. מיין האַרץ האָט
זיך דאָך מיט בלוט פּערגאַסען, ווען איך האָב דערזעהן מיינע אונגליק
ליכע יתומים'לעך... אזא וועלט! אי אַ טאַטע איז דאָ, אי אַ מאַמע
איז דאָ און די קינדער זיינען דאָך יתומים.

די שלעכטע מוטער פּערדעקט דאָס געזיכט און וויינט ביטער.
און דער גוטער פּאַטער געהט אום איבער די גאַסען פון פּילאַדעלפּיא
און פּייפט פּריילעך די מאַדנע מעלאָדי: „אַ האַט טיים, אַ ניס טיים
טו נייט"...

א גוטע דרשה.

(פון די יום־טובדיגע בילדער).

עס איז יום־טוב. אויף דער בויערי איז ניט אזא טומעל און גע-
פילדער, ווי געוועהנליך. אלע געשעפטען זיינען פערשפארט, עס איז נור
אָפּען די אַפּטיק אויפ'ן קאַרנער, דער ביער סאַלון אויפ'ן אַנדערען קאַר-
נער און אין מיטען צוויי ביליגע טרעמפֿהאַטעלען און אַ קריסטליכע
בית המדרש, וואו פרומע, גוטע מענשען האַלטען דרשות און זאָגען
מוסר ...

עס איז נאַכט און גרויסע שטיקער שנעע פאַלען פון הימעל גלייך
אויף דער בויערי. ווי זיכער וויים און ריין די שנעעלעך, וואָס שיטען
זיך פון די וואַלקענס און שמוציגע, שוואַרצע בלאַטע ווערען זיי באַלד
אונטער די פיס פון די פערבייגעהער. אזא מזל האָט שוין אַלעס ריי-
נעם, וואָס ווערט פּערוואַרפען אויף בויערי.

און אין קריסטליכען בית המדרש איז ליכטיג און העלל ...
עלעקטרישע לעמפעלעך בעלייכטען דעם גרויסען זאַל. אויף דער גרוי-
סער פּלאַטפּאָרמע שטעהט אַ גרויסער גרינער בוים, אויסגעפּוצט מיט
שעהנע ציערונג, בעהאַנגען מיט מתנות, רייך איליומינירט מיט שעהנע
וואַקסענע ליכטלעך ... דער אָרגעל שפּיעלט זיסע הימנען און די
בויערי טרעמפּס זיצען אויף די בענק רוהיג און שטיל ...

אַן אַלטע דאַמע אין אַ זיידענע שוואַרצע קלייד איז געקומען
אהער זאָרגען פאַר איהרע „געפאַלענע“ ברידער. זי שטעלט זיך אויף
דער פּלאַטפּאָרמע און זינגט אַ הערליכעם רעליגיעזעם ליעד. אַמאָל
ווען זי איז געווען יונג און האָט געהאַט אַ שטימע, האָט זי געדענקט
פון אַנדערע פּערגעניגענס. אויף דער עלטער איז זי געוואָרען אַ פרומע
גבאי'טע ... זי זינגט און זעהט אַנטקעגען זיך אין דער ערשטער רייע
אין אַ ווינקעלע ביים וואַנט אַ בלאַסען אויסגעקריינקטען פנים פון אַ
„געפאַלענעם“ ברודער, זיינע אויגען זיינען אויפגעפלאַמט, זיין נאַנצער
קערפּער ציטערט, שווערע זיפּצען רייסען זיך אָפּט ארויס פון זיין איינ-
געטרוקענטע ברוסט און ער הערט זיך צו זעהר אויפּמערקזאַם .

די פרומע זינגערין ווערט בעגייסטערט, זי זעהט, דאָס אַם וועניג־
סטען איינער פון די אַלטע אונגליקליכע האָט זיך דאָך אין דער מינוט
דערמאָנט אָן גאָט. דערמאָנט אין דעם גליק, וועלכען דער ערלייזער
יעזוס קריסטוס האָט געבראַכט אויף דער וועלט און זי פיהלט, דאָס
דעם קרבן וואָס זי האָט געבראַכט אויף דער בויערי, קען מען ניט ביי־
ליב שעצען! ... דער אונגליקליכער איז געריהרט. צוויי טרערען לויפען
איבער זיינע איינגעפאלענע באַקען ... ער איז געוויס איצט פרטיעפט
אין געדאַנקען פון תשובה און תפילה ...

די זיסע טענער פון אָרגעל הילכען נאָך איבער'ן האָל און גאָט'ס
דיענער אין אַ נייעם שוואַרצען אַנצוג פּערגלאַצט די אויגען צום
הימעל און פאַנגט אָן מיט אַ זיסע תנ'עוודיגע מיענע: „ליעבע ברידער!
פרייד איז איצט אויף די הימלען, פריעדען אויף דער ערד און גוט־
ווילען צווישען די מענשען ... פרייד אין די הימלען, דען היינט איז
געבאָרען געוואָרען דער, וואָס האָט גענומען אויף זיינע שולטערן דעם
גאַנצען לאַסט און אַלע זאָרג פון אונזער לעבען“.

— אוי! וועה איז מיר! זיפצעט שווער דער קריינקליכער צוהער־
דער אויף דער ערשטער באַנק אין ווינקעלע. דער פרעדיגער ווערט אַני־
שוויגען אויף איין אויגענבליק, בעטראַכט זיין ברודער פון וועלכען עס
איז אַראָפּגענומען געוואָרען אַלע זאָרג און דער גאַנצער לאַסט פון
לעבען און זעצט פאָרט: „יא, ליעבע ברידער, פריעדען איז איצט
אויף דער ערד, ווייל „ער“ האָט אונז געבראַכט ליעבע און פּערגעבונג...
ברידער זיינען מיר אַלע אין אונזער ברודער־ליעבע. ווער קען זיך היינט
פיהלען אונגליקליך און אונצופריעדען, ווען די גאַנצע וועלט איז פול
מיט זיין נאָבעלע, הייליגע, געטליכע ליעבע?“

— אוי וועה איז מיר, מורמעלט שטיל דער צוהערער פון ווינקעלע.
ער מאַכט מיט'ן האַנד אַ שוואַכע בעוועגונג, שליסט צו זיינע אויגען און
גליטשט זיך אַראָפּ לאַנגזאַם און שטיל אויף דער ערד. אַנקעגען איהם
שטעהט דער יום־טוב בוים אין זיין גאַנצען פּראַכט און גלאַנץ. דער
אָרגעל רוישט מיט וואונדערבארע אַקאָרדען, די גוטע דרשה הילכט ווי
מוזיק און ער זעהט גאָר ניט און הערט גאָר ניט. ער איז טויט. ער איז
געשטאָרבען פון הונגער ...

נאָך איינע.

(פון איהר טאגע בוך).

1.

עס איז אזוי גוט, אז מען איז א געזונטע און א שעהנע. איך האָב ערשט ניט לאַנג געענדיגט גראמאר סקול און אלע מיינען, אז איך בין שוין א גאַנצע מאַמוזעל.

איך בין אַלט פערצעהן יאָהר און מוז אַרבייטען — מיינע על-טערען זיינען ארעם. אַלע קליידען זיך שעהן, און איך בין אליין שעהן. און אז איך געה אין מיט'ן גאַס מאַכען אלע הערען צו מיר זיסע אוי-געלעך, שמייכלען גוט און גריסען זיך פריינדליך... און איך לאַך שטאַרק און לויף שטיפענדיג אַוועק... און עס געפעלט מיר.

היינט בין איך אריין אין א נייעם שאַפ. איך קריג אַרבייט זעהר לייכט. איך בין ניט קיין גרויסע נייטורין, אָבער דער פאַרמאן איז גוט צו מיר און דער באַס אליין רעדט צו מיר ווי צו אַ לעדי. איך ווייס, עס איז נור דערפאַר, ווייל איך בין שעהן. אַ יאָ, עס איז גוט, אז מען איז א שעהנע?

2.

מיר איז זעהר גוט אין דעם נייעם שאַפ. אַלע האָבען מיך ליעב, און אז איך שטיף אָדער פיהר-איבער א שטיקעל אַרבייט, טוט מען מיר גאָר ניט. אַלע זיינען גוט צו מיר און אז איך לאַך (איך האָב ליעב צו לאַכען שטאַרק און מיט'ן גאַנצען האַרצען) ווערט אזוי פריילעך אין שאַפ... .

איך האָב זיך היינט אַ ביסעל פערשלאָפּען און בין געקומען צו

דער ארבייט זעהר שפעט. אָבער דער־פּאַרמאַן האָט זיך ניט געבייזערט אויף מיר. דאָס, הייסט, מיט'ן פינגער האָט ער מיט געדראָהעט, אָבער זיינען אויגען האָבען געקוקט גוט און זיינע ליפען האָבען געלאַכט צו מיר ...

נאָך מיטאָג האָט מיר דער באָס אליין בעגעגענט אין קאָרידאָר. ער איז געווען זעהר פריינדליך צו מיר. ער האָט מיר געזאָגט: „העללאָ, דאַרלינג!“ און מיר געגלעט איבער'ן קאַפּ. איך האָב אזוי געלאַכט, ווען ער האָט מיר געפרעגט: אויב איך האָב לייעב קענדי? אַ גוטע שאַלח — האַ! ער האָט ארויסגענומען אַ שעהנע קעסטעלע מיט זעהר גוטע קענדי און האָט מיר אָנגעשאַטען אַ פולען הויפען. אין אונזער קענדי סטאָר אויף לודלאָוו סטריט איז גאָר ניטאָ אַזעלכע קענדי ... איך האָב געזאָגט צום באָס: איהר זייט אזא אַלטער מאַן און איהר טראָגט אין קעשענע קענדי. ער האָט געלאַכט און איך האָב אויך געלאַכט. ער איז אַ רייכער מענש און איז אַ גוטער. איך האָב איהם לייעב.

3.

היינט האָט מיר דער פּאַרמאַן געהייסען געהן אַרבייטען אין אָפּיס. אין שאַפּ איז אזוי פינסטער און שמוציג און אין אָפּיס איז אזוי ליכט טיג און אזוי שעהן. דער באָס האָט מיט מיר גערעדט די נאַנצע צייט און איהם האָט גאָר ניט געאַרט, וואָס איך אַרבייט ניט. ער איז אַ גר־טער ...

ווען מען האָט איהם פון אַ רעסטאָראַן געבראַכט עסען, האָט ער מיר אויף אַנידער געזעצט צום טיש ... איך האָב דאָס געגעבען א'ן עס, אַז פונקען זיינען געפלוּיגען. אַך! די רייכע מענשען איז אזוי גוט. זיי עסען אַלע טאָג גוטע זאַכען און פערבייסען מיט אייז־קרים.

נאָך עסען בין איך זעהר לוסטיג געוואָרען און איך האָב געשטיפּט. דער באָס אליין האָט אויך געשטיפּט מיט מיר. איך האָב איהם געפרעגט, אויב ער וויל געהן מיט מיר אויף אַ פייט און האָב איהם שיער־שיער ניט געמאַכט אַ בלעק איי. אַלע מיידלעך פון שאַפּ האָבען אויף מיר גע־קוקט ביי, ווען איך בין געגאַנגען פון שאַפּ און די „פּאַרלעדי“ האָט מיר געזאָגט זעהר אַ שלעכט וואָרט.

ע! איך ווייס, עס פעררריסט איהר, וואָס איך בין שעהן און זי
איז אלט, גרין און אויסגעדארט... וואָס הער איך זיי אז דער באָס
איז מיין בעסטער פריינד.

4

נעכטען!... אַך! וואָס פאַר אַ טאָג נעכטען איז געווען... איך
וועל אלעס פערשרייבען... איך האָב איצט צייט — איך זיין אין דער
היים. איך בין היינט געקומען שפעט אויף דער אַרבייט און דער פאַר-
מאַן האָט מיר ענטזאָגט... ער איז געווען ביז און שטאַלץ, גלייך ווי ער
קען מיך גאָר ניט. איך האָב געוואָלט זעהן דעם באָס, האָט מען מיר
געזאָגט, ער איז ניטאָ אין אָפּיס.

ווען איך בין שבת געגאָנגען פון דער אַרבייט, האָט מיר דער באָס
געזאָגט, אויב איך וויל האָבען פערגניגען, זיין לוסטיג, פערברענגען
זעהר גוט די צייט, זאָל איך קומען זונטאָג נאָך מיטאָג אין אָפּיס...
איך האָב זיך ארויסגע'גנבה'ט די מאַמע זאָל ניט וויסען אַך! פון
אַנפאַנג איז געווען זעהר פריילעך און איך בין געווען זעהר גליקליך!
איך האָב געזעהן אַ גרויסען פאַרק, האָב געזעהן דעם ים, האָב גענומען
„א רייט“ אויף אַ שעהנעם פערד פון אַ קאַרוסעל, האָב זיך אויפגעהוי-
בען מיט אַ מאַשין אויף אַהויבען טורם און פון דאָרטען אַראָפּגעפליגען
אין אַ קליין וואַגאַנטשיקעל גלייך אין וואַסער אריין. איך האָב זעהר
פיעל געלאַכט, געשטיפט און געשפרונגען. מוזיק האָט געשפיעלט און
אזוי פיעל מענשען האָבען אומגעשפאַצירט.

נאָך דעם האָט דער באָס מיך אריינגעפיהרט אין אַ זעהר שעהנעם
צימער און מיר האָבען ביידע געגעסען אלע גוטע זאַכען פון דער וועלט
און געטרונקען זעהר גוטען וויין... איך האָב ניט געוואָלט טרינקען,
אַבער דער באָס האָט מיך זעהר שטאַרק געבעטען... און אז איך האָב
דערזעהן, אז פון וויין ווערט מען נאָך לוסטיגער און עס ווילט זיך נאָך
מעהר שטיפען האָב איך אליין שוין געטרונקען און געטרונקען.
נאכדעם האָט זיך דער קאַפּ פערררעהט און איך געדענק נור, ווי
דער באָס...

ניין! איך האָב מורא דאָס אויפצושרייבען... די מאַמע קען
דערזעהן, וועט מען מיך שלאָגען... קיינער טאָר ניט וויסען... ווען

איך האָב מיך אויפגעכאַפּט שפּעט ביי נאַכט, האָב איך זעהר געוויינט...
און היינט ווען איך בין שפּעט געקומען צו דער אַרבייט, האָט מיר דער
פּאַרמאַן בייז געהייסען געהן אַהיים...
איך וועל עס קיינעם ניט דערצעהלען. אָבער אַ יאָ דער אַלטער באָס
איז זעהר אַ שלעכטער מענש ? פאַר וואָס האָט ער מיך אונגליקליך
געמאַכט ?

נאך איין אָפּפּער.

(עטיווד).

1.

שנעל לויפט די עלעקטריק־קאר מיט ראַקאָווי עוועניו. „זום“ ברומען די דראַטען, די רעדער רוישען, דער וואָגען קאָטשעט זיך און וויעגט זיך ווי אַ שיף, וואָס שווימט איבער די וועלען פון מעער... עלעקטרישע בליצען פליהען יערער מינוט פון דעם מיוזע־ראַבלען „קנדער וואָגען“ צום געטליכען הימעל און דער מאַטאַרמען לאַזט נאָך גיכער און גיכער... די קאר פליהט, דער ווינד וועהעט איהם גלייך אין געזיכט און רייצט איהם אויף, די שנעלע בעוועגונג מאַכט איהם ווי שיכור, ווי וואַהנזיניג. ער דארף זיך אָבשטעלען אויף די קאָרנערס וואו עס וואַרטען מענשען, ער לויפט פערביי. אַ ווילדע אויפֿרעגונג רוישט ביי איהם אין האַרצען, די געפאָהר מאַכט איהם אַן אונאַטירליכען שאַרפען פֿערגעניגען.

עס איז עלף ביי נאַכט. די שטערען קוקען אַראָב שטיל און די געזען קאָמפען לייכטען דונקעל...

„זואום“, „זואום“ — רוישט עס און ברויזט...

2.

— מאַקס, מיין קינד, זעה, דו זאָלסט זיך ניט פֿערקיהלען, עס בלאַזט אַ קאַלטער ווינד און די קאר איז נאָך ניטאָ! מען זעהט ניט, נאָך ניט, אַ יאָ?

— ניון, באַהעניו, איך וועל זיך ניט פֿערקיהלען.

— מאַקס, זאָלסט זיך, חלילה, מיט קיינעם ניט פייטען ... וואָס איך קלעהר איבער אַ גאַנצע וואָך איידער דו קומסט! ...

— באַבעניו, זיי רוהיג! איך האָב פיינד צו פייטען ... געוויס, ווען אַ שלעכטער באַי קריכט אין די אויגען, מוז מען ... דו דארפסט אָבער קיין יסורים ניט האָבען.

מאַקס און זיין אַלטע באַבע זיינען געשטאַנען ביים קאָרנער. ער איז געווען אַ באַי פון אַ יאָהר 14 און זי אַן אַלטע פרוי, און דאָך זיי נען זיי געווען די בעסטע און טרייסטע גוטע פריינד אין דער וועלט. ווען מאַקס איז געבאָרען געוואָרען איז נעבעך זיין מוטער געשטאַרבען... די אַלטע באַבע האָט איהם ערצויגען. ... זי איז געווען זיין פאָטער, זיין מוטער, זיין פריינד. ... פרעמדע וועש געוואַשען, געאַרבעט, געפּע־דעלט אום מאַקס'ן זאָל קיין ראַק פעלען. יעצט איז שוין מאַקס אליין אַ „פּערדיענער“, ער איז אַ מעססענדזשער באַי אין אַ גרויסען אָפּיס אין ניו יאָרק. דער סופּעראַינטענדענט און אַלע קלערס ליעבען איהם פאַר זיין פּעהיגקייט און געשיקטליכקייט, זיינע קאמפּראַדען אַכטען איהם פאַר זיין קלוגהייט און אנשטענדיגקייט. אַ גאַנצע וואָך אַרבעט ער זונטאָג פּאַהרט ער אַהיים, צו דער געליעבטער כאַבע. ... פאַר ביידע איז דער טאָג אַ גרויסער יום טוב! ... מאַקס לויפט אַריין אין שטוב מיט אַ שמחה, קושט און אומאַרמט זיין אַלטע באַבע, זיין שאַרפּע אויג בעטראַכט אויב אַלעס איז אין אָרדנונג אין „זייערע צוויי רומס!“ ער טרינקט קאַפּע מיט די „בעסטע“ קייקס, דערצעהלט אַלע נייעס, און די באַבע קוקט אויף איהם מיט ליעבע און פרייד. דאָן זעהט ער אַז איבער'ן סינק דאַרף מען צושלאָגען אַ צוועקיל, דעם לאַנטש צונויפֿ-קלאַפּען, דעם אַלטען באַסקעט פּערריכטען, די באַבע שטעלט זיך קאָכען אַ „רייכען“ דינער פיר איהר געליעבטען גאַסט, און דער גאַסט פּוצט אויס זיין „אוניפּאָרס“ און געהט אַביסעל שפּאַצירען און שמועסען מיט דער באַכעם נאַכבאַרען. ...

עלף אַוהר ביינאַכט פּאַהרט מאַקס צוריק. די באַבע בענלייט איהם ביז דער קאַר, זיי האַלטען איינע די אַנדערע פאַר די הענד און רעדען ווי צוויי אַלטע גוטע טרייע פריינד קענען רעדען. ... דער באַבע איז זעהר שווער צו שיידיען זיך פון איהר געליעבטען אויף אַ גאַנצע וואָך, — מאַקס פּערשטעהט עס, און ער זוכט פּערשיעדענע מיטלען זי פריי-

ליך צו מאַכען... באַבעניו, זאָגט מאַקס, נעכסטען זונטאָג וועל איך
 דיר ברענגען אַ פּרעזענט... אוי! אוי! דו וועסט זעהן...
 — אזוי? ! טייערער לינגער מיינער... וואָס וועסט דו ברענ-
 גען?

— וואָס? איך וועל דיר ברענגען... איך וועל דיר ברענגען...
 מאַקס ווייס נאָך אליין ניט וואָס ער וועט ברענגען זיין געליעב-
 טער באַבעניו און ווייס ניט וואָס צו ענטפּערען... „זואום!“ „זואום!“
 רוישט די קאַר פון דער ווייטען... מאַקס רייסט ארויס זיין האַנד,
 לויפט צום וועג נעהענטער און שרייט און מאַכט מיט'ן האַנד...
 סטאַפּ! סטאַפּ די קאַר! גוטע נאַכט! באַבעניו! גוטע נאַכט! עי!
 סטאַפּ!

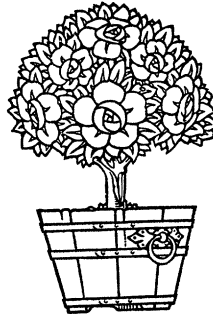
דער מאַטאַרמען שמעהט ווי אַ פּערווירטער אויף דער פּלאַטפּאָרם
 און וויל קיין זאך ניט הערען. ער פליהט און וויל פליהען נאָך שטאַר-
 קער און שנעלער.

3.

די קאַר פּערשפּעטיגען וויל מאַקס ניט—ער לויפט ווי אַ פּייל
 פון בויגען, די באַבע איז דערשראָקען, זי ציהט זיך נאָך איהם און שרייט
 מיט איהר שוואַכער ציטערנדע שטימע: מאַקס! וואָס טהוּסט דו?
 מאַקס! — די קאַר גיט זיך אַ שטאַרקען וויעג און עס גיט אַ קראַך! ..
 אַ יונגע יאָמערליכע שטימע. אויף איין מינוט ווערען פּערלאַשען די
 עלעקטרישע לעמפּעלעך אין קאַר און דאן בלייבט די קאַר שמעהן. לע-
 בען קאַר ליגט מאַקס אַ בלאַסער און שווייגט שטייל. פּאַסאַזשירען און
 דער קאָנדוקטאָר לויפען ארויס, פּערבייגעהער זאַמלען זיך צונויף.
 מאַקס! מאַקס! שרייט די אַלטע באַבע מיט אַ יאָמערליכען גע-
 וויין, איידער נאָך זי ווייס און פּערשמעהט וואָס עס איז געשעהען.
 מאַקס! און זי פאַלט ווי אַן איבערגעהאַקטער בוים לעבען איהר גע-
 ליעבטען באַי.

מאַקס עפענט זיינע אויגען. ער פיהלט אַן אונערטרעגליכען וועהר-
 טאָג, אָבער ער וויל ניט שרעקען זיין באַבע און קרעכצעט ניט, ער וויל
 זיך שמעלען אָבער ביידע פּיס זיינען איבערגעבראַכען און ער קריכט
 צו מיט גרויס מיה צו זיין טייערע באַבעניו און זאָגט מיט אַ שמויר-
 כעלע: באַבעניו, עס איז גאָר ניט! שרעק זיך ניט. איך האָב זיך נור

א זעץ געטאָן... מיר טוט ניט וועה, באַבעניו!
 די באַבע הערט ניט — איהר שוואַך האַרץ האָט זיך צוריסען.
 דער פערקריפעלער מאַקס רופט אומזיסט זיין ליעבע באַבעניו, און
 ארום זיי שטעהט דאָס נייגעריגע פובליקום און שווייגט.

אַהן אַ טיקעט?

1.

— אויב דו וועסט היינט קומען אהיים אַהן אַ טיקעט, וועל איך פון דיר די הויט אַראַבשינדען, האָט געזאָגט דער פּאָטער גאַנץ ערנסט און האָט מאַקסען שטאַרק און בייז אַ ציה געטאָן פאַר'ן אויער. מאַקס האָט אַ געשריי געטאָן מעהר פון שרעק, ווי פון ווייטאָג, און האָט אויפגהויבען אויפ'ן פּאָטער זיינע צוויי פּערוואַונדערטע און מיט טרע-רען אָנגעגאַסענע אויגען. עס האָט זיך נאָך ניט געטראָפּען דער פּאָטער זאָל זיין מיט איהם אזוי ערנסט און אזוי צאָרענדיג. ער האָט פלינק אַרויפגערוקט אויף זיין קאָפּ זיין צוקנייטשטע מיצעל און איז אַ פּער-טראַכטער אַוועק געגאַנגען אין סקוהל. אויפ'ן גאַס איז צו איהם צוגע-לאָפּען זיינער אַ חבר מיט אַ פּרייליכער בשורה—מאַקס האָט איהם אָבגעשטויסען פון זיך מיט פּעראַכטונג. אויפ'ן קאָרנער איז געשטאַנען אַ איר, אַ פּעדלער, מיט אַ קאַלטענעוואַטע באָרד, מאַקסי האָט איהם אפילו איין מאָל ניט קיין קרים געטאָן — איהם איז געווען שווער אויפ'ן האַרצען.

מאַקס איז געווען דער לייעבלינג און דער יחוס פון דער גאַנצער פּאַמיליע ערשטענס, איז ער געווען דער אינגסטער אין הויז, ער איז אַלט געווען זיעבען יאָהר און די מוטער האָט איהם נאָך אַלץ גערעכענט פאַר איהר בייבי. צווייטענס, פאַר איהם זיינען געגאַנגען מיידלעך. ער איז געווען אַ בן יחיד.

עס איז שוין אַ יאָהר, אַז מאַקס געהט אין שול, און מען דאַרף זאָגען די וואַרהייט, זיינע קענטניסע האָבען זיך פאַר דער צייט זעהר וועניג פּערגרעסערט. ער איז ניט געווען קיין גרויסער מתמיד און, ווייל דער צו איז ער נאָך געווען אַ שטיפּער אויך, פלעגט ער זעהר זעלטען קומען אַ היים מיט אַ טיקעט. דער פּאָטער איז שטענדיג אין דער צייט ווען ער קומט פון שול, אויף דער אַרבייט, און פאַר דער מאַמען האָט ער זעהר וועניג מורא געהאַט. האָט ער געוואָלט געהן מיט גוטען,

פלעגט ער זאָגען דער מוטער אַ תירוץ, אַ ליגען, אַ בלאָף. און אז ניט, פלעגט ער אָנהויבען שרייען, בעטען עסען, פאָדערען אַ סענט און איהם פלעגט נאָך אַרויסקומען. איצט אָבער איז שוין צוויי וואָכען זייט דער פאָטער איז שוין אָהן אַרבייט און דאָס געפּעלט מאַקס'ען זעהר שטאַרק ניט. ווען ער קומט פון שול — פרעגט ער אַ טיקעט. אַלע מאָל ביי זייער און ענדליך היינט איז ער געווען אזוי שרעקליך ביז און שלעכט. ביז'ן סקול געהט מאַקסי אַלס סעריאָזער מענש. עס איז אָבער נאָך פריה און ער הויבט אָן שפּיעלען אין מאַבלס מיט זיינע חברים. איהם געהט גוט — ער געווינט דרייסיג מאַבלס און ער פּערנעסט באַלד דעם פאָטער'ס שטרענגען בעפעהל מיט אַלע צרות.

2.

עס איז שוין זיעבען אַ זייגער, און מאַקסי איז נאָך ניטאָ פון סקול. די מוטער איז שוין אונרוהיג. אַלע טאָג קומט ער פון סקול גלייך אַהיים און נאָכדעם געהט ער זיך שפּיעלען זי איז שוין עטליכע מאָל אַרויסגעלאָפּען אויפ'ן סטריט, האָט געפרעגט זיינע חברים, האָט אַרומגעשיקט איהרע אַלע עלטערע פינף מיידלעך — מאַקס איז ניטאָ. דער פאָטער איז גאַנץ רוהיג און האָט שוין עטליכע מאָל געהייסען דער-לאַנגען דעם סאַפּער.

— ווי אזוי וועלען מיר געהן עסען אָהן מאַקס'ען? פרעגט די מור-טער מיט אַ ציטערענדע שטימע.

— ער שפּיעלט זיך ערנעץ, דער יונגאַטש זאָגט דער פאָטער.

— ניין, איך בעט דיך, געה אומיסטען אַריין אין סטיישאָן הויז און איך וועל דאָ דערווייל גרייטען צום טיש.

— ווייס איך וואָס! משוגענע ווייבער, זאָגט ער אונצופריעדען און געהט זיך גאַנץ לאַנגזאַם אין סטיישאָן הויז. ער פרעגט דעם סערושאַנט, אויב ער האָט ניט געהערט פון אַ באַי, מאַקס שטיינט בערג? ... דער סערושאַנט קוקט אין בוך און ענטפּערט, אז פון אזאַ באַי האָט ער נאָר ניט געהערט. ווי זיי שמועסען זיך ביידע גאַנץ פריינדליך און שטייל, לויפט אַריין אַ פרוי, אַ דערשראָקענע, אַ פּער-סאָפּעטע און שרייט ווי אַ פּערווירטע: „מיין קינד! מיין קינד! לאָזט מיך זעהן מיין קינד!

— וואָס מאַכט איהר אזא ליאַרעם, זאָגט מאַקסיס פּאָטער מיט אַן איראָניש שמייכלע אַט איך בין אויך געקומען פּרעגען אויף מיין באַי... אַלע ווייבער זיינען משוגענע... —
 — איך וויל זעהן דעם באַי... וועלכען מע האָט געבראַכט פון לעקסינגטאָן עוועניו שרייט די פרוי... דער סערושאַנט שטעהט אויף גאַנץ קאַלט בלוטיג און עפענט די טהיר פון אַן אַנדער צימער. מאַקסיס פּאָטער געהט אויך גאַנץ רוהיג צום טהיר. ער איז נייגערדיג צו זעהן, וועלכע נאַרישע האַוואַיעס וועט די נאַרישע פרוי מאַכען.

3.

מאַקס האָט דעם טאָג אויך ניט געקראָגען קיין טיקעט, אזוי ווי געוויינליך... צוואַמען מיט אַלע קינדער איז ער מיט אַ פּרייליכען גע-שריי און געפילדער, שטיפענדיג און לאַכענדיג, ארויסגעלאָפּען פון סקול אויף דער גאַס... דאָ אָבער האָט ער זיך באַלד דערמאַנט, וואָס דער פּאָטער האָט איהם געזאָגט אין דער פּרייה און ער האָט מורא געהאַט קומען אַהיים אָהן אַ טיקעט. ער איז אַוועקגעגאַנגען מיט לעקסינגטאָן עוועניו ביז דער 99טער סטריט. דאָ לעבען עלעקטרישען אַנשטאַלט איז געווען זעהר פּרייליך. קאַרס האָבען מאַנעוורירט, קאָנג-דוקטאָרס און גריפּמען זיינען געשטאַנען גרופּען ווייז, הונדערטער פּאַ-סאַזירען האָבען געביטען דאָ זייערע קאַרס... אָהן אַ ציעל איז מאַקס דאָ אָבגעשטאַנען אַ פּאַר שעה, נאָכדעם זיינען צו איהם צוגע-שטאַנען נאָך באַיעס... ער איז געווען ניט אויפגעלעגט און דערצו נאָך הונגערדיג אויך און עס איז זעהר גיך געוואָרען צווישען זיי אַ געשלעג... מאַקסי האָט זיין געגנער געגעבען אַ שטאַרקען קנאַק און האָט זיך געלאָזט לויפּען איבער די טרעקס אויף דער אַנדער זייט. אויף איהם איז ארויף אַ טראַלי קאַר און אין איין אויגענבליק איז פון זיין יונגיקערפּעריל געוואָרען אַ צומאַלענע, צובלוטיגטע מאַסע —

מע האָט מאַקסין געבראַכט אַהיים אָהן אַ טיקעט.

איד בין הונגערִיג.

1.

דאָס, וואָס איד וויל איד איצט דערצעהלען, איז ניט קיין אויס־געטראַכטע געשיכטע, ניט קיין נאוועלע, ניט קיין ריכטונג — עס איז אַ פאַקט.

דעם טאָפּ פּלאַר פון דעם הויז, וואו איד וואוינ, האָט ניט לאַנג פּערנומען אַן איירישע פאַמיליע. ער איז אַן אַרבייטער, אָבער ווי מע זעהט פּונ'ם מעבעל, פון די קליידער, פון דעם, וואָס זיי האָבען פּער־נומען אַ גאַנצען פּלעט האָט ער אַ גוטען פּלאַץ און „סטעדי“ אַרבייט. אַ גאַנצע וואָך הערט מען ניט זיין שטימע — דערפאַר אַלע זונטאָג אָבער הערט מען שרעקליכע קולות, אַ יאָמער, ווילדע געשרייען. דער פּלאַר ציטערט, ביינקלעך פליהען, אַ פרוי קוויטשעט, דערשראָקענע קינדער וויינען, אַלע זונטאָג איז ביי מיין שכן אַ געשלעג.

אין מיטען וואָך אָבער הער איד נור ווי אַ פרוי בייזערט זיך, שרייט, פאַטשט און שלאָגט און ווי אַ קינד, אַ מיידעלע פון אַ יאָהר, אכט, וויינט און בעט זיך מע זאָל זי ניט שלאָגען ... איד האָב דאָס קינד עטליכע מאָל בעגענענט אויף די טרעפּ אין האָל. זעהר אָרעם געקליידעט און דאָך שעהן ווי אַן ענגעל ... אַ ווייסע, ווי זילבער, מיט זיידענע בלאַנדע האָאַר, מיט צוויי גרויסע בלויע אויגען, וועלכע קוקען אויף אייך דערשראָקען און מעלאַנכאָליש ... איד האָב עטליכע מאָל געזעהן פון מיין פּענסטער, ווי די קליינע אַכטייעהריגע מיידעלע טראָגט אום אויף איהרע אויסגעדראַרטע שוואַכע הענטלעך אַ געזונ־טען צוויי יאָהריגען „באַלבעס“, אַ איירישען באַי מיט אַ ווילדער הייר זעריגער שטימע. דער באַי רייסט זיך פון איהרע הענד, שלאָגט זי מיט די פּיסלעך, לאָזט זי ניט רוהען איין אויגענבליק און די קליינע ניאַנקע קוקט אַ דערשראָקענע אַלע וויילע ארויף טאָפּ פּלאַר און האָט

מורא דאָס קינד אַראָפּלאָזען פון די הענד. ארום איהר שפיעלען זיך קינדער, טאַנצען, שפרינגען איבער אַ שטריק. גליטשען זיך אויף רעדלעך און זי וויגט דאָס שווערע קינד אויף איהרע הענטלעך און קוקט מיט אַ מעלאַנכאָלישען, שטילען בליק אויף אלעס, וואָס קומט פאַר ארום איהר.

ווי איך האָב ערפאָהרען פון מיינע קינדער, איז די אַכט יעהר-ריגע מיידלעך אַ יתומה. מיין שכנה האָט לאַנג ניט געהאַט קיין קינד-דער און האָט צוגענומען אַ פרעמד קינד. איצט האָט זי אייגענע פיער קליינע קינדער און די יתומה'לע איז אין הויז אַ פרעמדע. זי רופט נאָך אלץ די מיסים מיט'ן נאָמען „טאַמאַ“, אָבער די מיסים איז איהר קיין מוטער ניט...

2.

דאָס, וואָס איך דערצעהל אייך, איז ניט זעהר אינטערעסאַנט. עס האָט אָבער אויף מיר געמאַכט אַ שווערען איינדרוק און מיט אַזעל-כע איינדריקע טהיילען מיר שרייבער, זיך זעהר גערן מיט די לע-זער.

אַ בעקער פיהרט מיר שוין עטליכע יאָהר לאַנגע לאַבענס ווייס-ברויט, וועלכע ער רופט „וויענער ברויט...“. גאַנץ פריה שטעלט ער אַנידער די לעבלעך ברויט ביי דער טהיר און ווען מיר שטעהען אויף, נעהמען מיר דאָס ברויט אריין אין שטוב. קיינער האָט אונזער ברויט ניט בעריהרט און מיר זיינען געווען צופריעדען מיט אונזער בעקער... די לעצטע צייט אָבער, יעדען פריהמאָרגען, ווען מע געהט נעהמען דאָס ברויט, געפינט מען פון איין לאַבען אַ האַלבען ברויט אָבערבראָכען. איין מאָל, צוויי מאָל, דריי מאָל — אַ גאַנצע וואָך. וואָס איז דאָס? ווער ברעכט עס אָב אַ האַלבען ברויט? אַ גנב וואָלט צוגענומען אלע דריי לאַבענס... מען האָט געפרעגט דעם בעקער — ער פערזיכערט, אז ער לאָזט איבער שטענדיג גאַנצע ברויטלעך. דאָס האָט מיך זעהר פּעראַינטערעסירט...

דער בעקער האָט אָנגעקלונגען גאַנץ פריה. איך האָב די נאַכט „געבומעלט“ דאָן טאָן אויף מיטינגען, און רעסטאַראַנען און בין ערשט געקומען אַ היים. איך בין אַרויסגעגאַנגען אונמיסטען זעהן,

צו זיינען אלע לעבלעך-גאנץ... ווען איך האָב געעפענט די טהיר, איז דער בעקער ערשט אָבגעפּאָהרען, אָבער פון איין ברויט איז שוין געווען אָבגעבראַכען אַ האַלבער. עס איז געווען פינסטער און שטיק אין האָל. אלע אין אונזער הויז האָבען נאָך געשלאָפּען... מיר האָט זיך אויסגעוויזען, איך הער עפעס אַ גערויש אויף דער אויבערשטער טרעפּ...

די שוואַכע שטראַהלען פון דעם קומענדען פריהמאָרגען האָבען זיך אַריינגע'נגב'עט דורכ'ן גרויסען פענסטער פונ'ם דאָך... און האָבען בעלייכטעט אַ קליין אַכט יעהריגעס קינד, וועלכע איז געזעסען אין אַ ווינקלעלע און האָט מיט ענערגיע געביסען פון אַ גרויסען שטיק ברויט. מיינע טריט האָבען זי דערשראָקען, זי האָט אויפגעהויבען איהרע מעלאַנכאָלישע אויגען און האָט אויפגעהערט עסען...
— וואָס טוסט דו דאָס? האָב איך געפרעגט, אַ פּערוואַנדער-טער...

— איך בין הונגעריג, האָט זי געענטפּערט מיט אַ נאַאיווע מי-נע... פּלוצלינג האָט זי זיך אויפגעכאַפּט פון איהר אָרט און האָט מיט אַ בעטענדיגער און ציטערענדיגער שטימעלע אויסגעשטאַמעלט: פּליז!... דערצעהל דאָס ניט מײן „מאַמאַ"... זי וועט מיך שלאָגן...

סאַטירע און הומאָר.

דער הימעל עפענט זיך.

(א באַבע מעשה פיר אידישע „קינדער“.)

א שעהנע זומער נאַכט. דער בלויער הימעל מיט די ליכטיגע שטערנדלעך האָט זיך ניעדריג אָנגעבויגען איבער אַ קליין פּויליש שטעטל אזוי ווי די צופאַרבעטע סטעליע אין נייעם בית-המדרש. די גאַנצע שטעטל שלאַפט — נור ר' ישראל אברעמעלעס שלאַפט ניט. ער זיצט לעבען זיין אלטע איינגעבויגענע שטיבעלע, קוקט אויפ'ן הימעל און ערוואַרטעט צו זעהן, ווען דער בלויער הימעל וועט אַראָפּ-שטירצען אויף דער ערד. מאָרגען איז תשעה באב, דער טאָג ווען דאָס איינציגע אויסערוועהלטע פּאַלק האָט פּערלאָרען זיין הייליג לאַנד, זיין היימאַט. דאַרפּען דען די הימעלען אין אזא נאַכט ניט צו שפּאַלטען ווערען? דאַרפּען דען די שטערען ניט אַראָבפּאַלען אויף דער ערד?

ר' ישראל'יק איז פּערטיעפט אין זיינע טרויעריגע געדאַנקען, ער זיפצט און דענקט פון די פּערגאַנגענע צייטען, ער זוכט אויפ'ן הימעל די ערקלערונג פון זיין שיקזאַל, און ער זעהט ניט דעם באַרג מיסט לעבען איהם, בעמערקט ניט די אונטרינע שוואַרצע היות וועל-כע שפּרינגען איבער זיין לייב, און הערט ניט, ווי זיין שכן איזאָאָנס חזיר קריכט איבער'ן פּלווט, הריאַקעט און קריכט צום אידישען מיסט. ווייט ערגיץ ביט אַ הונד געגען דער לבנה און פון קליינעם טייכעל הויבט זיך אויף צום הימעל אַ ווייסער טומאַן.

שפּעט אין דער נאַכט ווערט גאַנץ שטיל, אַ שטערענדיג פליהט פון דער הויך, פּאַלט לעבען דער לבנה און זאָגט איהר עטוואָס און די לבנה בלייבט שטעהן איבערן בית המדרש און געהט ניט וויי-טער. און די בלויע הימעלען הויבען זיך אָן וועגען ווי די וועלען אין גרויסען ים, אין איין זייט הימעל רוקט זיך אַוועק אזוי ווי דער פּרוכט

פאר פתיחת הארון, און די אויבערשטע וועלט בלייבט אָפּען און אַן אונגעווענהליכע מאַכט הויבט אויף ר' ישראל'יקען און ער פליהט אין דער הויף אין די פּערבאָרגענע עולמות.

— שטעה! ווער ביסט דו? פרעגט א מלאך ר' ישראל'יק אברע-מעלעס, ווי וואַנסט דו אריינצודרינגען אין די העכערע וועלטען? ווי וואַנסט דו צו וויסען דעם סוד פון די הימלען, נאַררישער אונ-וויירדיגער מענשעלע?

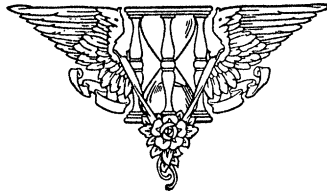
— ווער איך בין? איך בין ישראל'יק דער מיוחס, גאָט'ס גע-ליעבטעס קינד, מיר זיינען דאָס אויסערוועהלטע פּאָלק, די הימלען, די שטערען, אַלע וועלטען זיינען בעשאַפּען געוואָרען נור צוליב אונז. אונזער פּאָלק איז דאָס בעסטע און עלטסטע פּאָלק פון אַלע פעלקער. — דאָס עלטסטע און דאָס בעסטע פּאָלק? אן אַלט פּאָלק דאַרף האָבען וויכטיגע היסטאָרישע דענקמאלען.

— פּס! נו! ווער האָט נאָך אזוי פיעל אַלטע וויכטיגע היסטאָרישע דענקמאלען? גיב א קוק ביי מיר אין באַרד ליעגט נאָך א „בודיאק" וואָס מע האָט מיר געוואָרפּען ביי קינות זאָגען; דאָס איז אַ היסטאָרישע זאָך, ביי מיר אין קעשענע קענסט דו געפינען אַבי-סעל אַש פון דער איי וואָס איך האָב דערשלאָנגען ביים פּערפּאָסטען זיך... ביי אונז קענסט דו געפינען רצועות, הושענות, תקיעות פון אַ שופּר, אַ שאַקעל פון תּשליך, אַ קרעכץ פון ונתנה תּוקף, אַ זיפּץ פון כל נדרי, אַ שמיץ פון אַרבעים מלקות, אַ מגן דוד געפּלאַכטען פון אַן אַלטען לולב, דעם נוסח פון טל מיט די נאָטען גלייך פון באַרג סני... און נאָך, און נאָך פיעל, פיעל אַלטע וויכטיגע היסטאָרישע זאַכען. יא, מהשבותן, איך האָב מיך נאָר פּערגעסען, נאָך איין נישקשהדיגער היסטאָרישער דענקמאל... .

אין דעם אויגענבליק אָבער שליסען זיך די הימלען ווידער צונויף, דאָס געטליכע בילד ווערט פּערשוואַונדען און ר' ישראל'יק קען שוין ניט זאָגען אַז אַ חוץ דעם היסטאָרישען בודיאק, תּשליך, מגן דוד האָט ער אויך אַ ליטעראַטור, וועלכע פּאַנגט זיך אָן מיט תּורה, נביאים וכתובים. אָבער דאָס איז דאָך ניט אזוי וויכטיג, ער האָט גע-נוג געזאָגט און איז גאַנץ צופריעדען. זיינע אויגען מאַכען זיך צו און ער זעהט אין הלום די אַמאָליגע גליקליכע צייטען. ער דרעמעלט, ר' ישראל'יק אברעמעלעס לעבען זיין אַלטע איינ-

געבויענע שטיבעלע ביים גרויסען בארג מיט מיסט, ער הערט ניט ווי
 איוואנס חזיר חריאקעט און קריכט צום אידישען מיסט, דער פרישער
 ווינטעלע, וואָס לויפט פון פרייען פעלד וועקט איהם ניט אויף, ער
 פיהלט ניט, אז די נאכט געהט פערביי און זעהט ניט, אז אויפ'ן
 קלאָרען הימעל האָט זיך שוין בעוויזען דער גרויסער, ליכטיגער מאָר-
 גען שטערען.

ער שלאָפט. דאָס גאַנצע שטעטיל שלאָפט.

חיים יענקיל דער וויסענשאַפּטליכער.

אָדער

די היסטאָריע פון דער שטאַט העלעם.

א באַבע מעשה פאַר גרויסע קינדער.

1.

דאָס איז אַ היסטאָרישער פאַקט —

אין קיין אָרט אויף דער וועלט איז ניטאָ אזאָ גערעמעניש אויף נאַררען, ווי אין דער בעריהמטער שטאַט העלעם. איהרע ווייסט דאָך שוין מסתמא אז אין העלעם אז מען וויל כאַפּען די לבנה, שטעלט מען אַ נידער און עמער וואַסער און ווי באַלד זי בעווייזט זיך דאָרט, דעקט מען זי צו מיט אַ זיפ. אָבער ווי אזוי אזאָ כּרף ווי העלעם איז אין גאַנצען געוואָרען וויסענשאַפּטליך, ווייסט איהר נאָך ניט — לעזט דיעזע אמת'ע בבא מעשה.

די העלעמער נאַררען זיינען פון פאַרצייטיגע יאָהרען אָן געווען פשוטע נאַררען — זיי האָבען ניט געוואוסט פון קיין חכמות. זיי זיינען געווען גוטע נאַררען (ווי אם מייסטען, אַלע נאַררען) און האָבן בען קיינעם ניט געזוכט אָבצונאַררען. זיי האָבען געוואוסט, אז די זונן באַקט איז הייס, אז מען איז הונגעריג, דאָרף מען עסען, אז עס טוט וועה — דאָרף מען קרעכצען, אז מען קיצעלט — דאָרף מען לאַכען, אז מען שלאָגט — דאָרף מען אַנטלויפּען; מיט איין וואָרט זיי זיינען געווען מענשען, ווי אַלע מענשען, נור מיט דעם אונטערשיעד דאָס וועגען אַנדערע מענשען קען מען אַמאָל אַ טעות האָבען, וועגען זיי אָבער האָט מען שוין געוואוסט: אַ העלעמער? מסתמא אַ בול-וואָן.

ויהי היום, טרעפט זיך אַמאָל אַ געשיכטע, און קיין העלעם פּער-

בלאָנזשעט אַ ציגיינער מיט אַ בער. דער דוב־בער איז געווען זעהר אַ געלערענטער: ער האָט געקענט פּאָהרען רייטענדיג אויף אַ שטע־קען, שנייצען די נאָז ווי אַ פּראַנצויז און טאַנצען אויף צוויי פּיס ווי אַ מאַמזעל... .

בימים ההם, פונקט אין דער צייט, איז געווען אין העלעם בע־ריהמט אַ געוויסער חיים יענקעל העלמער, וועלכער האָט געהאַט אַן אָפּענעם מוח מיט זעהר אַ שאַרפע קאַפּ. וידבר חיים יענקעל, און האָט גערעדט חיים יענקעל צום ציגיינער און האָט אזוי געזאָגט: „ווי קומט צום בער אזוי פּיעל וויסענשאַפט? מה הדבר הזה? — פון וואָנען געהמט זיך אזא זאַך?”

ויען, האָט געענטפּערט דער ציגיינער און האָט געזאָגט: יש עיר ועם בישראל, — עס איז דאָ אַ בעריהמטע שטאָט ביי די אידען, וועלכע רופט זיך סמאַרגאָן; אין דער שטאָט סמאַרגאָן איז דאָ די בעריהמטע סמאַרגאַנער אַקאַדעמיע, וואו בערן לערנען זיך אויס אלע וויסענשאַפטען פון דער וועלט פון „א“ ביז „ת“.

אחר הדברים האלה, נאָך די דאָזיגע רייד, האָט חיים יענקעל זיך אַ פּאַטש געטאָן אין שטערען און האָט געזאָגט: העלעם קען ניט לעבען אָהן וויסענשאַפט! העלעם מוז האָבען אַ וויסענשאַפטליכען מענשען. ויצא חיים יענקעל מחעלעם, איז חיים יענקעל ארויסגעגאַנגען גען פון העלעם, וילך סמאַרגאַנה און ער איז אוועקגעגאַנגען קיין סמאַרגאַניען.

2.

ויהי מקץ שנתים ימים. — פונקט אין צוויי יאָהר אַרום ויבוא חיים יענקיל איז חיים יענקיל געקומען קיין העלעם מיט סמיכות פון דער סמאַרגאַנער אַקאַדעמיע אין זיין קעשענע און מיט אַן אוצר פון וויסענשאַפטען אין זיין קאַפּ. די גאַנצע שטאָט האָט איהם אויפגענו־מען בכבוד גדול און אין אַ קורצע צייט איז ער אין גאַנץ העלעם בע־קאַנט געוואָרען מיט'ן נאָמען חיים יענקיל דער וויסענשאַפטליכער. האָט אָנגעפּאַנגען חיים יענקיל צו לערנען דאָס פּאָלק וויסענ־שאַפטליך צו לעבען און האָט זיי אזוי געזאָגט: ביז אַהער האָט איהר געמיינט, אַז די זונן באַקט, — איז הייס, דאָס איז ניט וויסענ־שאַפטליך. פּערקעהרט, עס איז הייס, ווייל די זונן באַקט און באַקען

באָקט די זונן ניט אָבי ווי — זי מוז באַקען וויסענשאַפֿטליך, אָדער אַז ניט, קען זי ניט באַקען. ביז איצט האָט איהר געמיינט, אַז עס טוט וועה, דארף מען וויינען — דאָס איז ניט וויסענשאַפֿטליך. מען וויינט דערפאר, ווייל אין די אויגען זיינען דאָ זעקלעך מיט וואָס סער... אָבער ווען די זעקלעך וויינען זיך אויס, פילען זיי זיך באַלד אָן מיט אנדערע וואַסער. היינט וואָס געווינט מען וויסענשאַפֿטליך מיט'ן וויינען? ביז די טעג, אַז מע פלעגט אייך קיצלען, האָט איהר געלאַכט, דאָס איז זעהר אָן אַלטער מנהג, וועלכער האָט קיין וויסענשאַפֿטליכען זינען. איהר לאַכט דערפאר ווייל דער קיצלען צוקיצעלט אייך די נערווען... ווי באַלד אָבער איהר ווייסט, אַז דאָס איז ניט מעהר ווייל די נערווען זיינען צוקיצעלט — איז לאַכען זעהר אונט וויסענשאַפֿטליך. ביז יעצט אַז מען האָט אייך געשלאָגען פלעגט איהר אַנטלויפען — עס איז געגען דער וויסענשאַפֿט: די וועלט איז קיין לעכריג און ווי לאַנג איהר וועט לויפען וועט איהר דאָך קומען צוריק צו דעם זעלבען אָרט. וואָס העלפט לויפען? ביז איצט האָט איהר געמיינט, אַז מענשען לעבען דאָן וועט זיי לעבען, איצט ווייסט איהר שוין, דאָס מענשען לעבען נור, ווען זיי זיינען וויסענשאַפֿטליך. און אַזוי ווי נור ביי אונז אין העלעם לעבט מען וויסענשאַפֿטליך, איז אַ ראיא אַז נור אין העלעם זיינען דאָ מענשען... און אַלע איבריגע מענשען וועלען זיין מענשען נור אין דער צייט, ווען זיי וועלען אַלע קומען צו אונז קיין העלעם...

בעת ההיא אין דער צייט האָבען די העלמער אָנגעפאַנגען אַ נייעם לעבען און זיינען שטאַרק פּערענדערט געוואָרען. ביז איצט זיינען זיי געווען נור העלעמער נאַרען פון די יאָהרען פון חיים יענקעל דעם וויסענשאַפֿטליכען זיינען זיי געוואָרען וויסענשאַפֿטליכע מענשען אויך... והעיר העלעם צהלה ושמחה!...

עס לעבט די שטאַרט העלעם, עס לעבט חיים יענקעל דער ווי-סענשאַפֿטליכער. די העלעמער האָבען פריהער געהאַט געמען — ר' שמעריף, ר' געצעל, ר' זרה, איצט זיינען זיי אַלע נומערירט. אַנטשטאָרט ר' געצעל זאָגט מען אין העלעם נומער 7, אַנטשטאָרט ר' זרה נומער 8. זאָגאר די זונן, די לבנה, דער ווינר, דער רעגען א. ז. וו. זיינען אויך רעניסטירט געוואָרען אין חיים יענקעל'ס נאָטיץ בוך אונטער נומערן. כדומה למשל די זונן איז נומער 13, די לבנה נומער

11... „אויב די זונן, די לבנה און די אנדערע זאכען פון דער טבע וועלען ניט זיין צופריעדען מיט מיין וויסענשאפטליכער סיסטעם און מיט מיינע הגהות צו דער סמארגאנרע תורה, זאגט חיים יענקעל, דאן שליסען מיר זיי אויס פון העלעם. נישקשה, אהן א זונן און אפילו אהן א דער גאנצער נאטור קען מען לעבען אין העלעם, אבער וואס וועט חלילה זיין פון אונזער העלעם אהן א שטרענגע וויסענשאפטליכע סיסטעם?“

שטיף איז געווארען אין דער שטאדט העלעם. א מאָל פלעגען די העלעמער רעדען הויך, פריי און הילכיג, איצט שושקען זיי זיך אין דער שטיף — זיי האָבען מורא פאר חיים יענקילס סיסטעם. א מאָל האָט מען געוואוסט, דאָס די העלעמער זיינען טאקע נארען, אָבער זיי זאָגען שטענדיג די וואַרהייט, היינט האָט אַ העלעמער קיין רעכט ניט צו זאָגען אָפען אין גאָס, אפילו, אַז ר' געציל האָט אַן אונגעווענהליכען קאטער! ער דארף קומען אויף די שפיץ פינגער צו חיים יענקיל דעם וויסענשאפטליכען און אריינשושקען איהם שטיף אין אויער: „ר' יענקיל, אונזער נומער 7 איז במחילה... הם טס...“ אַ מאָל זיינען די העלעמער געווען גוטע, פריינדליכע מענשען, היינט, ווען עס פערבלאָזעט צו זיי אַן אורח, פרעגען זיי איהם באַרד — אַנערקענט ער חיים יענקיל דעם וויסענשאפטליכענס סיסטעם אין גאַנצען ווי עס שטעהט און געהט? זאָגט ער יא, שרייבט איהם חיים יענקעל אַן אַ נומער אויף דער פלייצע מיט קרייד און ער מעג פריי שלאָפען אויף די גאַסען פון העלעם, געשוואַלען ווערען פאר הונגער אויפ'ן מאַרק, אָדער אפילו אויפהענגען זיך אויף דעם בעס-טען פלאַץ אין גאַנץ העלעם. ווען אָבער דער אורח זאָגט, אַז אפילו איין פינטעלע איז אין חיים יענקעל'ס סיסטעם ניט גענוג קיילעכדיג, אָדער אַ לאַנגע צדיק איז ביי איהם צו פיעל פערדרעהט, — רייסט מען אויס דעם אורח דעם באַרד, מען פליקט איהם אויס די פאות, מן שפייט איהם אַן אין פנים און מיט באַראַכאנעס יאָגט מען איהם ארויס פון העלעם...

די העלעמער, אזוי ווי אַלע נאררען, האָבען זיך שטענדיג גע-רעכענט פאר די גרעסטע חכמים, זיי פלעגען אָבער צוגעבען, אַז פון יענער זייט העלעם קען זיך אויך געפינען אַ חכם — חיים יענקיל

האָט זיי ערקלערט און זיי האָבען זיך איבערצייגט, אז ווער עס איז ניט קיין העלעמער, דער איז זעהר אַ מיאוסער און אַ נידריגע בריאה. ניט נור אַלע העלעמער זיינען חכמים, זאָגט חיים יענקל' דער וויסענ־שאַפּטליכער, — אַלע חכמים זיינען אונבעדינגט העלעמער.

מיט גראָז זיינען פּערוואַקסען אַלע וועגען, וועלכע האָבען גע־פיהרט קיין העלעם. מיט שטעכיגע בודיאקעס האָבען די העלעמער פּערזייט אַלע אַרויסגענגע פון העלעם צום פּרייען פּעלד... אַנשטאָט לעבעדיגע מענשען בעוועגען זיך אין די גאַסען פון העלעם געציי־כענטע נומערען... העלעם ווערט אָבגעשניטען פון דער גאַנצער וועלט און חיים יענקעל דער וויסענשאַפּטליכער לערנט זיינע חסידים און זאָגט זיי: „א מאָל האָבען מיר געמיינט, אז פון יענער זייט הע־לעם איז אויך עפעס דאָ, היינט האָבען מיר וויסענשאַפּטליך אויסגע־פונען, אז אַלעס הויבט זיך אָן און ענדיגט זיך ביי אונז אין העלעם. אַ מאָל איז מען געווען אבערגלויביש און פאַנאַטיש און מען האָט געגלויבט, אז מען קען זיין אַ מענש, אפילו ווען מען איז ניט קיין העלעמער, היינט עזהט מען שוין בעשיינפּערלעך: ווער עס איז קיין העלעמער ניט, דער איז קיין מענש ניט.

פּערוואַרפען, אָבגעזונדערט, אָבגעצאַמט, בלייבט די שטאָט העלעם... די העלעמער זיצען אין זייערע ווינקעלעך און ווארטען, ווען וועט מקוים ווערען חיים יענקעל דעם וויסענשאַפּטליכענ'ס נבואה און די גאַנצע וועלט וועט קומען און וועט זיך אריינקוועטשען אין העלעם אריין... און די גאַנצע וועלט געהט ניט קיין העלעם, און די זונן, אַלס נומער 18 פון חיים יענקעל'ס נאָטיץ־בוך וויל ניט בלייבען שטעהן אין העלעם, ווי אין גבעון, אין די צייטען פון יהשוע בן נון... זי געהט פּערביי העלעם שמיכלענדיג און צוגיסט שוין, ליכט און וואַרימקייט אויף אַלעס וואָס לעבט און שטרעבט צו לעבען און צו עקזיסטירען.

יעזום קריסטום און קארל מארקס צו גאסט אין ניו יארק.

1 פראלאג

מיט גאלדענע שטראהלען איז געווען בעגאסטן דער הערליכער פאראדיז, דער פאנטאסטישער גן־עדן. הימלישע פויגעלאך האָבען גע־זונגען כאַראַלען און הימנען, צויבערישע בלומען האָבען מיט זייערע אונגעוועהנליכע העלע פאַרבען גערייצט דאָס אויג און געשיקט מיט אַ וואַרעם ווינטעלע יעדען אַ רח נחות. די אויסערוועהלטע איינוואָה־נער פון דיזעזען גאַרטען פון פרייד און רוה האָבען שפּאַצירט צווישען וואַנדערבאַרע בוימער און האָבען געשמעסט פון ערהאַבענע זאַכען, אַנדערע זיינען געזעסען אויף טהראָנען פון ראַזען און ליילען אונטער דעם שאַטען פון טויענדיִיאָהריגע בוימער. . . אונטערן אַלטען עץ החיים איז געזעסען משה בן עמרם מיט זיין גרויסע זילבערנע באָרד, קאַלטען קלוגען בליק און גרויסען אָפענעם שטערען. לעבען איהם איז געזעסען ישוע הנוצרי מיט זיין קליינע ניט צוקאמטע בערדעלע, מיט זיין גוטען און נאַאיווען בליק, מיט זיין קליין קעפּעלע און ליעבליכען פנים. זיי אַנטקעגען איז געזעסען דער אַלטער בורדאָ מיט אַ צאַפּ, מיט אַ קורצען נעזעל, גלאַטען פנים און מיט אויגען, וועלכע זיינען געווען טיעף ווי די אונענדליכע עוויגקייט און אונבעגרייפליך ווי די אונבעגרענעצטע נירוואנע.

ניט ווייט פון זיי, אונטערן עץ הדעת, איז געזעסען אַריסטאָטעל, ניוטאָן, דאַרווין, קאַרל מאַרקס און נאָך עטליכע גאננים. פּלוצלינג האָט זיך קאַרל מאַרקס אויפגעהויבען און איז אַריבערגעגאַנגען צו די, וואָס זיינען געזעסען אונטערן עץ החיים. ניוטאָן האָט אַ ווינק גע־

טאָן צו אַריסטאָטעל'ן און האָט מיט אַ גוטען שמייכעלע געזאָגט:
 „עס איז מערקווירדיג מיט די אידעלעך, אפילו דאָ אין גן עדן,
 אפילו אזעלכע טיטאָנען פון זיי, ווי מאַרקס, — בלייבען דאָך אידען
 און עס ציהט זיי איינע צו די אַנדערע... בעטראַכט נור די דריי
 אידלעך: משה, ישוע און קארל? ... די גאַנצע וועלט האָט דאָך צו
 טאָן מיט זיי!

— מיט משה און ישוע'ן האָט מאַרקס אזוי אָפט צו טאָן, ניט
 דערפאַר, וואָס זיי זיינען אידען, האָט געענטפערט דאָרויף... ער
 דיסקוטירט אזוי אָפט מיט זיי, ווייל ער איז זייער געגנער... משה
 האָט געשאַפּען דעם ערשטען טעסטאַמענט, יעזוס האָט געגעבען דעם
 צווייטען טעסטאַמענט, — דער דריטער אידעלע, קארל מאַרקס, האָט
 געגרינדעט דעם דריטען טעסטאַמענט, וועלכער וועט זיין די רעליגיאָן
 פון דער וועלט, דער גלויבען פון אלע פעלקער...

אין דערזעלבער צייט איז אונטערן עץ החיים געגאַנגען אַ לעב־
 האַפּטער שמועס... יעדער פון די דעבאַטאַנטען האָט געגלויבט דאָס
 זיינען אידען רעגיערען די מענשהייט. נאָך אַ לאַנגע דעבאַטע איז
 בעשלאַסען געוואָרען: בעזוכען אַזאַ גרויסע שטאַט ווי, צום ביישפּיעל,
 ניו יאָרק, אום צו איבערצייגען זיך אויף ווי פּיעל די פּרינציפּען פון
 „מאַזאַאיזמוס“, „יעזואַאיזמוס“ און סאַציאַליזמוס רעגולירען דאָס לע־
 בען פון די היינטיגע מענשען.

— נון, און בודהיזמוס? ווייסט איהר דען ניט, דאָס אין ניו־
 יאָרק ווערען געגרינדעט נייע טעמפלען און נייע סעקטען? ...
 — הערר בודדא, האָט געענטפערט מאַרקס מיט אַ שמייכעלע,
 אייך וועט מען ניט אריינלאָזען אין דעם לאַנד פון יענקיס. ווי מען
 וועט נור דערזעהן אייער צאָפּ, וועט מען אייך ארעסטירען... נאָך
 וואָס דאַרפט איהר דאָס! פּערגעסט ניט, איצט איז ביי זיי אַן עמיג־
 ראַנטען־קאָמיסיאָנער פּאָדערלי... ער איז אַמאָל געווען אַן אַר־
 בייטער פּריינד... און „געוועזענע“ אַרבייטער פּריינדע זיינען די
 ערגסטע שונאים פון טאָלעראַנץ און פּרייהייט.

עס איז געבליבען: משה רבינו, יעזוס קריסטוס און קארל
 מאַרקס זאָלען יעדער איינציגווייז בעזוכען די גרויסע מעטראָפּאָלע
 פון אמעריקא, די בעריהמטע שטאַט ניו יאָרק. דעם ערשטען כבוד

האָט מען געגעבען דעם אַלטען משה. ער האָט באַלד גערופען דעם גרויסען מלאך, דעם קינסטלער מטטרון און האָט איהם געהייסען מאַכען אַן עלעווייטאַר פּונ'ם רקיע השמים צו דער ערד... און מטטרון האָט געזאָגט: יהי עלעווייטאַר! און אַן עלעווייטאַר-באַקס איז באַלד בעשאַפען געוואָרען און משה רבינו מיט מטטרון זיינען אַראָפּגעפּלויגען פון זיעבעטען הימעל גלייך אויפ'ן רוף פון היברו אינסטיטוט.

אַלע איינוואָהנער פון דעם הערליכען פּאַראַדיז זיינען זעהר פּער-אינטערעסירט געוואָרען מיט דיעזער רייזע און האָבען מיט אונגע-דולד ערוואַרטעט איהרע רעזולטאַטען. אונטערן עץ החיים און אונ-טערן עץ הדעת האָט דיעזע רייזע ארויסגערופען זעהר הייסע דיס-קויסאַנען... אריסטאָטעל האָט פּאַרגעלעגט, מען זאָל פון הימעל דורכפיהרען צו ניו יאָרק אַ ספּעציעלען טעלעפּאָן. דער פּאַרשלאַנג האָט אָבער ניט געקענט אָנגענומען ווערען, ווייל מען האָט אויסגעפונען, דאָס די עקספּלואַטאַציע פון טעלעפּאָנען געהערט צו אַ טראַסט און דאָס דערפון קען אַרױס אַ פּראָצעס מיט זעהר פּיעל שאַדען און אַר-נאַנגענעהמליכקייטען... עס איז מיט אַלע שטימען, געגען איינע, בעשלאַסען געוואָרען: פּערדאמען אַלע טראַסטען און אַלע מאַנאַ-פּאַליען. די איין שטימע, וועלכע איז געגען דיעזע רעזאָלוציאָן, האָט געהערט צו יעזוס קריסטוס, וועלכער האָט געזאָגט, דאָס מען טאָר קיין זאך ניט פּערדאמען און מען דאַרף געגען קיין אונרעכט ניט פּראָטעסטירען... מען דאַרף נור בעמען פאַר אונזערע פיינדע און פּערציהען זיי... קיינער האָט אָבער מיט איהם ניט געשטימט, אפילו איין משומד ניט.

אָבער לָאָמיר פּערלֶאָזען די איינוואָהנער פון הימעל און אומקעה-רען זיך צו משה'ן, וועלכער איז איצט אויפ'ן רוף-גאַרדען פון היברו אינסטיטוט.

---

2 משה.

משה איז אַראָבעפּאלען אויפ'ן רוף-גאַרדען פון היברו אינ-סטיטוט אין אַזאַ צייט, ווען דער דזשעניטאַר האָט געראַמט און ווען

מען לאָזט נאָך ניט קיין פרעמדע. דער דזשעניטאָר, אַ געזונטער איי-רישמאָן האָט איהם זיעבען מאָל געזאָגט: „נאָד דעם יו דוירטי שיני“ און האָט איהם מיט'ן בעזעם אַראַבגעקעהרט פון אַלע טרעפּ ביז'ן סטריט אַרונטער, ביז'ן רעכטען איסט בראָדוויי.

אין אַ אירישען אינסטיטוט זאָל מען אזוי בעהאַנדלען אַן אַל-טען גרויען אידען? דעם גרויסען לעהרער איז שוין געוואָרען קאַלאַ-מוטנע אויפ'ן האַרצען, ער האָט זיך אָבער געטרייסט דערמיט, וואָס דיעזער אינסטיטוט געהער צו רעפּאָרמירטע „יהודים“... אויך מיר אידען!... געוויס, יעזום זאָל צו זיי קומען, האָט געטראַכט משה רבנו, וואָלטען זיי איהם שעהנער אויפגענומען... זיי וואָלטען אונ-טערגע'חנפ'עט צו די גוים און געוויזען, וועלכע טאָלעראַנטע און אויפגעקלערטע מענשען זיי זיינען... אָבער וועלכע „ביזנעס“ קען מען מאַכען מיט'ן אלטען משה? ...

געהט אזוי משה רבנו און זעהט, אַ אידעל, אַן אמת'ען, צימעס-דיגען איד, מיט ניט צוקעמטע פּאָות און אַ קאָלטענאַוואַטע באַרד שטעהט אויפ'ן קאָרנער מיט אַ פּושקאַרט און פּערקויפט וויינטרויבען. משה האָט זיך מחיה געווען, ווען ער האָט דערזעהן אַזא קרוב... מיט פּערגניגען איז ער געשטאַנען געגען איהם און האָט געקוקט ווי ער האַנדעלט. וואָס איז דאָס? אַנשטאַט אַ פּונט, גיט ער נור דריי פיערטעל. אַ איד! ...

— מיין פּריינד — זאָגט צו איהם משה — ווייסט איהר דען ניט, אַז משה האָט אייך געזאָגט: אבן שלמה וצדק יחיה לך... (א ריכטיגע וואָג און גערעכטיגקייט זאָלען זיין ביי דיר?)

— וואָס האָט עס צו דיר? דו אַלטער יאָלד... נעהם דעם וועג, אויב דו ווילסט ניט קריגען געבראַכענע ביינער... גרינהאַרן! ...

געהט משה רבנו ווייטער און זעהט געגען אַ פענסטער דריי גאָלדענע גוליעס. ער שטעלט זיך אָפּ און קוקט. אַ געזונטער אָפּגע-פּרעסענער איד זיצט ביי אַ טיש און פיעל אידען מיט ווייבער ברענ-גען איהם משכנות, ווער ציהרונג, ווער אַ וואַרעמען פּאַלטאָ, ווער אַ קאָלדע, משה רבנו האָט נור געוואָלט אַריבער טרעטען דעם שוועל, הערט ער ווי דער בעל הבית פון פּאָון שאַפּ שרייט צו איהם: קיינע שנאָרערס! קיינע שנאָרערס! געט אַאָט אָף היער! ...

— איך בין ניט קיין שנאָרער, חלילה, איך האָב אייך נור גע-
וואָלט פרעגען: שיקט איהר יעדען אַרעמאָן ביי נאַכט זיין קאָלדרע
און זיין וואַרעמען צודעק אזוי ווי משה האָט אייך געלערענט? ...
— איך זאָג אייך! ... אַ קבצן מעג פריהרען, דער רוח וועט
איהם ניט נעהמען. משה! ווער הערט איצט משה'ן? משה האָט
געזאָגט מע זאָל ביי אַ איד קיין פּראָצענט ניט נעהמען און איך האָב
פון אידישע פּראָצענט אויסגעבויט צוויי טענעמענט הייזער ... האַ,
האַ, ער האָט זיך דערמאָנט אָן משה'ן! ... אַלטער! ביסט אליין אַ
ניטער „משה“ (*). נעהם דעם וועג! הוש!

אויף יעדען טריט און שריט האָט משה געזעהן, אַז מען הערט
דעם פּסוק, ווי אַ פּאַר אַ יאָהריגען שנעע. ער האָט געזאָגט זיינע איד-
דעלעך. „לאַ תּסיג גבול רעך“. אַ איד זאָל ניט קריכען אויפ'ן אַנדערן
און ער האָט געזעהן דוקא פּערקעהרט, וואו אַ איד האָט נור אַ שטיקע-
לע פּרנסה קריכט אויף איהם דער אַנדערער איד ... אַ גראָסער קריכט
אויף אַ גראָסער, לעבען איין דרוקער זעצען זיך דריי דרוקאַרניס, אויף
איין אפּטעק שטופּען זיך פינף אידישע אפּטעקען, אויף איין אידישען
צאָהן קריכען זיעבען דענטיסטען ... ווי עס זעצט זיך איין אידישער
דאָקטאָר, ווערט באַלד די גאַנצע גאַס בעזעצט פון אידישע דאָקטויר-
רים, ווי אַ שטיקעל צוקער פון פּליגען. און אַז משה רבנו איז אריין
געגאַנגען פרעגען האָבען די אידלעך פון איהם געמאַכט חוזק. אין אַנד-
דערע פּלעצער האָט מען איהם אַראָבגעוואָרפען פון די טרעפּ און
אויפ'ן גאַס האָבען איהם אידישע יונגאַטשעס געמאַכט אַן אמת'ען
קבלת פנים מיט אַ געשריי און טיוקעריי. אייניגע האָבען איהם גע-
פּליקט די באַרד, אַנדערע האָבען איהם געשפּיגען אין פנים.

ער איז געווען קראַנק, צוהרגעט און מיעד, ווען די זונן האָט
זיך אָנגעהויבען צו זעצען און ער האָט אַ טראַכט געטאָן פון אַ נאַכט-
לעגער ... ווי ער געהט אזוי, זעהט ער געגען זיך אַ שעהנע געביידע
און אויף איהר איז אויפגעשריעבען: „בית אל“ — גאָט'ס הויז.
„זה השער לַד“ צדקים יבוא בו“ — דאָס איז דער טויער פון גאָט
אין וועלכען צדיקים קומען ...

גאָט'ס הויז, טראַכט משה רבנו, דאָ וועל איך געוויס טרעפען

(* אויף דעם היגען לשון — אַ פּראָסטאַק.

אמת'ע אירען ... ער געהט ארויף די מאַרמעלנע טרעפּ, עפענט אויף אַ טהיר און זעהט אַ שעהנע, פּרעכטיגע שול, אויף דער פּלאַטפּאָרם שטעהט אַ טישעל און דער ראַבינער, דער פּרעזידענט, דער שמש און אַ טראַסטי, זיצען און שפּיעלען פינאקעל, זעהר שטאַרק צופּלאַ-קערט און צוטראַגען. אויף זיין פּראַגע: וואו קען ער האָבען נאכט-לעגער, האָט מען איהם פּריהער געשיקט צום טיוועל, נאכדעם האָט מען איהם מיט אַ חוצפּה'דיגען געלעכטער געהייסען געהן אין פּאַר-סייטה סטריט ...

אויף פּאַרסייטה סטריט האָבען איהם בעגענענט פּרייליכע מאַמ'זעלען. זיי האָבען איהם געשעפּטשעט אויפ'ן אויער מיאוסע סודות, האָבען געלאַכט פון איהם, האָבען איהם געשטויסען און איינע האָט מיט חוצפּה אַראַגעריסען פון זיין גרויען קאַפּ דעם קאַפּעליוש ... און ווען משה רבנו, אַן ערשטוינטער און פּערוואונדעטער, האָט זיך אַ כאַפּ געטאַן ביי זיין גרויען קאַפּ און האָט אָנגעהויבען צו שרייען: געוואַלד, ביי אירען זאַל זיין אַזוינס? איך האָב דאָך אייך געזאָגט: לאַ תּהיה קדשה מבנות ישראל? — איז ארויס געלאָפּען אַ אידישער פּימפּ, וועלכער האָט זיך געקליבען צו לויפען פאר אַן אַלדערמאַן, און האָט איהם געמאַכט אַ בלעק איי ... און איינע פון די בנות ישראל האָט אויסגעגאַסען אויף זיין קאַפּ פּונ'ם צווייטען שטאַק אַ קרוג מיט שמוציגע וואַסער ...

די זונן האָט זיך שוין לאַנג געזעצט. עלעקטריק און געז ליכט האָט בעגאַסען די גאַנצע שטאָרט און דער אַלטער משה האָט נאָך אַלץ אומגעוואַנדערט איבער די ענגע גאַסען פון ניו יאָרק.

קראַנק און בייז האָט געמאַכט משה'ן יעדע זאַך, וואָס ער האָט געזעהן אין אידישען לעבען ... ער האָט געזעהן, אַז די רבנים, אַנ-שטאַט אַכטונג צו געבען אויף משה'ס תורה שרייבען הכשרים און פּאַבריצירען נייע מצוות. די פרומע אירען האָבען צוגעשטויקעוועט צו זיין תורה אַזוי פּיעל אַנדערע תורות, אַז ער האָט ניט געקענט דערקענען זיין תורה ... די אויפגעקלערטע יהודים האָבען צוגעטשע-פעט צו איהם אַזוי פּיעל גוישע רעפּאַרמעס, אַז ער האָט גאָר ניט גע-גלויבט, דאָס זיי זיינען אירען ... זיי רופּען זיך רחמנים בני רחמנים האָט משה געטראַכט, און ווילען ניט העלפען אַן אַלטען גרייז-גרויען מענשען. ביים רב הכולל האָט מען איהם געוואַלט געבען אַ הכשר

פאר אַ פיערטעל דאָלאַר, אָבער ניט עסען... אין די אידישע לאָדזשען
האָט מען איהם געזאָגט, אז „בענעוואָלענס“ איז ביזנעס און דאָס ער
איז צו אַלט... אין דער אַכטער סטריט, האָבען די „טשאַרטיניקעס“
איהם בעלעדיגט און אַ פּאָליס מאַן האָט איהם מכבד געווען מיט אַ
קאָזיאָנעס פּלאַקען איבער'ן קאָפּ... קוים אַ לעבעדיגער, מיט צו-
בראָכענע ביינער און אַ צו וועהטאָגט האַרץ האָט ער זיך אומגעקעהרט
צוריק אין פּאַראַדיז. ער האָט שווערען זיפּץ געטאָן און, אַלס אָרענטלי-
כער אויפריכטיגער מאַן, האָט ער אָפּען ערקלערט: פּריינדע, דער
מאָזאָאיזמוס לעבט ניט מעהר. עס לעבען נור זיינע טויטע אָבנע-
שטאָרבענע פּאַרמען.

— איך האָב עס פּריהער געוואוסט — האָט געענטפערט מיט
פּרייד יעזום קריסטוס. די רעליגיאָן פון נקמה, די תורה פון אַ צאָן פּאַר
אַ צאָן איז שוין לאַנג אָבגעשטאָרבען... די רעליגיאָן פון לעבע
לעבט איצט, די תורה פון פּערגעבונג און פּערצויהונג הערשט צווי-
שען די מענשען... אַט איהר וועט זעהן, וועלכע פּרייליכע נאַכ-
ריכטען איך וועל אייך ברענגען. מטטרון, לאָז מיך אַראָפּ אין ניר-
יאָרק!...

3. יעזום קריסטוס.

אַן ענטיצקטער, אַ גליקליכער איז יעזום קריסטוס אומגעגאַנגען
איבער די אָפּטאָונער גאַסען פון ניו יאָרק. וואָס ער האָט געזעהן
האָט געפּרייט זיין האַרץ. פּראַכטפּאַלע קירכען אויף יעדער טריט,
מאַרמעלנע מיססיאָנס הייזער, יאַנג מען כּרישטיאַן אַסאַסיאָנישטאָנס
געביידע... די ביבלישע געזעלשאַפט מיט מיליאָנען עוואַנגעליעס
אויף זיעבציג שפּראַכען... עס לעבט! עס לעבט דער „יעוואַיזמוס“
די רעליגיאָן פון לעבע.

עס וואונדערט מיך איין זאַך, האָט יעזום געטראַכט, איך האָב
ערוואַרטעט צו בעגעגענען אויף די גאַסען פון ניו יאָרק פּיעל קריס-
טען מיט אויסגעריסענע אויגען און אָבגעהאַקטע הענט און איך זעה
זיי גאָר ניט. איך האָב זיי געלערענט ווען דיין אויג רייצט אויף דיין
יצר הרע, רייס דיין אויג ארויס... ווען דיין האַנד ציהט זיך צו

זינדיגען — האָק אָפּ דיין האַנד ... מיינע אָרעמע ברוידער, וויפיעל אויגען רייסען זיי און האַקען יעדען טאָג? ... ווי ער האָט אזוי גע- טראַכט, זעהט ער עס געהט אָן איירישער קאטאָליק מיט אַ צלם אויפ'ן ברוסט און מיט אַן אויסגעלאָשענע אויג ...

— מיין ברוידער, דו האָסט נעבעך אויסגעריסען דיין אויג, אום ניט נאָכצוגעבען דעם יצר הרע? ...

— אָה! יו פול! .. איך האָב זיך געשלאָגען אויף קולאטשקעס... האָב איך דזשאָהנען אויסגעזעצט פיער ציין און ער האָט מיר אויסגע- טראַסקעט אָן אויג... אָה! דזשיזשום קרייסט! האָב איהם געגע- בען אַ טראַסק!

יעזום האָט ניט געוואָלט הערען זיינע זינדיגע רעד און איז ארויפ- געשפרונגען אויף אַ קייבעל-קאָר ... ער האָט נאָך קיין צייט ניט געהאט צו זעצען זיך — די קאר האָט געגעבן אַ שפרונג און האָט זיך אָבגעשטעלט ... עס איז געוואָרען אַ ליאַרעם, אַ געשריי ... צוויי קינדער איבערגעפּאָהרען ...

— וואָס הייסט מאָרדען קינדער? ... וואו איז אייער לייעבע? פיער אין הימעל.

— די קאָמפּאָניע, האָט געענטפערט דער קאָנדוקטאָר, דאַרף ניט קיין לייעבע. זי וויל וואָס מעהר פּראָפּיט ...

יעזום האָט ניט געוואָלט פּאָהרען אויף אַ קאר, וועלכע איז בע- שפּריצט מיט מענשען-בלוט און איז אוועקגעגאַנגען צו פּוס. בעגע- גענט ער אַ מענשען, וועלכער האָט נור איין האַנד.

— מיין ברוידער, זאָגט ער, דיין בלאַס גוט געזיכט צייגט, דאָס דו ביסט אַ פרומער ... דו האָסט אָבגעהאַקט דיין האַנד כּרי זי זאָל ניט זינדיגען?

— מיין האַנד האָט אָבגעריסען אַ מאַשין אין אַ פעקטאָרי ... דער באָס האָט מיך ארויסגעטריבען און איך בין בלאַס, ווייל איך האָב ניט וואָס צום עסען ... מיין לאַיער פיהרט מיט איהם אַ פּראָצעס, אפשר וועט איהם געלינגען עטוואָס אויסצורייסען ...

— אויסרייסען? וועה איז מיר, און וואו איז די לייעבע, וועלכע איך האָב איבערגעלאָזט בירושה?

— די ליעבע? פרעגט אָט דעם מענשען, וואָס געהט אַהער, דאָס איז פאַרקורסט, אַ פּריעסט, אַ קריסטליכער רב.

יעזוס איז צוגעגאַנגען צו פאַרקורסט'ן און אום צו איבער-צייגען זיך, אויף וויפיעל ער איז איבערגעגעבען דער קריסטליכע מאָראַל האָט ער איהם דערלאָנגט אַ פאַטש אין דער רעכטער באַק און האָט אויסגעשריען „שטעל אונטער דיין לינקע באַק, ווי קריסטוס האָט דיך געלערנט!...“ פאַרקורסט האָט אָבער ניט אונטערגע-שטעלט די באַק, אַ צוקאָכטער פון רציחה האָט ער זיך מיט זיין שווע-רען שטעקען ארויף געוואָרפען אויף יעזוס'ען, האָט איהם איבער-געבראַכען צוויי ריפען, צוקוואַטשעט די נאָז, צושפּאַלטען דעם שאַר-בען און האָט איהם נאכדעם געלאָזט ארעסטירען... .

יעזוס קריסטוס איז געזעסען דרייסיג טאָג אין וואָרק הויז און ווען ער איז בעפרייט געוואָרען, האָט ער זיך געלאָזט געהן איבער די גאַסען פון ניו יאָרק און פרעדיגען ליעבע. אויף דער סטער עווע-ניו האָבען זיך אָבגעשטעלט אייניגע מענשען כדי צו הערען וואָס ער זאָגט:

„עס איז שווער דעם רייכען צו טרעפן אין גן עדן אריין, אַזוי ווי דעם עלפאַנט דורכצוקריכען דורכ'ן קעפיל פון אַ גאַדעל...“

— אַנאַרכיסט! אַנאַרכיסט! האָבען אָנגעהויבען צו שרייען אַלע צוהערער. אַ פּאָליסמען האָט איהם באַלד בעזוכט, אויב ער האָט ניט קיין באַמבעס און האָט איהם געבראַכט אין קאָרט... .

— האָט ליעב אייערע פיינדע! פערצייהט אייערע שונאים!... . זייט ברירער צווישען זיך, האָט גע'טענה'ט אין איין קול יעזוס קריסטוס, נעהמט ניט קיין נקמה! האָט ניט קיין שנאָה, קיין קנאָה!... .

אין קאָרט איז געוואָרען זעהר אַ גרויסער געלעכטער. אַ משוגע-נער! אַ משוגענער! אַ קריינק! מען האָט געשיקט נאָך פּראָמינענטע דאָקטוירים, וועלכע האָבען איהם בעטראַכט און האָבען בעשלאָסען, דאָס דער מענש ליידעט פון אַ שרעקליכע משוגעת, וועלכע רופט זיך „מאַניאַ רעליגיאָזאַ“... . עס איז זעהר אַ געפעהרליכע קראַנקהייט און זיי האָבען געראַטהען אַנצוטאָן אויף איהם אַן אייזערנע העמר און אוועקשיקען איהם אויפ'ן „שוואַרצען אינזעל“ אין דול הויז. און כַך הוה.

4. קארל מאַרקס.

ווען יעזוס איז געקומען צוריק אין פאראייניגטן קױם אַ לעבעדיגער, אין אַ האַלאַט און אַ מיצעל פון אַ משוגענעם, האָט קיינער איהם ניט געדאַרפֿט פּרעגנען די רעזולטאַטען פון זיין רייזע. . . .

— איצט, האָט געזאָגט קארל מאַרקס וועל איך געהן זעהן, וואָס הערט זיך דאָרטען מכה סאָציאַליזמוס. מטטרוו, לאָז מיך אַראָפּ אין דעם טהייל פון שטאָט, וואו עס וואָהנען מיינע געליעבטע קבצנים־לעך.

איהר קענט אייך פאָרשטעלען, ווי ניעדריג קארל מאַרקס איז געבליבן אַראָפּגעפאלען, ווען ער האָט זיך דערזעהן לעבען ראָטגעטער סטריט, ער האָט נאָך קיין צייט ניט געהאַט אָפּצוכאַפּען דעם אטעהעם, ווי ער האָט שוין דערהערט ווי מענשען, וועלכע האָבען פולע מיינער מיט קייק און מיט פלייש, שרייען מיט בעגייסטערונג: „דער וויסענ־שאַפּטליכער סאָציאַליזמוס! צוואַנציג סענט אַ האַמבורגער סטייק!...“ אַנדערע האָבען געשריען: „אַרבייטער פון אלע לענדער. . . איך האָב אייך אין דער ערד!“ „די בעפרייאונג פון דעם פּראָלעטאַריאַט, און וואו זיינען די דאָמינאַנט שטיינער.“

קארל מאַרקס איז אַרײַנגעגאַנגען אין אַ שמאַל קלייזל און האָט זיך אַרומגעקוקט. ער האָט געהאַפּט צו דערזעהן פנימער, וועלכע זײַנען בעשיינט מיט שטראַהלען פון געדאַנק און זעלבסט בעוואוסטהייט, אינטעליגענטע פנימער פון דענקערע פּראָלעטאַריער, עהרליכע פנים־ער פון אויפריכטיגע סאָציאַליסטען ווען ער האָט אָבער דאָ דערזעהן סוביעקטען מיט אַן אויפשיפט אויפֿן שטערן: „אונזער פארטיי איז די באַנדע און נור אונזער באַנדע איז די פארטיי“, — האָט ער אַ שווערען זיפּן געטאָן און האָט שטיל געפרעגט: פריינדע, וואו קען איך דאָ קריגען ריכטיגע נאַכריכטען וועגען דעם סאָציאַליזם־מוס אין ניו יאָרק? . . .

— ריכטיגע? . . . דאָס איז ניט קיין פאַסענדעס וואָרט. איהר ווילט געוויס זאָגען: „אָפּציעלע נאַכריכטען. . .“ צוויי טריט פון דאָ נען קענט איהר עס האָבען. . . דאָ עסען מיר און דאָרט איז דער פּלאַץ פון טעטיגקייט. . . אויב איהר ווילט אַהין אַרײַנטרעטען, דאַרפֿט

איהר פריהער ענטפערען אויף עטליכע פראגען פון וויסענשאפטליכען סאציאלזמוס.

דער אלטער לערער האָט אַ גוטען שמייכל געטאָן און האָט מיט עניות געענטפערט: וואָס איך ווייס, וועל איך זאָגען...

— האָט איהר קיין מאָל ניט אַ קרים געטאָן מיט'ן נאָז, ווען איהר האָט געהערט דעם נאָמען פון דע-ליאָן?

— אויב דער נאָמען האָט עטוואָס אין זיך, וואָס דער נאָז קען ניט פערטראָגען, וועט ער זיך געוויס קרימען. אָבער ער איז מיר גאַנץ פּרעמד. דעם נאָמען הערט מען נור דאָ ביי אייך.

— האָט איהר קיין מאָל ניט, אפילו אונגען, אַ לאַך געטאָן, ווען מיר האָבען געטראַכט פון אונזערע סאָציאליסטישע פּעלדפּעבעלס פון פאַרטיי דיסציפּלין?

— איך ווייס ניט, וואָס איהר מיינט און פערשטעה ניט, וואָס האָט עס צו טאָן מיט וויסענשאפטליכען סאָציאלזמוס.

— איהר הערט? ער ווייס ניט און פערשטעהט ניט, בראַוואָ! ער איז שוין כמעט אונזערער... קומט. איהר מעגט האָבען די זכיה צו בעזוכען אונזער איסט סייד אָפיציעלען האָלסייל און ריטייל גע-שעפט פון וויסענשאפטליכען סאָציאלזמוס, אַדווערטייזמענטס, דיסציפּלין און טאַקטיק"...

דער אלטער קארל מאַרקס האָט זיך זעהר דערפרייט, ווען מע האָט איהם אריין געפיהרט אין צימער, וואו עטליכע מענשען זיינען געזעסען און געשריעבען... אונטען האָט גערווישט אַ פרעס מאַשין... פיעלע אַרבייטער זיינען אומגעלאָפען צוטראָגענע, פּערהאַרעוועטע... דאָס איז געשאַפען געוואָרען פון אידישע אַרבייטער פאַר אידישע אַרבייטער...

— נו, קינדער, האָט פריילעך אַ געשריי געטאָן קארל מאַרקס, ווי גייט די הייליגע אַרבייט?

— די הייליגע אַרבייט! האַ! האַ! וואָס זאָגט איהר צום אַל-טען יאָלד. טס'אלטער, האָסט געלעזען פון מיך אַ וויסענשאפטליכען אַרטיקעל, ווי אזוי די חינוּער האָבען חתונה? ... עס איז די פינ-גער צו לעקען... איך שרייב נור אַדער פון חתונה האָבען, אַדער פון מיקראַבען, אַדער פון זיך אליין. דער סאָציאלזמוס וועט זעהר פיעל געווינען, ווען די אַרבייטער וועלען לעזען, ווי אזוי איך האָב צום

ביישפיעל גערייזט אהין. אז מען וועט מיר בעצאָהלען, וועל איך אויך בעשרייבען ווי אזוי איך האָב גערייזט צוריק. וואָס דען, איך בין אלעם בערייט צו טאָן צוליעב דעם וויסענשאַפטליכען סאָציאָליזמוס. איצט שרייב איך מכת די מיקראָבען... „מיקראָב דאָס איז אזא חיה'לע, וועלכע וואַרפט זיך אויף אַן אַנדער מיקראָב, וועלכע איז אויך אַ חיה'לע... און די אַלע מיקראָבען, וועלכע זיינען חיה'לעך, וואַרפען זיך אויף די אַלע חיה'לעך, וועלכע זיינען אייגענטליך מיך ראָבען... אַלטער, דו ווייסט איך בין אַ סאָציאָליסט, איך שטעה אויף דער פֿלאַטפאָרם פון דער סעקציע, אָבער איך בין געגען דעם מאַטעריאָליסטישען גייסט פון קארל מאַרקס טהעאָריע... איבער-הויפט, האַלט איך זעהר וועניג פון קארל מאַרקס... געוויס, איך בין ניט קיין גוטער פריינד פון באַראָן הירש. אָבער מיט קארל מאַרקס בין איך אויך קידער ווידער...”

קארל מאַרקס האָט זיך צוגעהערט און געשוויגען. ער האָט גע-הערט, ווי מע האָט דאָ אָפּען גערעדט, אז צוליעב טאַקטיק מעג מען פערקנייטשען די וואַרהייט... אז צוליעב טאַקטיק, מעג מען זיך בע-נוצען מיט אַזעלכע מיטלען, ווי שאַנטאַזש, רכילות ליגען, פאַלשקייט... ער האָט געהערט צינישע בעמערקונגען, וועגען דזשאַבס, וועגען ביר-נעם, וועגען „פּאָליטיקע“... ער האָט געזעהן, אז דאָ האָט מען אַלעס אין דער ערד און געהערט פון מחלוקות, קריגעריי, צושפּאַלטונגען און מיט אַ ביטער האַרץ און צובראָכען געמיטה איז ער ארויפגעגאַנגען אויף דער פרישער לופט... .

אַ וויילע שפעטער איז ער געווען אין וויליאַם סטריט דער וואָרט מיט וועלכען מע האָט דאָ דעם אַלטער קארל מאַרקס באַגעגענט, איז געווען: „פייקער!“

— קען איך פרעגען, וועלכע פאַרשירטע מאַכט די סאָציאָליסטישע אַרבייטער פאַרטיי?

— יא... מיר האָבען גרויסע פאַרשריטע געמאַכט... מיר האָ-בען ארויסגעטריבען און אָבגעשטויסען פון זיך אַלע און אונז וועט שוין באַלד ניט בלייבען מיט וועמען צו קעמפּפען.. אָבער, אַלטער פעיקער, איך זעה, דו ביסט אַ „דזשו“ און איך פרעג דיך: מיט וועמען ביסט דו — מיט אונז אָדער מיט „זיי“?

— איך בין מיט קארל מאַרקס.

— מיט קארל מארקס — דאָס איז וועניג... ווער עס איז ניט מיט מיר דער איז געגען דעם וויסענשאַפֿטליכען סאָציאַליזמוס... — איך בין מיט קארל מארקס און איך וויל וויסען, וואָס טוט איהר מיט דעם סאָציאַליזמוס, וועלכען... — איהר הערט? ער איז מיט קארל מארקס! ער וויל וויסען!... — איך מאַך אַ פּאַרשלאַג ער זאָל ארויסגעשטויסען ווערען... — אונטערשטיצט, האָבען געענטפערט עטליכע דערשראָקענע שטימען... און קארל מארקס איז ארויסגעשטויסען געוואָרען. און ווען מע האָט קארל מארקס ארויסגעפיהרט פון וויליאַם סטריט און ווען ער האָט אַרומגעבלאָנזעט אַן עלענדער איבער די גאַסען ווען ער האָט דערזעהן, ווי וועניג אין ניו יאָרק איז געטאָן געוואָרען פאַר זיינע גרויסע אידעען, ווען ער האָט פערשטאַנען, וועלכע ניעדריגע און געמיינע אונטערנעהמונגען ווערען דאָ אויפגעפיהרט אויף דעם באַדען פון סאָציאַליזמוס, איז צוגעפאלען צו אַ קאַלטען שטיין פון אַ קאַפיטאַליסטישע געביידע און האָט זיך ביטער צרוויינט. דאָ האָט איהם דער הימלישער גייסט אויפגעהויבען צו די וואָל-קענס און האָט איהם געזאָגט: וויש אָב דיינע טרערען און זעה און הער!... און דער אַלטער לערער האָט דערזעהען ווי איבער'ן גאַנצען לאַנד פאַנגען זיך אָן צו בעוועגען גאַנצע לעגיאָנען מיט אַרבייטער, ער האָט דערזעהן אָרגאַניזירטע אַרמעען מאַרשירען איבער פּעלדער און בערג; ער האָט דערהערט מעכטיגע, ניט געדונגענע און ניט גע-קויפטע שטימען, וועלכע רופען צום קאַמפּף און פיהרען צום זיעג. — אה! האָט דער גרויסער לערער געזאָגט מיט פרייד, דאָס וואַהרע פאַנגט זיך ערשט אָן!... עס געהט! עס קומט און עס זיעגט!...

מוסף של ראש השנה.

(מיט עברי טייטש-פירוש.)

ובכן ויהי בישורון מלך!

און דער פאר טאָקי האָט דאָס פּאָלק ישורון, דאָס אויסערוועהל־
טע „אתה־בחרתנו“ פּאָלק האָט אויך דעם זעלביגען מלך. אָה! דער
מלך עליון. ער וואָהנט אין דער הויך ער רעגיערט מיט זיין אומץ
ידו, ער הערשט מיט געוואָלד — מלך עליון! זיין שטאַרקייט דויערט
אָן עוויגקייט, זיין רוהם, מיינט ער, שטעהט זעהר פעסט... וועט ער
אייביג באַלעבאטעווען, דער מלך עליון?

סוגרין האַרן. מען מאַכט צו דעם אָרון, כדי די טרערען און די
ביטערע קרעכצען זאָלען אַהין ניט אַריינדרינגען, און מען זאָגט שטיל:
מלך אביון, דער אביונישער מלך, דער אָרעם מענשעלע פּוילט און
ליגט אין דער ערד. בשאול ובתחת, אין דער העלע און אין גרוב,
האָט ניט קיין פרייד און האָט ניט קיין נחת, ער ליגט ווי אין אַ לע־
טאַרגישען שלאָף, פּערוונקען אין דונקעלהייט און פּרעגט אַין ערשראָ־
קענער: ער מתי ימלוד? ... ווי לאַנג נאָך וועט הערשען דער מלך
עליון?

ונתנה תוקף. — נו — מיר דערצעהלען די שטאַרקייט פון דיין
הייליגען טאָג, אָה, דו אַלמעכטיגער מלך עליון! פּירכטערליך און
שרעקליך איז דיין טאָג און מיט דיעזען שרעק און פּורכט ווערט ער־
הויבען דיין מלוכה. דו זיצט אליין אויף דיין טראָהן און דו ביסט
אליין דער דין און ריכטער, דער לערער און שטראַפּער, דער קעניג
און דער בעל הבית, דער פּאלאטש און דער ערות, דער שרייבער און
דער חותם, דער צעהלער און דער צאָהלער און דו פּאָרגעסט, אַז מען
וועט עפּענען דעם גרויסען ספר הזכרונות, דאָס בוך וואו אַלעס איז
דערמאָנט און פּערשריבען, דעם גרויסען ספר פון דעם מענשענס

לעבענס געשיכטע, וועט מען דאָרט געפינען חותם יד כל אדם, — וועט מען דאָרט געפינען דעם זיעגעל פון יעדען מענשענס האַנד, — פון יעדע האַנד, וואָס האָט געבויט דיין וועלט, געאַרבייט שווער, גע־זאַמעלט אַלעס, וואָס דו, מלך עליון, פערמאַגסט.

ובשוּפר גדול יתקע, און ווען דער גרויסער שופר פון פרייהייט ערשאַלט, דאן הויבט איהר אָן דאָרטען אין הימעל צו ציטערען, דער טראָהן הויבט אָן צו וואנקען און מיט שרעק זאָגט איהר: הנה יום הדין, עס איז געקומען דער אונערבאַרמליכער יום הדין, לפקוד על צבא מרום בדין, — צו משפט'ן אַלע הערשער, וואָס זיצען אין דער הויך מיט'ן דין.

אַבער כבֿקרת רועה, אַזוי ווי דער פּאַסטוד שמיסט זיין סטאָדע שאַף מיט'ן רומ, אַזוי בעהאַנדעלסט דו און בעהערשסט יעדע לעבע־דיגע זעעלע, דו שניידסט אָבער זייער קצבה און דו גיסט ארויס זייער גזר דין... עם ווערט פערשריבען ביי דיר און פער'חתמעט: כמה יעברון, וויפיעל זאָלען אומקוקען ביי דיר אין דעם יאָהר און וויפיעל נייע שקלאַפען און קנעכט זאָלען בעשאַפען ווערען. ווער זאָל לעבען, ער זאָל קענען אַרבייטען און ווער זאָל שטאַרבען פון צרות. ווער זאָל ארויסגעהן מיט זיין נאַטירליכען טויט און ווער זאָל אומד קוקען פאַר דער צייט. מי במים, ווער זאָל דערטרונקען ווערען אין די וואַסערען אַלס מאַטראַס, אַלס פישער, אַלס אַרבייטער אויף דייע גרויסע שיפען. אַלס ערדיגראַבער אין דייע קאַנאַלען. ומי באש, און ווער זאָל אומקומען מיט פייער אין דייע גיהנם פאַבריקען, ביי די עקספּלאָזיאַנען און שרפות. מי בחרב, ווער זאָל געשטאָכען ווערען מיט די שווערדען פון דייע מלאכי חבלה, זאָל געשאַסען ווערען מיט די ביקסלעך פון דייע סאָלדאַטלעך, צובראַכען ווערען מיט די דובינעס פון דייע בעשיצער. מי ברעב, ווער זאָל אויסגעהן פון הונגער און פון נויט. מי ברעש, ווער זאָל צוריען און צומאַלען ווערען אין דעם רעש און שטורם פון דיין אונמענשליכע סיסטעם, ווער זאָל שטאַר־בען אין דער מנפה. פון אַלע עפידעמיען און קראַנקהייטען, וועלכע קומען פון אַרמוטה און נויטה. מי בחניקה, ווער זאָל דערוואַרגען און דערשטיקט ווערען אין די טיעפע מינעס, אין די ענגע טענעמענט הייזער אין די פינסטערע שאַפּס.

און אז מע פרעגט ביי דיר, גוטער מלך עליון, מיט וואָס קען מען

מעביר זיין די שלעכטע גורה, הייסט דו שרייען :
ו ת ש ו ב ה ו ת פ ל ה ו צ ד ק ה !

תשובה זאָגסט דו, דאָס איז צום... מע דארף פאסטען, הונגע-
רען. תפלה — הייסט קול... מע דארף האָבען א שטימע נור צו בע-
טען און צו זאָגען תפילות, און צדקה דאָס איז ממון צדקה איז געלד.
ווער עם האָט געלד, דער זאָל זיין א בעל צדקה, א פילאַנטראָפּ, א
קהל'שער בעל טובה...

אתה יודע יצרם, דו ווייסט די נאַטור פון דיינע שקלאַפּען, זייער
יסוד איז פון אש און שטויב און צום שטויב קעהרען זיי זיך אום,
מיט סכנת נפשות דארף ער קריגען זיין שטיקעל ברויט, ווי א צו-
בראַכענער שאַרבען איז ער געשעצט, אזוי ווי א פערוועלכטע גראָז,
אקוראַט ווי א שטן וואָס געהט פערביי און ווי א רויך, וואָס ווערט
פערשוואונדען און נור דו אליין ביסט דער מלך אל חי וקים.
וכל מאמינים, אלע וואָס גלויבען אין אל אמונה, האַלטען נור
פון האוחז ביד, דערפאר דו מלך אביון זאָג „אנא בכח“... דער יום
הדין קומט און ובכך תן פחדך!...

די גרויסע, משוגע'נע וועלט.

(פון אַ וואַהנזינגענס טאָגע-בוך).

די וועלט איז גרויס. איך האָב אַ מאָל גערייזט איבער ימים און לענדער, געזעהן פיעל מענשען, געלערנט זייער לעבען. איצט זיך איך אויף איין אָרט. מיין וואַהנונג איז אַ גרויסע, דונקעלע הויז, צוטשהילט אויף אַ סך חדרים... די הויז שטעהט אויף אַ קליינעם אינזעל, וועל-כער איז אַרומגערינגעלט מיט עטליכע אַלטע בוימער און ווייטער איז וואַסער, וואַסער און וואַסער.

פון מיין קליין פענסטערעל זעה איך אָפט ווי אויפ'ן וואַסער שווימען אונ מענשען און שיפען... פון יענער זייט וואַסער — גרויסע שטערט, וואו עס קאָכט און זירט... און ווייטער אין געבעל פיעל שטעט פיעל דערפער, פיעל מענשען, פיעל טהעטיגקייט, פיעל ליאַ-רעם און געפילדער, אזוי פיעל משוגעים, וועה איז מיר!

אָפט טוט מיר זעהר וועה דאָס האַרץ, ווען איך בערעכען, אז איז אזא גרויסער וועלט געפינט זיך נור איין הייפעלע קלאָרע מענ-שען, וועלכע זיינען געצוואונגען צו לעבען אָבעגעזונדערט אויף אַן איינזאַמען אינזעל, אום זיך ניט צונויף צו מישען מיט די משוגעים... אַ גרויסע משוגענע וועלט מיט אזא ביסעלע קלאָרע און געזונטע מענ-שען!.. מיר זיינען וועניג און משוגעים זיינען שרעקליך פיעל. זיי אונטערדריקען אונז, אפילו אויף אונזער איינזאַמען אינזעל... עס איז אַ שאַנדע צו זיין איינער פון זיי, פע! זיי זיינען אזוי עהנליך צו אונז, אז דאָס אונזער גליק איז וואָס מיר טראַגען אַלע גאָר אַנדערע קליידער און מען קען אונז דערקענען... .

מערקווירדיג, פיעלע פון זיי האָבען די זעלבע אייגענשאַפטען, וואָס מיר האָבען. אַ פנים אַמאָל זיינען זיי געווען מיט אונז פון איין ראַסע און זיינען אויך געווען קלאָר, נור דאָס ביטערע לעבען האָט זיי

נעבעך משוגע געמאכט... צווישען מיינע חברים איז דאָ איינער, וואָס רעכענט זיך פאר אַ גאָט, עס איז דאָ איינער וואָס טענה'ט אַ גאָט צען טאָג מיט גאָט און פאר גאָט, עס איז דאָ איינער וואָס מאַכט גאָלד פון רויך, עס איז דאָ איינער, וואָס גלויבט,, אַז זיין האַרץ ליגט ביי איהם אין מאָגען... זיי אין דער משוגענער גרויסער וועלט, זיי נען אויך פונקט אזוי און ווען זיי זאָלען ניט זיין אזוי געמיין און שלעכט, וואָלטען מיר זיך ניט געשעמט זיי צו רעכענען פאר אינגלעך... ביי אונז זאָגט איינער, אַז ער איז גאָט, — זיי רעכענען זיך אַלע פאר געטער, ביי אונז טענה'ט איינער פאר גאָט, זיי האָבען אַלע פער-שיעדענע געטער און געצקעס טענה'ן פאר זיי, קריכען אויף די ווענט, פערגיטען בלומט, פערפאָלגען איינער דעם צווייטען. זיי קוסען האָלץ און טאַנצען געגען דער לבנה... משוגעים, נעבעך.

ביי אונז מיינט איינער אַז ער קען מאַכען גאָלד פון רויך, ביי די משוגענע דאָרט אין דער גרויסער וועלט מאַכען מיליאָנען מענשען גאָלד פון שווינדעל און פון רויך... ביי אונז מיינט איינער, אַז זיין האַרץ ליגט אין מאָגען... ער זאָגט עס אָפען פאר אַלע, ווייל אַ קלאָד רער מענש פערבאָרגט ניט זיינע מיינונגען. זיי אָבער, די משוגענע, זיי פערמאַסקירען און בעהאַלטען די וואַרהייט... זיי זאָגען דאָס ניט, אָבער דאָס איז אַ פאַקט: ביי מיליאָנען פון זיי ליגען די הערצער אין מאָגען... איך ווייס ניט ווי איהר, איך האָב רחמנות אויף די משוגענע... זיי זיינען נעביך אַזעלכע אונגליקליכע...

דער אונגליק מיט די משוגענע איז, וואָס וואו מען דארף זיי ניט, דאָרט זיינען זיי דאָ... ביי אונז זיינען אויך דאָ אייניגע פון זיי. איינער רופט זיך דאָקטאָר... ער האָט געשטודירט דאָרויף, ער זאָל געזונטע מענשען קראַנק מאַכען, קלאָרע מאַכען משוגע. אָ! ער וויל מיך מאַכען משוגע! ער פלאַגט מיך, ער הייסט מיך אָפט בינדען מיט שטריק, ער טוט מיר אָן אַן אייזערנע העמד, ער וויל מיך מיט געוואָלד מאַכען פאר איינעם פון זייער גרויסע משוגענע וועלט... ניין! עס וועט איהם ניט געלינגען! בעסער שטאַרבען, איידער צו דענקען, פיהלען און לעבען ווי זיי! שלעכטע, גרויזאמע מענשען! אָפט מאָל קלער איך, דאַכט זיך איך וועל זיך אַ וואַרף טאָן אויף איי-נעם פון זיי און וועל איהם דערשטיקען. געמיינער מענש, פאַלשער מענש, נידריגע בריאה, חיה רעה דו! איך וועל פון דיר אַ תל מא-

כען! ... ניין! ניין! וואָס קען מען פון זיי פאָדערען? זיי זיינען
 דאָך נעבעך משוגע! משוגענע מענשען, נאָרישע מענשען, אונגליק
 ליכע, קלייניקע מענשעלעך און האָב נאָך אין זיך אזוי פיעל גאָה
 מיט חוצפה! ... א רחמנות, זיי זיינען נעבעך קראַנק ...
 איך לעג אַנדער מיין פערער און געה צו מיין קליין פענסטערעל
 און קוק אין דער ווייטקייט. עס איז נאָכט ... דער הימעל שלאָפט,
 די שטערען דרעמלען, די בוימער שטעהען ווי פערטראַכטע ... און
 דאָרט אין דער משוגענער גרויסער וועלט קאָכט עס, עס זירט און
 עס רוישט ... דער פיבער פון משוגעת ברענט אין זיי און זיי קענען
 זיך ניט בערוהיגען ... איז עס ניט אַ רים פונ'ם האַרצען, ווען מען
 זעהט, ווי זיי האָבען פון דער שעהנער וועלט געמאָכט אַ גרויסען
 דולל הויז? ... און דאָס אַ קלאָרער מענש דארף זיך בעהאַלטען פון
 זיי אויף אַ אינזעל אין אַ דונקעלע הויז וואָס זעהט אויס ווי אַ
 טורמע? ... האַ! האַ! האַ! וואָס זאָגט איהר פאָרט צו די משוגענע?
 זיי גלויבען דאָך ניט, אַז איך בין גבריאַל דער מלאַך! ...

ניין איך קען ניט שרייבען!

ער זאָגט אליין, אז ער קען ניט שרייבען? איהר זייט איבער-ראשט. איצט אין אזא צייט ווען קיין שלימולניקעס זיינען שוין ניטאָ אויף דער וועלט, זאָל זיך געפינען איינער, וועלכער זאָל וועגען זיך אליין זאָגען די ווארהייט? וואָס זשע, טראַכט איהר, דארף ער שוין דעם „דזשאַב" ניט, אָדער אפשר די היץ חלילה? ...

ניין! איך מײן דוקא פערקעהרט. נור היינט, היינט, דעם פיער-טען דזשוליי, היינט פערשעלט איך די שרייבערייען, אלע פייער-ווערקס, אלע רעדאקטאָרען, אלע פּולווער-פאַבריקען... מע קען משונע ווערען! איך זיך ווי אויף שפילקעס, מיינע נערווען זיינען צו רודערט, מיינע ליפען צו ביסען ביז בלוט, מײן קאַפּ פּערהילכט, מײ-נע אויערען פּערטויבט, מיינע געדאַנקען צו קאַליעטשעט... איך שפּרינג אויף יעדען אויגענבליק פון שטוהל, איך כאַפּ זיך אויף ווי אַן אָבגעבריהטער... איך לויף אום... איך קען זיך קיין אָרט ניט געפינען... ניין! איך קען ניט שרייבען!

מען זאָגט, ווען אַ מענש לאַכט און רעדט מיט אַ הויכע שניידענדיגע און צו שטאַרק קלינגענדיגע שטימע, איז אַ סימן, אז ער איז ניט איבריג קלוג און ניט גענוג ענטוויקעלט. דער אופן מיט וועלכען ער דריקט אויס זיינע געדאַנקען און זיין פרייד זאָגט שוין אליין, וואָס פאַר אַן „אינהאַלט" זיין דענקען קען האָבען און וואָס פאַר אַ זינגן קען האָבען זיין פרייד... בעטראַכט נור ווי אזוי זיי דענקען פון דער פרייהייט און אויף וועלכען אופן זיי דריקען אויס זייער פרייד... זיי... האַך! טראַך! האוואו!... ניין! איך קען ניט, עס שיסט, עס קלאַפט! עס קראַכט, עס קנאַקט, עס האַקט, עס טראַשקעט, עס קנאַררט, עס טראַסקעט, עס ברויזט, עס ברעכט, עס רייסט, עס טרעט-

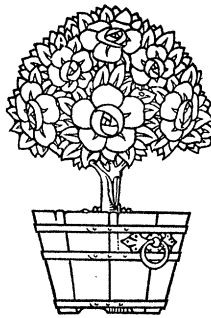
צעט, עם סקריפעט, עם פליאסקעט, עם חליופעט, עם טאלאמאטשעט...
ניין, איך קען ניט שרייבען.

און איך האָב געוואָלט מאַכען היינט פאַר זיך אַליין אַ שמחה...
איך האָב געוואָלט דעם פיערטען דזשוליי דערצעהלען פון מין ערשט-
טען יום טוב אין אמעריקא. פערשטעהט איהר מיד, איך האָב ערהאַל-
טען פאַריגע וואָך צוויי בריעה, פון מיינע אונבעקאַנטע לעזער...
ביידע זיינען פול מיט דאַנקבאַרקייט, מיט פריינדשאַפט, מיט גוטע
וואַרעמע געפיהלע, מיט אמת'ע אויפריכטיגקייט. אין אן אַנדער לאַנד
ביי אַנדערע אומשטענדען האָב איך אָפט געהאַט אַזעלכע יום טובים,
אַבער דאָ אין אייער פרייער, ענאָאייסטישער, קאַלטבלוטיגער, גלייכ-
גילטיגער אמעריקא, — דאָ, וואו דאָס שרייבען רוהט אויף דעם
„דזשאַבינג“ באַדען פרייז, — דאָ... איך בין געווען אַזוי געריהרט
און ערפרייט. דעם פיערטען דזשוליי אין דעם יום טוב פון פרייהייט,
ויעל איך... האָ? טיק! טיק! טוק! טאק!... באַז! באַז!
פראַה!.. ניין! איך קען ניט שרייבען!

קנאַק! קנאַק!... מיט קנאַקערייען בעעהרט מען די פריי-
הייט... וואָס זיינען די אַלע גלענצענדע פראַזען פון פרייהייט, די
אַלע הימען צו דער פרייהייט, די אַלע שבחים פון דער פרייהייט, ווען
ניט קנאַקערייען? ... וואָס גרעסער עם איז די קנאַקעריי, מיט וועל-
כע מען שפרעכט אויס אַ געפיהל, דאָס וועניגער פיהלט מען דאָס,
וואָס מען שפרעכט. וואָס בלייבט פון די קנאַקערייען? אַ דילעניש
אין קאָפּ, אַ רויך אין גאַס, אַ „סמעלינג“ אין נאָז, אַ פוסטער אָרט
אין קעשענע און פיעל מיסט אויף די טראָטואַרען... אוי! די קנאַ-
קערס! די קנאַקערס! ניין! איך קען ניט שרייבען!

אַ גאַנץ יאָהר זעהט מען אַרום זיך קנאַקעריי מאַנופעקטשירער.
אַנשטאָט אמת'ע ענערגיע, נערווען-פיער-קרעקערס; אַנשטאָט וואַרע
התלהבות, געמאַכטע פיער ווערקס; אַנשטאָט ריכטיגען ענטוויאָזם,
געקויפטע פולווער טראַסקעריי... ענדליך קומט דער פרייהייטס
יום טוב און די געטין „ליבערטי“ גיט אייך אַנשטאָט געמאַכטע
התלהבות, אמת'ע פיער-קרעקערס, אַנשטאָט פאַלשען ענטוויאָזם
אמת'ע באַמבעס... וויפיעל געדאַנקען קענט איהר... בום! בום!
טראַראַך! פ... פ... קנאַק!.. ניין! איך קען ניט שרייבען.
דאַכט זיך ציוויליזירטע מענשען אין אַ ציוויליזירטעם לאַנד,

וואו עס איז דאָ אזוי פיעל מוזיק און אזוי פיעל בלומען, אזוי פיעל
 טעמפלען דער קונסט און אזוי פיעל שעהנע פארקען, אזוי פיעל טרויער
 און אזוי וועניג פרייד, אזוי פיעל „וואַכעדיגע“ טעג און אזוי וועניג
 ווירקליכע ימים טובים, אזוי פיעל שווערע לאַסט און אזוי וועניג וואַה-
 רעם, ריינעם פערנגניגען... דאַכט זיך, ווען עס קומט דער פיערטער
 דזשולאַי... עס שיסט, עס קנאַקט, עס טראַסקעט, עס טראַכקעט...
 עס ברעכט, עס רייסט, עס צופט... ניין! איך קען ניט שרייבען...

ווארום ער האט זיך געישמדיט.

(א פאקט.)

ווען חיים משה סימאָנאווסקי איז אַרונטערגעקומען נאָך ניר יאָרק פון רוסלאַנד, האָט ער זיך באַלד אָנגעפרעגט צו זיינע בעקאַנטע וועלכע קענען ענגליש, און זיי האָבען איהם קודם־כל געזאָגט, אז ער זאָל זיך משנה השם זיין. זיין נאָמען איז געוואָרען: היימאַן סיי־מאַן.

סיימאַן איז אַהער געקומען אַהן זיין פרוי מיט צוויי קינדער, און עס האָט איהם ניט פיעל צייט גענומען ער זאָל זיך אַמעריקאַניזיר־רען. ער האָט זיך אָבגעשוירען ביים באַרבער, פערביטען דעם לאַנגען אויבערציהער אויף אַ קורצען רעקעל, זיך אויסגעלערענט זאָגען „נעווער מאַין“ און „אי בעטש יו“. איינגעקויפט פלייטעד דזשולערי, קאָלאָר־באַטאָנס און הענדקערטשיעפּס, און איז ארויס פּעדלען.

סיימאַן האָט שטאַרק געהאַלטען פון דעם אַמעריקאַנישען ווער־טעל: „ווען דו נעהמסט זיך צו אַ זאָך, דאַן האַלט זיך דערביי“, — און פּעדלען איז ניט נור געוואָרען זיין אַרבייט, זאָנדערן אויך אַ טהייל פון זיין פּערגניגען. פון זונען אויפגאַנג ביז אום צעהן אָדער עלף אַ זייגער ביי נאַכט, האָט ער געפּעדלעט. אין זעקס מאָנאַט צייט האָט ער אַהיים געשיקט אַכציג רובעל פאַר זיין פרוי און דאַן אויך געקויפט שיפּס־קאַרטען אויף אויסצוצאָהלען. קורץ, אַכט מאָנאַט נאָך זיין אַנקונפּט, איז סיימאַנ'ס פאַמיליע געווען אין ניו יאָרק.

סיימאַן האָט זיך מיט דער צייט אַרויפגעאַרבייט און איז געוואָר־רען אַ קאַסטאָמער פּעדלער, פון וואַנען ער האָט ערשפאַרט עטליכע הונדערט דאָלאַר. אָבער פּעדלעריי איז איהם נמאס געוואָרען, און ער האָט בעשלאָסען צו ווערען אַ סוחר.

וואו זאָל ער ווערען אַ סוחר מיט אַ סטאָך? סיימאַן האָט גע־

וואוסט, אז מהרערע פון זיינע בעקאנטע האָבען מצליח געווען, נאָכ־דעם ווי זיי האָבען זיך בעזעצט אין קלענערע שטעטלעך, און ער האָט בעשלאָסען אויך צו טאָן דאָס זעלבע אייך רובין, זיינען אַ לאַנדסמאָן, וועלכער וואָהנט אין ק. פון דעם שטאָט מיסס, האָט איהם געשרי־בען, אז אין ב., פון דעם זעלבען שטאָט, וואָהנט קיין איינציגער איד ניט, און עס איז ראַטהוואָס דאָרט צו עפענען אַ סטאָר. סיימאָן האָט די עצה אָנגענומען און געעפענט אַ סטאָר אין ב. פון העמדער, קליידער, קנעפלעך, געפלייטעטע דזשולערי, א. ז. וו.

עס האָט איהם אָבער ניט פּיעל גענומען ביז ער האָט אויסגעפּוֹר־גען, אז זיינע חלומות וועלען ניט פּערווירקליכט ווערען. סיימאָן האָט אַלץ געטרוימט פון אָבשפּאַרען עטליכע טויזענד דאָלאַר, צוריק קעה־רען נאָך ניו יאָרק און עפענען אַ האָלסייל געשעפט, גראַדע ווי רחמיאל'קע שרה זעליג'ס (אין אמעריקא: רעלף ראָזען) האָט געטאָן. ב. איז ניט געווען דער פּלאַץ דאָפּיר דורך פּאָלגענדער אורזאכע: די עטליכע טויזענד איינוואָהנער, האָבען געצעהלט גענויע ניינציג פּראָצענט קאטאָליקען און דיעזע, מיט זייער גאַנצער אמעריקאַניז־רונג, האָבען געהאַסט דעם אידען היימאן סיימאָן, אַלס אַן אייניקעל פון יענע אידען, וועלכע האָבען געקרייצטיגט זייער גאָט.

סיימאָן האָט מיט שווערער מיה געמאַכט אַ לעבען, און ער האָט אויסגעאַרבייט פּערשיעדענע פּלענער ווי אזוי פטור צו ווערען פון די פּאַנאַטישע קאטאָליקען, אָבער ער האָט איינגעזעהן, אז פּערקויפּען די סחורה און זוכען ווידער אַן אנדער פּלאַטץ, בעדייטעט, אז ער מוז רואינירט ווערען. עס זיינען. אזוי פּאַראַיבער אַ פּאָאָר יאָהר און סיי־מאָן איז געווען פּערצווייפּעלט.

ויהי היום, האָט ער געהאַט אַן אונטעררעדונג מיט זיינעם אַ שכן, פאַר וועלכען ער האָט זיך בעקלאָגט אז עס געהט איהם זעהר שלעכט. „הערט מיך אויס, מר. סיימאָן“, האָט זיין שכן געזאָגט. „איהר וואָלט געמאַכט די בעסטע געשעפטען, איהר וואָלט רייך געוואָרען, נור — איהר מוזט ווערען אַ קאטאָליק.“

סיימאָן האָט פּיעל נאָכגעדענקט דאָריבער, און איין טאָג, איז ער אריין צו דעם גלח, וועלכען ער האָט ערקלערט, אז ער איז ענטשלאָ־סען צו ווערען אַ קאטאָליק.

דער גלח האָט געטאַנצט פאַר שמחה. סטייטש, ער וועט מכנים

זיין א אידען אונטער די פליגלען פון דער קאטאלישער שכינה! קען נאך זיין א גרעסער גליק? די נאכריכט האָט זיך פערברייטעט איבער דעם גאנצען שטעטל און ביי דער טויפע, איז יעדער פרומער קאטאליק מיט זיין פרוי און קינדער געווען אנוועזער.

דער גלח האָט דורכגעמאכט זיין צערעמאָניע, און צום שלום האָט ער אויפגעהויבען ביידע הענד איבער דעם אידען און געזאָגט:
 „דו ביסט א קאטאליק! דו ביסט א קאטאליק! דו ביסט א קאטאליק!“

סיימאָן האָט געשמיכעלט. קיינער פיעלייכט, אויסער איהם זעלבסט, האָט ניט פערשטאנען דיעזען שמייכעל. דאן האָט אָנגעפאנגען א שפע, יעדער קאטאליק האָט עס גערעכענט אַלס זיין הייליגסטע פליכט צו געהן קויפען ביי זיין „נייעם ברודער“ און „בעקעהרטען צום קאטאליציזמוס“. און סיימאָן האָט געמוזט ניט נור פערגרעסערן זיין געשעפט, זאָנדערן אויך צו נעהמען פינף מענשען אום איהם צו העלפען צום פערקויפען.

סיימאָנ'ס פערמעגען האָט געוואַקסען פון טאָג צו טאָג, און זיין באַנק־בוך האָט יעדעס מאָל געקראָגען א גרעסערע סומע. גענויע דריי יאָהר זיינען פאַראַיבער און די קאטאליקען האָבען פאַטרָאָניזירט דעם אידען מיט אַלע מעגליכקייטען. דאן האָט זיך פלוצלונג פערברייטעט די נאכריכט, אז סיימאָן איז ניט זעהר פרום. איבערהויפט האָט מען אויף איהם געזאָגט, אז ער ערלויבט זיך צו בעגעהן דעם „שרעקליכען פערברעכען“ צו עסען פלייש אַם פריי-טאָג.

„מיין ברודער“, האָט דער גלח אָנגעפאנגען. „עס איז מיין פליכט, נאָכדעם ווי איך בין געווען אייער טויפער, אייך צו זאָגען, אז איהר בעגעהט א גרויסע עבירה דערמיט וואָס איהר עסט פלייש אין אזעלכע טעג ווען עס איז ניט ערלויבט לויט אונזער רעליגיאָן.“
 „ווער האָט דאָס אייך געזאָגט? האָט דער איד געפרעגט זעהר לעבשאַפט.“

„איך בין נאטירליך ניט קיין רכילות'ניק“, האָט דער גלח גע-ענטפערט זעהר ערנסט, „אַבער דאָס וואָס מענשען זאָגען, בעווייזט זיך יעצט אַלס ווארהייט. איך פיהל דעם גערוך פון פלייש וואָס בראָט זיך.“

„פון פלייש? איהר האָט אַ טעות. עס איז פיש — ווירקליך פיש, אזוי זאָג איך“.

„מין ברודער“, האָט דער גלח ווייטער געזאָגט, אויפהויבענדיג זיינע אויגען מיט אַ פרומער מינע צום הימל. „מין נאָז פיהלט פלייש, נור אום מיך צו בערוהיגען, וויל איך איהר זאָלט מיר ווייזען אום איך זאָל מיך איבערצייגען“.

„מיט פערגניגען“, האָט סיימאָן געענטפערט. „קומט“.

סיימאָן האָט אריינגעפיהרט דעם גלח אין סיד, און אויף דעם אויווען האָט זיך געבראָטען אַ גרויסע און פעטע הוהן.

דעם גלח'ס געזיכט האָט זיך פערפינסטערט.

„רופט איהר דאָס פיש?“ האָט ער געפרעגט צייגענדיג אויף דער הוהן.

„געוויס רופ איך דאָס פיש“, האָט דער איד געזאָגט, וועהרענדר דער גלח האָט איהם אָנגעקוקט ערשטוינט.

„געדענקט איהר ווען איהר האָט מיך געטויפט?“ האָט דער איד געפרעגט נאָך אַ פויזע.

„געוויס געדענק איך“.

„איהר געדענקט אויך, ווען איהר האָט אויפגעהויבען אייערע הענד און געזאָגט צו מיר דריי מאָל: „דו ביסט אַ קאטאָליק“?“

„אקוראט געדענק איך“.

„אלאָ, היינט, ווען איך האָב געהייסען מען זאָל פאַר מיר אָפֿ-בראָטען די עזע הוהן, האָב איך אויפגעהויבען מיינע הענד און געזאָגט דריי מאָל: „דו ביסט פיש“.

„אָבער עס איז דאָך אַלץ געבליבען פלייש!“ האָט דער גלח אויסגעשריען שוין אויפגערעגט.

„וואָס איז דער אונטערשיעד?“ האָט סיימאָן געזאָגט גלייכגילטיג. „אזוי ווי עס קען ווערען פון אַ אידען אַ קאטאָליק אזוי קען אויך ווערען פון פלייש — פיש“.

סיימאָן האָט דאָן הערצליך געלאַכט און דער גלח איז אַוועק אָהנע צו מאַכען אַ ווייטערע בעמערקונג.

מיט א קורצער צייט שפעטער, האָט זיך סיימאָן ארויסגעצויגען
נאָך ניו יאָרק, און זיין טרוים צו ערעפענען אַ האַלסייל געשעפט, איז
פּערווירקליכט געוואָרען. ער האָט מיטגעבראַכט איבער צעהן טויז
זענר דאָלאַר מזומנים.

ליעבע, פאָעזיע און ביזנעס.

(א טראַגיקאָמישע געשיכטע).

איך האָב אַ גוטען מאַטעריאַל, פון וועלכען מען קען מאַכען זעהר אַן אינטערעסאַנטען ראָמאַן — מען דאַרף עס נור גוט בעאַרביי-טען. דער קוואַל, פון וואָנען דיעזער מאַטעריאַל איז גענומען געוואָרען, איז אַ דאָן טאָן'ער געשיכטע. און דעם פּלאַן נעהם איך פון דער מאַ-דערנער ליטעראַטור.

ערשטער קאַפיטעל.

(די אינטרויגע).

איך דעם קאַפיטעל דאַרף מען פּעראַינטערעסירען דעם לעזער. זי און ער זיינען ערשט געקומען פון סיטי האָל, וואו זייער ליעבע איז פּערקניפּעלט געוואָרען מיט'ן קניפּעל פון געזעצליכקייט און זייערע הייליגע געפיהלען האָבען געקראָגען די געהעריגע „לייסענס" ... ער פיהלט ניט די ערד אונטער די פיס; זיינע אויגען ברענען מיט אַ פּיער פון ליעבע און ליידענשאַפט. ענדליך זיינען זיי אליין! ... זי איז אויך פּערליעבט, זיין וואַהרע פּרייד, זיינע גליקליכע אויסגע-שרייען ריהרען זי ... אָבער דאָך איז זי אונרוהיג ... זי ווייס, דאָס ליעבע און פּאָעזיע זיינען זעהר פיינע זאַכען אָבער ביזנעס? ... עס איז נאָך ניט שפּעט ... זי קען זיך נאָך איבערלעגען! ... מייך געליעבטער! זאָגט זי, ערלויב מיר יעצט געהן צו מייך פּאָטער! . יעצט, ווען איך בין דיין געזעצליכע פּרוי דאַרפסט דו פאַר איהם קיין מורא ניט האָבען ...

ער איז פערליעבט, ער איז גליקליך, ער צווייפעלט ניט, ער גלויבט... זי זאגט איהם: „אדיע, ליעבער! — איך קום באַלד“... דריי יאָהר זיצט ער נעביך ביים פענסטער און ערוואַרטעט זיין גע- ליעבטע דולצינע זיין געזעצליכע פרוי, דריי יאָהר — זי קומט ניט.

צווייטער קאפיטעל.

(די סיטואציען.)

עס איז אמעריקא: אַדווערטייזמענטס, רעקלאַמען, מיליאָנען, טשורטאַבעקאָ, פאַטענטירטע ערפינדונגען, צייטונגען, ווי לייַליכער די גרויס; סענסאַציאָנעלע נייעס, ווי ראָזינקעס אין אַ פּלאַמען צי- מעס. מאָרדען, גנבות, רציחות, עלעקשען קאַמפּיון, פּאָליטיק, בודעל, האַנדעל, שאַכער-מאַכער, באַנקען-קראַך, באַנקראַטסוטוועס, די וואָר- סען, בריטש אָף פּראָמיסעס, בייסיקלעך, פייטס, בייס באַלל, רייסעס, בלעק אייעס, גרויסע פּראָיעקטען, זעלבסטמאָרד, ניקעל מוזעאָומס, רעפּאָרמירטע יהודים, פיקעלס, פאון שאופס, פילאַנטראָפּי, עקספּלאַ- זיאָנען, אייזענבאַהן-אונגליקען און פריידענקער.

דריטער קאפיטעל.

(ירושה און רעגענעראציען)

די עלטערען פון אונזערע העלדען: „איהר“ פאָטער איז אַ רוי- טער, געזונטער, גראָבער, אָנגעשטאַפּטער גראַסער... ער דאווענט און מאַכט ביזנעס. ער איז אַ קהלשער מענש און מאַכט ביזנעס. ער איז אַ גבאי, אין אַ שוהל, אַ פרעזידענט אין פּערשיערענע לאָדזשען און מאַכט ביזנעס. ער האָט זעהר אַ שעהנע טאַכטער און האָט ליעב ביזנעס. אַז מע האָט איהם צום ערשטען מאל דערצעהלט, אַז עס איז דאָ אויף דער וועלט ליעבע און פּאָעזי, האָט ער געפרעגט: צו וועל- כען „טרייד“ געהערען די זאַכען און אויב מע קען מיט זיי מאַכען גוטע ביזנעס? „זיין“ פאָטער איז אַ זייגער מאַכער. ער האָט ליעב שטונדען

ווייז לאַנג רויכערען זיין פיפקע און טראַכטען, — טראַכטען פון גרינע בוימער, טראַכטען פון אַ טייכעלע, פון אַ בערגעלע... ער זיצט, ציהט זיין פיפקעלע און מורמעלט אַ ליעדעלע... ער האָט ליעב מעשה'לעך, אַנעמראַטען, געשיכטען... לעזט דורך אַלע שבת אַ גאַנצען שונד ראָמאַן און איז אַ גרויסער קבצן.

זי האָט ליעב געלד; זי האָט אַ נייגונג צו ביוזנעס; זי פער-שטעהט, אַז לעבען איז ביוזנעס. זי האָט ליעב שעהנע קליידער, זי האָט ליעב דזשולערי, זי האָט ליעב ליעבען און האָט ליעב ביוזנעס. איהר געליעבטער האָט בירושה פון זיין טאַטען אַנדערע אייגענ-שאַפטען. ער לעזט די פּאָעזי פון היינע, ער שפיעלט אויף אַ גיטאַרע, ער האָט פיינט ביוזנעס און האָט ליעב זיין שעהנע געליעבטע... ער פּאָעטיזירט, ער פּאַנטאַזירט און זי נעהמט ביי איהם אַ ברייאַנטע-נעם רינג, אַ גאָלדענעם מעראַליאָן, דיאַמאַנטענע אוירינגלעך און פּאָ-עטישע ליעבע... זיין בעגייסטערונג, זיין ענטוויאַזמוס, זיין אויב-ריכטיגקייט געפעלט איהר, אָבער דאָך דענקט זי אָפט: און וואָס הערט זיך מכוח ביוזנעס? ... אַנדערע מיידלעך האָבען חתונה אָהן ליעבע, אָהן פּאָעזי, אָבער וויפיעל זיינען אַזעלכע זאַכען ווערט? ער פּערגעטערט זי, ער ליעבט זי מיט'ן גאַנצען האַרצען, ער אַכטעט זי ווי אַ פּערילעבטער פּאָעט, אָבער קען מען דערפון מאַכען ביוזנעס? און ער קוקט איהר אין די אויגען מיט איבערגעבענהייט און טרייע ליעבע און דעקלאַמירט פון היינע:

„איין שעהנער שטערען געהט אויף אין מיינער נאַכט,
איין שטערען, דער זיסען טראַסט הערנידער לאַכט
אונד נייעס לעבען מיר פּערשפּריכט —
אַ, ליגע ניכט!
גלייך ווי דאָס מעער דעם מאַנר ענטגעגענשווילט,
זא פּלוטעט מיינע זעלע, פּראָה אונד ווילד.
עמפּאָר צו דיינעם האַלדען ליכט —
אַ, ליגע ניכט!...“

פיערמער קאפיטעל.

(די „ענטבינדונג“.)

זי שטעהט אין גראַסערי סטאָד מיט פערקאמטשעטע אַרבעל און פערקויפט גרינע אַרבעס און געקוילעטע הערינג און ער זיצט אין דול-דען-הויז און וויספערט שטיף: „געה אויף דו שעהנער שטערען פון מיין דונקעלע נאכט...“ ער רופט זי, ער ערוואַרטעט זי... דריי יאָהר זיינען שוין פערביי און זיינע האַפנונגען לעבען נאָך... די גאַנצע וועלט איז שוין פאַר איהם טויט, אָבער זיין ריינע אמת'ע ליבע איז נאָך ניט געשטאַרבען... זי בליהט נאָך אין זיין קראַנקען צו-ווייטאַנגטען האַרצען... ער רופט זי און זי האַפט, דאָס איהר לאַיער וועט גיך קריגען פון קאָרט אַ דיוואָרס... איהר מאַכט זיך אַ שידוך מיט זעהר אַ גוטער ביזנעס.

דער ערמאָרדעטער טויטער אָהן אַ קאָפּ.

— אָדער —

די אַקושערקע אויפ'ן עלעקטרישען ברעך־שמוהל.

אַ נייעסטע, מאָדערנע, סענסאַציאָנעלע, לעבענס־בילדיגע, מעלאָ־
 דראַמאַטיש־טראַגיש־קאָמישע דראַמאַ, אין 5 אַקטען, 17 בילדער מיט
 ניט געזונגענע געזאַנג און ניט געטאַנצטע טענץ פון אונזער בעליעב־
 מען פערפאַסער אלפיי. (מיר אליין געבען איהר אינהאַלטס־דייכען
 אינהאַלט פון אונזער נאָך ניט דאָ געוועזענעם מייסטער־ווערקען, אום
 מיר זאָלען ניט דאַרפען דרוקען קיינע הענרבילס.)

ערשטער אַקט.

אַ טייך. אַ צושניטענער קערפער שווימט אָהן אַ קאָפּ. (דיעזע
 ראָליע דאַרף שפיעלען אַ בענאַכטער קאָמיקער, וועלכער דאַרף זיין
 אויך אַ בויך רעדנער) עס איז דונקעל. ווייט ערגיץ אויף אַ בוידים
 זינגט די אַקושערקע וועלכע איז פרימאָדאַנאַ. דער ערמאָרדעטער טוי־
 טער קערפער אָהן אַ קאָפּ, וועלכער האָט פיס (וואָס נאָך דאַרף אַ קאָ־
 מיקער?) טאַנצט אויפ'ן וואַסער אַ הוטשו קוטשו... די דעמעקטיווס
 בעמערקען איהם. עס ווערט אַ גרויסען ליאַרעם... מען זוכט דעם
 מערדער פון דעם ערמאָרדעטען טויטען... דאָ הויבט זיך אויף דאָס
 צווייטע בילד און עס ערשיינט דער גייסט פון אברהם אבינו, וועלכער
 זינגט אַ קופלעט פון אַן אַלטען מאַן אברעמיל וואָס האָט חתונה גע־
 האַט מיט אַ יונגע מיידעל הגר... און דאן גיט עס אַ בליץ און די
 טויטע קאָפּ פון דעם ערמאָרדעטען טויטען געהט ארויס אויף צוויי

גאָפּלען און נענט זיך צום פּובליקום... אלע שרייען: „אך!“ דער
באָר פּאַלט אויף די קניע און זאָגט „ווייַה נועם“. פּאַרהאַנג פּאַלט.

צווייטער אַקט.

א קליין שטיבעלע. דער ליבעהאַכער, וועלכער שפּיעלט די ראָליע
פון דעם אינטריינאָט, און די אַקושערקע, וועלכע שפּיעלט
די ראָליע פון דעם געליעבטענ'ס געליעבטע טרויבערן ביידע מיט
צוויי גרויסע, לאַנגע מעסערס דעם טויטען קערפּער פון דעם ערמאַר-
דעמען טויטען (אין דער צייט דאַרף דאָס פּובליקום מאַכען: אי!
פּטסאַ! טסע!) דער ערמאַרדעטער טויטער, ווייל ער איז אַ קאַמיקער,
זאָגט אין דער צייט אַ פּאַאַר וויצען. (דאָ איז דאָס פּובליקום העפּ-
ליכסט ערוזוכט צו לאַכען.) נאָכדעם נעהמט דער געליעבטער איין אַב-
געשניטענע פּוס אויפ'ן פּלייצע, די געליעבטע נעהמט די צווייטע
פּוס אויפ'ן פּלייצע און זיי זינגען דעם דועט: „די נאַסע וואַסערן
זאַלען פּערדעקען, זאַלען פּערדעקען... פּערד... פּערד... פּערד...
עקען... עקען... עקען... עקען (מיט אַ קוויטש ארויף) פּערדע-
קען!... דאָס פּובליקום שרייט בראַוואַ, דער פּאַרהאַנג פּאַלט.

דריטער אַקט.

דער קערפּער פון ערמאַרדעטען טויטען אָהן אַ קאַפּ ליגט אין
מאַרג, דער אינטריינאָט קריכט אריין דורך אַ פּענסטער און כדי מען
זאָל איהם ניט דעהערען, זאָגט ער: „שרייט ניט! זאָל זיין שטיל!“
ער גנב'עט ביידע פּיס פון דעם ערמאַרדעטען טויטען און לויפט ארויס.
דער ערמאַרדעטער טויטער לויפט נאָך און זאָגט אָפּ לויפענדיג עט-
ליכע וויצען. דאָ הויבט זיך אויף דאָס צווייטע בילד, די אַקושערקע
זיצט מיט געסט: דאָ געפינט זיך: עוג-מלך הבשן, אחשוורוש מיט
ושתי המלכה, כּדרלעמר און נאָך מלכים מיט מלכות (אַ פּנים עס איז
אַ מאַסקען באַל). דער געליעבטער זינגט אַ שעהנעם „התּערוו“ מיט
אַ ניגון פון „דאָן יואן“... מיידלעך טאַנצען אַ באַלעט. פּלוצלינג

עפענט זיך די טהיר און דער ערמאָרדעטער אָהן אַ קאָפּ ערשיינט. די אקושערקע פּערכליפּעט זיך, עוג מלך הבשן פּערטשעפּעט זיך פאר אחשוּרוש און ביידע פּאַלען, כּרלעמר דערוואַרנט זיך מיט אַ שטיק עפעל־פּאַי און ושתי הויבט אָן צו ברעכען אַלע טעלער... אַ גרוי־סער גערודער, דעם פּובליקום געפּעלט עס. מע שרייט בראַוואָ, דער פּאַרהאַנג פּאַלט.

פיערטער אַקט.

זיי זיצען ביידע אין געפּענגנים און זינגען אַ טרויעריגען וואָל־צער, וועלכער איז געמאַכט געוואָרען פּון אַ „מה טובו“, וועלכע איז געלאַטכענט געוואָרען פּון קאוואַלעריא דוסטיקאַנאַ — דער גייסט פּון אַליהו הנביא ערשיינט אונטער אַ דינעם לייווענט, וואָס לייכט זיך דורך, און וואו דאָס פּובליקום זעהט אויך דעם סטיידזש קאַר־פּענטער און עטליכע סופּערס, וואָס ווילען זעהן וואָס טוט זיך אין געפּענגנים. זיי ביידע הויבען אָן יאָמערן, שלאָגען זיך מיט די קולאַ־קעס אין האַרצען און בעטען גאָט זאָל אויף זיי קיין פּעראיבעל ניט האָבען, ווייל פּונקט איצט דאַרף מען זינגען אַ קופּלעט, קומט ספּציעעל צוליב דעם דער ערמאָרדעטער טויטער פּון מאָרג... און אום דער אַקט זאָל ניט פּאַלען אָהן אַ כאָר — קומען אויך צו געהן די כאָריס־טען. ער פּאַלט און שטאַרבט. זי ווערט משוגע, צופאַטעלט איהרע האָאַר און שרייט: „שמע ישראל“. דער ערמאָרדעטער טויטער זינגט: „אַחא!“ אידירידי בורסדירידי בומדירי סא! סא! דער כאָר זינגט אַ „אַל מלא רחמים“ מיט'ן ניגון פּון „אַי, האָפּ מאָי וואָרעניקי“... אַלע אין טהעאַטער וויינען. פּאַרהאַנג פּאַלט.

עפילאָג.

עס לאָזט זיך אויס, אַז ער איז גאָר ניט געשטאַרבן און זי איז ניט משוגע געוואָרען. זיי האָבען געזינדיגט און זיי טאָרען ניט

שטארבען, בעפאר מען וועט פון זיי ראכע נעהמען — מען זעצט זיי ביידען אויף א „היסטארישען“ טשער, צו וועלכען מע האָט צוגעבונדען עטליכע שטריקלעך, כדי ער זאָל זיין אַן עלעקטרישער... גאָט בעגנאָדיגט דעם ערמאָרדעטען טויטען פאַר זיינע אומזיסטע יסורים און ער האָט חתונה מיט אַ פּרינצעסין מיט דעם מלך כּדרלעמר'ס אַ „גליטש“־שווערטער קינד. פּונקט ווען מען פּיהרט זיי צו דער חופּה הויבט זיך אויף דאָס צווייטע בילד. ער און זי קומען אויף אַ וואַלקען פון הימעל און ברענגען דעם ערמאָרדעטען טויטען אַלס אַ דרשה געשאַנק זיין פּערלאָרענע קאַפּ. . און „ער“ זאָגט צום חתן: ענטשולדיגט, וואָס איך האָב אייך אַביסעל ניט שעהן בעהאַנדעלט און צוטרויבערט אויף שטיקלעך... נאָט אייך אייער קאַפּ... אָהן אַ קאַפּ וועט איהר צייט האָבען צו געהן נאָך דער „חתונה...“ דאָ זינגט מען אַ „אַנסאַמבעל“ נומער, דאָס הייסט אַ קווינטעט, דאָס הייסט אַלע פינף סאָליסטען זינגען און דער זינגט... אַלע זינגען דער כאָר זינגט „אָי! מיין זאָקענבענדכען...“ ער און זי זינגען דאָס פּריעריגע דועט „זאָלען פּער... פּערדעקען“ דער ערמאָרדעטער טויטער מיט פּרינצעסין כּדרלעומר זאָגען: מיט מזל! מיט מזל! טאם! טאראראם!... זייער פּאַטער זאָגט „אמן, ווי איך בין אַ איד!“ די סופּערס שרייען: „הידד! יחי המלך!...“ רויטער פּיער ברענט, דער אָרקעסטער טראַסקעט. דער ערפּאָלג איז געזיכערט. דער פּאַרהאַנג פּאַלט.

גראַף קנישיק.

1.

גראַף קנישיק איז געגאַנגען מיט שווערע לאַנגזאַמע טריט פון גרענד סטריט צו בויערי. זיין שוואַרצער „סטאַוֹפּייפּ“ האָט געגלאַנצט, זיין ווייסע וועסט האָט געלויכטען און זיין גרויסער פנים האָט געשיינט ווי אַן ערשט אויסגעפּוצטע שטיוועל. זיינע צוויי לאַנגע און גרויִליכע באַקען־באַרדען האָבען זיך געוויעגט פון ווין, זיינע גראָבע ליפּען האָבען געפּיפט אַ לידעלע און זיינע שיך האָבען געקלאַפט אין טאַקט. ער איז געווען צופּריעדען און איז געגאַנגען געהמען אַן אָפּענע „קאַר“ אום צו כאַפּען פּרישע לופּט.

איך קען אייך די עהרע מאַכען און בעקענען אייך מיט גראַף קנישיק. זיין וואַהרער אידישער נאָמען איז פייוועל קנישיק. אַ מאָל, אין די יונגע יאָהרען איז ער געווען במחילה אַ שניידער. נאָך דעם האָט ער געמאַכט אַ קליידער געשעפט, נאָך דעם האָט ער אָנגעזעצט, נאָך דעם איז ער געוואָרען רייך, נאָך דעם האָט ער פּערגרעסערט זיין געשעפט, נאָך דעם האָט ער ווידער אָנגעזעצט, נאָך דעם איז ער געוואָרען ברוגז אויף פּאַני־גנב און איז אַוועק קיין אַמעריקא מיט אַ צעהן טויזענד דאָלאַר אין קעשינע

אַ גראַף איז ער געוואָרען אין ניו יאָרק. ווען די רעפּאָרטערס האָבן בען איהם דערזעהן אויפ'ן דאָס מיט אַ צילינדער, מיט באַקען־באַרדען און מיט אַ בייכעל, האָבען זיי באַלד דערקענט אַז ער איז אַ וויכטיגע פּערזאָן. אויף דער ערשטער פּראַגע פון אַ רעפּאָרטער, האָט ער אַ גלעט געמאָן זיין באַקען־באַרד און האָט גאַנץ שטאַלץ געזאָגט, אי... אי קאָן ניט...

— הי איז אַ קאָונט, האָבען בעשלאָסען די רעפּאָרטערס און האָבן בען דאָס באַלד פּערשריבען. אויף דער אַנדערער פּראַגע האָט זיך

קנישק א פאטש געטאן איבער'ן קעשענע און האָט געזאָגט אין ריין מאַמע לשון: איך האָב מאַנעי... חע! חע! מאַנעי... א מנין זעקלעך.

— הי גאט א מיליאָן, האָבען בעמערקט די רעפּאָרטערס און האָד־בען דאָס באַלד פּערשריבען. אויף דעם אַנדער'ן טאָג איז אין אַלע צייטונגען געווען בעריכטעט פון דעם רוסישען קאָונט (גראַף) קנישק, וועלכער האָט זיך צוקריעגט מיט'ן צאָר און האָט געבראַכט מיט זיך א מיליאָן דאָלאַרס און פייוועל קנישק, איז געבליבען גראַף אָדער קאָונט קנישק.

2.

אַלזאָ גראַף פייוועל קנישק געהט צו דער בויערי, קוקט מיט אויגען אויף די פּערבייגעהענדע שעהנע ווייבלעך און גלעט מיט פּער־געניגען זיין קיילעכדיגען בייכעלע. ער לעבט אין אַמעריקא א גוטען טאָג, עסט פּעטע ראָסעל פליישען אין די אידישע רעסטאָראַנטען און זוכט פּאָרויכטיג א גוטע ביזנעס, ער איז א סמאָרט פּעלאָאָו און וויל ניט ברענגען זיין פּאַמיליע ביז ער וועט ניט קענען ווי א וואַהרער יענקי „מייק מאַנעי" און א „נייס ליווינג"...

אויף דער בויערי נעהמט ער אן אפּענע „קאַר" און פּאַרט אָפּ־טאָן. ער פּעררויכערט א גוטען סיגאַר, מאַכט צו רעכט זיין דיאַמאַנט־טענע „פּין" אויף דער ווייסער מאַנישקע, גיט א גלאַנץ מיט זיין בריי־ליאַנטענעם רינג אויף דעם „מייזינניק", נעהמט ארויס אַלע וויילע זיין גרויסען גאַלדענעם זייגער און וואַרפט אייגלעך אויף די „לידיעס" וועלכע געהען אריין און ארויס פון דער קאַר. זיין געהיימער וואַונטש ווערט ענדליך ערפילט אין א שעהנע יונגע „לידי" מיט א צוויי יעה־ריגער „בייבי", זעצט זיך אַנידער נאָהענט, נאָהענט לעבען איהם.

פריהער ריהרט ער זיך אָן מיט זיין קניע צו איהר קניע, זי שווייגט און ער שמייכעלט. דאן רוקט ער זיך אַראָב נידריגער און דריקט זי מיט זיין גאַנצען קערפּער, זי לאָזט אַראָב די אויגען און שווייגט און ער קוועלט... דאן ציהט ער אויס זיין „מייזיניקעל" מיט דעם דיאַמאַנטענעם רינג צו דער „בייבי". און די „בייבי", לאַכט און כאַפט מיט זיין הענטלעך דעם גראָבען פינגער, און די מאַמע זעהט אויס אַזוי גליקליך און קאָונט קנישק איז אַזוי צופרידען, זיינע אוי־

געלעך גלאַנצען און דאָס הערצעלע פּאָכט און קלאַפט זיך ווי אַ פּויגע-
לע אין שטייגעלע. אויף דער 125טע סטריט נעהמט די שעהנע דא-
מע אַ טראַנספּער און גראַף קנישיק נעהמט אויף אַ טראַנספּער. ער
העלפט זיין שעהנע נאַכבאַרין אַרײַנשטייגען אין קאַר, זעצט זיך נעבען
איהר, רעדט מיט'ן קינד אויף שטום לשון און זינגט איהם „אַגו
אַגו“! און אלע נייע פּאַסאַזשירען מיינען, דאָס דער גליקליכער גראַף
קנישיק פּאַהרט מיט זיין אייגענער משפּחה און זיינען איהם מקנא
און דענקען פון דעם גרויסען שפּריכוואָרט: „דעם הונד קומט אָן דער
בעסטער ביסען“.

ווייט ערגיץ אויף אַמסטערדאַם עוועניו ווענדעט זיך די יונגע
פרוי ליעבליך צום גראַף און זאָגט עפעס. ער פּערשטעהט ניט און
שמיקעלט, זי גיט אַ צייכען דעם קאָנדוקטאָר און זאָגט: פּליס, וואָ
מינוט... טייק דהי „בייבי“...

און ער זאָגט מיט אַ טאָן וועלכער פּאַסט נור פאַר אַ גראַף:
אַ! יעס! יעס!... און נעהמט דאָס קינד מיט זיינע ווייסע דיקע
פינגער און גלאַנצט מיט זיינע אויגעלעך און קוקט אויף אלע פּאַסאַ-
זשירען מיט שמאָליץ און פּרייד. און די „ליידי“ שטייגט ארויס דער-
ווייל פון קאַר און ווערט פּערשוואַונדען.

די „קאַר“ לויפט פּאַראַויס, אַ פּרישער ווינטעלע בלאָזט דעם
גראַף גלייך אין די באַקענבאַרדען, דאָס קינד קוקט זיך ארום און
פּאַנגט אָן וויינען ביים גראַף אויף די הענד, און דער גראַף ווענדעט
זיך אין אלע זייטען און געפינט ניט מעהר די שעהנע שכנה, די מו-
טער פון קינד. אַ קדחת הויבט איהם אָן צו וואַרפען, ער וואַרפט זיין
קעפּיל אַהין און אַהער, וויל עפעס זאָגען און קען ניט, וויל שרייען
און שעמט זיך, וויל רופּען די פּאַליציי און האָט מורא און די קאַר
לויפט פּאַראַויס ווייטער און ווייטער און דאָס דערשראָקענע קינד
שרייט העכער און העכער און די פּאַסאַזשירען בעטראַכטען דעם
גראַף מיט פּערוואַונדערונג און נייגעריגקייט...

אַ קאַלטער שווייס בעדעקט דעם גראַפ'ס פנים, ער קנייטשט
זיין שטערען און דענקט וואָס צו טאָן און זיינע בלאַסע ליפען שעפּ-
טשען שטיף: אַז מען קען אין ניו יאָרק גאַנץ גרינג ווערען אַ גראַף,
דאָס פּערשטעה איד, אָבער אזוי אונערוואַרטעט ווערען אַ טאַטע פון

א צוויי יעהריגע בייבי? וועה איז מיר! וואָס וועט זאָגען די קאונ-
טעסע, מאדאם פיוועל קנישיק? ער זיפצט שווער, די קאר בלייבט
שטעהן. אלע פאסאזשירען שטייגען ארויס און פיוועל קנישיק קריכט
לאַנגזאַם מיט זיין כשרה מציאה אויף די הענר...

אהער גיב דעם פטום.

(א וואָהרע היסטאָרישע ערצעהלונג פון דעם, ווי ר' אלסנן שטופעלפליער און ר' פלטיאל צאָפּענפּלעכטער האָבען זיך, ניט פאר אייך געדאכט, צופאַטשט פאַר אַ פטום פון אַן אַתרוג.)

זיי האָבען זיך איבערגעבעטען ערב יום כפור אין פּאָלעש. פאר'ן פערפאַסטען האָבען זיי ביידע געבראַכט צו צוויי גראָבע, פעטע, דיקע, שווערע וואַקסענע ליכט, צו שטעלען, ניט דעם סוויאַטאָי ניקאָלאַי, ווי דער גוי טוט, נור אַנצוצינדען זיי פאר גאָט אליין און לכבוד די הייליגע נשמות, וועלכע זיינען שוין אויסגעלייטערט געוואָרען אין גן-עדן.

מיסטער שטופעלפליער און מיסטער צאָפּענפּלעכטער זיינען ביי-דע אַלטע מעמבערס פון דער „אַנשי פּצע וחבורה ומכה טריה" קאָנגרעגיאַשאָן. זיי זיינען שוין לאַנגע יאָהרען שכינים. מיסטער שטופעלפליהער האָט אין בייסמענט אַ שאַפּ פון סוספּענדערס, מיסטער צאָפּענפּלעכטער האָט אויפ'ן סטופ אַ פאַבריקע פון שטעקענס און אָמברעלעס. זיי זיינען ביידע לאַנדסלייט פון דער שטאָט אלערדאָלעווע; זיי פערדיענען ביידע גאַנץ שעהן און קענען זיך פּערגינען לעבען בשלום — און דאָך איז קיין שלום און קיין פּריעדען צווישען זיי ניטאָ. זיי רייסען זיך שטענדיג ווי די קעץ, בלאָזען זיך ווי די אינדיקעס און דערצעהלען איינער אויף דעם אַנדערען וואָס אין קאָרט שטעהט. און פּרעגט זיי בחרם פאַר וואָס קריגען זיי זיך? ביידע זיינען זיי אויף אזוי פּיעל געבילדעט, אז זיי לעזען אַלע זונטאָג דעם דייטשען העראָלד, ביידע טראָגען שבת גרויסע צילינדערהייט אויף די קעפּ,

ביידע גאלען זיך די בערד ביי איין באַרבער און גלויבען אין דעם איר-
דישען גאָט און אין דער גויעשער פּאָליציע. פאַר וואָס זשע זיינען
זיי זיך שונאים? גלאַט דערפאַר, ווייל זיי זיינען אידען. און דאָס
ווייס מען דאָך שוין, אַז כל ישראל חברים, דאָס הייסט: אַז איין איד
האָט פיינט דעם אַנדערען און וואָלט איהם גערן דערטרונקען אין אַ
לעפעל וואַסער...

ויהי היום, און עס איז געווען דער טאָג ערב יום כפור, ווען זיי
האָבען זיך ביידע בענגענט אין פּאָלעש פון שוהל, „אנשי פצע וחבורה
ומכה טריה“ קאָנגרעגיישאָן. צו כל נדרי איז געבליבען ניט מעהר
פון אַ שטונדע און, אי ביי מיסטער שטופענפליער, אי ביי מיסטער
צאָפּענפּלעכטען האָט געציטערט דער פּופיק. יעדערען פון זיי האָבען
גערשאָקען די ווערטער: „מי במים ומי באש“... אין דער אמת'ן,
ווער קען וויסען וואָס עס וועט אין דער קאַנצעליאַריע פון דעם אויבער-
שטען נכתב ונחתם ווערען? מי במים — ווער וועט פאַרען איבער'ן
וואַסער קיין סינגסינג? ומי באש? און ווער וועט אונטערצינדען
זיין שאַפּ. כדי צו פּערדיענען אַ כשרע פאַר דאָלאַר.

און מיסטער צאָפּענפּלעכטער איז צוגעגאַנגען צום מיסטער שטר-
פעלפליער — ויאמר, און ער האָט געזאָגט: ר' אלקנן! אפילו די
גוים להבדיל, אַ כפרה זאָלען זיי אייננעהמען פאר'ן מינדעסטען איר-
שען נאָגעל, זאָגען, אַז איין מענש דאַרף ליעב האָבען דעם צווייטען,
היינט אַ פשיטא שוין מיר אידען — האַ? נו, לאָמיר זיך איבערבעטען;
טאָמער ווילט איהר ניט אויף שטענדיג, איז האָטש ביז איבער-
מאָרגען, ביז מיר וועלען ארויסכאַפּען ביי גאָט די כתיבה און חתימה
טובה...

ווען שטופעלפליער ויאמר, און מיסטער שטופעלפליער האָט
געענטפערט: וואָס דאַרפען מיר זיך קריגען? אומשטיינס געזאָגט,
וואָס איז אַ איד און וואָס איז זיין לעבען? אַ בולבע אויפ'ן וואַסער,
עפר ואפר — אַש און בלאָטע.

און זיי האָבען געדריקט איינער דעם אַנדערען די הענד און זיי-
נען געוואָרען די בעסטע גוטע פריינד. אַ גאַנץ יום כפור האָבען זיי
געקוקט איינער אויף דעם צווייטען מיט ליעבע. אזוי ווי צוויי טייבע-
לעך האָבען זיי ביידע געזאָגט פיוט פון איין מחזור. זייערע מאַדאַמען,
וועלכע האָבען ביז יום כפור געשיפעט איינע אויף דער אַנדערע אזוי

ווי שלאָנגען, האָבען פריינדליך געשמועסט אין שול פון זייערע קינד דערס חכמות, פון כפרות, פון זייערע מענער און פון אַנדערע נאָ-רישקייטען מוצאי יום כפור האָבען ביידע פאַמיליעס גאַנץ פיין פער-בראַכט די צייט צוזאַמען, זיי האָבען גענומען צו ביסלעך, איבערגע-חזרט דעם חזו'ם מכלכל חיים, געזונגען אַ פרייליכען לעבעדיגען „חסיד“ און צוגעקנאַקט מיט די פינגער. די פנים'ער פון זייערע וויי-בער האָבען געשיינט ווי די לבנה אין צווייטען קוואַרטעל, און זייערע קינדערלעך זיינען אומגעלאָפען מיט אונריינע נעזער איבער'ן שטוב און האָבען זיך גע'חכמה'ט אלע האָבען געקוואַלען און געפרייט זיך. וליהודים היתה ...

וידבר ר' אלקנן לאמר: און האָט גערעדט מר. שטופעלפליער אזוי צו זאָגען: טייערער פריינד, עס געהט באַלד סוכות — מיר וועלען מיר זען לולב בענשען. נאָך וואָס דארפֿען מיר וואַרטען ביז וואַנעט דער קאָלטענעוואַטער שמש פון דער שוהל של „אנשי פצע וחבורה ומכה טריה“ קאָנגרעגיישאַן וועט אונז ברענגען דעם לולב, וועלכען מיר וועלען מוזען שאַקלען שוין נאָך דעם ווי דער פרעזידענט, דער ווייס-פרעזידענט, די טראַסטיעס, דין טרעזשורערס און אַנדערע מיוחסים וועלען שוין אַבשאַקלען? איז דען ניט בעסער מיר זאָלען בשותפות קויפען אַ לולב מיט אַן אתרוג פאַר זיך אליין און מיר זאָלען, במחילה, אויסשטעלען אונזער גאַנצע קהילה קדושה אַ פייג אונטער דער נאָז? ויפתח ר' פלטיאל את פיו — האָט מיסטער צאָפענפלעכטער געעפענט זיין מויל און האָט געענטפערט: פאַר וואָס דען ניט? מה-דאָך אז אפילו אַזעלכע יונגלעך און שלעפערס ווי די סאַציאַליסטען זאָגען, אז מענשען זאָלען זיין פיינע מענשען, וואַלטען זיי זיך צו-טיילט מיט אלץ וואָס זיי פערמאָגען — היינט אַ פשיטא שוין אַזעל-כע צוויי פיינע אידען און גוטע פריינד ווי מיר זיינען — פאַר וואָס זאָלען מיר זיך ניט קענען טהיילען מיט איין לולב און מיט איין אתרוג? בפרט אז איך גיב אזוי פיעל געלד צושטייער וויפיעל איהר גיט? ... הא!

כך הוה — אזוי איז דאָס טאַקי געווען. זיי האָבען פאַר סוכות געקויפט נור פאַר זיך אַ לולב אַ צאָצקע און אַן אתרוג מיט אַ גרוי-סען פטום. און עס זאָל ניט זיין קיין מחלוקות, האָבען זיי בעשלאַסען איין מאָל פאַר אלע מאָל, אז איין טאַג שאַקעלט ר' אלקנן פריהער,

דעם אנדער טאָג — ר' פלטיאל פריהער. עה! אָבער אז עס איז בער-שווערט פון גאָט עס זאָל זיין אַ מחלָקָה, וועט ניט העלפֿען קיין פריינד-שאַפֿט, קיין ליעבע, קיין חכמה. אונזערע צוויי גוטע פריינד האָבען זיך צוקריענט, און איהר ווייסט פאַר וואָס? פאַר'ן פֿטום פון אַתרוג. מסתמא איז אזוי נגזר געוואָרען מן השמים.

ביז הושענא רבה איז אַלץ געגאָנגען ווי עס געהער צו זיין. דעם טאָג, פונקט ביי די קרעפלעך, איז עס ארויס געשפרונגען, און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ שרעקליכע מלחמה. מאַדאַם שטופֿעלפֿיער האָט געוואָלט ארויסנעהמען פון דער צוקער פושקע דעם אַתרוג. אָבער קיים האָט זי אַראָפֿגענומען פון אויבען די וואַטע, האָט זי אַ געשריי געטאָן ניט מיט איהר קול: „געוואָלד וועה איז מיר!“ ר' אַלקנן האָט זיך שיר דערוואָרגען מיט אַ הייסען קרעפעל און האָט זיך אויפֿגעכאַפֿט פון זיין ארט ווי אַן אָבגעקאַכטער. וואָס איז מיט דיר, פרומע געליע?

— „געוואָלד, דער פֿטום! זעה! זעה!“ ביי די ווערטער האָט מאַדאַם פרומע געליע אויפֿגעהויבען דעם אַתרוג און ר' אַלקנן האָט מיט זיינע אויגען דערוועהן, אז דער אַתרוג איז נעביך געבליבען אַ קורנאַסער — ער האָט שוין ניט געהאַט קיין פֿטום... און זיין פֿרוי האָט געיאָמרט און געשריען: „זי! זי! די פֿערדריפעטע שלומפֿערקע, די משוגענע צאַפֿענפֿלעכטערשע, זי האָט אָבגעביסען דעם פֿטום!..“ איהר מיינט, אז אַ פֿטום פון אַן אַתרוג האָט קיין ווערטע ניט און איהר לאַכט שוין פון אונזערע פריינד, ווי אזוי האָבען זיי געקענט מאַכען פון אַ פֿטום אַ גאַנצען טאַראַראַם? אוי! אוי! אז אָך און וועה איז צו אייער געלעכטער! איהר ווייסט ניט, אז עס זיינען דאָ אומד שטענדען, ווען דער פֿטום פון אַן אַתרוג איז ביי אַן עוהרליכער כשר'ער אידענע טייערער פון גאָלד און פון זילבער?...

עס איז שוין אַ פֿאַקט, וואָס קיין מענש צווייפֿעלט ניט אין דעם, אז ווען אַ שוואַנגערע אידענע בייסט אָפֿ דעם פֿטום פון אַן אַתרוג, וועט זי שוין ניט מפֿיל זיין איהר פֿערשטעהט? מאַדאַם שטופֿעלפֿיער איז געווען „אויף דער צייט“ און האָט זיך געוואָלט גאַראַנטירען פון אַ שלעכטען צופֿאַל, חלילה, מיט דער קראַפֿט פון דעם אַתרוג'ס פֿטום. מאַדאַם צאַפֿענפֿלעכטער האָט אָבער אויך די לעצטע צייט געגעסען אַ סך זויערע אווערקעס און האָט זיך אויך געוואָלט בעוואָרע-

נען פון אַן אונגליק... אין קורצען, זי האָט אָבגעביסען דעם פטום.
אין איין מינוט אַרום איז ר' אַלקנן מיט זיין פּלונית'טע שוין
געווען ביי ר' פּלטיאל'ן אין הויז...

— אַ הער גיב דעם פטום! האָט געשריען מאַדאָם שטופּעל-
פליער.

— מעגסט שרייען חי וקים! דעם פטום האָב איך שוין אויפ-
געגעסען!

— פאַר וואָס קומט ער דיר? דו האָסט מעהר בעצאָהלט? ...

— און פאַר וואָס קומט ער דיר? ...

— דעם פטום אַהער!

— אַ מכה! ...

— גנב! גנב! האָט געשריען ר' אַלקנן, און די פיענע האָט איהם

געשלאָגען פון מויל...

— און דו ביזט אַ שייגעץ מיט אַ לאַקש! האָט גערונערט ר'

פּלטיאל; פאַרט פון מיין הויז!

— אָהן דעם פטום געה איך ניט! ...

— דו געהסט ניט? נאָ דיר!

— האַך! טראַך! פיטש פאַטש!

און ר' אַלקנן שטופּעלפליער מיט ר' פּלטיאל צאָפענפּלעכטער

זיינען ווידער אויף מעסערס. ר' אַלקנן האָט געוואָלט אַנלערנען זיין

שונא און האָט אויף איהם דערלאנגט אין קאָרט פאַר דעמעדזשעס;

אַבער דער דזשאָדזש מיט זיין גויעשען קאַפּ האָט ניט געקענט

פערשטעהן וואָס פאַר אַ שאַדען עס איז ארויס פון דעם אתרוג'ס

פטום און האָט אַלץ געפרעגט:

„וואָס איז דהע מעטער וויטה דהע פיטעם?“ ... געה גיב אַ

גוי צו פערשטעהן דעם ענין פון אירישיקייט.

א שמחה אין שמעטיל.

(פון א גרינהארנס בריעה).

לאהובי ידידי החכם, המופלג, המפורסם המושלם בכל המעלות, המהולל והמשובח, אספקלריא המאריה, צנא מלא ספרא במוהר"ר ר' אברהם יוקעל בלינטשיק יחיה, אָלל רייט! ...

איך שרייב דיר מיין פריינד פון אונזער אידישע שמעטיל ניו-יאָרק. ראשית, קען איך דיר מעלדען אז איך האָב געליטען פיעל צרות, הונגער און שלעק איידער גאָט ב"ה האָט מיך געבראַכט בשלום אַ לעבעדיגען אין דער נייע אידישע גובערניע אַמעריקא. געקומען בין איך אַ נאַקעטער, אַן אָבגעריסענער, אַן אָבגעשליסענער באַלד נאָך סוכות, און דאַנקען לויבען השם יתברך איך האָב נאָך קיין געשעפט און געה אום פּוסט און פּאַס, און שטאַרב נאָך אַ קאָפּיקע, גיב גאָט דאָס זעלבע צו הערען פון אייך אין נחת און פריידען, אַמאָן ס'לח.

שנית, שרייב איך דיר אז די גאַנצע צייט וואָס איך בין דאָ איז ביי אונז אין ניו יאָרק אַ שמחה אין שמעטיל! דו האָסט געדאַרפט זעהן ווי אזוי מען רעכט זיך דאָ צום לאַקשען דעי! ביי אייך אין האַ-לובסק אז מען קלייבט אַ גבאי, שרייט מען נור אין קהל שטיבעל, מען גיט זיך עטליכע פעטש, מען דערמאָנט אַ פּאָר מאָל דעם טאַטען מיט דער מאַמען, מען נעהמט צו ביסלעך בראַנפען און שוין! האַרדע! ביי אונז אז מען דאַרף אויסקלייבען די יקירי קרתא פון שטאַדט שרייט מען גאַנצע חדשים ווייז, מען פאַטשט זיך וואָכען-ווייז און מען שכורט אויף וואָס די וועלט שמעהט, און עס איז אָלל-רייט! ..

דו דאַרפסט וויסען אז ביי אונז אין אַמעריקא מאַכען די מענ-שען אַליין אַ גובערנאַטאָר, אַ גאַלאַוואַ (אַ מאַיאָר), און אַלעס וואָס זיי דאַרפען. אזוי ווי עס פיהרט זיך אויף דער וועלט, איז דאָ אויך דאָ

חסידים מיט מתנגדים, אז די חסידים ווילען ר' חיים טרייטעל זאָל זיין אַ ממונא, ווילען די מתנגדים אז ר' גימפעל מלאך זאָל זיצען אויפ'ן כסא המלוכה. דאָ ביי אונז האָט איין צד געוואָלט אז מיסטער טאמאני האָל זאָל זיין דער גאַנצער מאַכער, אָבער ווייל ער איז אַ גוי להבדיל און זיין גאָט איז עפעס גאָר אַ גרויסע קאץ מיט גרויסע וואַנצעס און לאַנגען עק, *) האָבען אונזערע זיך מישב געווען און האָר-בען געזאָגט דוקא אויף צו להכעיס ווילען זיי אַ אידען ר' נתן שטר-ר-בעס. נו! נו! האָט זיך אָנגעהויבען אַ חתונה!

אַלע נאַכט האָבען גאַנצע פּאָלקען מיט חיל געמאַרשירט איבער די גאַסען. ביי אייך רופט זיך דאָס ווילענסקי פּאָלק, בריאַנסקי פּאָלק — ביי אונז רופט זיך דאָס דעמאָקראַטען, רעפּובליקאַטען וכדומה למשל... ביי אייך מאַכט מען נור לימונאַציעס ווען די קיי-סערטע איז געלענען געוואָרען און דאָ אַלע נאַכט הקפות מיט מפות, שטערען פליהען רויטע, גרינע, בלויע, קאַרטאָפּלעס שפּרינגען אין דער לופטען, מען שיסט פון האַרמאַטען, מען שרייט ווי משוגענע, אינגלעך לויפען אום איבער די סטריטען ווי שמחת תורה אין בית המדרש, קינדער פּישצען, ווייבער קוויטשען, גוים שרייען הורראה! קאַראָאָל! די גלאַקען קלינגען, די טרובעס בלאָזען, די באַראַבאַנעס קלאַפען, וחצוצרות וקול שופר איבער'ן גאַנצען שטעדרטיל, און די אַנשי חיל געהען מיט די נעזער ארויף, מיט שטעקענס אין די הענד, מיט פּאָהנען, מיט לאַמטערנעס, מיט הברלות, מיט רויטע בענדער, מיט ווייסע לייליכער, מיט הויכע שוואַרצע היטלען ווי קוימענס, מיט קלאַפּערס, מיט גראַגערס, מיט המן קלעפּלעך און מען שרייט און מען שפּייט, און מען פּייפט, און מען קנאַקט און עס טוט זיך אויף טיש און אויף ביינק...

*) דער טיגער, וועלכער שטעלט פאָר די דעמאָקראַטישע (טע)

מעני האָל) פּאַרטיי פון דער שטאַרט ניו יאָרק.

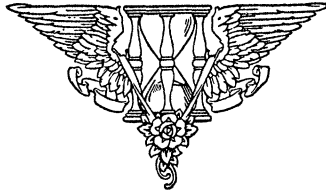
הער ווייטער. אין דערזעלבער צייט געהען אום איבער'ן שטעד-
טעל ברחנים, דרשנים, מגידים. דאָ שטעהט אַ מגיד אויפ'ן סטריט
און זאָגט מוסר דעם עולם און דער עולם שאַקעלט מיט'ן קאָפּ און
זאָגט אמן וכן יהי רצון! ברחנים קריכען ארויף אויף גרויסע וואָגענעם
און ברחן'ען... זיי זאָגען גראַם, גלייך ווערטלעך, שעהנע מעשה'לעך
— און דער עולם לאַכט, באַמקעט צו און זאָגט גראַם שטראַם מאַך
מיר אַ ליעטניק. (פערשטעהט זיך אין ענגליש) און די דרשנים קלייבען
צונויף אין אלע בתי מדרשים און דרשן'ען על העצים ועל האַבנים,
אויף פלאַנקעס און אויף שטיינער, מיט ביינער, און די אַמעריקאַנער
קוועלען ווי אַ באַקסער, פאַטשען מיט די הענר און טאַפּען מיט די פּים
און שרייען חי וקים! ...

ענדליך קומט דער לאַקשען דעי, און דאָ ווערט גאָר אַלל-רײט!
אַ גאַנצען טאָג געהען אום די אַמעריקאַנער ווי אָבנעשמיסענע. זיי
געהען צו צו הילצערנע בודקעס, שושקען זיך, געבען זיך שלום עליכם
און געהען שטילערהייך קירוש מאַכען... מסתמא איז אַזא מנהג,
און ביי נאַכט הויבט זיך ערשט אָן די אמת'ע שמחה אין שטעדטעל.
פאַליסמענס לויפען אום ווי פער'ס'טע, שיכור'ע חסידים מיט
מתנגדים שרייען, שלאָגען זיך אונטער די אויגען, פאלען פון די פים.
מיליע מיליאסען מענשען שטעהען מיט ארויסגעשטעלטע צינגער,
שקצים'לעך לויפען אום מיט פאַפיערען און שרייען: אַסטראָג!
אַסטראָג! *) אויף ווייסע לייליכער ווייזט מען חשבונות און מען
שרייט הוראָ ביז די גאַל פלאַצט. יא, אינגלעך שלעפען ארויס אלע
דייזשקעס, אלע פעסלעך, אלע לאַקשען ברעטלעך, קישענס, קאָלרעס,
מחזורים, פיסלעך פון טישלעך, ברעטלעך פון ביינקלעך, צינדען אָן
אויף יעדער סטריט גרויסע פייערס... עס ברענט! עס טרישצעט! עס
שיינט! עס באַקט! פינסטערע וואַלקענס מיט רויך בעדעקען די גאַנ-

*) עקסטראַ, עקסטראַ!

צע שטאַדט, מען שטיקט זיך פון פרייד און פון דאמפף, מען שמעלצט זיך, מען בריהט זיך, מען ברעכט זיך רוק און לענד, מען טאַנצט האַ-ליאַנדרע... גרויסע פויערען געהען אום מיט טראָמפעטען און בלאָזען אזוי שטאַרק, אז טויטע קענען טויב און משוגע ווערען, רייכע פריצים געהען אום מיט בעזימער אין די הענד. גאַנצע כאָרען זינגען פיוט מיט די ווערטער: „טע רע רע בומס טעיע!“ און והעיר ניו יאָרק צהלה ושמחה...

א יאָ, עם איז גוט? קום צו פאַהרען צו אונז, וועסט דו נעהען העמ' דער און וועסט ליגען אין דער ערד. פון מיר דיון פריינד וואָס ווינשט דיר גליק חצקאל קנישויק."

אַמעריקאַנער שדוכים.

(אן אנעקדאָט).

1.

אין איינע פון די אַמעריקאַנישע צייטונגען איז געווען גערדוקט אזא אנאָנסע: „א אידישע אלמנה ביי פּערציג יאָהר, האָט די ווערטא ביי אַ צעהן טויזענד דאָל. ווענט 270 פונט, וויל זיך בעקאַנט מאַכען מיט אַ מאַן ניט עלטער פון דרייסיג יאָהר, דער צוועק איז חתונה האָבען. אדרעסירט בריעף אַהין און אַהין...“

די גליקליכע אלמנה וואָס איז ווערטא ביי צעהן טויזענד דאָלאַר און איז אַלט ביי פּערציג, האָט אויפ'ן אנדערן טאַג ערהאַלטען אַ בריעף מיט די ווערטער: „מילעדי! איך בין נור מיט צעהן יאָהר על-טער פאר אייך, אָבער מיין זעלע איז יונג ווי די זונן און מיין בלוט זירט ווי די וואַסערן פון ניאַגאַראַ פּאָללס. איך בין אַ געשיקטער ביזנעס מאַן און בין אַ פּראָפעסאָר פון מוזיק, אַ דאָקטאָר טעאַלאָגי, אַ רעווענער, שוחט ומוהל; בין שטענדיג געווען ביי אינשורענס ביז נעם און די קינדער וואָס איך האָב מל געוועזען זיינען זעהר קלוג און פּעהיג. האָב די בעסטע אַטעסמאַטען און רעפּרענסעס. וואָס אנבע-לאַנגט צו מיין צוועק וועל איך געוויס ווערטא זיין דאָס, וואָס איהר וועט אויף מיר ספּענדען. פּראָפעסאָר און דאָקטאָר מאַנדעלקנייטש“.

מיט דער ערשטער פּאָסט האָט דאָקטאָר און פּראָפעסאָר מאַנדעלקנייטש ערהאַלטען אַ קורצען און דייטליכען ענטפּער: „רזשענ-טעלמען, אויב עס איז וואָהר וואָס איהר האָט מיר געשריבען און איהר זייט זיכער דאָס איהר וועט קענען אזא נאָבעלע ליידי ווי איך צו פּריעדענשטעלען, קומט מאָרגען צווישען צוויי און דריי נאָכמיטאַג. לעקסינגטאָן עוועניו. אויב איהר האָט אַ האָרב, אָדער איהר הינקט אויף אַ פּוס, אָדער ביי אייך פינטעלט אַן אויג, אָדער עס שמעקט

ניט פריש ביי אייך פון מויל, זאָלט איהר אייך ניט בעמיהען צו קומען".

2

פראָפעסאָר מאַנדעלקניטש איז אויפגעשטאַנען גאַנץ פריה און האָט זיך אָנגעהויבען פאַרצוברייטען צום וויזיט. ער האָט אויסגע- רייניגט זיין אַלטען פרינץ-אַלבערט מיט אַמאָניע און קעראַסין, האָט מיט'ן צונג אויסגעלעגט זיין צילינדער, האָט זיך אָרגאַניזירט און פערקאַמט אַזוי, אַז זיין פליך זאָל ניט אויסווייזען גרעסער ווי די לבנה; אויפ'ן קאָרנער האָט מען איהם אויסגעפּוצט זיינע שיף, ביי אַ חזן האָט ער געליהען אַ קייט מיט אַ זייגער, ביי אַ בעקאַנטען האָט ער גענומען אַ שטאַק מיט אַ זילבערנעם קנאַפּ, ביי אַ סטענדר געקויפט צוויי דייטשע און צוויי ענגלישע פייפערס, האָט אָנגעזאָ- טעלט דעם נאָז מיט אַ פאַנסנע, האָט זיך אַרײַנגעזעצט אין אַ קאַר און איז אַוועק געפאַהרען צו דער גליקליכער אַלמנה נאָכ'ן אַד- דעם.

דאַרף מען נאָך דערצעהלען וועלכע זיסע געפיהלע האָבען גע- שטורעמט אין דאָקטאָר מאַנדעלקניטש'ס האַרץ ווען ער האָט גע- דענקט פון דער שעהנער מילעדי, וועלכע וועגט, קיין ביזע אויג זאָל איהר ניט שאַמען, 270 פונט און וועלכע איז ווערטה ביי 10 טויזענד דאָלאַר? ווען ער האָט צום דריטען מאָל געמאַכט אַ ברית-מילה האָט ער ניט אַזוי געציטערט, ווי עס האָט איהם נעבעך געוואָרפען ווען ער איז צוגעגאַנגען צו איהר טהיר. זיין האַרץ האָט זיך געצאַפּעלט ווי אַ פייגעלע ביי אַ קינד אין די הענד. ער האָט געבראַכט זיין נאָז אין אָרדנונג, האָט זיך גוט אויסגעהוסט און האָט ענדליך געגעבען אַ קלונג ...

3

אַן אַלטע איירישע גויה האָט איהם געעפּענט די טהיר, האָט איהם בעטראַכט פון קאָפּ ביז די פיס און פערקעהרט און האָט איהם גע- הייסען געהן אין פראַנט-רום אַריין אויף דער גויה'ס פערדארטע ליי- פען האָט דער פראָפעסאָר מאַנדעלקניטש בעמערקט אַן איראַנישען

שמייכל, וואָס לאַכט זי? זיינען זיי ביי מיר חלילה נישט אַלע קנעפּ-
לעך פּערשפּילעט אָדער די סקראַפּעטקע אַראַבגעקאָממענע? האָט גע-
מיינט דער פּראָפּעסאָר. ער האָט זיך אויף גיך אַרום געקוקט און געגע-
בען דריי שטילע קלאַפּ אין טהיר. ער האָט געגלויבט אַז די טהיר וועט
זיך עפּענען און זי... זי אליין, די שעהנע מילעדן מיט איהר וויכטיגע
געוויכט און צעהן טויזענדיגען ווערטע וועט ערשיינען, אָבער אנשטאט
דעם האָט ער דערהערט ווי עטליכע מענער שטימען האָבען אויסגע-
שריען:

„העראיין!“

ער איז אריין און האָט דערזעהן נאָך צוועלף פּרעטענדענטען
וועלכע זיינען געקומען נאָך פּריהער פון איהם. זי איז נאָך נישט
ארויסגעגאנגען אַלע צוועלף האָבען בעגעגענט דעם פּראָפּעסאָר פונקט
אזוי פּריינדליך ווי הינט וועלכע זיינען בעשעפטיגט ביי אַ געפּאלענע
בהמה, ווען עס קומט אַ איבריגער פּרעסער. דער פּראָפּעסאָר האָט גע-
וואָלט זיך איבערצייגען ווער קען זיין דער געפּעהרליכסטער קאָנקור-
רענט און האָט זיי אַלע בעטראַכט: דאָ זיינען געווען הויכע און נידרי-
גע, פעטע און מאָגערע, מיט פליעכען און אָהן פליעכען, אַ רייכער
אַסאָרטמענט. ער האָט זיך אַנידער געזעצט און אַ זיפּץ געטאָן.
ענדליך האָט זיך די טהיר געעפּענט און אין צימער האָט זיך
אריינגעקאָממענע אַ דיקע, אַ קיילעכדיגע אַן אונטערגעפּאַרבעטע אי-
דענע מיט אַ זעכציג יאָהר אויף די פלייצעס און מיט אַ סך דיאַמאַנט-
טענע רינגען אויף די פינגער... אַלע חתנים זיינען אויפגעשטאַנען
און... און פּלוצלונג איז געוואָרען אַ גרויסער טומעל.
דאָס ביזט דו? האָט אַ געשריי געטאָן פּראָפּעסאָר מאַנדעל-
קנייטש, טפוי זאָלסט דו ווערען!...

זי איז דאָ! זי איז דאָ! האָבען אָנגעהויבען שרייען אַלע איבריגע
מענער.

— דאָס איז מיין צווייטע פרוי מיט וועלכע איך האָב חתונה גע-
האַט אין ניו דזשערסי.

— דאָס איז מיין משולחת, וועלכע איך האָב גע'נט אין פּראָ-
ווידענס.

— דאָס איז מיין זעקסטע מרשעת מיט וועלכע איך האָב מיך
דורכ'ן געריכט געשיידעט אין סט. לאַואיס.

דאָ האָבען אַלע פרעטערענטען געכאַפּט זייערע צילינדערען, שמע-
קענס, אמברעלעס, מאַנטלען, אויבער־דעק און אַזוי ווי פּער'סס'טע
האָבען זיי זיך אַלע אַ וואָרף געמאַן צו דער טהיר, האָבען זיך געשטור-
כעט איינער דעם צווייטען מיט די עלענבויענס, האָבען געטראָטען
איינער דעם צווייטען אויף די היהנער־אויגען, האָבען זיך געטשע-
פּעט פאַר די אייגענע שמעקענס און זיינען געלאָפּען ווייטער.
און די גליקליכע אלמנה האָט אַ מאַך געמאַן מיט דער האַנד,
האָט גענומען טינט און פּעדער און האָט זיך געזעצט שרייבען אַ נייע
אַנאָנסע פאַר אַ נייע צייטונג צוליעב אַ נייעם שידוך.

די מלחמה.

(הומאָרעסטקע).

ניט דער דייטש האַלט מלחמה מיט'ן פרוססאָק, ניט דער טערק פיהרט אַ קריעג מיט'ן קאַצאַפּ — די מלחמה פיהרט דער אָרדען „בני ירך יעקב" מיט דער חברה „מערת המכפלה", די קריעג קומט פאָר צווישען צוויי גרויסע אידישע פארטייען פון דער בעריהמטער שטאָרט צעלפּווישאָן.

די שטאָרט צעלפּווישאָן ליגט ניט ווייט און ניט נאָהענט פון ניו יאָרק. זי האָט זעהר וועניג איינוואָהנער און זעהר פיעל קאַמאַרעס, אַ קליין קאָפעטשקע אידען מיט זעהר אַ סך מחלוקות. אז אין צעלפּווישאָן איז דאָ אַ סך מחלוקות איז דאָס טאַקע אַ וואונדער פון גאָט! די 15 אידישע פאמיליען וואָס לעבען דאָ האָבען 15 בית המדרש'ן — קען יעדער פאמיליען פאטער זיין אַ גבאי; זיי האָבען 15 פּעראיינען — קען ברודר השם יעדער זיין אַ פּרעזידענט. זיי האָבען 15 „הייליגע ערטער" — קען מען בעגראָבען איינער דעם אַנדערן ווי פיעל מען וויל; זיי האָבען 15 מקואות כשרות לכל בנות ישראל — קען מען.... נור נאָך וואָס זאָל איך דערצעהלען אַלץ וואָס מען קען? עס איז גענוג אז אין אַלגעמיין קען מען לעבען בשלום, טאָן עפעס פיר עולם הזה און זאָרגען זיך פיר עולם הבא... און עס איז פאָרט ווי מען זאָגט וחלקקות מיט מכות. מען גליטשט זיך, מען שטופט זיך, מען רייסט זיך, מען בייסט זיך... און פאר וואָס?

פּערשטעהט איהר מיד, די 15 פאמיליען ווילען האָבען 15 רבנים, 15 חזנים, 15 שוחטים, 15 מוהלים, 15 קצבים (בוטשער בלע"ז). מען קען קריגען אין אַמעריקא מיליע-מיליאָסען מיט חזנים, שוחטים און רבנים... אָבער וואָס וועלען 15 רבנים פּסק'ענען? 15 שוחטים שנידען? 15 מוהלים מ'ען? 15 קצבים טרייבערען? וואו געהמט

מען אזוי פיעל ארבייט און אזוי פיעל געלד? אז מען קען ניט אריבער
 מוז מען אַרונטער — איז געבליבען מען זאָל קריגען אזא רב, וואָס
 זאָל ניט זיין נור אַ מורא הוראָה, נור אויך אַ שוחט ובודק, אַ חזן,
 אַ מוהל, אַ שמש, אַ בעדער, אַ פרעדיגער, אַ מלמד. און ברוך השם
 עס האָט זיך געפונען אזא איש ומושלם בכל המעלות, און ער האָט דער-
 צו געקענט אָפּשפרעכען אַן עין הרע, אָבשרייבען קדחת אָבטרייבען
 קינדערשע זאכען און פלעכטען שעחנע קעסטעלעך פון פערטריקענטע
 לולבן. אַ בוטשער אַ געזונטער יונג מיט אַ בליק פון אַ פאָליסמען און
 מיט אַ קולאַק פון אַ סטאַליער האָט זיך אויך געפונען און והעיר צעלפוי-
 שאַן צהלה ושמחה.

אי וועה! ניט לאַנג, ניט לאַנג בליהט די שעחנע ראָזע, ניט עוויג
 זינגען די קליינע פויגעלעך, ניט שטענדיג עסט מען קוגעל מיט צי-
 מעס — איבערן רעוורענד, שו"ב, חזן, ומוהל און איבערן בוטשער
 איז רחמנא לצלן געוואָרען אין צעלפוישאַן אזא קאָכעריי... אז עס
 האָט אָנגעהויבען ביי יעדער צעלפוישאַנער איד זיעדען און קאָכען,
 רוישען און שטורמען, און... צו אַלע גרויסע רבנים זיינען געפלינגען
 בריעף מיט דעפּעשען, אין די בעק זיינען געפלינגען פעטש, און פון
 די אויגען פונקען.

מען זאָגט ביי אידען איז ניטאָ קיין אחדות, אַ לעגען! די קהילה
 קרושה פון צעלפוישאַן האָט זיך ניט צובראָכען אויף 15 קליינע פאר-
 טייען, עס האָבען זיך נור אָבגעטיילט צוויי גרויסע אַרמעען, איין
 אַרמעע איז געשטאַנען מיט דעם אַרדען „בני ירך יעקב“, די אַנדערע
 מיט דער חברה „מערת המכפלה“, תיכף ומיד האָט מען ארויסגעשרי-
 בען אַן אַנדער שוחט מיט אַן אַנדער בוטשער... איין פארטיי האָט
 געפּסלֶט די אַנדערע, איין שוחט האָט גע'טרפּע'ט דעם צווייטען,
 די גרויסע רבנים האָבען געשיקט סמיכות, הכשרים, שאלות ותשובות
 און מען האָט זיך ווידער געפאַטשט... געלאָפּען אין פּאָליציי, גע'-
 מסר'ט, געשריבען אין „וועכענטליכען שומר ישראל“ און געהאַקט
 ווי אין קרויט אריין.

אַ שטורם שטורעמט אזוי לאַנג ביז עס שטורעמט איבער, אַ ווייב
 איז ברוגז אזוי לאַנג אויפ'ן מאַן ביז זי קאָכט קרעפלעך, די קהילה
 קרושה פון צעלפוישאַן האָט זיך געקריגט אזוי לאַנג ביז די רבנים
 פון די גרויסע שטערט האָבען זיך בעשלאָסען צו פערדיענען דערביי

א פאָר דאָלאַר און זיי זיינען געקומען קיין צעלפּווישאָן מאַכען א דין תורה! אה! דאָס שטעטעל האָט געקאַכט! די אידען זיינען אומד געלאָפּען מיט אַרויסגעשטעקט צונגען, די שוחטים האָבען געציטערט, די בוטשערס האָבען געפאַכטען מיט די קולאַקעס, און דער גאַנצער עולם מיט קינד און קייט האָט זיך פּערוואַמעלט אין דער גרעסטער שוהל פון צעלפּווישאָן.

אָרדער! אָרדער! האָט מען געשריען פון איין זייט! אָרדער! אָרדער! האָט מען גערונערט פון דער אנדערער זייט און דער עלט־סטער רב האָט זיך אנידער געשטעלט און האָט געזאָגט: „רבנן ורבתי! הערט מיך אויס, דער משל פון א הכשר איז אזוי ווי כהנרוף עשן תנדרו.“ דאָ האָט זיך אויפגעכאַפט דער אלטער בוטשער, האָט אַ קלאַפּ געטאָן מיט'ן קולאַק איבער'ן באַלעמער און האָט אויסגעשריען: וואָסער הינדע? און וואָס מיר טינדע? א הכשר נאָר! אז איהר וועט צוקלעפּען א הכשר צו א חזיר וועט דען דער חזיר קיין חזיר ניט זיין? און פּערקעהרט, אז איהר וועט צוקלעפּען א חתימה צום רב אז ער איז א חזיר, וועט דען דער רב קיין רב ניט זיין! איך פּויה אויף אייער טאַטען! ...

דאָס איז געווען גענוג. די מלחמה האָט זיך אָנגעצונדען ווי א פּלאַם פּייער! פעטש, קולאַקעס, סטיסאַקעס זיינען געפּלווּגען רעכטס און לינקס. די טישען האָבען געטרישצט, די ביינק געקנאַקט, די וויי־בער האָבען געיאָמערט, די קינדער האָבען געליאַרעמט. ... אין דער לופּטען זיינען אַרומגעפּלווּגען האַלבע בערד, גאַנצע פּאות, צוקנאַקטע צילינדער היט, צופּליקטע יאַרמעלקעס, צוקנייטשטע אָמברעלאַס, צוצויגענע סוספּענדערס, צושפּרייטע טלית קטן'ס, אויסגעזעצטע ציי־נער, אויסגעוויקטע שנומפּרטיבלעך, אָבגעריבענע רצועות און אַב־געשמיסענע הושענות.

די מלחמה וואָלט אפשר געדויערט ביז ביאת המשיח — אז צוויי טרפּ'ענע פּאָליסמאַנס מיט זייערע כשר'ע קלאָבס זאָלען זיך ניט אַריינמישען אין דער קאַשע אַריין. ... אַן אַמבולאַנס האָט אַוועקגע־פיהרט דריי העלדען אין האַספיטאַל, די גרויסע רבנים האָבען זיך אומגעקעהרט אין זייערע רעזידענצען מיט גרויסע פּליכען אויפ'ן קאַפּ און די מלחמה האָט אויף א קורצע צייט געסטאַפּט. אויף אַ קורצע צייט איז די בעריהמטע קהלה קדושה פון צעלפּווישאָן

אין אַ וואַפען־שטילשטאַנד... אָבער די מלחמה האָט זיך ניט גע־
ענדיגט!
די מלחמה וועט זיך ניט ענדיגען זאָ לאַנג דער „פיינט" וועט
לעבען.

די נסיונות פון יוקיל קאזיראָק.

אָדער

די ענטוויקלונג דער ציוויליזאציען.

(א הומאָריסטישע ערצעהלונג).

זאָגט דעם אמת, זייט איהר בעקאנט מיט דעם יונגען הערד מאַקס דזשעפערסאָן? אויב איהר ווילט איהם זעהן, כאַטש פון דער ווייטען, — ווייסט, אז ער שפּאַציערט גאַנץ אָפּט אויף דער בויערי און אויף גרענר סטריט. איהר וועט איהם דערקענען, ער איז א דארער, א הויכער, א בלייכער און אביסעל א געשטופעלטער, נאָך ניט קיין אַלטער מאַן. ער געהט אין א פענסנע, טראָגט לאַיקענע האַנד־שוה, א שעהנעם שטאַק מיט א זילבערנער הענטעל פון ניקעל. אויפ'ן קאַפּ א שוואַרצער צילינדער, אויף די לאַנגע פיס סאַרע הויזען און גרוי־סע שאַטלאַנדישע קעסטעלעך, די באָרד און די וואַנצעס גאָר אין גאַנצען אָפּגעגאַלט און אין זיין גראַבען רויטען האַלזטוך אריינגע־שטעקט א פּין מיט א ביינערנע ווייבערשע קאַפּ. ער סמאָקטשעט שטענדיג א גראַבען ציגאַר און קען פייפען אזוי הויך און שטאַרק, אז ער האָט טאַקע באמת דאָס רעכט זיך צו רופען: דער ערשטער פּיר־פּער פון דאון־טאון. אז איהר וועט איהם בעגעגענען, זאָלט איהר ניט קוקען אויף דאָס, וואָס ער האָט פאַריסען דעם קאַפּ אין דער הויך און האָט אָנגעזאַטעלט דעם נאָז מיט „פּיענצע“, איהר געהט צו צו איהם און זאָגט איהם: „האַלף! מיסטער דזשעפערסאָן!“ ער וועט געוויס אויפהויבען זיין רעכטע האַנד ביז'ן נאָז און וועט זי א פיהר טאָן ביז'ן אויער און וועט אייך ענטפערען: האַלף! מיסטער טעפעל־זאָן! אין דער אייגענער צייט וועט ער אויף אייך ניט קוקען — ער וועט נאָך אַמאָל בעטראַכטען זיין אייגענע האַנד מיט דער לאַיקענע

האַנדרשות. האָט אויף איהם קיין פאַראיבעל ניט, איהם געפעלען זעהר זיינע העטשקעס ...

נור טאָמער איז דאָס אַלץ פאַר אייך וועניג און איהר ווילט טאָקע פשוט, וויסען: ווער איז ער און וואָס איז ער, אונזער פיינער מיסטער מאַקס דזשעפערסאָן? טאָ בעט מיך וועל איך אייך דערצעהלען אין גאַנצען פון אָנהויב ביז דעם סוף ...

ער אליין זאָגט, אז ער איז אַן אונגאַרישער דייטש פון בעהמען. אויב איהר וועט קיינעם ניט דערצעהלען, וועל איך אייך אויסזאָגען, אז ער איז איינער פון אחינו בני ישראל און זיין פאָטער עליו השלום איז געווען כל ימיו א שמש אין ליובאַוויטש אין בית המדרש פון די אנשי חב"ד.

מאַקס דזשעפערסאָן האָט געהאַט אין דער היים אַן אַנדער נאָך מען: דאָרט האָט מען איהם פשוט גערופען יוקעל קאזיראָק. אין חדר האָט ער בשום אופן ניט געקענט אויסלערנען ווער איז געווען שלמה בן דוד'ס טאָטע — האָט מען איהם אָבגעגעבען פאַר בעל מלאכה צו אַ ווייבערשען שניידער. איהם האָט געטראָפּען דוקא א גוטער אָרט, ביי אַ פיינעם מאָדניק און פון איהם וואָלט געוויס מיט גאָטעס הילף, ארויס אַ לייט. האָט זיך אָבער אַקוראַט געדאַרפּט טרעפען, אז אונז זער חכם יוקעל האָט געהאַט, ניט פאַר אייך געדאַכט, עטליכע פע-לערען און די בעל הבית'טע האָט איהם ארויסגעטריבען מיט אַ בעזים פון שטוב. דער ערשטער פעלער איז געוועזען, אז אפילו נאָך זיין בר מצוה האָט ער אַלע נאַכט געזעהן בחלום, אז ער געהט צום טייך כאַפען פיש, און דער צווייטער פעלער איז געווען, וואָס ער האָט זיך קיין מאָל ניט געקענט אָנעסען ... און אַ חוץ דעם האָט ער געהאַט אַ טבע צו גנב'ענען קנעפלעך און העקלעך. מען האָט איהם ארויסגעטרי-בען ...

זיין בילדונג האָט זיך דערמיט ניט געענדיגט. ער איז געווען נאָך דעם: אַ מורה־דרך ביי אַ בלינדען בעטלער, אַ זינגערעל ביי אַ חזן, אַ אינגעל אין אַ וויין־קעלער, אַ תלמיד ביי אַ שמוקלער, אַ משרת ביי אַ פראַצענטניק, אַ בעהעלפער ביי אַ מלמד, אַ קנעכט ביי אַ קברות־איד און לסוף איז ער אליין געוואָרען אַ בעדער. די גאַנצע שטעטעל האָט געוואוסט, אז יוקעל קאזירעק האָט גילדענע הענדר, (ער איז נאָך דאַמאָלס ניט געגאַנגען אין לאַיקענע האַנדרשוח) און אז קיי-

נער קען ניט אזוי בעזעמען ווי ער. פערשטעהט זיך, אז מען האָט שוין אזא שם בישראל איז ניט שווער חתונה צו האָבען; עס האָט זיך געפונען אַ אידישע טאָכטער, וועלכע האָט געהאַט אַ הויקער, ק"ן קערבלעך און צוויי זילבערנע לעפעל מיט אַ בעכער, און וועלכע האָט גערן געוואָלט ווערען מאַדאַם קאַזיראַק: זיי האָבען חתונה געהאַט מיט מזל.

עטליכע יאָהר האָט אָבגעלעבט ר' יוקיל קאַזיראַק מיט זיין ווייב, אזוי ווי עס פיהרט זיך ביי אונז אידען: אלע זונטאָג און דיענסטאָג אַ באַרשיץ, אלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג מחלוקת מיט פעטש און אלע יאָהר אַ קינד. די יאָהרען זיינען געגאַנגען, קינדער האָבען זיך געמעהרט, דער הויקער ביי ר' יוקעל'ס אידענע האָט געוואַקסען און ר' יוקעל'ס שכל איז אויך געוואָרען גרעסער: ער האָט אָנגעהויבען צו פערשטעהן, אז פאַר אזא פיינעם בריה ווי ער איז, איז רוסלאַנד קיין מדינה ניט, ליובאַוויטש קיין שטאָדט ניט, מאַדאַם קאַזיראַק קיין ווייב ניט און בערעריי קיין געשעפט ניט. ער האָט נאָך דאַמאָלס ניט געוואוסט דייטליך, אז אויף דער וועלט איז דאָ אזא מין חיה, וועלכע רופט זיך ציוויליזאַציאָן און וועלכע מוז וואַקסען... אָבער עס האָט שוין דאָס אָנגעהויבען צו פיהלען. און ווי באַלד ער האָט דאָס דערפיהלט האָט ער שוין ניט געקענט אָנקוקען אפילו זיין טלית-זאַק, זיינע שמוציגע קינדער, די אידישע מנהגים, זיין פלוני'טע — און ער האָט גענומען זיינע הענט און פיס און האָט געמאַכט אַ ויברה. אָט אזוי פיהרט זיך אויף דער וועלט; געווען אַ פיינער בע-דער, יוקעל קאַזיראַק און פלוצלונג — ניטאָ יוקעל קאַזיראַק! ...

וואָהין לויפט אזא מין איד ווי יוקעל קאַזיראַק? פערשטעהט זיך אין אזא לאַנד, וואו די ציוויליזאַציאָן שטעהט הויך און די פרייהייט ליגט ברייט. ויצא יוקעל בליובאַוויטש וילך לאַמעריקאַ. קיין אַמעריקאַ קא קומט מען אָבער ניט אזוי גרינג און אזוי גיך. יוקעל קאַזיראַק האָט גענוג געשנאַרט, געבעטעלט, געלייגט, געוויינט, געגעסען לאַמיי-טישע קיכלעך מיט געקוילעטע הערינג, געוואַלגערט זיך אין הקדש'ן, אידישע אכסניות און אַנדערע פינסטערע גריבער, איידער ער איז געקומען אין דער פרייער לאַנד, אין דער גרויסער אַמעריקאַ. אין דער צייט האָט שוין די ציוויליזאַציאָן אָנגעהויבען שויערען און כשר'ען אונזער ר' יוקעל. אין בראַד האָט איהם אַ קאָמיטישער איד געשענקט

אן אלטען רעקיל, האָט ער אַראָפּגעוואָרפּען פון זיך די לאַנגע פּער־שמאָלצענע בעקעשע. אין לעמבערג האָט ער זיך אונטערגעשפּאַרען איין פּאה אין קראַקאָוו האָט ער אונטערגעהאַקט די צווייטע פּאה. אין בערלין האָט ער זיך אָבגעפיצקעט די באָרד, אין ליווערפּול איז ער פון יוקעל קאַזיראַק געוואָרען מאָריץ קאַזירמאַן, און פון אַ פּראָסטע; ליובאַוויטשען הברניק איז געוואָרען אַ אייראַפּעאישער פּריידענ־קער! יא! וואָס אמת איז אמת, יוקעל קאַזיראַק איז שוין געקומען קיין אַמעריקאַ אַ פּאַרטיגער פּריידענקער! און אויב די אַמעריקאַנער וועלען זיך בעריהמען און זאָגען פאַר אייך, אַז דאָס איז זייער אַר־בייט, מעגט איהר זיי אַ שפּיי טאָן גלייך אין „ליבערטי“ אַרין. אין אַמעריקאַ איז נור געקומען די ענטוויקלונג... אין אַמעריקאַ האָט ער שוין מיט דער צייט גאָר אָפּגעגאַלט אין גאַנצען די באָרד מיט די וואַנצען, אין אַמעריקאַ האָט ער אָנגעהויבען טראָגען סוספּענ־דערס און איז געוואָרען פון מאָריץ קאַזירמאַן מאַקס דזשעפּערסאָן. און דאָס איז גאָר קיין חידוש ניט, אַז אַ מענש קען מגלגל ווערען אין אַ קעלבעל, פאַר וואָס קען ניט מגלגל ווערען יוקעל קאַזיראַק אין מאַקס דזשעפּערסאָן?

יוקעל קאַזיראַק האָט אָנגעהויבען אין אַמעריקאַ אַזוי ווי אַלע אירען הויבען אָן: ער איז געוועזען אַ קבצן, דערנאָך האָט ער געאַר־בייט אין אַ פּעקטאָרי, דערנאָך איז ער געשוואָלען געוואָרען פון הונג־גער, דערנאָך איז ער געוואָרען אַ וועבער, דערנאָך איז ער געווען אַ שנאָרער, דערנאָך אַ פינישער, דערנאָך אַ ביגלער, דערנאָך אַ שוירט־מייקער, דערנאָך אַן אָפּערייטאָר... אין קורצען, אַזוי ווייט און אַזוי לאַנג ביז וואַנען ער האָט זיך דערדיענט ביז אַ פּעדלער. אָט דאָ האָט ער אָנגעהויבן לעבען אויף דער וועלט! ער האָט זיך געקויפט אַ זיי־גער מיט אַ געלע קעטעלע, האָט אָנגעהויבען רויכערען סיגאַרען און האָט אויפּגעהערט צאָהלען חובות... אַ פּאָר מאָל האָט ער געהעצקעט די סוחרים וואָס האָבען איהם געבאָרגט סחורה... דער שכל איז גע־וואַקסען ווי טייג אויף גוטע הויזען. ער האָט אָנגעהויבען צו פּער־שטעהן, וואָס הייסט ביזנעס, וואָס בעדייטעט פּאָליטיקע, ווי עס וואַקסט פּעפּער, ווי אַזוי פּערדיענט מען אַ קערבעל און ווי אַזוי מאַכט מען אין אַמעריקאַ אַ לעבען. ער איז געוואָרען פּאַלקאַם ציוויל־ליוירט. ער האָט געהאַט איין געבאָט: זיי קיין נאָרר ניט און לעג

ניט דעם צווייטען קיין פינגער אין מויל... ביזנעס הייסט, האָט ער געלערענט דעם פשט: האפ אריין ווי פיעל דו קענסט; פאָליטיקע הייסט: דערלאָז ניט, אז דער אנדערער זאָל צוגנב'ענען אין גאנצען, גנב'ע אויך כאַטש אַ ביסעל, אז דו קענסט ניט קיין סך. און פערדיע-נען אַ קערבעל הייסט: אונטערשטעלען דעם אנדערען און אונטערפרי-סעל, אז ער זאָל פליהען צו אלע שוואַרצע יאָהר. די הויפט זאכע, אזוי האָט געלערנט אונזער מיסטער דזשעפערסאָן, זיי ניט קיין נאָר, זיי אַ פריידענקער און ווייס, אז אין אונזער צייט דאָרף אַ מענש רעדען, דענקען, גלויבען נור אין דער ענטוויקלונג פון דער ציווילי-זאָציאָן! ווי באַלד דו גלויבסט נור אין דער ענטוויקלונג, מענסט דו גאָלען די באָרד און די וואַנצעס, אָדער גאָלען נור די באָרד, אָדער גאָלען נור די וואַנצעס, אָדער טראַגען באַקען-בארדען, אָדער לאָזען זיך פון דער באָרד ביי ביידע באַקען צוויי שמאָלע לענטעס, — אלעס איינס, ביסט אַ בראַווער דזשענטעלמאן און עס מעג קומען אַ ברכה מיט אַ הצלחה אויף דיין קעפעלע...

די ענטוויקלונג האָט געבראכט דערצו, אז מיסטער מאַקס האָט פערשטאנען, אז ביי פערלעריי קען מען זעהר וועניג „פיקסען“ די קעשעניע. אַ סטאָר, דאָס איז אַן אנדער זאָך: אַ נאָמען, קרעדיט, ביזנעס, שאַכער-מאַכער, אַ פייער, פרעמיע, פערדיענסט... עפעס גאָר אַן אנדער נגון... איינס צוויי דריי — און אונזער דזשעפערסאָן האָט שוין אַ סטאָר... איינס, צוויי, דריי אין דעם סטאָר איז שוין דאָ פיעל סחורה, איינס, צוויי, דריי ביי דער סחורה זעהר שעהנע מיידלעך... נו... איינס, צוויי, דריי: די סחורה ברענט, דער סטאָר ברענט, די מיידלעך לויפען, מאַקס לאַכט, טרינקט ביער און שפרעכט פון דער ענטוויקלונג... מען זאָגט, אז איינע פון די שעה-נע מיידלעך וויינט נאָך איצט אויף דזשעפערסאָן'ס קאָפּ; מען זאָגט אז דער פייער וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אין זיין סטאָר איז אַריבער-געגאנגען אויפ'ן גאנצען הויז און עס זיינען פערברענט געוואָרען צוויי נפשות... און נאָך אנדערע מעשות דערצעהלט מען, אָבער אונזער מיסטער מאַקס דזשעפערסאָן שפייט איבער'ן לופ און זאָגט, ווי אן אמת'ער פריידענקער: ביזנעס בעפאָר פלעזשור.

פון איין שטופע אויף דער אנדערער, אלץ העכער און העכער איז געגאנגען אונזער מיסטער מאַקס דזשעפערסאָן. ער האָט פערשטא-

נען, אז אין א פרייע לאַנד איז דאָ פּאָליטיק נור אויף דערויף, אז יעדער פיינער בירגער זאָל אויך קענען כאַפּען אַ שטיקעל פון דעם קהל'שען לויטן. ער האָט געזעהן בעשיינפערלעך, אז צום געפילטען לויטן זיצען זעהר נאָהענט די בראַווע סאַלון־קיפּערס. האָט ער טאַקע געעפּענט באַלד אַ סאַלון... און ער האָט טאַקע גוט געטראַפּען. פאַר יעדער עלעקשאַן־דעי האָט ער גענומען געלד פון ביידע צדדים: ביי איינע האָט ער גענומען געלד ער זאָל שווייגען, ביי די אנדערע האָט ער גענומען געלד ער זאָל גאַרנישט זאָגען. אַלס סאַלון קיפּער האָט ער געפיהרט אַ גליקליכען און רוהיגען לעבען: די שיכורים האָבען פאַר איהם געצאָהלט רענט, האָבען איהם גוטע קעסט געגעבען און אויך פּראָפּיט אין קעשענע אריין. די פּאָליציי האָבען איהם געגעבען רעס־פּעקט, דער קעפּטען איז מיט איהם געווען אדרבה־ווי־אדרבה, דער דזשאָדזש האָט איהם פריינדליך געדריקט די הענד און אַלע שכנים האָבען איהם געהאַלטען פאַר אַ מענשען מיט אַ גרויסע דעה אין שטאַרט. אָפט פלעגט מיסטער מאַקס דזשעפּערסאָן האַלטען אַ רעדע צו זיינע בעזוכער. ער פלעגט זיי דערצעהלען פיעלע טיעפע געדאַנקען פון דער ענטוויקלונג דער ציוויליזאַציאָן און זיי פלעגען אַראָפּלאָזען זייערע אויערען און הערען מיט גרויס שמחה און פּערגעניגען. מען זאָגט, ווי באַלד די אויפגעקלעהרטע אידען, די רעפּאָרמאַטען, האָבען זיך דערוואוסט, אז עס איז דאָ אזא פיינער רעדנער און אַ קלוגער ביז־נעס־מאַן האָבען זיי איהם געוואָלט מאַכען פאַר אַ פּרעדיגער ביי זיי אין טעמפּעל, נור מיסטער מאַקס דזשעפּערסאָן האָט געענטפּערט, אז אַ סאַלון געפעלט איהם בעסער פון אַ טעמפּעל און שיכור'ע לויפּערס פּערשטעהען מעהר פון פרייהייט ווי די רעפּאָרמירטע און ציוויליזירטע אידעלעך... געה, זאָג איהם, אז ער זאָגט אַ ליגען...

אין דערזעלבער צייט איז מיסטער דזשעפּערסאָן געפּאלען אויף אַן אנדער איינפאַל: געפיהלט האָט ער זיך גאַנץ גוט, דער לונג און לעבער איז ביי איהם געלעגען אויף אַן אָרט. הויכע און פּאָעטישע געדאַנקען האָבען ביי איהם געשפּילט אין קאָפּ, אַקוראַט ווי דער גאַז שפּילט אין אַ באַטעל „לעמאָן“. האָט ער זיך מיט געווען און האָט געזאָגט: יעקעל! פאַר וואָס זאָלסט דו ניט אויפּשרייבען עפעס אַ שעהנע דראַמאַ פאַר דעם אירישען טהעאַטער? אַ צילינדער אויפ'ן קאָפּ טראָגסט דו, די וואַנצעס און די באַרד גאַלסט דו, פון דער ענט־

וויקלונג דער ציוויליזאציען ווייסט דו, אין גאָט און אין שרים גלויבסט דו ניט. . פאַר וואָס טאַקע כאַמת זאָלסט דו זיך ניט פֿרובען? די ביהנע קענסט דו גוט, ווארום ביי דיר אין סאַלן זינגען דאָך אַרטיס־טען מיט אַרטיסטקעס די פיינסטע קופּלעטען; און דער „מענש“ איז דיר דאָך גוט בעקאַנט, ווארום ביסט דאָך געוועזען אזוי פיעל יאָהר אַ בעדער. . . און וואָס די בעזוכער און די צוהערער פאָדערען ווייסט דו אויך גאַנץ גוט — ווארום האַלטען דריי יאָהר אַ סאַלן איז דאָך קיין קלייניגקייט ניט. . . אזוי לאַנג און אזוי ברייט, דער יצר הרע האָט גובר געווען אין אונזער ר' יוקעל, אָדער בלע"ז מאַקס דזשעפּערסאָן, האָט אָנגעהויבען מאַכען דראַמעס מיט טראַגעדיעס. אין היסטאָרישע ווערק האָבען מתים מיט שרים געטאַנצט קאַנקאַן, כהנים גדולים מיט מלאכים געזונגען קופּלעטען. אין לעבענס־ווערק האָבען אַבעזיאַנעס גערעדט פון דער הייליגער טוגענד און מענשען האָבען געטרונקען פעסער בלוט און האָבען געגעסען שווערען מיט שפּיר זען. די שוישפּילער האָבען געשריען משוגענער־וויי, די בעזוכער האָבען געשריען בראַוואַ און געפליאַסקעט אזוי לאַנג ביז וואַנען זיי האָבען זיך אונטערגעריסען. . . וליהודים היתה אורה, ושמחה ויששון, ויקר! . . .

די ענטוויקלונג איז אָבער געגאַנגען נאָך ווייטער, און ויהי היום, אז אונזער מיסטער דזשעפּערסאָן האָט זיך אליין אַ פאַטש געמאַן אין שטרען און האָט אליין זיך געפרעגט אַ קשיה: זאָג מיר, ר' יוקעל, פאַר וואָס זאָלסט דו ניט ווערען אַ רעדאַקטאָר פון אַ צייטונג? שרייבען קענסט דו גוט, דאָס זעהסט דו ארויס פון דינע דראַמעס. פון דער ענטוויקלונג וועסט דו אין דיין צייטונג קענען בעסער און מעהרער שפּרעכען ווי אין ביער־סאַלן, און מכה פּאָליטיקע דארפסט דו גאָר קיין יסורים ניט האָבען, ווארום אויב מען ניט „שווייג־געלד“ אַ סאַלן־קיפּער, וועט מען נאָך פיעל מעהרער געבען אַ רעדאַקטאָר פון אַ צייטונג. . . אַ קלייניגקייט אַ צייטונג! וואָס איז ציוויליזאציען, און וואָס איז פּראַגרעס, וואָס איז ענטוויקלונג און וואָס איז פּאָליטיקע קע אָהן אַ צייטונג? . . . אזוי ווי אַ הונט אָהן אַן עק, אזוי ווי אַ שוחל אָהן אַ גבאי, כך הוה: מיסטער יוקעל קאָזיראַק האָט אָנגעהויבן בען רעדאַקטירען אַ נייע, אַ פיינע, גאַזעטע. ער אליין האָט געשריבען אַרטיקלען „איבער“ וויסענשאַפט און קונסט, האָט געלייענט דעם

עולם מוסר, האָט געלערנט ווי אזוי מען דאַרף זיין אָרענטליך און פּיין. אַ חוץ דעם איז ער געוואָרען אַ פּאָעט און האָט אין יעדער נומער געגעבען זיינע לעזער צוויי—דריי שעפעל מיט פּאָעזי. ער האָט געוואוסט, אז פּאָעזי פּאָרערט, אז מען זאָל לעבען „רעט“ שטעלען „קעט“ און לעבען „געוואָרען“ — „פּערלאָרען“... און דאָסס—אָל!...

איהר זייט שוין יעצט אליין גאַנץ גוט בעקאַנט מיט מיסטער מאַקס דזשעפּערסאָן און אַ סך דערצעהלען אייך פון איהם איז איבער רינג. איך דאַרף אייך נור זאָגען, אז ווי באַלד ער האָט דערהערט, אז מען לאַכט פון איהם ווי פון אַ גראָבען יונג איז ער באַלד געוואָרען אַ סטודענט אין קאַללעדזש... נור דאָרטען האָט מען פון איהם זעהר אָפט געלאַכט, וואָרעם ער האָט זעהר שווער געלייענט אפילו געדרוקט מע עברי און ער האָט אַ מאַך געטאָן מיט'ן האַנד און האָט געזאָגט: לאָזען אַנדערע גראָבע יונגען שטודירען!...

היינט איז מאַקס דזשעפּערסאָן געוואָרען קאַלטבלוטטיג און סאָר-ליד. ער זאָגט, אז שרייבען אַ צייטונג, מאַכען דראַמעס און רעדען צום גראָבען פּאָלק פון דער הייליגער ענטוויקלונג דער ציוויליזאַציאָן קען נור אַ הייסער אידעאָליסט... ער שטעהט שוין יעצט העכער פון דאָס אַלעס... ער האָט אַ באַנק וואו די אָרעמע לייט היטען זייער געלט און פּערקויפט לאַטס... ער איז פּרעזידענט אין פּיער לאָדזשעס און וויצע-פּרעזידענט אין עטליכע ביזנעס אַסאָסיאָיי-שענס... ער שפּאַצירט אָפט אויף דער בויערי, רויכערט אַ האַוואַנאַ סיגאַר און פּייפט אויס: דזשאַנני געט יוד גאָן.

זעהט וואָס די ענטוויקלונג פון דער ציוויליזאַציאָן מאַכט פון אַ מענשען?

ניו יארקער חברה-קנאקער.

יאָסי קרעפעלכאָפּער

ניש-קשה, די דאָן-טאָנער אידען מעגען זיך איבערנעהמען מיט מיסטער יאָסי קרעפעלכאָפּער! האָט איהר אמאָל געזעהן דעם פאָר-נישען גענעראַל סקאָבעליעוו אין אַ ווייסע קאָפּאַטע אויף אַ ווייסען פּערד? זאָג אידך אידך, אַז סקאָבעליעוו איז ניט מעהר ווי אַ הונד געגען אונזער מיסטער יאָסי קרעפעלכאָפּער. קרעפעלכאָפּערס באַקענ־באַרדען זיינען צוויי מאָל לענגער און ברייטער, זיין בויך פיער מאָל דיקער, זיין נאָז אין זיעבען מאָל גרעסער, זיין דאָנערשטימע ניין מאָל שטאַרקער און זיסער, און פונקט אזוי ווי סקאָבעליעוו איז ער בעהאַנגען פון גאַרגעל ביז אונטער די ריפּען מיט מעדאָליען, רעגאַלען, מעדאַ-ליאַנען, אָרדענסשטערען, מגן דוד'ס, בענדלעך, לענטעס. סקאָבע-ליעוו האָט מלחמה געהאַלטען מיט דעם טערק, רייטענדיג אויף אַ פּערד, און קרעפעלכאָפּער האַלט מלחמה אין אַלע לאָדזשען, האָרע-וועט אַליין ווי אַ פּערד. לויפט אום צו פּוס, סאָפּעט, שוויצט, שרייט, קוויטשעט, קנאַקט, טרינקט אויס גאַנצע פעסער ביער, עסט אויף אַלע לאַונטשען אין די ביער סאַלונען און רויכערט אויס אַלע בעסטע סיגאַרען. אין איין לאָדזש איז מיסטער יאָסי פּרעזידענט, אין דער אַנדערער ווייס-פּרעזידענט, אין דער דריטער אַ מאַרשאַל, אין דער פּיערטער אַ ריטער, אין דער פּינפּטער אַ טראַסטי, אין דער זעקס-טער אַ טרעזשורער, אין דער זיעבעטער אַ סעקרעטער, אין דער אכ-טער אַ בעל עצה, אין דער ניינטער אַ בעל טובה, אין דער צעהנטער אַ מאַכער, אַ דרייער, אַ מוסר זאָגער, אַ שלום מאַכער, אַ מאַרטש פּיהרער, אַ פּאָליטיקע דרייער. אַ קנאַקער, אַ פּיפּער, אַ טוער, אַ מיוחס, אַ גוטער ברודער...

מיסטער קרעפעלכאָפּער פיהרט זיך ברייט, לאַכט הויך, דענקט פריי און האַלט שטאַרק פון רב הכולל. קיין שונאים, קיין פיינט, קיין קאָנקורענטען האָט ער נישט. אַלע קענען איהם, אַלע ליעבען איהם, אַלע זיינען מיט איהם צופריעדען. דער פּאָליסמען לאַכט צו איהם מיט אַ פריינדליכען געלעכטער, דער סערזשאַנט שיקט איהם פון דער ווייטענס אַ ברייטען שלום עליכם, דער קעפטען שנעלט איהם אין בייכעל און דער דזשאָדזש ווינקט צו איהם מיט אַן אייגעל. עוויג! עוויג וועט נישט פּערגעסען ווערען דאָס, וואָס מיסטער יאָסי קרעפעלכאָפּער טוט פאַר דעם כלל ישראלס וועגען. בויען אויס די אידען אַ נייע שוהל און ווילען אַז אויף חנוכת הבית זאָל ביי זיי זיין קאָראָנער שמאַטקינס און ער זאָל האַלטען אַ רעדע פון דער אמעריקאָנער קאָנסטיטוציע — וועט שוין דאָס מיסטער יאָסי פיק־סען און קאָראָנער שמאַטקינס וועט שוין די אידען גליקליך מאַכען. פּערגליסט זיך אַ רייכען פּעדלער אַז ביי זיין טאַכטער אויף דער חתונה זאָל עקס־סענאַטאָר כאַפּלאַפּקינס האַלטען צוויי זאַכען... דאָס הייסט, האַלטען אַ רעדע און האַלטען אַ שטעקען פון דער חופּה — וועט שוין מיסטער יאָסי דעם סענאַטאָר ברענגען, און דער סענאַטאָר וועט שוין האַלטען, דער פּעדלער וועט שוין קוועלען און דאָס „פּאַר פּאַק“ וועט שוין טריומפירען. טאַמער דארפט איהר, אַז ביי דעם פּעטען סאַלון קיפּער אויפ'ן ברית זאָל אַסעמבלימאַן מייק קאַנאַליע זיין וויצע־סאַנדעק און זאָל האַלטען אַ ספיטש איבער דער פרייהייט פון דער גרויסער רעפּובליק און די וויכטיגקייט פון דער מצוה ברית מילה — וועט שוין דאָס מיסטער יאָסי בעזאָרגען... ער וועט נישט שלאָפען, וועט נישט עסען, ווען נישט רוהען, וועט נישט לאָזען צו רוה, וועט כעטען, חנפּענען, צו זאָגען פּאָליטישע הרים ונגבעות, ביז וואָנען ער וועט שוין מחיה זיין זיינע ברידער מיט אַ קאָראָנער, עקס־סענאַט־טאָר אָדער אַסעמבלימאַן... זאָל ער נישט זיין יאָסי קרעפעלכאָפּער, אויב ער וועט נישט דאָס נישט אויספיהרען! ...

די וואונדערבארע אייגענשאַפטען, די זעלמענע מעלות פון אונזער בעליעכטען גוטען פריינד מיסטער יאָסי קרעפעלכאָפּער איז אונז מעגליך איבערצוצעהלען און אויסצורעכענען, אזוי ווי עס איז אונז מעגליך איבערצוצעהלען וויפיעל האָר אַ יארקשירסקי חזיר האָט אויפ'ן רוקען, אָדער וויפיעל מצוות טוט אַן אמת'ר עהרליכער איד,

אָדער וויפיעל מאָל גלאַצט מיט די אויגען אַ רעפּאָרמערשער מגיד. אין קורצען קען איך אייך נור זאָגען, אַז ר' יאָסי האָט לייעב צו אונטער-האַלטען זיך נור מיט אנשטענדיגע מענשען, למשל, מיט רייכע פּעד-לער, דיקע בוטשערס, קלוגע בעל הבית'טעס פון פּריליכע הייזער, רויטע סאַלן קיפּערס, בודלערס פון טעמעני האַלל, פּרעזידענטען פון שוהלען און לאָדזשען, אפטייקערס, אַגענטען, ליטעראַטען פון העס-טער סטריט, דעטעקטיווס און אַנדערע עדעל לייטע.

שטענדיג שמייכעלט ער און חנפט זיך צו יעדערען. ער איז ניט קיין בייזער מענש און אַז ער קריגט אַמאָל אַ „קיק“ אין די ציין אָדער אַ „באַקס“ אונטער די אויגען, אָדער אַ שפּיי אין פנים ווישט ער אָב די ליפּען און מאַכט אַ שווייג. ביז ווערען און קריגען זיך איז ניט אין זיין כאַראַקטער.

ער לויפט אום גאַנצע טעג, ער איז פּערסאָפּעט, דער צונג אַרויסגעשטעקט, דאָס געזיכט רויט און פּערשוויצט... ער געהט ניט אום לעדיג; ער איז שטענדיג בעשעפטיגט מיט קהל'שע געשעפ-טען. ער שמעקט מיט'ן נאָז, אפּשר קען מען גרינדען אַ נייע לאָדזש, אפּשר קען מען ערניץ וואו אין אַ רעסטאָראַן געפינען דעם קאָראָנער שמאַטקין, דעם עקס־סענאַטאָר כאַפּלאַפּקין, זאָגען זיי גוט מאָרגען! און מכבד זיין זיי מיט אַ גלאַז וויין.

רערט ער פון גרויסע פּאָליטישענס, פון פּעהיגע בודלער, פון רייכע קאַפיטאַליסטען, לעקט ער זיך אַרום מיט'ן צונג פון פּערגעני-גען, דאָס האַרץ פרייט זיך ביי איהם, די נשמה קוועלט. דערמאָנט איהם אָבער, אַז עס זיינען דאָ קבצנים און סאָציאַליסטען, ווערט ער באַלד גרין און בלוי, קריצט מיט די ציין, כראַקעט מיט'ן נאָז. ער האָט פיינט אַ סאָציאַליסט ווי אַ חזיר האָט פיינט אַ אידען... מיינט ניט חלילה, אַז די סאָציאַליסטען האָבען איהם שלעכטס געמאָן און ער האָט עפּעס צו זיי — ניין! זיין רייכע נשמה קען ניט פּערטראָגען קיין קבצנ'עשע טעאָריע. ניט פּערזענליכקייטען שפּילען דאָ אַ ראַלע — ניין! דאָ שפּילען אַ ראַלע פּרינציפּען!...

ער איז אַ מבין אויף אַלץ אין דער וועלט, אַ קריטיקער, אַ רע-צענזענט: ער זאָגט מבינות אויף אַ דרשה פון רב הכּוּלָה, אויף אַ ספּיטש פון אַ פּאָליטישען, אויף אַ שטיק פון אידישען טעאַטער, אויף דעם שפּיל פון אַ שווישפּילער און אויף די פּעהיגקייט פון פייטערס...

ער אז אַ מבין אויף אַן אָפּעראַ אין אויף אַ חזן און זינגט אליין „עני רוני“ און „טעיטע רע בומס טעראם!“

אליין איז ער אַ בראַווער דעמאָקראַט, האָט ערנסט פיינט די רעפּובליקאנער און איז הערריסאָנען אַ דם שונא. עס איז נאָך ניט געווען און עס וועט ניט זיין אין ניו יאָרקער דאָן טאָן אזא טרייער, אזא פלייסיגער, אזא הייסער דעמאָקראַט ווי מיסטער יאָסי קרעפעל-כאַפּער! ... פאַר די עלעקשאַנס צורייסט ער זיך נעבעך אויף שטיק-לעך, ער שרייט ביז ער ווערט הייזעריג, ער לויפט אום ביז די פיס ווערען איהם געשוואַלען ווי קלעצער, ער שוויצט ביז ער ווערט צו פרייעט. ער איז בערייט צו לייגען, שווערען זיך, אונטערקויפען אַלע אידישע צייטונגען, אַבקויפען ביי אַלע אידלעך זייערע וואַטס, דער-טרינקען אַלע סאָציאַליסטען אין איין לעפעל וואַסער, געבען אַלע אנאַרכיסטען באַמבעס אין די הענד און טריטען אַלע פּאָליסמענס כּדי זיי זאָלען שרייען: חי וקים! ...

איהר וועט מיך פרעגען, אָבער וואָס קומט ארויס ר' יאָסי קרע-פעלכאַפּער פון די אַלע געשעפטען? וואָס האָט ער דערפון, וואָס ער שמייכעלט, חנ'פענט, טראַגט אויפ'ן האַרצען פּול מעדאַליען, מישט זיך אין אַלע לאַדזשען, שרייט פאַר די דעמאָקראַטען, שילט די סאָ-ציאַליסטען, טראַקטירט דעם קאָראָנער מיט'ן עקס-סענאַטאָר, קרי-טיקירט דעם אידישען טעאַטער און לויבט דעם רב הכולל? וואָס פּערדיענט ער דאָבוי, וואָס ער שוויצט, קריצט, שמעקט, שרייט, לויפט און טרינקט, זינגט אַמעריקאַנישע פּאַטריאָטישע לידער — איז ער רייך? ניין! ער האָט מכות מיט קדחת ... לעקט ער אַ ביינ-דעל ביי די דעמאָקראַטען? — ניין! זיי גיבען איהם לעקען אַ פייג! האָט ער האַטש כבוד? שטילערהייט לאַכט יעדער פון איהם און האַלט איהם פאַר אַ יאָלד ... היינט צו וואָס דאַרף ער דאָס? — צו וואָס? צו וואָס דאַרף די לבנה שיינען אזוי העל אין אַ קלאַרע זומער נאַכט? צו וואָס דאַרף דער נאַכטיגאַל שעהן און זיס זינגען? צו וואָס דאַרף די געמליכע ראָזע אזוי גוט שמעקען? ...

ר' יאָסי קרעפעלכאַפּער איז נעביך ניט שולדיג ... די נאַטור אליין האָט געוואַלט, אז ער זאָל נור זיין מיסטער קרעפעלכאַפּער און ניט קיין אַנדערער ... דאַרום, אז זי האָט איהם בעשאַפען, האָט זי גענומען אַ נשמה פון אַ שקלאַף, אַ בויך פון אַ זולל וסובא, פיס

פון א טאנצמייסטער, שווייס פון א בעדער, א קאָפּ פון אן אייזעל
און געהירען פון אן אמעריקאנישען מיניסטער און האָט איהם בע-
פוילען געה אין ניו יאָרק אויפ'ן דאון טאָן און ווער דאָרט א קהל'ס
מאָן, א פאָליטיקער, א קריטיקער, א מבין, א טוער, א פיהרער...
און מיסטער יאָסי קרעפעלכאָפּער איז געקומען און איז גע-
וואָרען...

פאר וואס חיים יענקיל ציקאוועס איז משוגע געווארען.

הלאזי זאל זיך דאָס ניט טרעפען — עם האָט זיך געטראָפּען און עם איז גאַנץ מעגליך, אז עם וועט זיך נאָך טרעפען: מיסטער חיים יענקיל ציקאוועס איז משוגע געוואָרען. ער איז נעביד אַראָפּ פון זיין נען. ער לינגט אַ געבונדענער אין האַספּיטאַל, שרייט, ניט מיט זיין קול, קוקט ארום זיך, ווי אַ טויט דערשראָקענער, ציטערט פאַר זיין אייגענער שיין און דערקענט ניט זיינע קרובים און פריינד, וועל-כע וויינען ארום איהם. . . ער לעבט נאָך און איז אָבגעשטאַרבּען פאַר דער גאַנצער וועלט. ער איז משוגע געוואָרען. . . ווען איהר וועט וויי-סען, פאַר וואָס חיים יענקיל ציקאוועס איז משוגע געוואָרען, וועט איהר מוזען צוגבען, אז מיסטער ציקאוועס איז ניט דער איינציגער קאַנדידאַט און אי"ה מיט גאָטס הילף, ניט איינער נאָך וועט חס חלילה, ענדיגען מיט אזאַ מיאוס'ן סוף.

חיים יענקיל ציקאוועס איז ניט קיין איירישער גוי און ניט קיין דייטשער ערל, ער איז אַ אירישער געוועהנליכער אינטעלעגענט פון אונזער איסט סייד. די חולאת, פון וועלכע מיסטער ציקאוועס איז אזוי מיאוס קראַנק געוואָרען, איז אזאַ מין וואָרעם, וועלכער זיצט אונטער'ן האַרצען, לעבען מאַגען פון יעדער „איסט סיידער" און וועלכער איז בעקאַנט אין דער מעדיצין מיט דעם נאָמען „דהע סאַסיטע וואָרם"... אין רוסישען רופט זיך דאָס, די קהלשע „גליסטאַ". דיעזער סאַסייד טע וואָרעם זויגט און צופט און נודיעט, און צווינגט יעדען צו גריי-דען נייע סאַסייעטעס, איינשליסען זיך אין די סאַסייעטעס, וועלכע עקזיסטירען שוין און דענקען פון סאַסייעטעס און פּעראיינען, וועלכע קענען נאָך געגרינדעט ווערען. די חולאת בעשמעהט אין דעם, וואָס

זיי נארען זיך אליין אָפּ און מיינען, אז די רעוולטאָטען פון דער „סאָ-
סייטע וואָרם“ קרייניק וועלען זיין די ראָזינע: כבוד, פּאָפּולאַריטעט,
א שעהנער נאָמען, פעטע פּראַקטיקע, א פּאָליטישער דושאַב, א קהל-
שער ציימעס . . און נאָך פיעל אַזעלכע זאַכען.

אונזער מיסטער חיים יעקעל ציקאוועס איז געווען א מעמבער
פון די פּאָלגענדע חברות, פּעראיינען, לאָדזשען און סאָסייטעס,
וועלכע ערקלערען אַם בעסטען וואָסערע פּרינציפען און איבערצייגונג-
גען ער האָט נעבעך געהאַט, איידער ער איז נעבעך משונע געוואָרען
און וויפיעל אַרבייט און מיה זייערע פּערוואַמלונגען און מיטינגען האָ-
בען פון איהם געפּאָרערט, ואלו הן:

„פּערבאַנד פון ציוויליזאַציאָן און פּראָגרעס“.

„חברה לומדי משניות ועין יעקב“.

„פּעראייין פון בילרונג, פון וויסענשאַפט, פון קונסט, פון לי-
טעראַטור“.

„די מיסטעריעזע סאָסייטע פון קדחת, עין הרע אַבשפּרעכען
און איבערהויפט ספּיריטויזמוס“.

„למכ'ם בענעוואָלענט און פּילאַנטראָפּיקאַל סאָסייטע“

„דהע בייסיקעל ענד פינאַקעל קלאָב נומער 9“.

„די סימפּאָנישע געזעלשאַפט פון מוזיק און האַרמאָני“.

„עוג מלך הכשן'ס לאָדזש נומער 44“.

„סאָציאַליסטישער טורן פּעראייין נומער 17...“

„חובבי ציון וירושלים“.

„די פּריינדע פון דער קלאַסישער דראַמאַ“.

„דובנער תּהלים זאָגער“.

„פּריידענקער אטעאיסטען נומער 1“.

„די שטיצע דער רעליגיאָן“.

„די סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדאַ“.

„בית יעקב לבו ונלכה“ . . .

„מאָצארט'ס און בעטהאווענ'ס מוזיקאַליש-כאָראַלישער פּער-
אייין“.

„באַקונין-פּראָלעטאַרי-פּעדעראַציאָן“.

„די סמאָרגאַנער אַנשי גמילות חסדים“.

„די ברידערליכקייט פון רוסישע רעוואָלוציאָנערען“....
 „די גאָליציאַנער תלמוד תורה“...
 און נאָך אנדערע 77 לאָדזשען, סאָסייטעס און פעראיינען, וועל-
 כע מיר וועלען ניט אָנרופען מיט'ן נאָמען, ווייל מיר האָבען ניט קיין
 פּלאַץ...
 יעדען אַבענד איז מיסטער חיים יענקעל ציקאָוועס געווען פער-

נומען אויף די מיטינגען און פערזאָמלונגען. אזוי ווי אַ צומישטער
 איז ער אומגעלאָפּען פון איין האָל אין דעם צווייטען. אומעדום האָט
 ער געוואָלט נעהמען אַנטהייל אין די דעבאַטען, אומעדום זיך בעוויי-
 זען און פון זיך לאָזען הערען. כמעט זיין גאַנצען לעבען האָט ער אומ-
 געוואַנדערט אין אַ פּערצויבערטען קרייז פון אַמענדמענטס; פון
 פּאַינט אָף אַרדערס און פּוינט אָף אינפּאַרמיישאָן... ביסלעכווייז
 איז די ווירקליכע וועלט פּערשוואַונדען געוואָרען פון זיינע אויגען.
 אין מיט'ן טאָג אין קאַר אויפ'ן גאַס האָט ער אַפט אָנגעהויבען זעהן
 אַנשטאַט מענשען פּוינט אָף אַרדערס, וועלכע געהען אום און רעדען
 און קלאַפּען מיט די ציין און געהען געקליידעט ווי אמת'ע מענ-
 שען....

איצט איז חיים יענקעל ציקאָוועס אין האַספיטאַל. יעדען אויגענ-
 בליק גיט ער זיך אַ וואָרף ווי אַ פּערווירטער און שרייט: „זעהט,
 זעהט! דער פּוינט אָף אינפּאַרמיישאָן, אַ לאַנגער פּראַגעצייכען 13
 פוט לאַנג, אַ מאַדערנער דזשענטעלמען, וועלכער רוקט זיך צום פּרע-
 זידענט'ס טישער! און אַט קומט דער פּוינט אָף אַרדער, אַ דיקער
 נידריגער רוצח, וועלכער דריקט מיר מיין מוח... און די אַמענד-
 מענטס, אזוי ווי קליינע רוח'לעך שפּרינגען אין די אויגען... אוועק
 פון מיר! פּוינט אָף אַרדער! טשעפע זיך אָפּ פון מיר, דו צרה'דיגער
 פּוינט אָף אינפּאַרמיישאָן! לאָזט מיך! געוואַלד! קאַראָל! אַ מענד-
 מענטס — שמע ישראל...
 אוי, וועה איז מיר ציקאָוועס איז משוגע געוואָרען...
 —(0)—

א טשאריטי קנעפעל.

(א היסטארישע ערצעהלונג ווי אזוי א געשיקטער שנאָרער און אן אייזערנער דלפון ווערט ניד און גוט א גאנצער טשאַ-ריטע קנעפעל און קריגט ממתקים).

1.

זיין נאָמען איז פיליפ זאָוער. ער איז ניט קיין פערשפיצטער חכם; דאָך דארף מען איהם קיין פינגער אין מויל ניט לייגען. ער איז ניט שרעקליך געבילדעט; דאָך לעזט ער נור דעם דייטשען „מאָרגען זשורנאַל“ און „שפּריכעוועט“ דייטש; נור דייטש, כאַטש גיט איהם אַ קריינק! ער גלויבט אין גאָט און דאָך פון זיין גאנצע באַרד לאָזט ער זיך איבער נור צוויי שמאָלינקע פּאַסען; דאָס איבריגע ראַזירט ער אויס ביז'ן דעק. ער איז פרום ווי אַ צאַפּ און דאָך דאָ-ווענט ער אין אַ רעפּאַרמירטע שוהל; ער עסט ניט קיין חמץ אום פּסח, בשום אופן, און דאָך איז ער אַן אויפגעקלערטער. ער איז ניט לאַנג אין ניו יאָרק, און דאָך האַסט ער יעדען גרינהאַרן. ער קען נאָך ניט אין ענגליש אַ קאַץ אַן עק פּערבונדען און האָט שוין שעהנע עט-ליכע טויזענד דאָלאַר. ער לייגט ניט אריין קיין פינגער אין קאַלטע וואַסער, און דאָך פּערדיענט ער געלד אויפ'ן פּוד; ער אַרבייט ניט און איז געזונד ווי אַ מויער. קיינער ווייס ניט ווער ער איז, וואָס ער איז, פון וואַנען ער איז — און דאָך איז ער שוין בעקאַנט מיט דער גאַנצער „טשאַריטעבעלנע“ אַריסטאָקראַטיע „שייקט הענדס“ מיט מיסטער סאַלאַמאָן און קיצעלט אונטערן אָרעם מיסטער רייכאָוו... וואָס'זשע מיינט איהר — ער איז אפּשר אַ מכשף, אָדער אַ בעל שם,

אַדער אַ מומחה, אָדער אַ בעל מופת? חס וחלילה! ער איז אַ געוועהנ־ליכער בשר ודם; ער עסט און טרינקט ווי אלע מענשען און אז ער שלאָפט שבת נאַכ'ן קוגעל, פייפט ביי איהם אין נאָזל־עכעל גלייך ווי ביי יעדער אידען. נור וואָס־זשע דען? אַט דאָס וויל איך דאָך אייך טאַקע דערציילען.

2.

איהר ווייסט פאַר וואָס ער מאַכט חוזק פון די רוסישע אידען און קוקט אויף זיי ווי אַן אַלטער קאָטער אויף קליינע בלינדע קעצעל־לעך? ערשטענס דערפאַר, ווייל ער איז אַ גאַליציאַנער איד און קען ניט גאָטס פערדאמטע רוסישע שרעקליכע, באַרבאַרישע, קאַצאַפישע שוויין־שפראַכע! אַ קלייניקייט, ער שפּריכט נור ריין קוגעל דייטש גלייך מיט אלע אידישע שוואַבען און קאַלכאַס־פאַבריקאַנטען. צוויי־טענס, ווייל ער גאָלט און שערט די רוסישע אידלעך אָהן אַ ראַזיר מעסער און אָהן אַ שעהר, נור מיט פילאַנטראָפּי, נור מיט טשאַר־טיעס. . . ווארום וועמען נאָך איז אזוי לייכט צו נאַררען און פיהרען ביי דער נאָז, ווי דעם רוסישען אידעלעך? . . .

ער איז געקומען קיין ניו יאָרק אין איינעם מיט די רוסישע איד־לעך. אין איינעם מיט זיי האָט ער געגעסען מכות מיט הערינג אויפ'ן שיף און האָט געקראָגען סטיסאַקעס פון די מאַטראָזען. דער חלוק איז נור דאָס, וואָס דער רוסישער איד גאָלט אָב זיין באַרד שוין אין אַמע־ריקאַ, און ער האָט זיך „מגלח“ געווען נאָך אין האַמבורג, און אין ל־ווערפּול איז ער שוין געוואָרען פון שמריה זויערטייג — הער פיליפ זאווער. . . נור ניט אין דעם אליין איז געווען זיין קראַפט. נאָך אין בערלין, וואו ער האָט געשנאָרעט און איז געקראָכען גאַנצע חרשים־ווייז, האָט איהם איינער פון די „אַנשי קאָמיטע“ געשיינקט אַ ביסעל אַ צונערטראָגענעם שוואַרצען קאָסטיום און אַ צילינדער הוט. . . אַט זאָ לייענט דער הונד בעגראָבען! די דייטשעשע „שפּראַכע“, דער שוואַרצער אַנצוג און דער אונגעהייער גרויסער צילינדער הוט האָבען איהם געמאַכט פאַר אַ לייט. . . וואָס ער איז געווען אין זיין הייליגען פאַטערלאַנד — ווייס איך ניט. אייניגע זאָגען, ער איז געווען אַ משרת אין אַ אידישער אַכסניאַ, אַנדערע זאָגען — ער איז געווען אַ קעל־נער אין אַ דייטשישע ביער־האַלע, דריטע זאָגען אז ער האָט אין אַן

אפאָטהעקע... געפּוצט די שטיוועל און גערייניגט דעם פּלאַך...
 ער אליין אָבער דערציילט, אז זיין זיידע איז געווען אַ ראַבינער, זיין
 פאָטער אַ באַנקיר, און ער אליין אַן אַפּאָטהייקער... מיט אזא יחוס
 איז שוין ניט שווער אין ניו יאָרק צו מאַכען אַ לעבען.

קוים האָט ער נור דערזעהען פון שיה די אויסגעשטרעקטע האַנד
 פון דער „סטעטשו אָף ליבערטי“ איז ער שוין אַריינגעקומען אין זיין
 שוואַרצען קאָסטיום, האָט בעקרוינט דעם קאָפּ מיט'ן סטאָוו פייפּ
 און בעזאָטעלט דעם נאָז מיט אַ פּאַך „פינצנע“, וועלכע ער האָט
 געקויפט אין דייטשלאַנד פאַר 5 פעניג. ער האָט זיך געשטעלט בע-
 זונדער און האָט געקוקט אויף די רוסישע אידען מיט אזא צאָרן און
 גאָה, מיט וועלכע אַ האָן קוקט אין בני אדם אַריין... דערמיט האָט
 ער באַלד פּערדיענט כבוד און רעספעקט... מיט רעספעקט האָט
 מען איהם דורכגעלאָזט דורך די גראַטעס פון „קאָסטער גאַרדען“,
 מיט רעספעקט האָט דער עקספּרעסמאַן גענומען זיין קלייניקען טשע-
 מאָדאַנטשיקעל, מיט רעספעקט האָט אויפגענומען דער קאָמיסיאָנער
 פון אַן עמיגראַנטען הויז... .

הערר פּיליפּ זאָוער האָט זיך אויסגעצוואָנגען, האָט צוגעגלעט
 זיין פּליעך (איהר דארפּט וויסען, אז אַ פּליעך איז אויך אַ סימן גדלות),
 האָט פּערדרעהט די וואַנסיעס, האָט אויסגעפּוצט די שטיוועל, אויס-
 געווישט די גלזעלעך פון די פּיענצנע, אַרומגעלעקט מיט'ן צונג דעם
 צילינדער, כדי ער זאָל זיין גלאַטער, און איז באַלד אַוועק אויף דער
 אַכטע סטריט... דאָ זיינען די רוסישע געשטאַנען אויפ'ן רעגען אין
 דרויסען, דער פּאָליסמאַן האָט זיי געשטורכעט, דער דזשעניטאָר
 האָט זיי גענעבען פעטש, די מענעדזשערס האָבען זיך געקרימט און
 געשפּיגען, די סופּעראַינטענדענטען האָבען אויף זיי געטאָפּעט מיט
 די פיס און געשריען. הערר פּיליפּ זאָוער אָבער איז באַלד אַריין אין
 קדשי קדשים אַריין. דער צילינדער האָט איהם אויפגעהויבען ביז
 דעם סופּעראַינטענדענטס נאָז, די דייטשע „שפּראַכע“ האָט איהם גע-
 מאַכט פאַר אַ גאַנצען „יא טעבע דאַם“... אזוי ווי אַרבעס פון אַר-
 בעל האָבען זיך באַלד אָנגעהויבען שיטען: ביטע! נעהמען זי פּלאַץ!...
 אַ! עס פּרייט מיך זעהר!... מיין הערר! מיט פּערגניגען!... וואָס
 מעגליך!... ווי שמעקט איהנען מיינע סיגאַרע? ... דאַרף איך
 אייך דערצעהלען, אז דעם הערר פּיליפּ זאָוער האָט די סיגאַרע גע-

שמעקט גוט און אז ער האָט גענומען פלאץ מיט פערנגיגען ... און,
אז „וואָס מעגליך“ האָט איהם געפרייט? ...

3.

די אַכטע סטריט האָט גענומען אונזער הערר פיליפ זאוער און
האָט איהם געמאכט פאַר אַ „טשאַריטע קנעפעל“ ... ויאמרו — האָר
בען געזאָגט די בעלי טובות פון דער אַכטע סטריט צו איהם: זי זינד
איין פאַלקאָם אַנשטענדיגער מענש ... זי וויסען ווי די אבשייליכע
רוסישע אידען ערנידריגען אונז ... דאַרום מוז אייער פפליכט זיין
אַלע עמיגראַנטען ערקלעהרען, זיי זאָלען פון ניו יאָרק פאַרט פאַהר
רען! ... דאַפיר קריגט איהר 30 דאָלאַר אַ וואָך ... עס איז וועהניג...
אַבער זי וויסען אונזער געלד איז טשאַריטע געלד ... און מיר האַבען
קינע דעכט פיעל צו פערשפּענרען ... מיט דער צייט! ... —
— וואָס קען מען מאַכען! צו הויז העטע איד מיר ניט ערלויבט
צו האַנדלען מיט זאָלכע נידעריגע געשעפּע ... אַבער היער ... איד
בין צופריערען ...

און הערר זאוער האָט גענומען 30 דאָלאַר און אַ הויז דעם
5 דאָלאַר אויף „קאַר פער“ און האָט געטנה'ט מיט די עמיגראַנטען
זיי זאָלען פאַרען נאָך וועסט, נאָך איסט, נאָך סאוטה ... ער איז
שטענדיג געגאַנגען אין זיין צילינדער — האַבען איהם די „בעלי
טשאַריטעס“ גערעכענט פיר דעם עהרליכסטען מענשען ... אין אַ
קורצע צייט אַרום האָט איהם דער גרעסטער סופּעראַינטענדענט גע-
זאָגט: מיסטער זאור! זי זינד זעהר אַ פּעהיגער אונד זעהר אַ נוצ-
ליכער מענש פיר אונז ... איהר קריגט פאַן הייטע 50 דאָלאַר פער
וואָך, נור, פערצייהען זי איהרע פפליכטע ווערדען אויף גרעסער זיין ...
איהר ווירד מוסען אין איהרע טאַשע איין פאַר הונדערט דאָלאַר
פון אונזער טשאַריטע געלד האַבען אונד יעדען עמיגראַנט איין קליי-
נע סוממאַ ביז פינף דאָלאַר געבען ... נור, זאָלען זיי זיך פאַרט פאַר-
קען! ... הערר זאור איז געווען זעהר אַ פּעהיגער יונג — די עמיגראַנט
טען האַבען זיך פאַרט געפאַקט — לְכָל הפּחות אזוי האָט ער געזאָגט
— און די טשאַריטע געלד פלעגט פערשוואַונדען ווערען, ווי שנעע
ווערט פערשוואַונדען, אז די זונן הויבט אָן באַקען ...

אין א קורצע צייט ארום האָט איהם דער גרעסטער סופראיני טענדענט געזאָגט: הערר זאור, איך בין צופריעדען! ... זי זינד אין פעהיגער און זעהר א נוצליכער מאן פיר אונז און פיר אונזערע אונז גליקליכע רוסישע ברידער... פון הייטע ווערדעט איהר 75 דאָ-לאָר פער וויק בעקאָמען; אבער, ענטשולדיגען זי, איהר ווערדעט מוסען נאָך מעהר, נאָך מעהר אַרבייטען... זעהען זי, פיעלע אַרימע, וועלכע האָבען שוין היער איין וואָהנונג ביטען אום הילפע... איי ניגע זאָגען זי זינד קראַנק, צווייטע זאָגען זי האָבען מאַנגעל אין געלד... זי ווערדען איינע געוויסע סומע געלד האָבען אונד יעדען בעזוכען אונד נאָך איהרע מיינונג בעפרידיגען... — מיסטער פיליפ זאור איז א פעהיגער יונג — די געוויסע סומע האָט ער גענומען, די קראַנקע אונד די אַרימע בעזוכט... און ווייטער... ווייטער פערשטעהט איהר שוין אַליין... מיסטער זאור איז דאָך ניט קיין רוסישער יאָרד — ער פערשטעהט דאָך, דאָס ביזנעס איז ביזנעס... ער האָט אימפּאָרטירט אויס גאַליציען זיינע צוויי ברידער, צוויי גליעדער-שוועסטערקינדער, צוויי פעטערס, צוויי מוהמעס, א שטיף פאָטער... און אַלע זיינע זיי געוואָרען אויפזעהער, אויפקוקער, משגיחים, אָפּפּיסערס פון דער אַכטער סטריטיגער טשאַריטע... .

אין א קורצע צייט ארום איז שוין מיסטער זאור אַליין געקומען צום גרויסען סופעראינטענדענט און האָט אָפּען געזאָגט: איך פער-שטעה יעצט גאַנץ גוט מיט וואָס מע עסט מיט וואָס מען... איהר זייט אַ ביזנעס מען, איך בין אַ ביזנעס מען... נאָך וואָס זאָל אַנקומען דער ריות וויים וועמען? ... הערט! איך וועל רענטען אַ גרויסען הויז... רענט וועט איהר צאָהלען... איך וועל קויפען מאַטראַצען און בעטען — געלד וועט איהר צאָהלען... איך וועל זיי געבען עסען קריינק — און געלד וועט איהר צאָהלען... איך מיט מיינע קרובים וועלען פערנעהמען אַלע פאַרלאָר רומס און די עמיגראַנט טען וועלען ליגען אין בייסמענט — און געלד וועט איהר צאָהלען, — איך וועל אַכטונג געבען אַז די וואָס האָבען טיפּוס זאָלען גוט קרענקען און געלד וועט איהר צאָהלען, און אַחוץ דעם וועל איך אייך צושטעלען ביַס און געלד וועט איהר צאָהלען... .

הערר פיליפ זאור האָט גערענטעט — און האָט גענומען דאָללאַרס האָט געקויפט מכות און האָט גענומען דאָללאַרס, האָט געגעבען עסען

א קריינק און האָט גענומען דאָלאַרס, האָט די געזונטע קראַנק גע-
 מאַכט — און האָט גענומען דאָלאַרס, האָט די קראַנקע אויף דעם
 חשבון פון דער אַכטער סטריט עקספּאָרטירט אויף יענער וועלט און
 האָט גענומען דאָלאַרס און דאָלאַרס... צו לעצט האָט ער געזאָגט,
 אז פון די קראַנקע האָט ער זיך אַליין אָנגענומען טיפּוס און פאַר דער
 טובה האָט מען איהם בעזונדער געגעבען א גאַנץ גראַבע פּוּיטיקע...
 היינט טראָגט מיסטער פּיליפּ שוין ניט יענעם ראָק וואָס ער האָט
 אויסגעשנאָרעט אין בערלין און ניט יענעם הוט און ניט יענע
 „פּיענצע“... ניין!... ער איז איינער פון די ערשטע פּראַנטען,
 טראָגט גילדערנע פּיענצע, א שטעקען מיט א גילדערנע הענטעל,
 דיאַמאַנטענע זאַפּינקעס, דיאַמאַנטענע רינגען... און האָט א שעהנע
 פּאָר טויזענד דאָלאַר אין באַנק...
 שטעלט זיך פאַר וואָס פאַר א גילדערנע זאָך טשאַריטי איז, אז
 אזא קליינער טשאַריטע קנעפעל מאַכט אַזעלכע גילדערנע געשעפטען...
 אוי! הלואי אויף אלע גוטע אידען געזאָגט געוואָרען... אמן סלה!

די אַבלאָווע

(אויס דעם אידישען לעבען אין רוסלאַנד.)

עס איז געווען א שעהנע און פיינע נאכט, איינע פון די נעכט, וועלכע זיינען גוט בעקאנט יעדען, ווער עס האט נור אַמאָל געלעבט אין זיד־רוסלאַנד. די גאַנצע שטאָרט קיעוו האט שוין געשלאָפֿען מיט א טיעפען און רוהיגען שלאָף. די הייווער זיינען געווען בעדעקט מיט א דונקעלען שאַטען־מאַנטעל פון אַלטע און שעהנע בוימער, און נור דער קלאָרער טייך, דער גרויסער דניעפער, איז געווען פֿרעכטיג אילומינירט פון דער לבנה מיט די שעהנע לייכטענדע שטערען. שטיל האבען געפליסטערט די וועלען פון טייך, לאַנגזאַם האבען גע־שוואומען אין רקיע השמים די לבנה מיט איהרע בליצענדע קינדער־לעך — אַלעס אין דער נאַטור איז געווען רוהיג און שטיל.

און ווער וואָלט גענלויבט, אז אין די זעלבע מינוטען זיינען דאָ מענשען וואס האבען ניט קיין רוה, קיין פֿריעדען? יא! אַלע רוהען יעצט נאָך זייער ארבייט און מיה, נור פיעלע אידעלעך אויפ'ן פּאָדאָל, אין דער אירישער גהעטאָ, שלאָפֿען נאָך ניט און האבען קיין רוה. אַלעס איז יעצט, אין די שפעטע שטונדען פון דער נאכט, פֿערגעסען; אַלעס שלאָפֿט, נור די שנאה צום אידען שלאָפֿט ניט; נור דאס, אז מען קען דעם אידען דריקען און פייניגען צו יעדע צייט און אין יעדער שעה — דאס פֿערגעסט מען ניט!

טס! וועמעס איילענדע טריט הערען זיך יעצט אין אזא שפֿע־טער צייט? וועמעס קופערנע קנעפלעך זיינען בעלויכטען מיט די בלאַסע שטראַהלען פון דער לבנה? וועמעס שווערדען קלאַפֿען אָן די שטיינער פון די גאַסען? אידעלע שאַ! דער פּאַטרוֹל קומט... ווער פֿערשוואונדען! בעהאַלט זיך! גרייט אָן די לעצטע גראָשען צו געבען באַקשיש (חאַבאַר), גרייט אָן דייע בלאַסע באַקען צו ליי־

זען אייזערנע פּאָנישע פעטש, גרייט אָן דיינע פּיס צו געהן „פּאָד-
עטאַפּו“ צוזאַמען מיט מערדער און פּערברעכער, נור דערפאַר ווייל
דו ביסט אַ איד און ווילסט אויך לעבען און עסען... שאַ! די קור
פּערנע קנעפּלעך קומען צו נעהענטער און נעהענטער, זיי געהען רוהיג,
נור עס הערט זיך ווי זיי קלאַפען אָפּ מיט די פּיס: ראַז דוואַ! ראַז
דוואַ!

* * *

עס איז שוין האַלבע נאַכט, און אויף דעם פּאָדאַל ביי ר' משה
לעווין אין שטוב ברענט נאָך די קעראַסין לאָמפּ. דאָ שלאָפּט מען
נאָך ניט; ווייטאַגען און יסורים טרייבען אוועק פון דאַנען דעם
שלאָף... אין די צוויי איינגע און קליינע צימערלעך פון ר' משה'ס
קוואַרטיר הערען זיך אָפּט שטילע רייד און טיעפע קרעכצען. געוויס
איז אין דער שטוב ניט אַלץ בשלום. ביי'ס טיש וואו עס ברענט די
קליינע קעראַסין לאָמפּ, זיצט ר' משה אַליין — ער איז בלאַס און
דערשראָקען; אַנקעגען איהם זיצט אַן אַלטער דיקער איד מיט אַ
פּערענדערטען געזיכט פון שמערץ און קומער. שטיל רעדען זיי צוויי
שען זיך. אָפּט ווערען זיי פּלוצלונג אנשוויגען, ציהען אויס זייערע
קעפּ און הערען זיך צו. ווען זיי דערהערען אין דרויסען אַ פּייה אדער
אַ קלונג פון אַ גלעקעל, כאַפען זיי זיך אויף פון זייערע ערטער און
בלייבען שטעהן ווי פּערשטיינערטע; דאס בלוט ווערט זיי פּערקיהלמט,
דאס האַרץ הערט אויף צו קלאַפען.

וואס האבען די צוויי אידעלעך געמאָן, וואס פאר א פּערברע-
כען האבען זיי בעגאנגען, וואס זיי האבען אזוי מורא? האבען זיי ווע-
מען עס איז גע'הרג'ט, אדער בע'גנב'עט, אדער איז ביי זיי דאָ אַ
פּאַבריק פון פּאַלשע אַסיגנאַציעס? ניין! דאָ זיצען שטילע, אָרענט-
ליכע לייט; זייער גאַנצער פּערברעכען בעשטעהט אין דעם, וואס זיי
זיינען אידען און, וואס זיי האבען דאס גליק און די עהרע צו זיין
אונטער דעם „שוץ“ פון דעם רוסישען געזעץ. א איד איז מחויב צו
ציטערן אין רוסלאַנד. אין דער הייליגער שטאָדט קיעוו, וואו עס איז
דאָ אזוי פּיעל טעמפלען צו לויבען דעם גאָט, וועלכער האט געזאָגט
„ווער עס ליעבט ניט דעם נעכסטען, דער איז א בעטריגער“, אין
קיעוו וואו די רוסען האבען זיך געטויפט אין דעם וואַסער פון דניע-

פער און האבען אָנגענומען די אידישע לעהרע, אז עס איז נור דאָ איין מצוה: ואהבת לרעך כמוך — אין דיזער הייליגער שטאָרט דאָרף אַ איד ניט נור ציטערען, נור אויך קריינקען פון יסורים און שאַנדע, פון די גרויזאָמקייט פון די ליעבענדע קריסטען און פון די גראָבקייט פון איהרע בעאַמטע.

יא! מען דארף זאָגען דעם אמת: ר' משה לעווין האט קיין רעכט ניט צו וואָהנען אין קיעוו. ער איז קיין בעל-מלאכה און קיין רייכער קויפמאַן — ער איז אַן אָרעמאַן. נור וואס זאָל מען טאָן ווען אַן אָרעמאַן וויל אויך עסען און האט די העזה קינדער צו האבען, אַז אַן אָרעמאַן וויל אויך ניט, אַז זיינע קינדער זאָלען שטאַרבען פון הונגער און קעלט? אין די קליינע, פינסטערע און שמוציגע שטעט-טעלע, וואו ר' משה לעווין האט פריהער געוואָהנט, האט ער ניט געהאט מיט וואס זיך מפרנס צו זיין, וואס האט ער געזאָלט טאָן? בעזעצען זיך אין א דאָרף טאָר ער ניט, איבערציהען זיך אין טיף רוסלאַנד האט ער קיין רעכט, זיין א גולן קען ער ניט. האט ער גע-טאָן וואס אַלע אנדרעע אָרימע אידען זיינען געצוואונגען צו טאָן: געבען כאַבאַר און ציטערען, ארום-געהן דעם זאַקאָן און זיין א קבצן, האָרעווען און ניט דענקען וואס מאָרגען וועט זיין... — שש! האט פּלוצלונג א געשריי געטאָן ר' משה און איז געוואָרען ווייס ווי קאַלף, מען געהט! איך הער טריט! איך הער א גערויש!

ער האט גיך פערלאָשען דעם לאָמפ און זיי זיינען ביידע געבליבן בען זיצען, ווי פערשטאַרבענע. אסת'קע האט געהערט, ווי איהר ברודער האט א געשריי געטאָן: „מען געהט!“ און דאס בלוט איז ביי איהר פערקיהלט געוואָרען. זי האט געוואָלט זיך אויפהויבען און זעצען זיך אויפ'ן בעט, נור די כוחות האבען איהר פערלאָזען, און זי איז געבליבען ליגען אין אַנמאַכט. אין דער אייגענער מינוט האט איר מיצער מיט גרויס כח א שלעפ געטאָן דעם גלעקעל פון דער טהיר... — אוי! מען קלינגט... האט ר' משה אויסגערופען מיט א יאָ-מער-קול און האט פערבראַכען מיט די הענד.

און דער גלעקעל האט ניט אויפגעהערט צו קלינגען... און א חוץ דעם האבען די פאָליציסטען אָנגעהויבען שטאַרק צו פייפען מיט זייערע פייפלעך.

אוי, וועה איז מיר געשעהען! — האָט אויסגעקרקעכט דער אַלטער פּאָטער מיט אַ ציטערענדע שטימע. אַלע קינדער האָבען זיך אויפגעכאַפט פון שלאָף זעהר דערשראָקען.

— מיר האָבען מורא! האָבען אָנגעפאַנגען צו וויינען די קלענע-רע קינדער, וואו איז דער לאָמפּ? מיר ווילען ניט בלייבען אין דער פינסטער!

— עי זשיד! מאַך אויף די טהיר! האָט אַ געשריי געטאָן פון דרויסען דער עלטסטער מיט כעס.

— וועה איז מיר, וואָס זאָל איך מיט אייך טאָן? האָט געיאָ-מערט ר' משה ארומלויפענדיג פון איין צימער אין אַנדערען ווי אַ צודולטער.

מיר זיינען פּערלאָרען! האָט געזאָגט מיט אַ געוויין ר' משה'ס פרוי.

— ווייסט דו וואָס? האָט זיך פּלוצלונג אָפּגערופען דער אַלטער לעוויין, בעהאַלט מיך אין דעם קליידער שקאַף.

— אַ טאַקי, דו ביזט גערעכט! האָט געענטפּערט מיט פּרייד ר' משה, נו, און וואָס טהוט מען מיט אַסתר'קען? וואו קען מען איהר בעהאַלטען?

— אַסתר'קען, האָט זיך אָבגערופען ר' משה'ס פרוי, וועלען מיר בעהאַלטען אין בעט אונטער די קישענס.

— עי זשיד! האָט ווידער אויסגעשריען אַ קול פון דרויסען, לאַנג וועל איך נאָך דאַרפען ווארטען אויף דיר?

— באַלד! באַלד! האָט געענטפּערט ר' משה. מאַכט עס געד-שווינד קינדער! לעגט זיך אויף אייערע ערטער און בלייבט שטייל. ווער עס וועט זיך ריהרען פון אָרט, וועל איך דער'הרג'נען.

אין איין מינוט איז אין שטוב ווידער געוואָרען שטייל. דער לאָמפּ האָט געברענט אויפ'ן טיש. דער אַלטער לעוויין און די קראַנקע אַסתר'קע זיינען פּערשוואונדען געוואָרען. די דערשראָקענע קינדער האָבען זיך איבער געדעקט איבער'ן קאָפּ און האָבען אפילו מורא גע-האַט צו אטהעמען. ר' משה איז אַוועק געגאַנגען אויפמאַכען די טהיר.

* * *

ר' משה לעוויין איז געקומען מיט זיין פּאַמיליע קיין קיעוו.

ער האָט זיך גערונגען אויפ'ן פּאָדאָל אַ קליינע און וואָלוועלע דירה'לע און האָט אָנגעפּאָנגען פּיעל צו האָרעווען, וועניג צו פּערדיענען און צו געבען פּיעל האַבאר די פּריסטאָוס, קוואַרטאַלעס, נאָראָדאָוואָ-יעס און אַלע היישריקען פּון דער פּאָליציי, און צו האָבען דערביי זעהר וועניג רוה און זיכערהייט.

ר' משה לעווין, דער פּיינער העברעער און תּלמודיסט, דער משכיל און קלוגער מאַן, איז פּשוט געוואָרען אַ „זשיד מאַשקאַ“, וועלכער האָט געדאַרפט נייגען דעם קאַפּ פאַר יעדען שיכור'ן פּרייז, אַראָפּגעהמען די היטעל און בוקען זיך צו יעדען פּאָליצייסקען און געבען שוהר יעדען, ווער עס וועט אויף איהם שרייען — און ווער האָט ניט דאָס רעכט צו שרייען אויף דעם זשיד מאַשקאַ? נור, ווי זאָגט מען, דער מענש איז שטאַרקער פּון אייזען — דאָס איז וואָהר; ער איד אָבער איז נאָך פּיעל שטאַרקער ווי גלאַט אַ מענש. דאָס וואָס אַ איד קען איבערטראָגען, קען ניט איבערטראָגען קיין מענש אין דער וועלט; מיט וואָס אַ איד קען זיין צופריעדען, קען זיך ניט בענגיר גענען קיין בעשעפּנים אין דער גאַנצער נאַטור.

ר' משה לעווין איז געוואָהנט געוואָרען מיט זיין לאַגע און איז געווען צופריעדען די פּאָליציי האָט גענומען ביי איהם מאַנאַטליכע געהאַלט און ער האָט זיך אליין גערעכענט פיר איינעם פּון די גליק-ליכסטע. אזוי זיינען פּערבייגענאָנגען עטליכע יאָהר.

נור זייט צוויי טאָג האָט ר' משה ווידער אָנגעהויבען צו ציטערען די לעצטע צוויי נעכט שלאָפּט ער ניט, ער זיצט און וואַכט פּון מינוט צו מינוט. זיין האַרץ פּיהלט און זאָגט איהם, אז עס דאַרף ביי איהם עטוואָס שרעקליכעס געשעהען. די אורזאַכע פּון זיין שרעק איז וואָס פּאַריגעסטערען איז צו איהם געקומען פּון פּוילען זיין אַלטער פּאָטער מיט אַ שוועסטער, אַ מיידעל פּון אַ יאָהר 17. ניט צו גאַסט זיינען זיי געקומען און ניט צו בעזעצען זיך אין די הייליגע שטאַרט קיעוו — אַהער האָט זיי געבראַכט אַ נייער אונגליק: ר' משה'ס שוועסטער, די שעהנע און פּיינע אַסתר'קע, איז פּלוּצלונג געוואָרען געפּעהרליך קראַנק אויף די אויגען. זי האָט געהאַט אַ פּאָך שעהנע, לייכטערע, שוואַרצע אויגען און האָט פּלוּצלונג אויפּגעהערט צו זעהן. דער אַלטער פּאָטער האָט געמוזט ברענגען זיין אונגליקליכעס און געליעבטעס קינד צו אַ בעריהמטען פּראָפעסאָר. ער האָט גע-

האָפט און פּיעלע דאָקטוירים האָבען איהם פּערוזיכערט, אז מען קען זי נאָך אויסקורירען. יא, דער פּראָפּעסאָר האָט שוין נעכטען אויך געזאָגט, אויב אסתר'קע וועט פּערבלייבען אין קיעוו אויף צוויי וואָכען, וועט זי זיין ווידער געזונד.

אָבער וואָס וועט זאָגען די פּאָליציי? די לעצטע צייט איז אויפ'ן פּאָדאָל יעדע נאָכט אָבלאָועס — מען רינגעלט אַרום מיט זעלנער און פּאָליצייסטען יעדע הויז, וואו עס וואָהנען אידען, מען זוכט אין יעדע ווינקעלע, מען כאַפט דעם אידען ווי אַ שעפּס און מען פיהרט איהם אין געפּענגניס, ווי צום שלאַכט. מיט וואָס איז ר' משה בעסער ווי אַנדערע אידען?

* * *

דער זייגער שלאָגט איינס, ווייט ערגעץ האָט דער האָהן, דער שומר פון דער נאָכט, אויסגעשריען הויך, אז עס איז שוין פּערביי געגאַנגען די צווייטע אשמורה, און עס איז ווייטער געוואָרען שטיל. ר' משה לעווין זיצט אַלץ ביי'ם טיש פּערזאָרגט און פּערטראַכט: זיין אַלטער פּאָטער האַלט אָפּען דעם תּהלים און לייענט זיינע אויגען זיינען פול מיט טרערען, ער זיפּצט און זאָגט, „אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי“... „אלהי, אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי“...

אין צימער, וואו ר' משה מיט זיין פּאָטער זיצען, שלאָפּען אויף דער ערד, צוגעדעקט מיט אַלטע קליידער, פיער קליינע קינדער; אין אַנדערען דונקעלען צימער שלאָפּט ר' משה'ס ווייב מיט דער קראַני קער אסתר'קע. די קינדער זיינען גליקליך, זיי ווייסען ניט וואָס הייסט רעכט, וואָס הייסט אונרעכט, און שלאָפּען רוהיג... זיי ווייסען ניט, אז עס זיינען דאָ קינדער, וואָס שלאָפּען אין גראַמע, ליכטיגע צימערס, וואָהין קיין פּרעמדער מענש האָט ניט דאָס רעכט אריינצוגעהן, אין שעהנע בעטעלעך און וואַרעם צוגעדעקט. די אַרימע קינדער קענען אַלץ איבערטראָגען, און זיי שלאָפּען געשמאַק. זייער מוטער איז מיעד און שלאָפּט מיט אן אונרוהיגען שלאָף. ווי אַ קינד ניט אַ געשריי פון שלאָף — הויבט זי זיך שוין אָן צו קערען און זאָגט פון שלאָף: „גאָט איז מיט דיר, מיין קינד!“ אסתר'קע שלאָפּט ניט זי ליגט מיט אָפּענע אויגען און זעהט גאָר ניט. די גאַנצע וועלט איז פאַר

איהר גלייך שווער, נור זי קרעכצט שטיף, שטיף, דער פאָטער און דער ברודער זאָלען ניט הערען.

ביידע צימערען ביי רב משה'ן אין הויז זיינען פול מיט פאָר-ליציסטען. אייניגע שטעהען ביי'ם טהיר בעוואָפּענט פון קאָפּ ביז די פיס; אייניגע זוכען אונטער'ן טיש, די אנדערע קריכען אונטער'ן בעט, אויף וועלכע עס ליגט ר' משה'ס ווייב מיט איהר קליין קינד. — וואָס איז דאָ ביי דיר אויף דער ערד? האָט געפרעגט דער עלטסטער און האָט אַ שטאַרקען שטויס געטאָן די קינדער מיט'ן פּוּס.

— דאָס זיינען מיינע קינדער.

— דעק זיי אויף! אפשר ליגט דאָרט בעהאַלטען נאָך אַ זשיד.

— די קינדער האָבען זיך נאָך מעהר דערשראָקען און האָבען אנגעהויבען צו וויינען ניט מיט זייער קול.

— שאַ! האָט אויף זיי אַ געשריי געטאָן דער עלטסטער, אויב איהר וועט ניט אויפהערען, וועל איך אייך הייסען אריינוואַרפען אין טייך.

די דערשראָקענע קינדער האָבען זיך אַ וואָרף געטאָן צו זייער מוטער מיט אַ שרעקליכען געשריי: „מאמע! מאמע!“ דאן איז צוגעגאנגען צום בעט דער עלטסטער און האָט אָהן אַ שום בושא אַראָפּגעשלעפט פון ר' משה'ס ווייב די קאָלדרע... — וואן איז דיין פאס? האָט געפרעגט מיט כעס דער עלט-טער.

ער האָט שוין פיעל מאָל געזעהן ר' משה'ס פאס און האָט שוין ניט איין מאָל גענומען ביי ר' משה'ן האַכאַר; נור ער האָט סתם געוואָלט פייניגען דעם „זשיד“. ר' משה האָט איהם דערלאָנגט זיין פאס און אליין האָט ער זיך אנידער געשטעלט פון דער ווייטען און האָט אַראָפּגענומען די היטעל פון קאָפּ מיט אַ בעטענדיגען בליק.

— א! דו האָסט אויך ניט קיין רעכט צו וואָהנען אין קיעוו, מאָרגען זאָלסט דו קומען צו מיר אין קאַנצעלאַריע, אויב דו ווילסט ניט איך זאָל דיך ארויסשיקען.

ר' משה האָט פערשטאַנען וואָס דאָס מיינט און האָט אַ ניג גע-טאָן מיט'ן קאָפּ.

קוים זיינען די שפּעטע געסט ארויסגעגאַנגען און ר' משה האָט

ווידער פערשפארט די טהיר, איז ארויס געקראַכען פון שאַפע דער אַלטער לעווין, ער איז געווען גאַנץ נאַם — אזוי פיעל שווייס האָט זיך פון איהם געגאַסען, זיינע הענד און פיס האָבען געציטערט — ער האָט ניט געקענט שטעהן. דאָך איז ער געווען גאַנץ פריילעך און האָט אַ געשריי געמאַן: „דאַנקען גאָט! איבערגעקומען!“...

— איבערגעקומען! דאַנקען גאָט! האָט געענטפערט ר' משה אפּשר וועט שוין יעצט אסת'ר'קע קענען פערבלייבען ביי מיר אויף צוויי וואָכען. אסת'ר'קע, קריך ארויס!

ר' משה'ס פרוי איז אַראָפּגעשפרונגען פון בעט און האָט אָנגע-הויבען אַראָפּ צו נעהמען די בעטגעוואַנט.

— אסת'ר'קע, האָט זי געזאָגט, וואָס שווייגסט דו? יעצט מענסט דו שוין רעדען. אונזערע מערדער זיינען שוין אוועקגעגאַנגען.

אַבער אסת'ר'קע האָט ניט געענטפערט קיין וואָרט און האָט זיך ניט קיין ריהר געמאַן.

— אסת'ר'קע, וואָס איז דיר? האָט געפרעגט ר' משה'ס ווייב אביסעל שוין דערשראָקען, וואָס שווייגסט דו?

קיין ענטפער...

— וועה איז מיר! האָט זי אַ געשריי געמאַן און האָט אַ כאַפּ געמאַן דאָס אונגליקליכע מיידעל פאַר אַ האַנד.

די הענד זיינען נאָך געווען גאַנץ וואַרעם.

דער אַלטער פּאָטער און ר' משה זיינען דאן אריינגעלאָפּען אין צימער און האָבען ביידע געפרעגט מיט אַמאָל, — וואָס איז דאָ?

— אוי, זעהט, וואָס איז דאָס געשעהען מיט אסת'ר'קען! האָט די פרוי געיאָמערט

— אסת'ר'קע, וואָס איז דיר? האָט אויסגערופּען דער אַלטער פּאָטער. שרעק אונז ניט, מיין קינד! עס איז שוין גענוג שרעק און יסורים. אסת'ר! אסת'ר!

אסת'ר'קע איז געלעגען שטייל ווי אַן אונטערנעהאַקטער בוים. איהרע פיס און הענד זיינען געווען אויסגעצויגען. די אויגען פער-מאַכט.

— מיין קינד! האָט ער אָנגעהויבען צו קלאָגען און וויינען. וועה איז מיר! מינטערט איהר אָפּ! ראַטעוועט איהר!...

דער אַלטער לעווין האָט אַ קוק געמאַן זיין טאַכטער אין געזיכט,

און זיין האַרץ האָט איהם באַלד אויסגעזאָגט דעם גאַנצען אמת:
 ער האָט דערפיהלט אז אַלעס איז שוין פּערלאָרען...
 — מיין קינד! האָט ער אָנגעהויבען צו קלאָגען און וויינען.
 ערוועק זיך און דערבאַרם זיך אויף דיין אַלטען פּאָטער! אסתּר!
 גיב איין בליק אויף דיין אַלטען פּאָטער! אסתּר גיב איין בליק אויף
 דיין אַלטען אונגליקליכען טאַטען, וועה איז מיר, ווי אַזוי וועל איך
 קומען אהר זאָגען און מיט וואָס טרייסטען? מיין קינד! מען האָט
 דיר גוט אויסגעקורירט אין דעם בעריהמטען קיעוו!...

אסתּר'קע האָט זיך ניט אויפגעכאַפט פון דעם געיאָמער, איהרע
 שוואַרצע שעהנע אויגען האָבען זיך שוין קיין מאָל ניט געעפּענט;
 זי איז אנשלאָפען געוואָרען אויף אייביג.
 אָ, אַרימער אַלטער פּאָטער! אָ, אַרעמער אונגליקליכער איד...
 ער קלאָגט און יאָמערט דער אַרעמער איד אויפ'ן פּאָדאָל, און די
 לבנה מיט די שטערען האָבען זיך אַזוי ווי אַבגעשטעלט אין מיטען
 הימעל, און די קלאָרע וועלען פון דעם דניעפּער זיינען געבליבען שטיל
 שיש! די ריינע אונשוילדיגע אסתּר'קע שלאָפט מיט אן אייביגען
 שלאָף...

די הערדען פון עללים איילאנד.

די צייט פון העלדען, גבורים אנשי חיל איז שוין לאַנג פאַראי-
בער געגאַנגען. ניט נור ביי די אידען, אפילו ביי די יונגערע פעלקער
זיינען שוין ניטאָ אזעלכע מוטהיגע און שטאַרקע מענשען, וועלכע זאָ-
לען קענען צורייסען אַ לייב ווי שמשון הגבור, אָדער ארויסגעהן קע-
גען גלית הפלשתי, ווי דוד המלך. עס איז דערפאר, ווייל די מענשען
פערלירען יעצט די קראַפט פון זייערע מוסקולען אין שווערען קאַמפּף
פאר'ן לעבען, און פערשווענדען די ענערגי פון זייערע נערווען אין
שווערען קאַמפּף מיט דער רומהייט און אונרויסענהייט. דאָך זיינען
נאָך ניט אַלע העלדען אויסגעשטאַרבען און אפילו צווישען אונזערע
פערשראַקענע און אָבגעשוואַכטע אידעלעך געפינען זיך גבורים, וועל-
כע וואָלטען געוויס געמאַכט אַ רעש אין אַמאָליגע יאָהרען. . . פון דעם
העלדענטהאַט פון אייניגע רוסישע אידען, וועלכע זיינען פון רוסי-
לאַנד פערוואָגעלט געוואָרען אין עלים איילענד, דעם עמיגראַנטען אינ-
זעל, פון אונזער ניו יאָרקער קאראַנטין, וועל איך איך דאָ דער-
צעהלען. היינטיגע צייטען זיינען די צייטונגען אונזערע דברי הימים,
אונזערע היסטאָרישע אַנאָלען.

1.

שמואל בעזיק.

שמואל בעזיק איז געבאָרען געוואָרען אין אַ קליין שטעטעל
אין קאָוונער גובערניע. אזוי ווי אַלע אידישע אינגלעך איז ער געגאַנגען
אין חדר, האָט געלערענט חומש מיט רש"י, האָט זעהר וועניג פער-

שטאנען, וואָס וויל פון איהם די שווערע סדרה, „ואלה המשפטים“, האָט זעהר פריה אָנגעהויבען צו זאָרגען וואו נעהמט מען א שטיקעל ברויט, האָט חתונה געהאַט צו אַכטצעהן יאָהר און ווען ער איז געווען אַלט איין און צוואַנציג האָט מען איהם צוגענומען פאַר אַ סאָלדאַט צוזאַמען מיט נאָך פיעל יונגע לייט האָט ער געוויינט, ווען ער האָט געמוזט פערלאָזען זיין היים, האָט געליטען קעלט און הונגער, איז געגאַנגען הונדערטער ווערסט צו פּוּס אין בלאָטע און שנעע, ביז ער איז געקומען אין זיין פּאַלק. וויל ער איז געווען אַ הויכער, אַ געזונטער, האָט מען איהם געמאַכט די עהרע און מען האָט איהם פערשריבען אין אַ דראָגונער פּאַלק. אזאַ גליק און אזאַ כבוד קומט אָן אַ אידען זעהר זעלטען.

איהר מיינט געוויס, אונזער העלד האָט אויסגעזעהן שרעקליך, זיינע אויגען האָבען געברענט און אַלע האָבען פאַר איהם געציטערט? אָבער נאָר ניט! פערקערט, אַלע זיינע רוסישע קאַמעראַדען פלעגען איהם מיט אונגלויבליכע גרויזאַמקייט פערפּאָלגען, האָבען איהם אויף יעדען שריט און טריט בעלעדיגט און צום שפּאַט געמאַכט, געשטור-כעט, געשפּאָלגען, גענאַרט. און זיין וואַכמייסטער האָט איהם ניט אנדערש גערופען ווי „ריאַבאָי זשיר“ — במיחלה, געשטופעלטער איד. עס איז געווען דערפאַר, וויל מען האָט שמואל'קען פערגעסען צו שטעלען פּאַקען ווען מען האָט געדאַרפט טאָן.

אין אַנפאַנג האָט אונזר העלד מורא געהאַט צו געהן צו זיין פערד, וועלכען מען האָט איהם געגעבען. און ער האָט איהם געמוזט רייניגען און וואַשען אַלע טאָג. דאַרף איד אַיך דערצעהלען ווי פיעל מאָל זיין פערד האָט איהם געגעבען שלום עליכם מיט דער קאַפּיטע? ווי פיעל מאָל שמואל בעזיק איז ארויסגעפאלען פון זאָטעל? ווי פיעל מאָל זיינע חברים האָבען פון איהם שרעקליך געלאַכט ווען ער איז געלעגען אויף דער ערד אַ ציוואונדערטער? און ווי פיעל דער וואַכמייסטער האָט אונזער אירישען קאַוואַלעריסט געגעבען אין די ציינער מיט זיין האַרטען סאָלדאַטסקען פּוּסט?

שמואל בעזיק האָט געליטען און געשוויגען. ער האָט זיך קיין מאָל ניט געקלאָגט, ווי שלעכט מען זאָל איהם ניט בעהאַנדלען, ער האָט זיך קיין מאָל ניט געבעטען ווי שווער מען זאָל איהם ניט בע-שטראַפען ער האָט געשוויגען, אָבער אין קאַפּ האָבען ביי איהם גע-

רוישט אָפּט שרעקליכע געדאַנקען. זיין בלוט האָט אין איהם געקאָכט און אין די לאַנגע שלאָפלאָזע ווינטער נעכט פלעגט ער אָפּט דענקען פון בלוטיגע ראַכע, פלעגט טרוימען פון פערשיעדענע פלענער ווי זיך צו בעפרייען פון זיין שרעקליכע געפענגנים און פון זיינע בלוט־דרשטיגע קאָמאַנדירען. אזוי איז אַוועק צוויי יאָהר און אַונזער שמואל'קע איז געוואָרען אַ קאַוואַלעריסט מיט אַלע ביינער ...

2.

ויהי היום ... עם איז געווען אַ הייסער זומער טאָג! דער גאַנצער פּאָלק האָט געמאַכט מאַנעוורען ניט ווייט פון עסטרייכער גרעץ נ"ז. שמואל בעזיק מיט אַן אונטער אָפיציר און מיט נאָך אַ סאָלדאַט זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען אַלס פּראָטיערוס ... זיי האָבען גע־לאָזט דעם פּאָלק אונטער זיך אויף צוואַנציג ווערסט ... די זונן האָט געבאַקט, גאַנצע וואַלקענס שוואַרצער שטויב האָבען זיך אויפגעוויי בען פון אונטער די פיס פון די מיעדע פערד, וועלכע האָבען געברויזט און געניסט ... אונזערע דריי סאָלדאַטען האָבען אַראַבגעקעהרט אַביי סעל פון וועג, זיינען אַראַב פון די פערד און האָבען זיך צוגעלעגט אויף דר'ערד. די 2 רוסען האָבען גערויכערט, געלאַכט און שמואל האָט גע־שוויגען ... זיינען אויגען זיינען געווען געווענדעט אַהין, צום טיי־כעל ... פון יענער זייט האָט זיך געזעהן אַ וועלדעלע ... און נאָך ווייטער אזוי ווי אין אַ נעבעל, הייזער, — דאָרט איז געווען עסט־רייך ... אַ נייע פרעמדע לאַנד ... פון יענער זייט טייכעל איז די פרייהייט און דאָ שקלאַפּעריי, שמערץ, צרות ... שמואל האָט אַראַב־געלאָזט דעם קאָפּ און האָט זיך פּערטראַכט. — געשטופּעלטער איד, וואָס שווייגסט דו? האָט געפרעגט דער אונטער־אָפיציער?

„איך טראַכט דערפון, האָט געענטפּערט שמואל גאַנץ רוהיג, אַז איך זאָל אייך צוואַמענבינדען מיט מיין רימענעם גאַרטעל וואָלט איהר ניט געקענט זיך אליין בעפרייען ...

— אזוי גאָר? האָט געזאָגט דער אונטער־אָפיציר ... אי!

אי! וואָס פאַר אַ בריה דו ביסט! אַ נו פּרוּביר. די הענד פון אונז זער העלד האָבען אַביסעל געציטערט ווען ער האָט גענומען זיין לע־דערנעם גאַרטעל, דאָך האָט ער זיינע בעגלייטער צוואַמענעבונדען

זעהר שטארק און איידער זיי האָבען זיך אַרומגעקוקט איז שמואל'קע געווען שוין אויפ'ן פּערד. . . אין איין מינוט אַרום שוין נאַלאָפּירט פון יענטר זייט טייך. . . אַ ליאַרעם. . . אַ געשריי עטליכע קאָזאַקען פון סקאַדראַן האָבען אויסגעשאַסען און שמואל בעזיק איז פּערשוואַונט דען געוואָרען אין וועלדעל.

אין מאָנאַט אָקטאָבער 1894 יאָהר איז שוין אונזער העלד פּער- ביי געפּאָהרען די גרויסע סטאַטוע דער פּרייהייט און אַלס געפּאַנגענער איז ער טראַנספּאָרטירט געוואָרען קיין עללס איילאַנד. אויף די פּראַ- גען: האָסט דו געלד, האָסט דו פּריינד אין אַמעריקאַ? האָט ער גע- ענטפּערט „ניין“ און די קאָמישיאָנערס האָבען בעשלאָסען שיקען איהם צוריק נאָך אייראָפּאַ.

צוריק! זיין אין אַמעריקאַ, זעהן פון דער ווייטען די הויכע מויערן פון ניו יאָרק, אָבזאָגען זיך פון אַלע זיסע האָפּנונגען און נאָך אזוי פיעל צרות און אונגליק פּאָהרען צוריק! ניין! דאָס טוט ניט שמואל בעזיק. עס איז געווען אַ פינסטערע נאַכט, דער רעגען האָט געגאָסען דער ווינד האָט געשטורעמט און געפּייפט ווען שמואל און נאָך מיט צוויי פּאָלאַקען האָבען זיך אַראָבגעלאָזט פון פענסטער פון זייער געפּענגנים, שטיף צו גענאַנגען צום ברעג. . . אָבגעבונדען אַ קליין שיפעלע און שנעל אָבגעשוואַומען. . . אויפ'ן צווייטען טאָג האָט מען דאָס שיפעל געפונען לעבען ברוקלין ברידזש און די אַנטלאָ- פּענע עמיגראַנטען זיינען ווי אין וואַסער פּערשוואַונדען. . . עס איז קיין צווייפעל ניט געווען, דאָס אין דער שרעקליכער שטורעם-נאַכט זיינען זיי אַלע דערטרונקען געוואָרען אין די טיעפע און קאַלטע וועלען פון טייך.

אונזער העלד לעבט זיך גאַנץ רוהיג אין פּילאַדעלפּיא, ער איז אַ קבצן, נעהט העמדער און רעכענט זיך פאַר איינעם פון די בעסטע שוירט מייקערס. . .

3.

יענקיל בעל תכלית.

„איך וויל פּאָהרען קיין אַמעריקאַ, דאָס הייסט, ניט קיין אַמע- ריקאַ, נור קיין „ניו יאָרק“, האָט געזאָגט יענקעלע בעל תכלית, און

אזוי איז דאָס געבליבען. פאַרוואָס איז ביי איהם ניו יאָרק געוואָרען „ניי ראָק“, קען קיינער ניט וויסען, נור עס קען זיין עס איז דערפאַר, ווייל אַליין איז ער געווען אַ שניידער, ער אַליין אָבער האָט קיין מאָל קיין נייעם ראָק ניט געהאַט, ער האָט אויך קיין מאָל קיין נייען ראָק גענעהט, וואָרום ער איז געווען אַ פאַרטאַטש, ער האָט נור געקענט פּערדיכטען אַן אַלטע טראַנטע, פּערלאַטען, איבערפּרעסען, איבער-ניצעווען, אַרויסנעהמען פּלעקען וכדומה לְמַשָּׁל.

הערט וואָס ביי אידען קען פּאַסירען: יענקעלע בעל תּכּלית איז געווען דרייסיג יאָהר אַלט און דאָך געווען נאָך אַ בחור. ער איז טאַקע ניט געווען קיין פּאַרשוינ, מען דאַרף זאָגען דעם אמת. אין מיט'ן נאָז האָט ער געהאַט אַ טיעפען טהאַל, וועלכער האָט איבערגעטהיילט דעם נאָז אויף צוויי חלקים, די אויבערשטע טהייל האָט אַרויסגעוויזען ווי אַ שטעהענדיגע קוואַסאָליע און די אונטערשטע ווי אַ קאַרטאַפּעל. דער גאַנצער פנים האָט אויגעוויזען ווי אַ רעטעך מיט'ן קאָפּ אַראָפּ... איהר פּערשטעהט שוין אַליין, אַז מיט אַזאַ נאָז האָט יענקעלע ניט געקענט ווי אַ כּשׁר'ער איד דאַרף זאָגען „אַפּפּוני“. ער איז נאָך גע-ווען דערצו אַביסעל טויבלעך... ער זאָגט, אַז דעם נאָז און דעם אויער האָט איהם קאַליע געמאַכט די בעל הבית'טע ווען ער איז נאָך געווען אַ לערען-אינגעל.

יענקעלע בעל תּכּלית, ווי איהר זעהט פון זיין נאָמען, האָט שטענדיג געלעבט מיט תּכּלית, ער האָט שטענדיג זעהר וועניג גע-האַלטען פון אַזעלכע נאַרישקייטען ווי זיף, אַ באָד, אַ קעמעל, וועש, במחילה אונטער-הוויזען, וכדומה לְמַשָּׁל. נור אויף איין איבריגע זאַך פּלעגט ער זיך יא ערלויבען אויסצוגעבען אַ סך געלד, ער פּלעגט אַלע טאָג עסען אַ גאַנצע שיסעל וואַרעמע סופּ מיט אַ פעטען מאַרד-ביין. ווי אָבער ער האָט זיך בעשלאָסען צו פּאַהרען קיין „ניי ראָק“ האָט ער גאַנצע חדשים געגעסען טהע און געטרונקען וואַסער. קאַפּי-קעס ווייז, פּיטאַקלעך ווייז האָט ער געקליבען אַ יאָהר, צוויי יאָהר, דריי יאָהר... ער האָט געציטערט איבער יעדען גראַשען, האָט אָפּט ניט געשלאָפּען וואָכען ווייז און איז ענדליך פּאַרט געקומען צו זיין ציעל: אין דער וואַטע פון זיין אַלטען ווינטער פּאַלטאָ איז געווען פּערנעהט 90 קערבעל מזומן געלד.

ביז'ן גרענעץ איז יענקעלע בעל תּכּלית געגאַנגען צופּוס, איבערן

גרענעץ האָבען איהם אידעלעך אַריבערגעפיהרט. ביז האַמבורג איז ער געפאָהרען מיט'ן פיערטען קלאַס און מיט איין ברויטעל. אין האַמבורג האָט ער געקויפט זעהר ביליג אַ שיפס־קאַרטע ביי אַ אידען, וועלכער האָט ניט געוואָלט פאָהרען קיין אַמעריקאַ, און יענקעלע בעל תכלית איז ארויף אויפ'ן שיף מיט'ן נאָמען מוזעס יאַצמאַך און איז אַוועקגעשוואומען. אויפ'ן שיף האָט ער געליטען קעלט, הונגער, די מאַטראָזען האָבען איהם געטורכעט, די פאַסאַזשירען האָבען פון איהם געלאַכט און ער איז געווען גליקליך און רוהיג — ער האָט געוואוסט אַז אין דער וואַטע פון זיין אַלטען פאַלטאָ איז נאָך ביי איהם איינגענעהט אַ שעהנע פוטיק, און ער האָט געלאַכט פון דער גאַנצער וועלט.

ווי איז אייער נאָמען? האָט געפרעגט דער נאַטשאַליק פון קאַסטעל גארדען ווען יענקעלע בעל תכלית איז צוגעגאַנגען צום טיר־שעף אַ פרייליכער, אַ גליקליכער מיט איין קליין פעקעלע אונטערן ארעם און מיט אַ האַנד אויף זייט פון פאַלטאָ וואו זיין גרויסע סומע געלד איז געווען פערנעהט.

— מיין נאָמען איז יענקעל בעל תכלית!

— זאָ! וואַרום זייט איהר פערשריבען אויף דער ליסטע אַלס

מאַזעס יאַצמאַך?

ווייל, ווייל... יאַצמאַך איז מיין נאָמען אין דער רוסישער

שפראַך און איבערזעצט אויף דייטשעס הייסט עס בעל תכלית!

— קיין עליס איילענד און פון דאָרט צוריק אין אייראָפּאַ.

אַזוי פיעל צייט, אַזוי פיעל געלד און מיה פערליערען און ניט

זיין אין ניו יאָרק? ... מיט ביטערע טרערען האָט נעבעך יענקעלע

געוויינט, ווען מען האָט איהם פון עליס איילענד צוריק אַבגעשיקט נאָך

האַמבורג. געדאַנקען פון פערצווייפלונג זיינען איהם געקומען אין קאָפּ,

ער האָט זיך געוואָלט הענגען, אריינזאַרפּען זיך אין וואַסער, שטעכען

זיך מיט זיין אַלטע שער, וועלכע איז געלעגען ביי איהם אין פעקעל.

אַבער... אָבער יענקעלע בעל תכלית איז געווען אַ העלד און העלדען

שטאַרבען ניט פון פערצווייפלונג. ווען מען האָט איהם מיט קלעפּ און

סטוסאַקעס אַראַבניעאַנט פון שיף אין האַמבורג, האָט ער באַלד אָנגע-

הויבען צו זוכען אַ אירישען שניידער. זעקס חדשים האָט ער געאַר-

בייט ווי אַן עזעל, ניט געשלאָפען נעכט, ניט געגעסען, ניט געטרונקען

און האָט שוין געקויפט אַ שיפס־קארטע ניט אויף יאַצמאַח'ס, נור אויף זיין אייגענעם נאָמען. אָבער פּאָהרען גלייך קיין „ניו יאָרק“ האָט ער מורא געהאַט, די שרעקליכע „נאַטשאַלסטוואָ“ זאָל איהם חלילה ניט דערקענען. ער איז אַוועק פריהער קיין קאַנאַדאַ... דאָרט האָט ער ווידער אַ פּאָר מאָנאַט געאַרבייט און איז אַ גרויסער מאַן געקור־מען קיין „ניו יאָרק“ מיט'ן באַהן...

שוין דריי וואָכען וואַנדערט ער אַרום איכר די גאַסען פון דאָן־טאָן און זוכט זיך אַרבייט. די באַסעס טרויבען איהם, די לויפערס לאַכען פון איהם און ער פייפט זיך מיט'ן נאָז „אַפּפּוני“ און ער איז גליקליך: דען ער איז דאָך אין דער גרויסער שטאָט „ניו יאָרק“, ער פיהלט זיך ניט עלענדר און היילפלאַז, ער פרעגט זיך ניט קיין קשיות: וואָס האָט איהם אַהער געבראַכט און וואָס דאַרף ער דאָ? יענקעלע בעל תכלית האָט געזאָגט: איך וויל זיין אין „ניו יאָרק“ און אויף צו להכעיס אַלעמען איז ער אין „ניו יאָרק“. איז דען יענקעלע בעל תכלית ניט קיין העלד?

א פערקעהרמע וועלט.

(א מאַנאָלאָג פֿון אַן אַלטען שניידער.)

שש! רבותי, בעיני ראיתי, מיט מיינע אייגענע אויגען האָב איך דאָס געזעהן אויף דער אידישער גאָס און לפיכך „ויברחת“... אָבער קודם כל לאָמיר זיך אַרומקוקען וועמען דער (דאָבער) איך דאָ. קיין עין הרע, אן עולם. אידען? האָ? איך זעה דאָ אפילו אַ סך גוי'שע מאָרדעס. אָבער איך ווייס שוין, ברוך השם, אַז היינטיגע צייטען נעהמט מען ניט קיין ראייה פון קיין גוי'שע מאָרדע, די מאָרד-דע טאַקע אַ גוי'שע און דאָס האַרץ איז אידיש. לפיכך, אַז מיר זיינען דאָ יא אייגענע מעג איך דערצעהלען די גאַנצע מעשה שהיה. הערט זשע, זייט זשע מוחל... אָבער עס קען גאָר זיין, אַז איהר ווייסט ניט, ווער איך בין און איך רעד צו אייך. דאָס איז יא — דער אל העצים ואל האבנים.

איך בין משה זאנוועל וואטע, דאָס הייסט, מיון אמת'ע פאָ-מיליע איז ניט „וואטע“, חלילה וחס! מיון ריכטיגע פאָמיליע ווי אין די מעטריקעס פערשריבען, איז משה זאנוועל ברוך יאַנקעלעוויץ דריפֿ-קיין. נור מען רופט מיר „וואטע“ שוין אַ יאָהר דרייסיג. והמעשה שהיה כך היה....

איך בין ניט פאָר אייך געדאַכט, אַ שניידער. ויש אומרים, זיי זאָגען, יאק בי מיט דרייסיג יאָהר צוריק, אַז איך האָב געשטעפט פאָר דער אַלטער רבצין מייטקעס, עליה השלום, האָב איך אַראָבגע-לאַטכענט אַ גאַנצע „יריעה“ מיט וואטע. לפיכך דאַרף איך זאָגען, קודם כל איז דאָס גלאַט אַ בלבול, און, שנית, ווען אפילו יא, בין איך דען ניט אַ איד ווי אַלע אידען? וואטע? לפיכך איז וואָס? זאָל זיין וואטע, מען איז דאָך ניט מעהר ווי אַ איד... און מע דאַרף לעבען אויף דער וועלט... אָבער, חלילה, געגען אידישקייט, אָדער געגען

א העכערען מענשען, אָדער געגען א שעהנעם אידען א בעל-תורה, אָדער געגען דיני מלכות — לגמרי לחלוטין חלילה וחס, אין מיין לעבען ניט! היינט אָבער ביי די איצטיגע איז, ניט פאר אייך גע- דאַכט, אלעס קאפוירעם מיט די פיס... אוי! אויף דער אירדישער גאס איז איצט א פערקעהרטע וועלט. עולם ומלואה!

איך האָב אָבגעלעבט כל ימים ושנים דאָ אין שטעטעל, ווער האָט דען געהערט אמאָל מיין קול? ... דאָס הייסט, אין דער היים פלעגט מיין פלונית'טע, זאָל זי זיך מיהען דאָרט פאר אונז, זעהר אָפט הערען קולות וברקים. אָדער דאָרט א פועל, א לערענדיגע פלעגט טאקע קריגען פון מיר א פאָאָר מאָל אין וואָך ריסק אברים אויך — דאָס אָבער בעלאַנגט דאָך צו מענשליכקייט. אָבער אזוי אין אמת'ן לעבען האָב איך כל ימי ניט געעפענט קיין מויל, ניט געפרעגט קיין קשיות, נט געטענה'ט. איך האָב געטאָן, וואָס מע האָט מיר גע- הייסען, האָב גענומען וויפיעל מע האָט מיר געגעבען... האָב גע- דאַנקט גאָט, יתברך שמו, פאר זיינע חסדים און האָב אָבגעגעבען כבוד די בעל-בתים פון שטאָט פאר זייערע מעשים טובים. איך בין טאקע כל ימי געווען א קבצן, טאקע געווען א דלפון, טאקע אן אביון, לפיכך איז וואָס? איז הו עשיר השמח בחלקו... ווער איז אן עושר? דער וואָס פרייט זיך מיט'ן חלק... האָסט ניט וואָס צו עסען? שווייג און דאווען און דאַנק גאָט. דערויף ביסט דו א איד און גאָט איז אונזער טאטע פאָטער, די היינטיגע אָבער... ע! ביי זיי איז יא ווי מע זאָגט: אנא בכח, תתיר צרורה!..

ווער פון אייך קען ניט מורינן ר' שמריהו קאטשקאוואַל, אונזער פרנס חודש און מורה דרך? א איד א זקן, א בעל-תורה, א מיוחס. ער האָט זיין לעבען קיין האַנד אין קיין קאלט וואסער ניט אריינגע- לעגט, לעבט שטענדיג ווי א שררה פון אלעם גרייטען... מטל השמים ומשמני הארץ. — איך ווייס, מען טאָר זיך ניט גרויס האַלטען, אָבער כל זמן שהנשמה בקרבני, זינד איך בין געוואָרען א רעכטער שטיקעל בעל-מלאכה, בין איך געווען זיין שניידער. אז ער האָט געזאָגט: משה זאָנוועל וואַטע, איך וויל די קאפאָטע זאָל זיין פערטיג פרייטאָג פאר קבלת שבת, — האָבען מיר אפילו די אויגען געמעגט קריכען פון קאָפ איז שוין געווען ווי ר' שמריהו האָט געזאָגט... א גאַנצע וואָך געזעסען צונויפגעקארטשעט כאיל על אפיקי מים און מיטוואָך

און דאָנערשטאָג געאַרבייט טאָג און נאַכט... געה אין מיטען וואָך בעטען אויף שבת האָב איך ניט געהאַט קיין העזה, ווי געהט מען עס מטריה זיין ר' שמריהו איידער די קאַפּאַטע איז פּערטיג? פּלע גען מיר טאַקע די וואָך האָבען אַ הויש'דיגען שבת, אויף די גוים גע- זאָגט געוואָרען אזא שבת, אָבער שאַ!... איך פּלעג זיך די אויגען אויסברענען... איהר האָט עס געדאַרפט זעהן, ווי איך פּלעג איהם אנידערלעגען אַ קאַלנער, ווי איך פּלעג איהם אָבשטעפען אַ לאַז! אויסשטריגיווען אַ פּאַרשיווקע! ערב שבת פּלעג איך לויפען מיט פרייד, מיט שרעק און, זאָל מיר גאָט ניט שטראַפען, מיט נאָה, פּלעג איך לויפען מיט'ן שטיקעל אַרבייט צו ר' שמריהו'ן... מע האָט מיר געהייסען וואַרטען אין קיך... ר' שמריהו איז ערשט גע- קומען פון מרחץ, יישר כחם, און טרינקט טהעע — פּלעג איך שטעהן און וואַרטען בעני בפתח. אַ ריח נחוח פּלעגט זיך אין קיך צוגיסען איבער אַלע ביינער. די פּיש האָבען געשמעקט ווי בשמים, פון אוי- בען איז געגאַנגען אַ פאַרע פּול מיט חיות נפשות. אויפ'ן טיש געלע- גען חלות געפּלאַכטען אין צוועלף מערכות... יעדע חלה גראָב און פעט ווי אַ חויר, להבדיל. אָבער איך האָב חלילה ניט מקנא גע- ווען. איך האָב געוואוסט, איך בין ניט מעהר ווי אַ בעל מלאכה און ר' שמריהו איז ר' שמריהו... און אז מע פּלעגט מיר ענדליך זאָגען: שניידער, ר' שמריהו רופט דיך! פּלעגט מיר טאַקע פשוט ממש אָנ- הויבען ציטערן דער פּופיק... הענד און פּיס פּלעגען ביי מיר וואַר- פען ווי אַ קדחת, ווען ער פּלעגט אַראָבואַרפען פון זיך זיין שעהנעם האַלאַט און איך פּלעג אויף איהם אַרויפציהען דעם נייעם בגד.

— דו, בעל חיים, האָסט מיר ווידער געמאַכט שמאַל אונטער דער פּאַכווע? האַ? האָט גערונערט ר' שמריהו מיט זיין ברייטען בעל הבתישען קול.

— ניין, ר' שמריהו, דאָס איז גאָר ניט... דאָס איז דער אונ- טערשלאַג, פּלעג איך פּישצען מיט אַ שניידערשע שטימע.

— די שפּאַלטען אויפ'ן הינטען צוגעהען זיך ווידער און עפענען זיך ווי די שערי השמים!...

— ניין! ניין! חלילה, ר' שמריהו, עס צוגעהט זיך ניט אויפ'ן הינטען... חלילה! דאָס איז געמאַכט געוואָרען צוליב דעם שפּרייז...
יא! יא!

אמאָל פלעג איך כאַפּען; שיינעץ! עס-הארץ! פּאַלגע! און אפילו אין טאטען פערעטאטען אויך... מיין טאטע נעבעך, לאַנג שוין געלענען אין דער ערד און עס פלעגט פערדריסען, אָבער איך האָב ניט געעפענט מיין מויל. וואָרום איך האָב געוואוסט, איך בין ניט מעהר ווי א בעל מלאכה און ר' שמריהו, זאָל געזונד זיין, איז אַ איר אַ בעל הבית... איך פלעג בלייבען שטעהן ביי'ן טהיר און וואָר-טען. ר' שמריהו פלעגט זיך אָנשלאָגען און פעררויכען זיין לעצטע ערב שבת'דיגע לילקע, פלעגט געהן ווייזען זיינע בניבית די נייע קאפאטע, פלעגט זיך אומגעהן איבער'ן שטוב און זינגען עפעס אַ פּזמון פון די אידישע זאַכען.

איך פלעג שטעהן און וואָרטען. ר' שמריהו זאָל לעבען האָט גאָר פּערגעסען, אז דער שניידער שטעהט ביי'ם טהיר, און ווי זאָל איהם טאַקע ליגען אין זינגען אזא נאַרישקייט? עט'יכע מאָל פלעג איך וועלען זאָגען: ר' שמריהו עס ווערט באַלד נאַכט און מיין פּלוניתטע האָט נאָך ניט דעם גאַנצען שבת אין שטוב... אָבער מיין צונג פלעגט זיך ניט ריהרען און מיין מויל פלעגט זיך ניט עפענען.

עס איז געווען אַ תּענוג צו זעהן, ווי ר' שמריהו האָט געשפּאַנט איבער'ן זאָל, זיינע שבת'דיגע אויסגעפּוצטע שטייוועלעך האָבען גע-סקריפעט בחצוצרות וקול שופר, זיין פנים האָט גאָב'ן מרחץ געשיינט ווי דער גלאַנץ פון אַ סאַמאָוואַר, פשוט די שכינה האָט אויף איהם גערוהט. אַ זיסע וואָרעמקייט איז געלעגען אין שטוב און דער ריח פון פיש האָט געקיצעלט אין נאָז און געקאלופּעט אונטער'ן האַר-צען.

ענדליך פלעג איך דאָך ווערען אַ גאַנצער גבור החיל, ווי זאָגט מען, נויטה ברעכט אייזען. איך פלעג זיך אַ שאַקעל טאַן פון איין פּוס אויפ'ן צווייטען און, פול מיט נצחון און בעשלאָסענהייט, פלעג איך גע-בען אַ קליינעם שטילען הוסט... אַ פיצעלע הוסטעלע, ווי אַן עופה'לע פּערכעט... ר' שמריהו הערט ניט... לפיכך גיב איך זיך ווידער אַ שאַקעל אויף די פיס און גיב אזא הוסט, אז איך אליין דערשרעק זיך. ר' שמריהו קעהרט זיך אום צו מיר און פּרעגט ביז:

— דו ביזט נאָך. דאָ גאָר?

— יא, זאָג איך, און שעם זיך ווי אַ גנב... טוט מיר אַ טובה, זאָג איך בקול דממה דקה, און ניט מיר וויפּיעל עס איז... איך וואָלט

אייד אוראי ניט מטריח געווען, נור דער שבת קודש...
 — הערסט אן איינפאל פון א שניידער? פאר קבלת שבת,
 וועל איך מיר געהן דולען דעם קאפ? ... אין מיטען וואך, וועסט מיר
 באגעגענען אין גאס, וועסט מיר דערמאָנען, וועל איך דיר בעצאָה-
 לען...

אוי! עס פלעגט מיר טאקע פינסטער ווערען אין די אויגען און
 געפיהלט האָב איך טאקע פשוט חלמיש למעיני מים, אָבער שאַ!
 איך וועל דאָך ניט געהן זיין אן עזות פנים געגען א איד א בעל הבית
 און א בעל תורה.

אבל וחפוי ראש, ווי א גענעראל־גובערנאָטאַר, פלעג איך מיר
 געהן אהיים און אז מיין פלוניטע פלעגט אָנהויבען צו טענה'ן, פלעג
 איך איהר אָבגעבען א גוט־שבת מיט א פאָרציע זמירות, אז צו די
 פיש, וואָס זיינען ניט געווען, האָט מען שוין קיין חרין אויך ניט
 געדאַרפט רייבען. . . והעיר שושן צהלה ושמחה!...

אין מיטען וואָך פלעג איך עטליכע מאָל דאַרפען אוועקוואַרפען
 די אַרבייט, און געהן אין גאס זעהן ר' שמריהו.... איין מאָל זעה
 איך, ער שטעהט און רעדט מיט גרויסע בעלי הבתים, האָב איך מורא
 צו צוגעהן.... איין מאָל זעה איך, זיין פנים איז אָנגעכמורעט, מסתמא
 עפעס צוטראָגען — איך דרעה זיך ארויס ר' שמריהו זאָל מיר חלילה
 ניט דערזעהן. סוף כל סוף, געה איך דאָך אַמאָל צו, עפען אויף מיין
 שניידערשען מענה־לשון און קוים וואָס מע הערט, זאָג איך: האָט
 קיין פּעראַיבעל ניט...

— וואָס איז? וואָס דאַרפסט דו? בייזערט זיך ר' שמריהו
 מיט זיין ברייטען בעל הבתישען קול...

א האַל־ב־טויטער שטאַמעל איך: איהר האָט מיר געהייסען, אז
 איך וועל איך דערזעהן אין גאס, זאָל איך אייך דערמאָנען...

— דערמאָנען? וואָס דערמאָנען? וואָס דולסט מיר א קאָפ?!

— האָט קיין פּעראַיבעל ניט, פאַר דער נייער קאַפּאַטע...

— הא? ! אויפ'ן גאס גאָר שטעלסט דו מיר אָב צו מאָנען געלד?
 האָסט דו געהערט א חוצפה פון א שניידער־יונג! וואָס איז, איך האָב
 ניט קיין היים, חלילה? פּערד! חמור!...

איך בין געאַנגען אהיים און האָב געשוויגען... וואָרום ר' שמריהו
 איז טאקע ר' שמריהו און איך בין ניט מעהר ווי א בעל־מלאכה...

איך וועל חלילה ניט געהן רעדען ר' שמריהו'ן אַנטעגען, אָבער אין דער היים פּלעג איך שוין געבען לשון... אן אַנדערש מאָל פּלעגט ווע-רען אזוי ביטער, אַז איך פּלעג טאַקע געבען דבר אַחר ביד חזקה שתיים...

אַט אזוי האָבען מיר אַמאָל געלעבט. אויף דער אידישער גאַס איז געווען שטיף און רוהיג. מע האָט געהאַט דרף-ארץ פאַר אַן על-טערען, כבוד התורה איז געווען וויכטיגער פון כרויט. מיר האָבען ניט גע'טענה'עט, מיר האָבען געבעטען גאַט אונזער פּאַטער... מיר האָבען ניט געזאָרגט פון קיין זאַך, אויסער אידישקייט. היינט וועגען דיני דמלכות — חלילה! אַז אויף דער אידישער גאַס פּלעגט זיך ווייזען אַ פּאָליצייסקי קנעפּעל האָבען מיר אַלע געציטערט ווי אין אַ קאַלטע פּריהומאָרגען צו סליחות. גערעדט האָבען מיר צו'ן איהם פונקט, ווי אַ פּרומער שליח צבור ביי „הנני העני ממעש..." נייעם האָבען מיר געהערט שבת בין מנחה למערב אין קלויז ביי דער הרובע. ווער האָט געוואוסט פון צייטונגען, פון גאַזעטען, פון טעלעגראַמעס? אין דער גאַנצער שטאָרט איז געווען איין משוגע'נער, וואָס האָט גע-לעזען דעם „המגיד“.

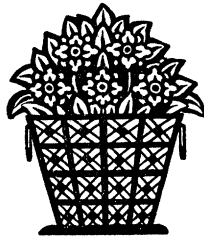
וואָס איז אָבער איצט געוואָרען פון דער אידישער גאַס? אַי! עס איז אַ פּערקעהרטע וועלט! עס איז אַ פּערקעהרטע וועלט! די בכבוד'יגע אידען מיט'ן הדרת מלך, די שענהע בעלי הבתים מיט'ן תן כבוד לתורה, פון אַלץ איז געוואָרען תל, אשפה, עולם ומלואה! דער בעל מלאכה האָט אויפגעפּענט זיין פּיסק און דער שענהער איד מוז בלייבען שטום ווי יורקעס-הונד! אַז ר' שמריהו זאָגט דעם היינט טיגען שניידער דו פּאַלגוטש! זאָגט ער איהם: דו, בייגעל כאַפּער! אַז ר' שמריהו פּרעגט: ווען וועט זיין מיין קאַפּאַטע פּאַרטיג, זאָגט ער מיט אַ קאַלטען לונג און לעבער: ווען איך וועל זי אויפּגעהען וועט זי פּאַרטיג זיין!... אַז ר' שמריהו זאָגט, ברענגט מיר מיין בגד. זאָגט דער שניידער: איך? בלאַ! איך וועל דיר אָבשיקען מיט'ן לערנ-אינגעל, און דו זאָלסט דעם לערנ-אינגעל גוט בעהאַנדלען, ווא-דום אַז ניט וועלען מיר מיט דיר לערנען בלק!... דו הערסט? אַ לערנ-אינגעל איז ביי זיי היינט אויך אַ גאַנצע מציאה. דער היינט-גער וויל ניט שטעהן אין קיך און וואַרטען, ער קריכט דורך דער פּאַ-ראַדנער טהיר. ער הוסט ניט, אַז ער קומט מאַגען פאַר זיין אַרבייט,

ער מאַנט ווי אַ שייגעץ, ווי אַן עזות מחוצה פנים. ער וויל ניט זי-
צען טאָג און נאכט צונויפנקארטשעט ביי דער אַרבייט, ער וויל נור
אַרבייטען אכט שעה. הערסט אַ חוצפה פון אַ דלפון! איך האָב גע-
שוויגען, זיי שרייען. איך האָב ניט געוואַגט צו טענה'ן, זיי פאָדערן
גאָר זיך די געפלאַכטענע חלה מיט די געפילטע פיש, הערסט אַ
חוצפה! מיר האָבען געזאָרגט פאַר אידישקייט, זיי זאָגען גאָר, „נאַ
שצאמיני אידישקייט, אַז עס איז ניטאָ וואָס צו עסען? ...”

איך האָב פופציג יאָהר געזונגען הנותן תשועה למלכים, און זיי...
וועה איז מיר! מיין אייגענער זוהן זאָגט מיר, שש! איך וועל איך
זאָגען בסוד, — ער זאָגט מיר: „טאטע, ניטאָ קיין הנותן תשועה,
אַ מכה מיינע שונאים! וועה איז מיר! די האָאָר שטעלען זיך קאָר-
פּויר! אין אונזערע צייטען האָט מען אויף דער אידישער גאַס נור
שמחת תורה געזעהן אַ פאַפירענע פאָהן מיט אַן עפעל, היינט געהען
זיי אום מיט הקפות אין מיטען דער וואָך מיט רויטע פאָהנען...
יעדער שנעק, יעדער שולאַק, יעדער הניאָק לייענט היינט צייטונגען
מיט נאַזעטען מיט סמארקלאַראַציעס... און גאָט, ברוך הוא אליין
איז ביי זיי אריין אין שוסטער-גאַס. מיין אייגענער זוהן לאַכט פון
מיר, וואָס איך זאָג צו גאָט, יתברך שמו, הנשמה שלך והגוף שלך!
לפיכך, זאָגט ער, אויב גאָט איז טאַקע דער בעל הבית אי פון דער
נשמה, אי פונ'ם גוף, האָט ער זיך אַנדערש געדארפט פיהרען. דו
זאָרנסט זיך פאַר דיין נשמה האָט ער זיך, לבל-הפחות געדארפט זאָר-
גען פאר'ן גוף און ווען עס איז מאַכען דיר אַ פאָאָר הויזען... איהר
הערט? הויזען, כביכול! ...

אוי! ווער איך דאָך ביזו און זאָג: „וואָס דען ניט דער בורא
יתברך האָט בעשאַפען די נשמה? שייגעץ! עס שטעהט דאָך בפירוש
„ויפח באפיו” און ער האָט אריינגעבלאָזען אין זיינע נאָזלעכער.”
זאָגט ער מיר, אַז גאָט האָט גאָר די נשמה ניט אריינגעבלאָזען, אַ
שלאַג איז צו מיינע ביינער! אַז ניט דער בורא יתברך האָט אריינגע-
געבלאָזען, היינט ווער דען האָט אריינגעבלאָזען? אָט אזוי רעדט עס
על ד' ועל משיחו. עס האָט ניט מורא פאַר קיין זאָך. ער ציטערט
שוין ניט ווען ער דערזעהט אַ גאָרדאָוואי, בלא! דער פאַליצמייס-
טער אליין ציטערט נעבעך ווי אַ הונד אין קאַלט וואַסער, אַז ער קומט
אין דער אידישער גאַס... אַמאָל פלעגט מען ביי אַ אידען קענען

געפינען אין קעשענע אַ לוח, אַ טאַכאַק־פּושקע, אַ קליין תהילים'על, אַ גראַנער, אַ דרעדעל, אַ פעקעל ציצית, און היינט, שמעו שמיב והאזיני ארץ!... היינט טראַגען זיי דאָך ביי זיך אין די קעשענעס כלי־זיין אויף... יא! פונקט ווי דער גוי, פונקט ווי עשו־חזיר מיט'ן ביקסעל... און וואָס, מיינט איהר, בין איך אהער געקומען צולויפען אַ טויט־דערשראָקענער? איך האָב געזעהן, בעיני ראַי, ביי אונז אויף דער אידישער גאַס פיה פאַר! אי, אַ פערקעהרטע וועלט, אַ אַ גוי'שע קלאַפער געצייג, א, ווי זיי רופען דאָס, א „רילאַווער" — אויף דער אידישער גאַס פיה פאַר! אי, אַ פערקעהרטע וועלט, אַ פערקעהרטע וועלט! און דו גאָטעניו שווייגסט. קומה ד' ויפוצו! זוארום אַז ניט, וועט ווערען, חלילה, אַן איבערקעהרעניש אין דער אידישער גאַס, און אַלע אונזערע בכבוד'יגע אידען, אַלע אונזערע שעה־נע בעל התיים, אַלע אונזערע העכערע משגיחים פון אידישקייט ווע־לען זיך דאַרפען בעגראַבען לעבעדיגערהייד!... (געהט ראש) בע־סער זאָלען זיי דאָס ניט דערלעבען! גאָטעניו פאַטער, בעסער זאָלען זיי דאָס ניט דערלעבען!

קען דאָס זיין?

(א פאנטאזי.)

איך בין געווען זעהר פערואוואנדערט און מיין ערשטער געדאנק איז געווען: קען דאָס זיין? איז דאָס די ווירקליכקייט? אָבער ווי אזוי קען איך צווייפלען, אז אלעס וואָס איבערראַשט מיך אזוי שטעהט פאַר מייןע אויגען? איך זעה עס, בעגרייף עס, עמפּפּינד עס און אויסער דעם, אָט שטעהט געגען מיר אַ יונגע לעדי, וועלכע ערקלעהרט מיר די בעדייטונג פון יעדע זאַך, דערזעהלט מיר די געשיכטע פון יעדע זאַך, גיט מיר סטאַטיסטישע איינצעלהייטען, פאַקטען, ציפּערען, נעמען.

קען דאָס זיין?

ערלויבט מיר צו דערזעהלען איך די געשיכטע פון אָנהויב. מיט אַ קורצע צייט צוריק בין איך געזעסען אין קאַפּע רעסטאָראַן זעהר שפּעט ביי נאַכט. מייןער אַ בעקאַנטער, וועלכער איז איינער פון די דירעקטאָרען פון דער „עדיוקיישיאָנעל אליאַנס“, אָדער בעסער בעקאַנט אונטער נאָמען „היברו אינסטיטוט“, האָט מיך טראַקטירט מיט אַ סי-נאַר און האָט זיך צוגעזעצט צו מיין טישעל. אָבוואָהל דער דאָזיגער דירעקטאָר איז אַ דייטשער יהודי, איז ער דאָך אַ גאַנץ אנשטענדיגער מענש און זאָגאַר גיט קיין גראַבער יונג (וואָס איז ווירקליך זעהר אַ גרויסער חידוש). מיר האָבען גערעדט, ווי געווענהליך, וועגען דער אי-דישער גהעמאָ. זאָגט צו מיר דער דייטשער יהודי: די „עדיוקיישיאָנעל אליאַנס“ קאָסט אונז אַלע יאָהר כמעט הונדערט טויזענד דאָלאַר, מיר האָבען פּיעל טראַבעל און זעהר וועניג נחת. מיר דאַכט זיך, זאָגט ער, ווען אויף דער איסט סייד וואָלט זיך געפונען אַ שטאַרקע, פּער-אַנטוואָרטליכע, סאָלידע אָרגאַניזאַציע, וואָלטען מיר זיי אָבגעגעבען די ביזנעס און הכל בכל און זאָלען זיי זיך פיהרען דעם אינסטיטוט ווי זיי פּערשטעהען.

הם! האָב איך מיר אַ טראַכט געטאָן, די איינציגע אידישע שטאַר-
קע, פּעראַנטוואָרטליכע אָרגאַניזאַציע, וועלכע אין דער זעלבער צייט
אינטערעסירט זיך מיט בילדונג, איז „דער אַרבייטער רינג“. וואָס
וואָלט געווען, ווען כּדומה לְמשל, האַ? ...

קען דאָס זיין?

— יא, מיין הערר, זאָגט די יונגע ליידי און אַ גוטער ליעבליכער
שמייכלע שפּיעלט אויף איהרע ליפּען. דאָס אַלעס, זאָגט זי, געהערט
איצט צום „אַרבייטער רינג“. דאָ איז יעצט ניטאָ קיין דירעקטאָרען
מיט אויטאָמאָבילס, ניטאָ קיין „זיידענע-זאַקען“-גנבים, ניטאָ קיין „קיר
גלאָוס“ פּאַטראָנעסעס. אַלעס געהערט אונז, אַרבייטער, און אַלעס
ווערט פון אונז אַרבייטער פּערוואַלטעט.

— דאכט זיך איז אַמאָל געווען אַ „פּיפּעלס סינאָגאָגע“, פּרעג

איך.

— יא, איצט האָבען מיר אַנשטאַט דעם אַ פּיפּעלס יוניווערסיטי.
אַט דאָ אין אודיטאָריום ווערען יעדע נאַכט געגעבען לעקטשורס, רע-
גולער קורסען, אויסער דעם האָבען מיר פּאַפּולערע פּאַרטנעגע פּארן
פּאַלע. קיינע מגידים, קיינע רבנים, קיינע חזנים און דרשנים מעהר.

— איך זעה דאָ אין דעם צימער שטעהט אַן אָרנעל. הייסט עס,

איהר האָט דאָ מאַנכעס מאָל יא אַ גאָטעס דיענסט?

— ניין, מיין הערר, אונזער גאָטעס דיענסט איז צו דיענען איי-
נער דעם צווייטען. מיר האָבען פאַר אונזערע קינדער אַ מין סאָנדיי
סקוהל. דאָ קומען זיי זיך צונויף הערען שעהנע מוזיק. זיי זינגען ליעדער
וועגען גערעכטע פּערהעלטניסע צווישען מענש און מענש ...

— און וואָס איז דאָ אויבען אויף דעם פּלאַצאַר?

— דאָ האָבען מיר אונזערע לייבראַרי און רידינג רום. אויסער דעם
האָבען מיר דאָ אַ קלאַס, וואו עס ווערען פּאַרבערייטעט לעקטשורער.
אַמאָל פּלעגען אונזערע ברענטשעס אין דער קאַנטרי זעהר ליידען, ווייל
זיי האָבען ניט געהאַט קיין לעקטשורערס. איצט, אונטער אונזער סר-
פּערוויזשיאָן דאָ, זיינען אָרגאַניזירט סיסטעמאַטישע לעקטשורס כּמעט
אין יעדע שטאָט פון אַמעריקאַ. און לעקטשורערס האָבען מיר איי-
גענע.

— איך געדענק, די עדויקיישיאָנאַל אליאַנס האָט דאָ כלומרשט געהאַט מוזיקאַלע קלאַסען... ווי האַלט עס יעצט?

— מיין הערר, ניט כלומרשט קלאַסען, מיר האָבען ריכטיגע מיר זיקאַלע קלאַסען פון וויאָלין און פיאַנאָ. הונדערטער פון אונזערע קינדער לערנען דאָ און אייניגע פון זיי וועלען געוויס זיין גרויסע אַרטיסטן. מיר האָבען אונזערע אייגענע צוויי אָרקעסטערען. מיר האָבען צעהן באָרן פון יונגע זינגער און זינגערקעס... איך בעט אייך, אינספעקטירט די גאַנצע בילדונג, וועט איהר זעהן אונזער גאַנצען אינסטיטוט. אויבען האָבען מיר די רעדאַקציאָן פון אונזער צייטונג און זשורנאַל. די ביוראָ פון אונזער צענטראַלע אַדמיניסטראַציאָן, אבטהיילונגען אין פערשידענע שטערט, האָבען אין דער סאַוטה צוויי סאַניטאַריוםס פון קאַנסאַמפּטיווע קראַנקע, און אויסער דעם אונזערע אַלטע לייט פון דער „אַרבייטער רינג“ געהען ניט אויף דער עלטער בעטען אַ פּלאַץ אין דעם זאָ פיעל קריטיזירען „מאַנטעפיאַרע האָום“. מיר האָבען פאַר אַלטע איין אייגענעם היים און אַ פּראַכטפּאַלע געזונטע געגענד. אויסער דעם, יעצט איז ביי אונז אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן. מיר וועלען אליין בויען בעקווע-מע, ביליגע און געזונטע וואָהנונגען פאַר די אַרבייטער. זיי וועלען ניט האָבען קיין לענדלאַרדס, וועלכע רייסען פון זיי די הויט... זיי וועלען צאָהלען פיער פּראָצענט אויפ'ן קאַפיטאַל און דאָס איז אַלעס...

— הייסט עס „דער אַרבייטער רינג“ האָט זיך צרוואַקסען?

— מיין פריינד, מיר וואַקסען, ווייל „דער אַרבייטער רינג“ איז די איינציגע אמת־פּראָגרעסיווע און פּראַקטיש געבויטע אַרבייטער אָר-גאַניזאַציאָן. מיר האָבען יעצט פיער הונדערט אַן אַכציג ברענטשעס מיט אַ מעמבערשיפּ פון פערציג טויזענד. מיר אליין אינשורען דאָס לעבען פון אונזערע מיטגליעדער מאַכען די אינשורענס קאַמפּאַניעס קיין סענט ניט און אויסער דעם...

— סעי, מיסטער!

איך האָב געמיינט, די ליידי דערט דאָ צו מיר און האָב זיך געוואונ-דערט, אויף איהר זיסע שטימע און אויסער דעם האָט מיר אימיצער ניט איבעריג העפליך געשטורכעט אין די זייטען און געצופט פאַרן קאָלנער פון מיין אויבער־ראַק. איך עפען מיינע אויגען און זעה דעם קאָנדוקטאָר פון דער קאַר... ער פּרעגט מיר, וואו דאַרף איך אַראַפּ?...

— נאָסטראַנד עוועניו, זאָג איך.

— נאָסטראַנד? ווהאי, מיר זיינען שוין מיט צעהן בלאָק וויי-
 טער. קריק, ברודער, ארויס פון דער קאר, זאָגט ער, און הולך צוריק.
 אַ בייזער, אַ פּערשלאַפּענער, בין איך געגאַנגען אַהיים און ווען מיר
 איז ווידער געקומען דער געדאַנק: קען דאָס זיין? האָב איך אַליין
 אויף זיך אַ געשריי געטאָן מיט כּעס: פאַר וואָס זאָל דאָס ניט קענען
 זיין? וואָס איז דאָס אַזוינס?
 אַז עהרליכע מענשען מיט שכל און ענערני ווילען עס זאָל זיין,
 וועט זיין!

